

Е. Вахек

СПРАВА

ПРО 19

РОЯЛІВ

Е. ВАХЕК

**СПРАВА
ПРО
19
РОЯЛІВ
•
"ЧОРНА
ЗОРЯ"**

**ПРИГОДНИЦЬКІ
ПОВІСТІ**

*Переклад
в чеській*

**ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»
КИЇВ — 1972**

Післямова
Василя Шевчука

И (Чехосл)
Б22

КИЇВСЬКИЙ
ПОЛІГРАФІЧНИЙ
КОМБІНАТ

7 — 3 — 4
343 — 73М

An abstract geometric design featuring a central white rectangular area containing text. This central area is framed by thick black lines that intersect to form a cross-like structure. The four quadrants created by these lines are filled with various patterns of fine black lines, including horizontal, vertical, and diagonal hatching, creating a textured, high-contrast effect.

**СПРАВА
ПРО
19
РОЯЛІВ**

Переклали
Інна Христенко
та
Ірена Суботова

Перекладено за виданнями
Emil Vachek
„Devatenáct klavírů“
Krajské nakladatelství v Plzni
1964

Для Трампуса справа про дев'ятнадцять роялів почалася з того, що його дружина Мальвіна подзвонила професорові-терапевтові Крейчі, щоб той приїхав і оглянув її чоловіка. Як на те, саме в цей час до Праги прибув пан Гашек, управитель невеличкого карловарського пансіону «Бразілія», що міститься на Базарній площі. Він приїхав у справі до власника пансіону пана Ганіша, який через старість та хвороби у Карлові Вари уже не навідувався.

Це була справа, яку власник пансіону вважав дріб'язковою, але вона вельми важила для пана Гашека. В малому вестибюлі «Бразілії» висіли три досить старі картини, які діяли панові Гашеку на нерви. Вони зображували зграю собак, що шматують зацькованого вепра та оленя; на цей клубок закривавлених тіл пан Гашек мусив дивитися щоразу, коли відчиняв двері зі свого невеличкого кабінету. Він давно вже просив Ганіша, щоб той дозволив йому ці гнітючі картини замінити приємнішими з-поміж колекції, яку Ганіш кілька років тому сховав на складі. Ганіш нарешті зглянувся на нього й саме сьогодні вручив йому довірчого листа, який уповноважував Гашека взяти зі складу ті картини, що їх він собі вибере.

Заладнавши справу, пан Гашек пообідав у ресторані «В принців». Маючи ще досить вільного часу, згадав, що давненько не був у Мальвіни Канн, яка вийшла заміж за Зденека Трампуса, у батька якої він колись служив. Пан Гашек подзвонив їм, його запросили, і він прийшов до них саме після того, як за професором Крейчі зачинилися двері їхньої квартири. Подружжя було неабияк засмучене. Чим? Професор Крейчі категорично заявив, що нестерпний біль у Зденека викликаний гострим запаленням жовчного міхура і звичайне консервативне лікування буде мало ефективне, тут може заридити тільки ніж.

І нащо він ужив слово «ніж»! Був би сказав «операція», і Зденек, чоловік хоробрий, котрий через специфіку своєї роботи вже не раз ризикував життям, спокійнісінько дав би себе одвезти до хірургічної клініки і, не гаючи часу, розквитався б з хворобою. Але ж Мальвіна! Слово «ніж» просто вжахнуло її. Хіба не можна обійтися без ножа? Професор Крейчі знизав плечима й похитав головою. Він хоча й не просвічував хворого рентгеном, але певен, що в його жовчному міхурі є камінь завбільшки з фруктову кісточку. Його не можна розчинити ні спеціальним чаєм, ні лікуванням у Карлових Варах. Воно, може, й дало б на якийсь час полегшення, та камінець однаково не обійдеться без ножа. То навіть що ж відкладати? І попрощався зі словами: «Покажетеся мені після операції, я призначу вам дієту, щоб уникнути рецидиву». Зденек усе ще лежав, мов у тумані, від ін'єкції морфію, а Мальвіна, приголомшена словом «ніж», механічно вистукувала одним пальцем на роялі Шопенів «Похоронний марш» і мало не заламувала в розпачі руки. Саме тоді й подзвонив пан Гашек. *Deus ex machina*¹.

На його думку, тут можна обійтися без ножа. Всім-бо відомо, що хірурги полюбляють операції; незабаром і нежить оперуватимуть. Бог з ними! Але наскільки він, Гашек, це розуміє, гарячі джерела не з'явилися просто так, з нічого! Природа наділила людину, свій найделікатніший витвір, хворобами, але не забула й про засоби, щоб з ними боротись. У його місті є один такий засіб, і то чудодійний. Адже недаремно туди ось уже двісті років їздять хворі з усього світу. Та ще які хворі! Згадати хоча б Палацького, Дворжака, Фібіха, це якщо говорити лише про чехів. Гадаєте, шановні, що це місто, варте мільярда крон, випадково виникло на своїй тонкій кірці, з-під якої просто з таємничих земних глибин витікає дванадцять гарячих джерел, а одне б'є вгору, як гейзер? Ні, сам він води з карловарських джерел не п'є, йому більше до смаку «старопрамен»²,— хе-хе!— але коли б йому сказали, що треба лягати під ніж, то пив би з ранку до вечора, як, до речі, і робили за старих часів хворі.

¹ Буквально «бог із машини», означає появу непередбаченої і несподіваної обставини (*лат.*).

² Сміховське пиво, буквально — «старе джерело»,

До його від'їзду все було вирішено. Зденек піде на рентген, а чому б ні, адже від цього не вмирають. А якщо й справді в нього виявлять того небажаного гостя, то він візьме відпустку і поїде до pana Гашека в пансіон «Бразілія». Справу вирішило те, що Мальвіна була на третьому місяці і зовсім не хотіла залишити дитину без батька. Коли Гашек сідав у швидкий поїзд, що майже за п'ять годин мав подолати відстань у 120 кілометрів, він і гадки не мав, що своїм втручанням допоміг розгорнутися подіям, які згодом дістали назву справи про дев'ятнадцять роялів.

Приблизно в той самий час у ліску неподалік од станції Доубі Тикач зустрівся з Карлом Пальмером. Цього чоловіка до лютого 1933 року звали Адольфом, а потім він офіційно змінив своє ім'я на Карла. Згодом генлейнівська¹ газетка назвала це провокацією і висловила своє здивування, що Пальмер не змінив ще й прізвища на Маркс. Невдовзі нацистські молодчики напали на Пальмера, коли той повертався з нічної зміни, і тяжко побили його за те, що не хотів викрикувати «Хайль Адольф!». Але Пальмера це не залякало, він і далі непохитно боровся за лівий фронт у районі Карлових Вар. Тоді це була ще значна група, яка могла на танцювальних майданчиках та під час позаміських прогулянок встрявати у справжні сутички з карловарськими нацистами, що називали себе генлейнівцями. Однак після того, як Генлейн на виборах 1935 року нищівним ударом здобув поле бою, лівий фронт почав танути, як квітневий сніг. Від нього відійшли не лише християнські соціалісти і багато соціал-демократів, але й майже всі лісні робітники, жменька інтелігенції, а також більшість офіціантів, продавців та курортних службовців, які досі гуртувались під прапором лівих.

Початок цьому, власне, поклав вересневий Parteitag² у коричневому місті Нюрнберзі. Вже тоді соціалісти в прикордонних районах почали побоюватись за своє життя або принаймні, щоб були цілі руки-ноги, бо колишні сутички з нацистами перетворилися на справжню різанину з двох причин. Однією з них було те, що органи безпеки республіки, котрі досі хоча б про людське око

¹ Серед судетських німців 1933 року виникла нацистська партія, лідером якої був Конрад Генлейн,

² Партійний з'їзд (нім.).

вживали заходів проти бешкетників, зненацька зайняли нейтральну позицію. Так начебто ліві зовсім не боролися за республіку і були простим непорозумінням між двома німецькими партіями, до яких органам безпеки немає діла. Правда, пізніше виявилось, що то була не просто індиферентність, а нова, небезпечна, ба навіть катастрофічна політика республіки. Щось на зразок політики невтручання в Іспанії, яка допомогла генералові Франко перемогти республіканців.

Другою причиною було те, що генлейнівці в районі Карлових Вар під час розправи з противниками вдавалися тепер до нових, брутальніших методів. Вдираючись на збори, вони згідно з детально розробленою тактикою розганяли президію і на всі боки молючили присутніх по чім попало, і не лише дубцями та гумовими палицями, як досі, а й хапалися за ножі. Було очевидно, що цих нових методів боротьби тутешніх нацистів навчив хтось проінструктований у рейху, що він створив тут міцний ударний загін і озброїв його. Ніхто з демократичного табору не знав, як ім'я цієї людини, але, певна річ, багато хто бачив і міг змалювати її зовнішність. Це був високий на зріст чоловік років тридцяти, обличчя в нього було якесь незвичайне, ніби погано позшиване після не зовсім вдалої пластичної операції. Виявилось, що він уже не раз застосовував вогнепальну зброю і ніколи не розлучається з великим сталевим ножом. Внаслідок цього демократичний табір, і так не дуже численний у цьому місті торговців, шовіністів та дрібних і великих капіталістів, до того ж охоплений дедалі більшим божевіллям, яке панувало в рейху, тим незрозумілим, жорстоким та брутальним фанатизмом, що паралізує всяку здатність мислити,— незабаром розпався зовсім. У місті, зокрема на околицях, заворушилися підозрілі людиці, яких називали «орднерами»¹, почалося бойкотування єврейських підприємств.

Коли Тикача перевели в Карлові Вари на посаду начальника відділу безпеки, так званої «четвірки», цей процес, власне, уже закінчився. У місті дев'ятеро з десяти жителів носили значок генлейнівської партії, власники будинків, багаті ремісники, торговці та дрібні підприємці охоче відвідували кав'ярню «Wachtmeister»²,

¹ Член озброєних загонів партії Генлейна (нім.).

² Вахмістр (нім.).

а також партійні збори та гуляння. Робітники — їх тут було небагато — похмуро мовчали, власники ресторанів викреслювали з меню чеські назви страв, останні чеські вивіски над крамницями зникли.

Коли Тикач поскаржився директорові поліції Крші-каві, що він почуває себе тут не лише як у чужому, а й як у ворожому місті, то справжній поліцейський дипломат, якого Прага призначила сюди саме за ці його якості, низав плечима й сказав: «Дорогий колего, адже ви, як і я, дістали, певно, інструкцію з міністерства внутрішніх справ?» А коли Тикач притакнув, додав: «Отож-бо...» — і тепло з ним попрощався. Так ніби його зовсім не цікавив похмурий та небезпечний вигляд міста.

Цю інструкцію Тикач добре вивчив, але йому не хотілося вірити, що він і справді повинен нею керуватися. В ній говорилося, що республіка зазнає сьогодні делікатної еволюції, що державні органи повинні уникати всього, що могло б викликати невдоволення в Берліні, що хоча Гітлер не проголосив іще офіційно про захист тутешніх німецьких одноплемінників, але напевно скоро це зробить. Він, безперечно, вважає ЧСР ворожою державою, але можна сподіватись, що змінить цю точку зору, якщо в нас не переслідуватиметься група, яка відверто підтримує його погляди, тобто Sudetendeutsche partei¹. А оскільки керівні органи цієї партії, з якими Прага домовляється про відповідний *modus vivendi*², перебувають у Карлових Варах, то всім державним установам карловарського району пропонується утримуватись від дій, які могли б роздратувати цю партію.

Інструкцією, певно, й пояснювалось те, чому органи безпеки не посміли вжити ніяких заходів, коли генлейнівці почали фізично знищувати своїх противників. Тикач прийшов у поліцію інтелігентним унтер-офіцером, що залишився служити надстроково, і поняття дисципліни було для нього органічним. Коли він побачив, який загрозливий і похмурий вигляд має місто, і коли познайомився з інструкцією, чеський патріот у ньому так і скипів, але інструкція внесла повне заспокоєння. «Я лише поліцейський,— сказав він собі,— і то без

¹ Партія судетських німців (СДП).

² Буквально спосіб життя, угода, що визначає умови співжиття двох ворожих сторін (лат.).

середньої освіти, а політику робить мое начальство. Відповідальність лежить на них, а не на мені». І Тикач навчився тамувати свій гнів та механічно виконувати свої обов'язки, які, на щастя, мали небагато спільного з політикою.

За такої ситуації і зустрівся він з Карлом Пальмером у ліску поблизу Доубі. Герой Пальмер — герой, бо він був одним із семи робітників Мозерівського скляного заводу в Дворах, які ходили без генлейнівського значка й були членами Комуністичної партії, і за це його не раз уже нещадно били по дорозі додому, — сказав, що має його про щось попередити. Той тип, той недолюдок, який знищив усі республіканські організації й доклав чималих зусиль, щоб перетворити місто на нацистське кубло, з'явився знову. Пальмер бачив його у неділю ввечері, коли повертався з прогулянки. Він сидів на лавочці з Віртером, напевне, вони про щось домовлялися. На думку Пальмера, йшлося вже не про те, щоб знову чинити розбій, бо тепер, восени 1937 року, вже нема чого громити. Але оскільки відомо, що той бандит живе в Німеччині, то приїхав він сюди, мабуть, за чимсь дуже важливим, і це щось безпосередньо стосується Віртера. Пальмер знав Віртера мало і вважав його не вельми щирим генлейнівцем, але оскільки той тип не полинувався приїхати до нього аж з Німеччини, то він подумав, що слід звернути на це увагу Тикача.

З дальшої розмови Тикач довідався дещо про Ганса Віртера. Досі він знав лише, що той ніде не працює, вештається по кав'ярнях і що років чотири тому він був компаньоном якогось Вілема Кодета, власника невеличкої фабрики роялів марки «Орфей». У травні 1933 року Кодет поїхав у комерційних справах до Лейпцига і більш не повернувся. Це сталося ще до того, як Тикача перевели сюди на службу. Тепер же Пальмер розповів таке: товариші передали з Німеччини, що Кодета заарештували, тільки-но він вийшов з поїзда на лейпцигському вокзалі, й повели в гестапо. Там його тримали два місяці, а потім відправили у Дахау, нібито за спробу перевезти через кордон діаманти, які він скуповував, де тільки міг. Могло бути й таке. Кодет був такий собі цинічний, огрядний, лисий комерсант, і подекуди, ніби він не довіряє грошам, бо під час інфляції в Німеччині втратив дуже багато марок. Відтоді він усе, що заробляв, вкладав у коштовності. Цілком імовірно, що Кодета

виказав гестапо Віртер, щоб заволодіти фабрикою. Але йому не пощастило, бо на підприємство Кодета було накладено вето і дев'ятнадцять готових роялів продали з торгів. Тут дехто каже, що Кодет, певно, це передбачав, а тому й сховав свої діаманти перед від'їздом до Німеччини у кількох роялях.

— А Віртер їх часом не знайшов? — запитав Тикач. — Шукав же, напевно.

— Не мав коли, — відповів Пальмер, — бо саме тоді через приступ ревматизму мусив три місяці пролежати в лікарні. Коли повернувся, роялів уже не було.

— Може, їх знайшла Кодетова дружина? — уголос міркував Тикач. — Якщо тільки вона в нього була.

— Була. Її звали Емма. Була в них і дочка років тринадцяти. Та Емма саме в той час наставила Кодетові роги з якимсь курортником Бертоном. Еге ж, із Сполучених Штатів. Подала на розлучення, мотивуючи це тим, що Кодет її покинув. Це до певної міри була правда, і їх розлучили. А втім, фабрика була тоді вже опечатана.

— Гарзд, пане Пальмер, — відповів Тикач, трохи помовчавши, бо він завжди все обмірковував ґрунтовно. — Але чому, власне, ви мені все це розповідаєте?

— Знаєте, — відказав на це Пальмер, — ми тут дещо дізнаємось від товаришів з рейху. Хоч Кодет у Лейпцигу нібито й нічого не розповів про своє багатство, та в Дахау його таки перехитрили. Як саме, я не знаю, але, здається, він звирив таємницю своїй дочці. Зразу після того його відправили до табору знищення, і він уже ніколи не заговорить. Чому я вам морочу цим голову? А тому, що гадаю собі так: якщо він розповів дочці про скарб, гестапо це з неї якось витягло, і тепер, коли я не помиляюсь, ці роялі почнуть розшукувати. А Віртер, як відомо, був компаньйоном Кодета, отож того типа й послали до нього на вивідки. Оце й усе, а далі вже ваша справа. *Freundschaft*¹, пане Тикач.

2

Шеф карловарської «четвірки», як завжди, вперто, недовіриливо, довго й ретельно роздумував про все, що розказав йому Пальмер. Він знав, що той — не базіка.

¹ Дружба (нім.).

Пальмер був чоловік вольовий, не кидав слів на вітер. Коли вже Пальмер прийшов йому про це сказати, то, видно, вважає, що це справа серйозна. Зрештою він ризикував бути знову побитим, коли б хтось побачив, що він розмовляє з представником влади, ненависної тутешнім людям. Тикач також добре чув той підземний гуркіт, що стрясав місто, хоч воно й намагалося виглядати гостинним. Надто мало було тут справжніх прихильників республіки, і такий виняток, як комуніст Пальмер, був справді цінним. Зрештою Тикач вирішив, що слід придивитися до цієї справи. Назавтра він пішов на нічне чергування, щоб добре подумати й переглянути документи. А їх було небагато. Про Кодета було зазначено, що під час найсуворішої кризи 1927 року він припинив платежі, але потім сплатив 40 відсотків і міг працювати далі. Несподівано його торговельні справи пішли вгору, коли якийсь піаніст блискуче зіграв на його «Орфеї» всі сонати Бетховена й заявив журналістам, що своїм успіхом завдячує також і Кодетовому роялю. Мабуть, саме цей успіх наштовхнув Кодета на думку, яка привела його потім до загибелі. В Лейпцігу тоді ледве животіла якась невеличка фабрика роялів, і її власник Габріель Гейдлер запропонував Кодетові стати його компаньйоном. Ця пропозиція сподобалася Кодетові, бо обіцяла новий зиск, і він поїхав до Лейпціга, щоб домовитися з Гейдлером, та вже й не повернувся. Це сполошило його кредиторів, але до банкрутства діло не дійшло, бо головні зацікавлені особи створили раду, провели ліквідацію, і готові роялі та матеріали було розпродано по добрій ціні.

Останній запис рукою попередника Тикача закінчував Кодетову історію такими словами: «На пропозицію пана Петровіцького, начальника відділу міністерства внутрішніх справ, цей випадок було кваліфіковано як політичний і відкладено *ad acta*»¹.

Це, певна річ, означало, що зниклого Кодета в Німеччині ніхто не розшукував, щоб не дратувати нацистів... Дочитавши до цього, Тикач подумав: «Це рішення обов'язкове й для мене, і коли я не хочу, щоб Петровіцький вилаяв мене або навіть вигнав, то нічого сунути свого носа в цю справу».

Проте Тикач був не лише ревний службовець, а й

¹ До справи (лат.).

добрий криміналіст. Поки він роздумував про цей нечуваний доказ боягузства та опортунізму свого начальника, його вихована багаторічним перебуванням на військовій службі пошана до начальства похитнулася. «Тут поставлено політичний мур,— сказав він собі,— але Пальмер натякнув, що за тим муром щось заховано. Нечувана підлота і злочин. Мур зрушити мені несила, але я спробую подивитись, що за ним». Він почав із вивчення, хто такий Ганс Віртер, що зустрічався з тим нацистом із рейху. Виявилося, що Віртер живе в шести-поверховому будинку по вулиці Садовій, 32. Мешкає в окремій кімнаті, ніде не працює, але напевне має якісь прибутки, бо не тільки висиджує в кав'ярнях, а й ходить обідати до французького ресторану «Ганіка», де за кожен обід викладає з кишені щонайменше 20—30 крон. Подальше розслідування показало, що вечорами він буває у готелі «Лоїб», де, як правило, зупиняються приїжджі з рейху,— майже половина всіх гостей були з Німеччини,— і грає з ними в карти на великі гроші (переважно виграючи), а також чимось спекулює і торгує.

Він добре придивився до Віртера в його улюбленій кав'ярні «Елефант». Там до Тикача підсів один із небагатьох демократично настроєних німців, поштовий службовець Вурм, великий патріот Карлових Вар. Обидва, Тикач і Вурм, замовили собі по чарці бехерівки¹, і Вурм одразу ж розбалакався. Повідомив, що за тиждень від'їжджає на інше місце роботи, до Будейовиць, що радий цьому, хоча й дуже любить Карлові Вари. Потім він розповів, до речі вже не вперше, історію міста від його виникнення за часів Карла IV аж до сьогодні. Приїздив сюди з Локтя Гете, були тут Бетховен, маршал Блюхер, зупинялися Міцкевич і Шопен, страждав від невдоволеного честолюбства Ріхард Вагнер, з Росії приїжджали Гоголь і Тургенев. Жили тут Бісмарк, Брамс і Гауптман, аристократія запросила сюди Паганіні, і той сипав грішми в картярському домі. І Маркс тут лікувався. 1848 року тут переховувались після революції Палацький і Гавлічек, а в «Чеському залі» грав на роялі Ліст. Граф Пальффі привіз сюди двох відомих сурмачів, проте дирекція курорту не дозволила їм дати концерт у «Чеському залі», і вони грали з вікон свого помешкання

¹ Знаменита карловарська горілка.

на Старій Луці, недалеко від будинку № 408, який називали «Зелена папуга», де зупинявся Гете. Відвідувачі курорту вміли розкидати гроші, а тутешні ремісники, торговці й бюргери збудували на ті гроші це мальовниче місто. Клейн, який побудував величезні готелі «Атлантик» та «Річмонд», творець «Прекрасної принцеси» Гауер, зажерливий податковий шахрай Пупп, який розбагатів на кельнерських чайових, Бехер, що заробив мільйон на славнозвісній горілці, смачнішій за гданську «Гольдвасер», яку він гнав у своїй халупі, і король скла та порцеляни Мозер — усе це були перші капіталісти місцевого походження. Лорд Уестбері, якого заманив сюди, певне, його молодший брат, паризький актор, у 1912 році побудував готель «Імперіал», а з віденських банків уже давно текли гроші на нові й нові підприємства.

Так, але в Будейовицях він матиме спокій від тих, хто крадькома гострить ножі, щоб потім встромити комусь у спину.

— Гадаєте, що отой Віртер також гострить? — запитав Тикач.

Вурм усміхнувся.

Ні, він скоріше сам боїться, що хтось гострить ножа на нього. Тикач поцікавився чому і, на превеликий подив, почув те ж саме, що йому розповів Пальмер. Що тут вештався якийсь підозрілий тип із рейху і нагнав на Віртера великого страху. Тикач замовив ще одну чарку бехерівки і слухав уважно. Тут, мовляв, багато хто говорить, що Віртер доніс у гестапо на свого колишнього компаньйона, і того потім у Лейпцігу заарештували. Чи справді він виказав, того ніхто не знає, але відомо, чого хотіли цим досягти. Йшлося про фабрику або хоча б про кілька роялів. Подейкували, що Кодет, який останнім часом чимало заробляв, скуповував брильянти і перли в колишньої аристократії і, побоюючись, щоб на них не натрапила його марнотратна дружина, сховав їх у кількох роялях.

— А Віртер добрався до них? — запитав Тикач.

— Мабуть, що ні, бо саме тоді він поїхав лікуватись. А коли повернувся, роялі вже було розпродано.

— Гаразд, — сказав Тикач, — але чого ж йому тепер боятися того гостя з рейху?

Вурм знизав плечима:

— Цього я не знаю. Але зважте, пане комісар: ге-

стапо вже, певно, пронюхало, що Кодет заховав коштовності в роялях «Орфей»,— кажуть, було їх там на кілька мільйонів,— і хоча роялі вже продано, але в Німеччині ходять чутки, що Кодет, мабуть, якось позначив ті роялі і його колишній компаньйон може про це щось знати. Певно, вони хотіли б витягти з нього ці відомості.

— Коли б Віртер це знав, то давно б уже все забрав. Правда ж?

— Тоді, під час тих торгів, тут зчинився великий гармидер,— відказав Вурм.— Можливо, що позначені роялі потрапили в таке місце, про яке Віртер й уявлення не має. А проте я не хотів би бути в його шкурі: ті хлопці так просто не випустять його з рук. Всі знають, які вони жадібні до грошей. Сподіваюсь, що це була цілком приватна розмова...

3

Десь саме в цей час Зденек Трампус вибрався нарешті до Карлових Вар, бо рентген підтвердив діагноз професора Крейчі. Схудлий, знесилений і кволий, він поселився у пана Гашека в «Бразілії» й став потроху одужувати і знайомитися з містом, де був востаннє дванадцять років тому. Його можна було бачити на колонаді, коли він пив воду з Млинського, Замоцького, Базарного та Скального джерел, а часом, хоч і з огидою, ковтаючи із гейзера. Почував себе краще, хоча й мусив, додержуючись дієти, ходити напівголодним. «Скальпеле,— питався,— де ти?» Найохочіше пив за годину до вечері — цідив воду з гарячої склянки й сам собі бажав здоров'я.

Карлові Вари,— це велике місто в мініатюрі, з його вузькими вуличками,— подобалися йому найбільше в тихому надвечірньому присмерку. Місто лікувальних палаців, розкішних крамниць, автомашин усіх світових марок від «ролс-ройса» і «пакарда» аж до «мерседеса», «сітроена» і «татри», що звозили на танцмайданчики до «Пуппа», «Імперіалу» та «Річмонда» вишуканих красунь усіх європейських націй у не менш вишуканих туалетах і блідих або дуже засмаглих чоловіків, на яких смокінги виглядали так природно, ніби вони в них народилися. Трампус, людина хвора, інстинктивно обминав як великі, так і малі, але розкішні крамниці на Старій і Но-

вій Луці, де виставляли вітрини з хутрами, шовками та коштовностями найбільші празькі, віденські, берлінські та паризькі фірми, а також унікав вітрин маленьких крамничок, більше схожих на лавки, що тулилися уздовж лівого берега річки Теплої, де також яскріли брильянти справжні і штучні, лежали трохи дешевші вироби модисток і де за якусь крону можна було купити сувенір із карловарського гейзера. Безліч люду, що розмовляли всіма європейськими мовами, від англійської й аж до єврейської, ходили від крамниці до крамниці й купували або хоча б милувалися тією карловарською розкішшю, оглядали будинки, де колись жив Гете, фотографували замкову вежу на Торговиці і галерею, звідки сурмачі закликали карловарців до ранньої молитви, або ж, нарешті, сунули лавами до колонади, розважалися, фліртували і слухали оркестр, що грав Моцарта, Вебера і Легара, а зрідка й Сметану. Зденек обминав здалеку ці легіони «німецьких», що мали вигляд абсолютно здорових і поводитись, як на балу, і ховався у дієтичній їдальні в міському парку, де, сидячи за столиком, милувався обсадженим кущами та хризантемами озерцем і трьома парами лебедів на воді. Потім, коли рух ущухав, повертався до «Бразилії», де мав затишну кімнатку на четвертому поверсі. Похмурий зворотний бік тієї пишноти всесвітньовідомого курортного міста відкрив йому аж Тикач. Несподівано він одержав телеграму, підписану Клубічком: «Негайно розшукай Тикача». Тією телеграмою й почалася справа про дев'ятнадцять роялів.

4

Трампус ледве пам'ятав Тикача. Колись давно Клубічко розповідав йому, як Тикач розплутав якусь складну справу. «Я сам не впорався б з тим краще,— зауважив тоді Клубічко і натякнув, чому він зацікавився ним: — У нас тут аж кишить юристів і дурнувятих шпиків, а цей Тикач імponує мені саме тим, що правильно розуміє криміналістику. Навіщо нам знати право? Полишімо його суддям. Нам потрібна фантазія та добрий правовий метод. Тикач його вже виробив, от тільки фантазія його ще кульгає. І, можливо, кульгатиме завжди». Трампус не пам'ятав, як склалася подальша кар'єра Тикача, знав лише, що десь три-чотири роки тому Клубічко домігся, щоб Тикачеві дозволили працювати

самостійно. Певно, для цього було вибрано саме Карлові Вари.

Трампус зателефонував Тикачеві, й вони домовилися про зустріч у кав'ярні «Панорама». Тільки-но він зайшов туди, як одразу догадався, чому Тикач вибрав саме цю кав'ярню: тут, не питаючи відвідувачів, чи це їм до вподоби, щедро пригощали гучномовцем. І саме під ним сидів чоловік, котрий, побачивши Трампуса, примружив очі. Подав йому «Дейлі ньюс», а сам розгорнув «Народні лісти». Відтак почалась тиха розмова.

— Чи ви ще пам'ятаєте мене?

Зденек сказав, що пам'ятає.

Тикач усміхнувся.

— Міністерство послало мене сюди три роки тому. Я гадав, що це тимчасово, але, як бачите, сиджу тут і досі. Я хотів би з вами поговорити. Ваш шеф гадає, що ця справа має ширшу базу, і через те порадив звернутись до вас, — вимовив він майже нечутно. При цьому ледь-ледь відхилив газету, і Трампус зміг глянути на нього. Тикачеві було років під сорок, він мав типову для криміналіста-професіонала зовнішність, коротко підстрижене ледь посивіле волосся, невеличкі вуса, могутні груди, кам'яне обличчя і очі, що навчилися нічого не виказувати.

— Я тут на лікуванні, — зауважив Трампус. — П'ю воду.

— Заздрю вам, — похмуро мовив Тикач. — Я тут уже три роки, і мені також треба було б пити воду, та й досі ще до того не дійшло. Ось зараз мушу їхати на Стару Ниву, а ввечері ще до Локтя. Ви розумієтесь на роялях?

— Трохи. Моя дружина грає. Найчастіше Баха, а я люблю Шопена.

— Його ім'ям названо тут один пансіон. Дуже гарний. Ми впіймали там злочинця, що вбив трьох людей.

— А ще що?

— Хіба цього мало? Такий убивця не трапляється щодня. А втім, ми вже мали тут і такого, що спровадив на той світ п'ятьох. Але він ковтнув ціаністого калію. Я часом грав з ним у карти.

— Мав підозрілий вигляд? — запитав Трампус без особливої цікавості.

— Нітрохи. То був милий чоловік у розквіті сил і чудово грав у карти. Потім у нього на квартирі

знайшли триста тисяч крон. Уявляєте? Признався, що саме хотів відправити на той світ одного багатого англійця, який приїздив сюди щороку. То був би шостий.

Він говорив так, що його лице й уста лишалися не порушними.

— А чому ви запитали мене про роялі? — перебив його Трампс трохи зверхньо.

Тикач відчув його антипатію і подивився на Зденека з деякою неприязню.

— Так от про роялі... Десять днів тому в готелі «Лоїб» знайдено рояль, так би мовити, розбитий на друзки. Замкнену кришку було зірвано, клавіатуру потрошено. Крім рояля, в кімнаті нічого не зачеплено. Той маніяк не взяв навіть коштовної китайської вази, що стояла на каміні. Будь ласка, перегорніть сторінку, той старший кельнер мені не подобається. Тут майже кожен кельнер — генлейнівець. Рояль був марки «Орфей».

— Зроду не чув про такі. В моєї дружини «Стейнвей».

— Отже, я її викреслю із списку підозрілих, — усміхнувся Тикач. — В готелі підозрювати не було кого. Салон з роялем замикали опівночі, ключ від нього був в управителя, а це, кажуть, людина надійна. До того ж у нього саме тоді був приступ ішіасу.

— Як же міг туди пробратися той вандал?

— Певно, крізь замкову шпарину, — насмішкувато відповів Тикач. — Там є четверо високих вікон, але всі вони були в порядку. Лишилися ще двері. — І, майстерно витримавши паузу, повідомив найголовніше: — Але туди ходив Віртер.

— Хто?

— Один тутешній німець.

— Ну то й що? — запитав Трампс і неввічливо позіхнув.

Тикач знизав плечима і ще неприязніше додав:

— Він живе тут уже п'ятнадцять років, чотири роки ніде не працює, хоч для пенсіонера ще не старий, і грошей, либонь, має вдосталь. Зрештою, я вам його покажу, він зараз сидить у кав'ярні «Елефант». Яке він має відношення до історії з «Орфеєм»? Насамперед був одним із компаньйонів фірми, що їх виробляла. До того ж тут іще доточився випадок з колекцією марок пані Ганушекової.

— Хотів її украсти?

Тикач заперечливо похитав головою.

— Вона каже, ніби він хотів купити ту колекцію. Приходив заради цього разів десять. Я розуміюся на філателії так само, як і на роялях, тобто ніяк. Але пані Ганусекова сказала мені, що ця дуже цінна колекція має кілька унікумів. Колекція залишилась у неї після смерті чоловіка. Оскільки дітей у пані Ганусекової немає, а на життя собі вона ще може заробити, то нащо їй продавати ці марки? Про всяк випадок після тієї історії з її роялем ми сховали колекцію в сейф.

— А що то за історія? — невдоволено спитав Трампус.

Тикач вороже глянув на нього.

— Знаєте що, ходімо до неї, й ви самі побачите.

Квартира пані Ганусекової була недалеко. Відразу за церквою святого Хреста піднялися гранітними сходами, що мали шістдесят сім досить крутих сходинок. Вони привели до глухої вулички без назви, де стояв обідраний чотириповерховий будинок. То був один із залаштункових куточків міста, що претендувало на назву світового курорту навіть тепер, 1937 року, коли сюди вже не наважилось приїхати чимало іноземців, наляканих вигадками нацистської пропаганди про криваві заворушення в Чехословаччині.

— Той Віртер має добряче пузо, — тихо сказав Тикач, — і він ледачий, як воша. Та все ж таки підіймався сюди десять разів.

— Заради тієї колекції?

— Зовсім ні! — розлючено гаркнув Тикач. — Я думав, до вас уже дійшло, що заради рояля. Чому я так думаю? Бо він ходив до «Лоїба», поки там був рояль, а потім перестав. Так само регулярно відвідував він пані Ганусекову, в якій є рояль марки «Орфей». — Помовчавши, він додав: — А потім стався той випадок з ключем. Отоді вже я почав його підозрювати.

— З яким ключем? — пробелькотів Трампус, насилу вибравшись на четвертий поверх, такий темний, що довелося йти помацки.

— Прийшов одного разу на ванни, де працює пані Ганусекова, без курортної картки. «Без купона я не маю права вас впустити», — сказала жінка, бо він їй уже обрид, мов гірка редька. Але потім полагіднішала і сказала, що вже якось нишком викупає його в гейзерній

воді, тільки після обіду. А тим часом хтось у гардеробі обшукав її кишені. Але ще через три дні сусіди бачили, як Віртер о десятій годині ранку, коли Ганусекова була на роботі, приплентався до її квартири. Йому сказали, що пані Ганусекової немає вдома, він подякував і пішов. А о шостій вечора, коли в церкві святого Хреста служать вечерню, яку пані Ганусекова ніколи не пропускає, хтось заліз до неї в квартиру й розтrophив «Орфея».

— Віртер?

Тикач знову знизав плечима.

— Невідомо. Метод той самий, як і в «Лоїбі». І тут теж не взяли нічого, хіба те, що, може, було сховано в роялі. Тут я вже не витерпів і послав Віртерові повістку. Зробив так, щоб його якнайдовше протримали, випитуючи про фірму,— що вона виробляла і таке інше,— а сам подався до нього додому. Але все було марно. Знаєте, що ми там знайшли? Брудну, неохайну постіль, шафу, стіл, два стільці, але нічогісінько, вартого уваги й наших зусиль. «Отже,— сказав я собі,— він відчув небезпеку і сховав усе, що могло нас цікавити». Але знаючи його звички й те, що він щоранку сидить у кав'ярні «Елефант» від дев'ятої до одинадцятої, на другий день я пішов до нього знову. І знаєте, що я там побачив? Безліч коштовної порцеляни, персні, обручки, статуетки із слонової кістки і навіть три старовинні золоті церковні чаші. А в стіні за ліжком був сейф. Я дозволив собі його відчинити і знайшов там дев'ятнадцять тисяч крон готівкою. Що ви на це скажете?

Вони вже дійшли до дверей на четвертому поверсі. Було темно, як у мішку. Тикач посвітив ліхтариком, відчинив двері і ввімкнув світло.

— Я сказав, щоб вона нічого тут не чіпала. Тепер ви бачите його манеру. Все трощить, хоча можна було б просто розібрати, а потім утікає. Який із цього висновок?

— Що він дуже поспішає,— відповів Трампус.

— Це напевно,— іронічно згодився Тикач.— Але ясно й те, що він не майстер тонкої роботи. Діставши наказ, він виконує його якнайшвидше, а коли не щастить, зникає, як дим. Зараз, можливо, він чекає нового наказу, який, очевидно, надішлють йому з Праги.

— Чому саме з Праги?

— Тому що Клубічко не знати чому почав цікавитися роялями марки «Орфей».

— Ви все тут як слід оглянули? — не подумавши, спитав Трампус.

Тикач ображено подивився на нього й відрубав:

— Я все роблю як слід. Я працівник органів безпеки, а не канарка, що плигає сюди-туди. — Заспокоївшись, вів далі: — Ніяких слідів. Орудював долотом і ні за що не брався голими руками. Мав гумові рукавички. Коштовну колекцію марок пані Ганусекова ховала он у тому старому секретері. Навіть уваги на нього не звернув. Йому потрібен був лише той клятий рояль. А на завтра знову прийшов виманювати ті марки, мовби нічого й не сталося. Пані Ганусекова каже, що страшенно перелякався, коли побачив такий погром, — я її просив нічого не прибирати, — і зник так швиденько, як тут зникає гарна погода. Якщо вона взагалі тут буває.

— Хотів би я на нього подивитися, — трохи подумавши, сказав Трампус.

— Будь ласка, але попереджаю — нічого цікавого. Немолодий уже, заспаний товстун, що читає «Рейхенбергер цейтунг» і «Дас рейх».

— Зовнішність людини завжди про щось говорить.

Тикач щось буркнув із підкресленою іронією зауважив:

— Не суперечу. У вас школа Клубічка, а в мене своя. Досвід підказує мені, що все це робить якийсь недосвідчений і нервовий бичок, а Віртер тільки веде його туди як місцевий агент за наказами з рейху, а може, й тутешніх генлейнівців. Але як він його веде і хто за ним стоїть, я уявлення не маю, бо Віртер абсолютно ні з ким не зустрічається.

— Ну гаразд, — сказав Трампус, — тоді для чого ви його мені так докладно змалювали?

— Тому, що тут є якась загадка, — тихо відповів Тикач. — Таємниця довкола Віртера. Як ви гадаєте, чому той хтось трощить роялі?

— Очевидно, щось у них шукає.

— Це безперечно, — іронічно погодився Тикач, — якщо тільки причина тут не в якійсь ненормальній музикальності. Так, він шукає те, що заховав у роялях Кодет. Я маю секретні відомості, що Віртер цими днями одержав наказ із рейху розшукати в Кодетових роялях його скарб.

— Це цікаво, — Трампус на мить замислився. — Не гнівайтесь, — сказав він, — але, здається, мені вже час іти пити воду.

Тикач здивовано глянув на нього, але одразу ж кивнув головою на знак згоди.

— Тоді я піду з вами й докінчу про те, чого ви ще не знаєте. Зацікавившись цією справою, я дізнався, що з дев'ятнадцяти проданих роялів залишилось тільки три.

— Три?

Тикач глузливо засміявся.

— Та навіть ці три роялі я не бачив, і тільки в «Лої-бі» знайшов друзки від першого, а тепер у пані Гану-секової — від другого.

— А третій?

Тикач знизав плечима.

— Я й сам хотів би знати, де він. Але от що мене цікавить: як про це дізнався Клубічко?

— Він завжди про все дізнається.

— Подзвонив мені, щоб я розшукав роялі марки «Орфей» і розвідав усе, що можливо, про Кодета, його дружину та доньку. Тій дівчинці тепер років вісімнадцять, і якщо вона вдалася в матір, то це буде добряче стерво і неабияка красуня. Але де зараз ці дві жінки, про те, далєбі, я й уявлення не маю. А тепер ми можемо піти подивитися на Віртера.

5

Кав'ярня «Елефант» стоїть неподалік од річки Теплої, вище того місця, де вона, власне, стає теплою, навпроти міського театру. Влітку відвідувачі сидять там на свіжому повітрі — це люди, так би мовити, другого гатунку, бо найвибагливіші віддають перевагу кав'ярні «Пупп»; тепер же, у вересні, всі перебралися до приміщення, досить тісного, проте затишного; відвідувачі там весь час міняються, на превелику радість старшого кельнера. Зал кав'ярні досить похмурий, але відвідувачів чимало, отже, в ньому є те, що тут називають «so etwas Gewisses»¹. Зал розділено двома колонами. Під однією з них примостився на вузькому для його опасистої фігури стільчику чоловік, що одразу якось неприємно привертав до себе увагу — досить-таки вульгарний черевань у сірому, не зовсім чистому костюмі. Він читав без окулярів ліберецьку газету.

¹ Щось таке особливе, ледве вловне (нім.).

Тикач і Трампус сіли за бічний столик, на якому лежав неоціненний «Ле темпе». Затулившись рятівною газетою, Трампус якийсь час придивлявся до Віртера. Бальзаківська постать. Вузькі, злі очі, прикриті лускою повік, згаслий погляд, одвислі щоки, котрі от-от, здавалось, відпадуть зовсім, короткі, товсті пальці, а головне — лукавий вираз очей при повній, здавалось б, байдужості обличчя, робили його й справді підозрілим. Метнув на них блискавичний погляд, а за хвилину підвівся й вийшов до туалету.

Трампус, що склав собі уже зовсім інше уявлення про цю загадкову особу, розчаровано похитав головою.

— Слухайте, таж він скоріше нагадує старого пекаря, а не знавсілого вандаля, що трощить роялі.

Тикач знизав плечима:

— Ви гадаєте? До речі, мені вже пора на Стару Ниву. А ви поки що спробуйте з ним заговорити. Скажімо, попросіть у нього газету. Він вилає вас на правах постійного відвідувача. При цьому ви зможете з ним познайомитися. Не раджу вам замовляти тут чай, але кава в них добра. Увечері зустрінемося, можна знову в «Панорами».

Тикач уже підводився, коли до залу покvapно зайшов кремезний чоловік у сірому плащі й подав йому знак очима. Шеф карловарської «четвірки» одійшов з ним убік. Вони перемовилися кількома словами, і чоловік вийшов, а чимось схвильований Тикач повернувся до Трампуса.

— Поки що мені доведеться відкласти Стару Ниву, а вам — знайомство з Віртером. Ходімо зі мною.

Містком Святого Яна вони перейшли на правий берег Теплої, де їх уже чекала машина. Зупинились перед великим білим готелем, що виднівся в гушавині зеленого саду, оточений клумбами розкішних хризантем.

— «Річмонд», — буркнув Тикач. — Ви вже бували тут?

Трампус похитав головою.

— Ні, не доводилось. Раніше він, здається, звався «Шенбрунн»?

— Так, поки був заміським рестораном. А потім власник «Атлантика» Кляйн перебудував його на готель. Для нас він цікавий тим, що тут виявився третій «Орфей», який ми розшукуємо. — В його буркотливому голосі чулася ледь стримувана нервозність.

Білими мармуровими сходами вони піднялися до готелю. Біля входу походжав якийсь чоловік. Ще двоє вигулькнули з саду.

— Наші люди,— сказав Тикач.— Це сталося зовсім недавно.

Вони поминули вестибюль, потім якесь велике, щойно відремонтоване приміщення, звідки навстіж відчинені двері вели до синього з золотом салону. Уздовж стін стояли крісла та канапи, а посеред салону — рояль. Точніше — рештки рояля.

Тикач показав на золотий напис із правого боку «Орфей».

— Техніка, як бачите, та ж сама, що й у пані Ганусекової і в «Лоїбі». Розтрощено кочергою. Ось цією. Не руште її, хоча слідів там, певно, не лишилось,— той хитрун завжди працює в гумових рукавичках.

Він глянув собі під ноги. Паркетну підлогу було недавно натерто.

— Авжеж,— мовив Тикач.— Він усе передбачив — натягнув на черевики панчохи.

Перш ніж оглянути уламки рояля, він підійшов до канапи, на якій лежав потерпілий од тієї ж руки — чоловік років під сорок з забинтованою головою. Крізь пов'язку просочувалась кров.

— Хтось знає цю людину?

Один із двох, що зайшли слідом за шефом, кивнув головою.

— Це Герман, швейцар з «Венесуели». Він настроює роялі.

— Я б хотів з ним поговорити,— буркнув Тикач.— Але спершу доведеться, мабуть, одвезти його до лікарні.

— Якщо він до того часу не вмере,— зауважив другий.— Директор, який знайшов його тут, сказав, що рана дуже серйозна.

В цю мить зайшов директор. Розповів, що знайшов Германа, коли перевіряв, чи висох уже паркет, бо чекав по обіді групу туристів агентства Кука. Непритомний настроювач лежав коло рояля, а кров так і цебеніла йому з голови. Збігавши до покоївок за бинтами, директор с'як-так перев'язав його й переніс на канапу. При цьому Герман на хвилю опритомнів і розповів, що прийшов сюди, як було домовлено, о пів на восьму, розложив свої інструменти й раптом відчув протяг,— а що протягу

він боїться, то хотів обернутись, щоб зачинити двері, та тут ж мить хтось ударив його по голові. Він знепритомнів і більш нічого не пам'ятає.

Тикач перебив його:

— Ви не помітили в цей час у «Річмонді» когось підозрілого?

Директор розвів руками:

— Підозрілого? А як ви його впізнаєте? Був тут персонал. Але що б він робив у цьому салоні? Гостей у нас уже майже немає. Звичайно, в саду часто прогулюються цікаві. Ні, до приміщення ніхто не заходив, ворота замкнено. Але вікна в цьому салоні були відчинені, щоб провітрився. А через вікно, самі бачите, сяди може кожна спритна людина забратися.

Трампус глянув на годинник. Тикач з неприхованою ворожістю усміхнувся й процідив крізь зуби:

— Я бачу, вас це не дуже цікавить.

Трампус красномовно промовчав.

— Ну що ж, ідіть пити воду. Коли ж, власне, у вас знайдеться для мене час? Увечері? Тоді, якщо це вас влаштовує, загляньте близько дев'ятої до міського парку. Там гратиме духовий оркестр, отож нас ніхто не почує, коли ми схочемо трохи пошептатися.

Коли Трампус розповів про цей випадок із роялем управителеві «Бразилії» Гашекові, той не надав йому особливого значення. Мовляв, у Карлових Варах такі історії часто трапляються, але їх приховують, щоб не лякати курортників із закордону. Пана Ганіша, власника «Бразилії», теж якось налякали. Після великого краху на віденській біржі 1873 року він за безцінь купив «Бразилію», що тоді називалась іще «Австрійський герб», у Кнолла, який тримав у Карлових Варах дуже прибуткову ювелірну крамницю. Та коли тут одне за одним сталися два вбивства з пограбуванням, це завдало йому значних збитків, і Ганіш, заховавши найцінніші меблі до складу під лікарнею для іноземців, виїхав у Прагу до заміжньої дочки.

Трампус теж не надав ніякого значення словам управителя.

Від «Бразилії» до парку — всього кілька кроків. Духовий оркестр у ресторані мало не оглушив Трампу-са. Коли терпець йому вже почав уриватися, з'явився Тикач і, зглянувшись, вивів його на свіже повітря. Надворі падав карловарський дощ. У Празі його б

назвали зливою. Боже! Оті прямовисні водяні шнури! Люди розбігалися хто куди.

— Ходімо до мене,— запропонував Трампус.— Це зовсім близько.

Тикач заперечливо махнув рукою.

— Я взагалі не довіряю кімнатам у курортних пансіонах, а зараз тим паче. Це ж генлейнівські гнізда. Ви в плащі, і це теж недалеко. Ходіте.

На щастя, це справді було за якихось кілька кроків, одразу ж за гейзером, що меланхолійно, не знати для кого, викидав свої струмені.

— Ви пили коли-небудь цю воду? — запитав Трампус.

— Зроду не пробував. Адже я карловарець, а вони ніколи не п'ють цієї води, заради якої люди приїздять сюди з усього світу.

— Знаєте що, попробуйте хоч раз!

Тикач узяв склянку з водою, яку називали чудодійною, ковтнув раз, а решту вилив на землю.

— Дякую, з мене досить. Зрештою, я прийшов сюди не воду пити.

Тим часом вони вже дійшли до невеличкого, тьмяно освітленого павільйону за гейзером, такого ж меланхолійного, як і джерело, що десь там позаду порскало, неначе протестуючи проти своєї самотності. У павільйоні стояло кілька ресторанних столиків, а поміж ними мовчки і невдоволено, мовби їм остогидло життя, тинялися двоє питців чудодійної води — типова картина для курортного міста після закінчення сезону. Тикач і Трампус посідали на самотній лавочці.

— Швидка допомога приїхала, тільки-но я допитав персонал. Ніхто нічого не бачив,— почав він знов напівпошепки.— Я поїхав до лікарні, сподіваючись, що той бідолаха заговорить, коли лікарі приведуть його до тями. Але молодий лікар, таке собі курча, ембріон майбутнього коновала, одразу ж зробив йому ін'єкцію, а потім іще одну. Та, друга, була снотворна. Нібито це було конче потрібно! Я вилаяв його, потім наказав, щоб мені привели Віртера о другій ночі. Це найкращий час, я вже перевірів, воля сонної людини о цій порі слабшає. А тепер ходімо, дощ перестав. Зайдете до нас, коли будемо його допитувати?

— О другій ночі? — жажнувся Трампус.

— А чом би й ні? Маєте принаймні три години, щоб виспатись. Можете прийти навіть чверть на третю.

— Послухайте,— сказав Трампус,— ви гадаєте, що є підстави для арешту Віртера? Я цього не сказав би. Я б трохи почекав.

— Ви гадаєте, що слід чекати, поки розтрощать іше шість роялів? — ущипливо запитав Тикач.— Адже й так зрозуміло, що справа дуже серйозна.— І загадково додав: — Цілком можливо, що Віртер ще дякуватиме мені за те, що я його заарештував.

— Як правило, цього ніхто не робить.

— Не робить, згоден,— почав був Тикач, але, махнувши рукою, замовк. Не буде ж він викладати свою гіпотезу, що таємничі відвідини Лісової каплички пов'язано з нападом на «Річмонд» і що це так налякало Віртера, що він волів би на якийсь час потрапити за ґрати.— Про це ми, можливо, поговоримо.

У швейцарській під ключем Трампус знайшов клаптик паперу, на якому було написано: «Негайно подзвоніть шефові».

«Дуже добре. Я попереджу Клубічка, щоб він трохи стримав Тикачів запал»,— подумав він і пішов на поштамт.

— Лінія зараз звільниться,— люб'язно кивнула йому телефоністка.— А поки що, будьте ласкаві, витягніть з цих лотерейних білетів три. Бачте, нам дуже хотілося б купити машину, але і я, і мій чоловік маємо нещасливу руку. Коли я вас побачила, то відразу подумала: «Цей блондин витягне тобі щасливий білет. Звісно, якщо схоче».

— Схоче, схоче,— весело відповів Трампус і вибрав з десяти білетів три.

— Чудово! — зраділа телефоністка.— Широ дякую, пане! Якщо я виграю, десята частина ваша. Скажіть, будь ласка, де ви мешкаєте і як ваше прізвище?

— Мешкаю я в «Бразилії», а прізвище мое Трампус. Зденек Трампус.

— Хвилинку! — вигукнула вона.— Здається, це прізвище мені вже знайоме.— І витягла телеграфний бланк.— Щойно для вас прийшла телеграма.

Трампус узяв папірець з її сріблясто налакованих нігтів і прочитав: «Приїду завтра». Підпису не було, та він і не був потрібен.

— А тепер даю вам Прагу,— сказала телефоністка.— Лінія саме звільнилася.

Та коли його з'єднали з відділом безпеки, виявилось, що Клубічко кудись поїхав службовою машиною і сьогодні вже не повернеться. Трампус повісив трубку, ледве стримуючись, щоб не вилаятися. Його надія, що Клубічко накаже Тикачеві відкласти допит Віртера, розвіялась, як дим.

6

Трампус повертався до пансіону такий замислений, що навіть не звернув уваги на красу ілюмінованого фонтана в міському парку. В нього не було ніякого сумніву, що Клубічко приїде сюди заради «Орфеїв». І, звичайно, розв'яже цю справу, певно, не таку вже й складну. Замислившись, Трампус непомітно дійшов аж до головної колонади. Карловарське повітря і вереснева ніч зробили з неї мистецьку картину. Колонада нагадувала сцену, на якій виставлявся весь блиск вищого світу, і його було стільки, що Трампус, здавалося, відчував навіть комплекс неповноцінності й тому намагався обминути колонаду. Принаймні удень. Але зараз уся та шикарна публіка танцювала, фліртувала й розкидала гроші у «Пуппа». Колонада була безлюдна. Лише з підвалу пансіону «Вюртемберзький двір» долинала музика. «Може, трохи висплюся, на щастя, тут тихо». Він прочитав кілька сторінок старого Мельвіля і солодко заснув. Однак о другій годині будильник безжалісно вирвав його з обіймів сну.

Тикач ходив по кабінету, як роздратований лев.

— Ви спізилися на двадцять хвилин, — накинувся він на Трампуса. — Сподіваюсь, ви принаймні виспались.

— Що з Віртером? — запитав Трампус, усе ще напівсонний.

Тикач невесело засміявся.

— Уявіть собі, спить у нічний шапочці, на якій вишито: «Солодких снів». Хоча ні, сьогодні йому не до снів. Та ще отой сейф... Я накинувся на нього, поки він ще не зовсім прочумався. Навіть не пробував відмагатись. І знаєте чому? Бо знав, що я той сейф уже раз обшукав.

— Як це — знав?

— Бо він — хитрющий пройдисвіт, — сердито відповів Тикач. — Наліпив на краї волосину, а я не помітив і, відчиняючи, обірвав.

— Ішов спокійно?

— Зовсім спокійно,— загадково всміхнувся Тикач.

— Ви вже його допитували?

— Ні-і,— Тикач трохи помовчав.— Допит я поки що відклав. Ми з ним лише трохи поговорили.

— Це ви добре зробили,— з полегшенням мовив Трампус.— Я радив би з цим почекати, поки приїде Клубічко.

— Клубічко...— замислився Тикач.— Авжеж, Клубічко! Але хто його знає, коли він здумає до нас завітати.

— Телеграфував, що приїде сьогодні. Мабуть, буде тут уранці.

Тикач недовіриливо зиркнув на Трампуса.

— Ви з ним розмовляли по телефону?

— Ні, він сам телеграфував.

Тикач глянув на нього понуро і так само понуро всміхнувся.

— Я відкрию вам таємницю, юначе.— Він з неприхованим задоволенням почав називати так Трампуса, хоча були вони одного віку.— Мені доводилося затримувати чимало людей, але ще ніхто так не радів з арешту, як Віртер.

— Радів? Що його заарештували?

— Власне, це не можна було назвати арештом. Просто я привів його сюди в трохи незвичний час для напівофіційної розмови.

— І, кажете, він з того зрадив?

— Так, юначе, ніби тільки того й чекав. Здається, в житті цього босяка я зіграв роль доброї феї. Допиту нібито дуже боявся. Я не запрогололював нашої розмови, але можу вам переказати досить точно...— Він пройшовся сюди й туди по кабінету.— Віртер почав сам: я знаю, мовляв, що ви полюєте на мене через ті роялі... Ця дивна розмова так і пішла далі — я вдавав, ніби намагаюся перед ним це приховати, а Віртер провокував мене. Нарешті я збагнув, що для нього було б краще, якби я його заарештував. Про це я, до речі, вже давно здогадувався. «Стривайте, пане Віртер,— сказав я йому,— я й справді, як ви кажете, полюю на вас через ті роялі і дуже охоче затримав би вас, та тут не можна поспішати. А що мені здається, ніби ви й самі цього хочете, я міг би стати вам у пригоді, певна річ, якби ви зізналися, що це ви вчинили той розбій у пані Ганусекової».— «Ні, це не я!» — відповів він так рішуче, що я не міг йому не повірити. «То, може, ви знаєте, хто це

зробив?» — провадив я далі допит, який, власне, й не був допитом, бо я не викликав стенографістки. «Може, й знаю, але не можу вам цього сказати», — відповів він.

— Надзвичайно цікаво! — вигукнув Трампус.

— Я, звісно, нагадав йому, що коли хтось знає про злочин і не хоче сказати, то стає його співучасником. «Я знаю», — відповів він, — але нічого не можу вдіяти». Так ми розмовляли добрих десять хвилин, аж поки мені не урвався терпець. «Знаєте що», — сказав я йому, — ви можете досипати й удома, я відпущу вас, прийдете сюди завтра, скажімо, десь близько полудня, та й продовжимо нашу розмову».

— Він погодився?

— Уявіть собі — ні. Пояснив причину цього досить загадково. Переповім вам його слова, як запам'ятав: «Після того, як ви мене забрали, я вже не можу повернутись додому, не поставивши на карту свого життя». Отак він мені й відповів.

— Чи ти ба!

— Потім я зварив йому чорної кави, і він розповів, що в нього на серці: він справді дещо знає про роялі, але не сміє навіть писнути, щоб не накласти за це голову. Так, щоб не поплатитися за це життям. І що він мене просить, так, саме просить, лишити його за ґратами, бо після того, що він тут розповів, це, власне, мій безпосередній обов'язок. Що, безперечно, настане ще така ситуація, коли він зможе розповісти про все, але зараз, мовляв, на це ще не пора. І при цьому вигляд у нього був такий переляканий, мовби його охопив невимовний жак. Я зрозумів, що не витягну з нього більше ні слова, й наказав одвести його в камеру, а тепер сушу собі голову: що, власне, за тим усім криється?

— У вас є якісь припущення?

Тикач задумався.

— Так, є, але поки що це ще тільки неясний здогад, і я не хотів би перед вами осоромитись... — Він насупився. — Я ще матиму з цим усім багато клопоту. Шкода, що ви не бачили того його просто-таки тваринного жаху.

— Таке й справді не щодня буває, щоб людина просилася до тюрми, — сказав Трампус. Він уперше посправжньому зацікавився справою про роялі. — За кілька годин приїде Клубічко. Ясна річ, він приїде сюди не для того, щоб дивитись, як я п'ю теплу воду. Він напевне щось знає про ті загадкові роялі.

— Я теж такої думки,— помовчавши, сказав Тикач з якоюсь полегкістю.— А тепер ідїть досипати.

7

О дев'ятій ранку, коли Трампус пробивався крізь на-товп до джерела, хтось звернувся до нього:

— Чи не позичили б ви мені на хвилинку склянки? Не хочеться купувати тільки для того, щоб раз на-питись...

Клубічко! Як завжди, в доброму гуморі.

— Ви приїхали пити воду?

— Ні, я приїхав на каву. Уже пив, і досить смачну — в «Елефанті». Потім пішов до твого пансіону, але мені сказали, що ти десь вештаєшся. Я подумав: знайду біля джерела. Але з досвіду знаю, що тут найкраще розмовляти на Замковій горі. Туди треба високо дертися, а панству це не до шмиги. Ходімо туди.

Клубічко привів його аж на майданчик перед музеєм. Навколо не було й душі. Клубічко кивнув головою на п'ятиповерховий будинок, що притулився до скелі.

— Ти вже там був?

Трампус, підвівши голову, глянув на будинок з написом: «Едінбург». З його вікон відкривався, певне, чудовий краєвид на порослий густим лісом високий протилежний схил, то був один із пагорбів, якими, немов ґратами, було обнесене місто.

— Ні, а чому ви питаєте?

— Просто так... Там живе Тикач.

Трампус мовчав.

— З ним часом буває важко,— зауважив Клубічко,— ти це вже теж, мабуть, відчув.

— Ви були в нього? — запитав Трампус після досить довгої промовистої паузи.

— На мій подив, він був дуже милий — це зовсім на нього не схоже. По-перше, він буркотун, а по-друге, не дуже мене любить. А проте показав мені навіть матеріали. Ти, мабуть, просто не хочеш признатися, що він зустрів тебе непривітно?

Трампус замість відповіді запитав:

— Ну як, знайшлася якась ниточка?

— Ниточка? Ціла линва! Ти знаєш Сокольську вулицю в Празі? Так от, того дня, як ти виїхав сюди, хтось вдерся до пані Скугрової на Сокольській вулиці,

десять, на четвертому поверсі. У неї хворі ноги, вона не може ходити і живе з дочкою, яка до третьої години працює в банку. Невідомий мав відмичку, зайшов до першої кімнати й відкрив рояль марки «Орфей», не звертаючи уваги на крик безпорадної жінки. Я дізнався про це з післяобіднього рапорту. Він там щось шукав. Я поїхав туди увечері, але з'ясував лише те, що рояль п'ятнадцять років тому подарував цій жінці чоловік у день народження. Рояль виготовлено на фабриці Кодета в Карлових Варах. Продав його торговець роялями Риба. Тоді я подзвонив нашому приятелеві Тикачу, і той після деякого вагання розповів мені, що й вони мають клопіт з «Орфеем». І хоча натякав, щоб я дав йому спокій, я все ж послав тобі телеграму. Річ у тім, що в Празі є ще один рояль марки «Орфей», на вулиці Сілезькій, чотири, в учительки музики Ліди Тейчової. До нього теж хтось добирався, а потім утік. Хто чинить цей вандалізм, ми не знаємо, але пані Скугровій здалося, що то був досить високий худорлявий юнак. Він навіть гримнув на неї по-німецьки, щоб заткнула пельку. Зваживши все, я дійшов висновку, що на Сокольській йому не пощастило і що й той, хто діє тут, так само не має успіху. Ясно й те, що з «Орфеями» пов'язана якась цікава таємниця. Отож я й приїхав, щоб оглянути тут поле бою. До речі, панна Тейчова теж придбала рояль у пана Риби. На мій запит Риба відповів, що той рояль та шість інших йому продав Кодет. От і все, що мені відомо про цю справу. Візьми свою склянку, з мене досить і того, що я раз напився.

— Що вам казав Тикач?

— Тикач у полоні нав'язливої ідеї. Дав себе загіпно-тизувати Віртерові. Ласкаво дозволив мені подивитись на Віртера й трохи з ним поговорити. Це справді-таки чудовий екземпляр шахрая і пройди, здатного, мабуть, на все,— тільки не на те, що з радістю пришив би йому Тикач. Важить він, на мою думку, не менше як центнер. Згадай, що казав бідолаха Герман: йому здалося, ніби позаду щось з а ш а р у д і л о. Коли б це був Віртер, то паркет під ним просто тріщав би. До того ж Віртер не міг бути водночас і на Сілезькій, і в «Річмонді».

— Але...

— Так, це робить хтось інший, молодший, у Празі їх, певно, кілька; Віртер затесався між них, але ми ще не знаємо як. Мабуть, хтось керує цією бандою. І той «хтось» має якесь відношення й до Віртера. З тих де-

в'ятнадцяти роялів — якщо їх справді було лише дев'ятнадцять — грабіжники обшукали вже п'ять і нічого в них не знайшли. Крім того, є ще три, про які я знаю. Їх продало додаткове відомство, щоб покрити Кодетові борги. Один із них купила празька консерваторія, другий — Чеська філармонія, а третій — готель «Пупп» у Карлових Варах. Празькі роялі я наказав поки що стерегти, і на них ще ніхто не посягав. А про той, що в «Пуппа», я знаю поки що лише те, що його хтось поцупив.

— Як це поцупив? Рояль не валізка, яку можна непомітно винести!

— Це так! Але рояль у такому величезному господарстві, як готель «Пупп», з його численним і через те важко контрольованим інвентарем, може стати об'єктом шахрайських комбінацій. Конкретно це було так: оскільки вони мали вже три роялі, то сховали цей, з Кодетових торгів, на складі. А коли через два роки про нього згадали, то виявилось, що на складі його немає. Розшуки нічого не дали. Крім рояля, зникли ще деякі речі, й управителя мали заарештувати, але він дізнався про це і втік до Німеччини. Звався він Герберт Штраус. Цим поки що ми й мусимо задовольнитись. Отож маємо вже дев'ять, і ще десь лишилося десять роялів цієї цікавої марки. Але де? Ми не можемо зазірнути в кожен будинок нашої країни. Зрештою, ця справа поки що й не варта того. Але в мене таке передчуття, що вона скоро посунеться вперед, бо зацікавлені в ній особи, як видно, поспішають. А тепер непогано було б десь поснідати.

Маневруючи в суцільному потоці пішоходів, вони насилу проштовхалися крізь натовп до бару готелю «Пупп». Там сиділо всього кілька чоловік. Демонструвався звуковий фільм про тенісні змагання на Штваніці. Побачивши це, Трампус хотів був вийти, але Клубічко потяг його до самого екрана й сів спиною до полотна.

— Це найкраще місце для tête á tête, — сказав він. — Тут такий галас, що тебе ніхто не почує, навіть коли б ти закричав «рятуйте!». Як не віриш, то спробуй. — І замовив собі сніданок.

Трампус благально глянув на Клубічка.

— Я ж іще не зовсім оклигав. Не перенешу такого гармидеру.

— А ти не звертай уваги. Півгодини, сподіваюсь, витримаєш.

Раптом диктор щось пробурмотів, і одразу ж почувся інший голос: «Припиняємо демонстрування фільму про тенісні змагання на Штваніці й замість цього передаємо репортаж про зустріч гостей із Німеччини в Яхимові. Наші гості прибули тиждень тому двома автобусами...»

— Це ще гірше за теніс,— простогнав Трампус.— Будуть промови.

— А тобі не обов'язково їх слухати! Наскільки мені відомо, тут ніхто точно не знає, що сталося з Кодетом?

— Жодна душа!

І Трампус стисло виклав Тикачеві здогади.

— Цілком можливо,— погодився Клубічко,— але про це краще мовчати, коли ми не хочемо, щоб міністр наказав нам сидіти тихо. Адже ти й сам чуєш, як наш фільм рекламує цю екскурсію. «Kraft durch Freude»¹.

Тим часом диктор вів далі: «Перший автобус із рейху поїхав далі, а другий трохи затримався. Ага, він на когось чекає. Я вже бачу, хто це. Молоде, дуже гарненьке дівчатко, яке комусь махає на знак привітання. Тепер воно сіло, і другий автобус, напевне, теж зараз рушить».

Почувши про гарне дівчатко, Трампус із чисто чоловічою реакцією мимоволі озирнувся на екран і раптом міцно стиснув Клубічкову руку.

— Це він.

— Хто? Хто він?

— Той третій зліва — Віртер.

Клубічко повернувся й собі, але було вже пізно — на екрані видно було тільки автобус, що від'їжджав.

— Ми потім наново переглянемо цю стрічку. Ти звернув увагу на те дівчатко, яке так зачарувало диктора? — спитав за хвилину Клубічко.

Трампус заперечливо похитав головою.

— Дуже шкода. Якщо там був Віртер, то, можливо, саме це дівча передало йому доручення, внаслідок якого відбулося п'ять атак на роялі «Орфей». Ну, ми на неї ще подивимося в Празі. А тепер нам уже й справді пора йти, тебе жде твоя дієта, а мене — моя. Чим тебе годуватимуть?

— Мабуть, сиром,— зітхнувши, відповів Зденек.—

¹ «Сила в радості» (нім.).

Я його смертельно ненавиджу, але коли признався в цьому дітсестрі, вона солоденько всміхнулася й сказала: «Сир — це життя! Десять днів якось витримає!»

— Твоя дітсестра просто жорстока. Між іншим, більшість жінок мають нездоланну схильність до жорстокості. До того ж часто серед них трапляються ще й уперті, а в чоловіків ця подвійна властивість буває дуже рідко. Проте мені здається, що нашому Тикачеві цього не позичати. Піду зараз до нього. Про рахунок не турбуйся, адже ти нічого не замовляв.

Коли вони проходили повз пансіон «У трьох негрів» на Старій Луці, де гарна табличка з мореного дуба сповіщала, що «в ці двері входив Гете», на вузькому тротуарі їх поминула жінка років тридцяти. Незвичайна красуня, висока, струнка, з великими синіми очима і темним, майже чорним волоссям. Її високе чоло, здавалося, аж сяяло під капелюшком аквамаринового кольору, виразні очі дивились байдуже. Клубічко привітався з нею.

— Хто це? — спитав Трампус.

— Тикачева дружина. Він тебе ще з нею не познайомив? Твоя правда, він із цим не поспішає. Власне, вона. — Здавалося, Клубічко хотів іще щось сказати, але передумав і лише додав: — Вони живуть уже п'ятий рік, але дітей у них немає. Звуть її Олександра.

На тому вони попрощались. Трампус мимохіть подумав: «Ця жінка зовсім не до пари Тикачеві... Або ж він їй!»

8

— Гаразд, — сказав неохоче Тикач, коли Клубічко розповів йому про епізод у «Пуппа». — Ми запитаємо про це Віртера. — І простяг руку до дзвоника.

— Спершу я теж так подумав, — промовив Клубічко, — але обміркувавши це...

Тикачева рука опустилась.

— Ну і якої ж ви думки тепер?

— Нащо йому це казати? — подумав я собі. — Може, він гадає, що ніхто не знає про те, як він днів десять тому за два кроки від державного кордону мило розмовляв з гарненьким дівчам, після чого виявив великий інтерес до роялів певної марки. Зрештою, цілком можливо, що це справді була зовсім невинна зустріч.

— Що в такому разі ви хочете зробити, щоб дізнатися про ту дівчину?

— Я нічого не збираюся робити, бо я вже все зробив,— відповів Клубічко.— Щоб довідатись, хто приїхав тим автобусом, я подзвонив на нашу прикордонну заставу в Яхимові. Це була одна з тих екскурсійних груп, що приїждять сюди ніби на прогулянку, а насправді, щоб морально підтримати тутешніх генлейнівців. Мені назвали вісімнадцять жіночих імен. У готелі «Лоїб», де розмістили екскурсантів, я довідався, що жінок туди приїхало лише сімнадцять. Вісімнадцята, якась Ільза Гейдлер, за документами — із Плетцензее, що поблизу Берліна, вісімнадцяти років, вийшла в Острові.

— Запитаю в Острові,— буркнув Тикач і знову потягся до кнопки дзвінка.

— Це вже зроблено, колего Тикач. Я зателефонував туди й довідався, що ніяка Ільза Гейдлер не розшукувала там своєї тітки.— Клубічко з добродушною іронією глянув на Тикача.— З Острова до Карлових Вар ходить автобус і поїзд. Та Ільзочка могла приїхати сюди зовсім непомітно й десь заховатися. Але оскільки дівчата не бувають такі прогнозуваті, то, очевиднож, їй хтось порадив, як це зробити.

Тикач хвилинку подумав.

— Але ж Віртер...

— Цілком слушно. Віртер знав про її приїзд і чекав на неї в Яхимові. А ми його запитано, чого він туди їздив.— Клубічко замислився.— Знаєте, як ми це зробимо? Попросимо дати нам ту стрічку й покличемо його подивитися її разом з нами.

За годину було все готове. Привели Віртера, й кінооператор пустив фільм. Потім Клубічко звелів засвітити світло й звернувся до Віртера, що з переляку ледве тримався на стільці.

— Чи сподобалися ви собі на екрані?

— Що ви хочете від мене почути? — не одразу відповів той.

— Хто була та гарненька дівчина, яку ви зустріли в Яхимові?

— То була... то була одна моя знайома,— відповів Віртер.— Я не знаю, як її звуть, я знаю її лише в обличчя. Днів десять тому я був в Яхимові й сам не знаю, як опинився біля автобуса. Вона заговорила до мене. Оце й усе.

— Погасить світло і пустить фільм іще раз,— несподівано зажадав Тикач.

Ще раз переглянули коротенький фільм. Тепер уже Віртера запитував Тикач.

— Хто був той чоловік, що стояв за два кроки від вас, коли автобус поїхав?

— Який чоловік? Я не пам'ятаю,— відповів Віртер, ще більше розгубившись.

— А той, у тирольці. В якого обличчя ніби позшиване. Чи, може, треба пустити фільм утретє?

Віртер заперечливо похитав головою.

— Я знаю, кого ви маєте на увазі. Я бачив його, але не розмовляв з ним. Гадаю, що то якийсь функціонер із Яхимова.

Коли його одвели, Тикач, мовби пробудившись з глибокої задуми, сказав:

— Чи помітили ви на Віртеровому обличчі страх, коли я спитав його про того чоловіка? Адже саме в той день хтось розтрощив рояль у «Лоїбі».

Клубічко кивнув головою.

— Чоловік з дивним обличчям — очевидно, той самий, що донедавна тут лютував, як диявол. Запросить пана Пальмера й покажіть йому фільм, може він його впізнає. Той диявол зустрічався з Віртером біля Лісової каплички й, безперечно, наказав йому поїхати в Яхимов до тієї псевдо-Ільзи. Мабуть, він має на Віртера великий вплив. Про що Ільза домовлялась з Віртером, він, звичайно, нам не розкаже, але результат ми вже знаємо: нічний напад на «Орфея». Акція почалася. Часткова акція, бо ще до Ільзиноho приїзду було вчинено два напади на Кодетові роялі у Празі. Судячи з усього, диригує ними чоловік у тирольці,— Клубічко мить помовчав.— Йому потрібен для цього Віртер, але той опирається. Ось чому він так просив, щоб ви залишили його під арештом. На вашому місці я виконав би його прохання.

— Але ж ви знаєте інструкцію,— прогук Тикач.— Завтра я повинен випустити його на волю або передати справу прокуророві.

— Примусьте його в чомусь признатися. Хоча б у тому, що він хотів украсти марки в пані Ганусекової. Це буде підставою для того, щоб тримати його під арештом.

— А якщо він не схоче взяти це на себе?

Клубічко посміхнувся.

— Я можу закластися з вами на місячну платню, що вашу великодушну пропозицію він прийме. Віртер боїться, певне, потрапити до рук того чоловіка в тирольці.

— Чоловік у тирольці мені нагадує когось,— замислено мовив Тикач,— але знімок не дуже чіткий, і я не певен...— Він знову замислився, потім стрепенувся й вів далі:— Я наказав про всяк випадок оглянути будинок, де живе Віртер. Це на Садовій вулиці неподалік од синагоги. Ми довідалися, що Віртер десять днів тому найняв у сусідстві кімнату для якоїсь пані Утешилової з Моравії. Сусіди бачили, що вона до нього приходила.— Тикач знову глибоко замислився.— Тут явно є якийсь зв'язок із справою про роялі й з Віртеровим страхом вийти на волю.

— Ви маєте рацію, колего. Бачите, яка в нас захоплююча професія,— усміхнувся Клубічко.— Чи не спало вам на думку, що Утешилову прислали сюди, щоб вона стежила за Віртером і спробувала з нього щось витягти? І що Віртер тому й не хоче повертатись додому? Можливо, це колишня Кодетова дружина, яка знає про Віртера щось дуже компрометуюче?

— Це ще не все,— вів далі Тикач.— Учора ввечері до пані Утешилової приходила гостя. Управителем будинку там працює чех, на прізвище Плеснівий. От ми й попросили його припилювати за Утешиловою. Та гостя — молода дівчина, з обличчя схожа на пані Утешилову, була в якомусь дивному капелюшку і в костюмі, яких у нас не носять. Радилися вони години зо дві. А вночі прийшли ми і забрали Віртера. Й одразу ж після того дівчина попросила управителя будинку випустити її з дому.

— А пані Утешилова? — насторожено запитав Клубічко.

— Нібито була десь у місті. Я не турбував її досі, щоб не розсердити Петровіцького.

— Ця дівчина,— сказав по паузі Клубічко,— мабуть, і була отією русалкою з автобуса. Вона втекла. Кудр? До того, хто її сюди послав. Він і є отой головний. Шкода, що ваш Плеснівий не простежив за нею. Але це вже було б забагато. Зрештою, я гадаю, що вона незабаром і сама дасть про себе знати.— Він пройшовся по кімнаті.— Непогано було б поговорити з Пальмером.

— Може, нам удасться це зробити,— озвався Тикач.— Я тримаю з ним зв'язок і скажу вам пізніше.

— Зв'язок? — здивувався Клубічко.

— Ви не знаєте тутешніх умов,— понуро відповів Тикач.— Пальмер працює в Мозера, а там усі службовці та майстри — генлейнівці. Нам доводиться зустрічатися таємно, бо інакше це могло б коштувати йому життя.— Він знову замислився.— Було б найкраще, якби ви зустрілися з ним за містом. Наприклад, у Локті. Замок там доглядає добра чешка. Десь у неділю, бо в інший час він не може. А що ви, власне, від нього хочете?

— Я спробував би допомогти його пам'яті. Треба встановити особу того типа з Яхимова, бо від Віртера ми, очевидно, вже нічого не довідаємось.

— Я спробую зробити це сам,— сказав Тикач, насупившись.— А коли нічого не вийде, то влаштую вам зустріч із Пальмером.

Клубічко підвівся.

— Гаразд. А тепер мені треба негайно повернутися до Праги.

— Чого ви так поспішаєте? Адже у вересні Карлові Вари найкращі.

— А того, що там є два роялі марки «Орфей», які я ще не встиг оглянути. Бувайте здорові й бережіть нам Віртера, як ока в лобі. Я скажу Трампусові, щоб допоміг вам. Якщо ви, звісно, хочете.

Тикач щось пробурмотів собі під ніс.

— Він вам не до вподоби?

— Скоріше я йому,— прогук Тикач.

Зустрівшись із Трампусом, Клубічко переказав йому розмову з Тикачем і додав:

— Мені здається, любий мій, що в Карлових Варах нам більш нема чого робити. Звичайно, людина завжди може помилитись, але я гадаю, що центр ваги цієї справи пересунувся туди, куди поїхала Ільзочка. Це, безперечно, Прага. Там, певно, живе й той, хто цим усім керує. Може, це він уже розтрошив на Віноградах¹ два роялі. Ільзочку послали сюди, щоб вона вивідала імена власників заздалегідь позначених роялів. Хтось припускав, що про це знає Віртер. Можливо, навіть цілком імовірно, що Ільзочку послало гестапо, щоб вона, як законна спадкоємниця, забрала своє майно. А потім на-

¹ Район Праги.

исти, звісна річ, відібрали б його в неї. Усе це, шоправда, тільки здогади, але ти принаймні бачиш, як цікаво було б мені познайомитися з дівчиною, котру зустрічав на кордоні Віртер. До речі, тебе знову годували сиром?

— Я їв цю гидоту аж двічі,— відповів Трампус майже з люттю.— Запіканку, а потім ще окремо на тарілочці з зеленою цибулькою.

— Мені щось здається, що ти вже й операцію вважаєш не такою страшною, як лікування сиром.

— Баша правда... Як тільки уявлю собі, що все життя доведеться їсти сир...

— А може, ще й після смерті. Якщо існує потойбічний світ...

— Мовчіть, бо я за себе не ручуся!

— Ну гаразд, бувай здоров, Зденеку, я таки їду. Будуть якісь новини, я тобі подзвоню. А тим часом ти тут самовіддано їж свій сир.

9

Другого дня по обіді Клубічко сидів, як завжди, біля великого вікна в кав'ярні «Амбасадор» на Вацлавській площі, дивився на безперервний потік людей, що плив тротуаром в обох напрямках, і знічев'я прикидав у думці, скільки є в столиці гарненьких дівчат, яким близько вісімнадцяти років. Він був просто-таки вражений тим, що їх так багато. Жвавих, гарно вбраних юнок, що останнім часом навчилися так підкреслювати жіночність у всьому, від високих каблуків і збудливих суkenок аж до визивних зачісок, була тут неймовірна кількість. І, дивлячись на цих дівчат, Клубічко міркував, які з них вийдуть матері, водночас усвідомлюючи важке завдання, що стояло перед ним: знайти поміж тисяч оцих гарненьких пуголовків саме ту, яку розшукував,— Ільзочку. Якщо вона й справді приїхала до Праги. Знов переглянув стрічку, де вона з'являється на прикордонному пункті в Яхимові, але це мало йому допомогло: кадри були не чіткі й показували лише те, що та особа невеличка на зріст, дуже гарненька, з напівдитячою усмішкою, що на ній пальто не такого фасону, як носять у Празі, і що капелюшок її має форму дзвіночка. Таке собі миле пташенятко.

Він вивчав ті кадри аж до запаморочення голови,

а все побоювався, що не впізнає Ільзочку, особливо такого теплого дня, як сьогодні, коли відважні молоді дами поскидали пальта й розгулювали в легких костюмах. А в костюмі Ільзочка, певно, виглядає зовсім інакше, і якщо вона зняла цей капелюшок-дзвіночок і йде собі, як інші пражанки, простоволоса, хизуючись красою свого волосся, то він не впізнає її, навіть хоч би дівчина пройшла повз нього.

За хвилину він устав і пішов на набережну Сметани, де в консерваторії стояв один із роялів, які податкове відомство продало, щоб покрити Кодетові борги. Відрекомендувався директорowi консерваторії й попросив дозволу оглянути рояль «Орфей».

— Дивно, що ви цікавитеся саме цією старою коробкою,— сказав директор.— Ми придбали її десь років чотири тому, і запевняю вас, що й тоді цей рояль небагато був вартий. На ньому грають найменш здібні учні. А за ці чотири роки — що ж, роялі також старіють, коли не вмілі руки тарабанять по них цілими днями.

— Ну, ну! А що ви, власне, проти нього маєте?

Директор відкрив рояль і пробіг пальцями по клавіатурі. Потім глянув на Клубічка:

— Що ви на це скажете?

— Що я скажу? Що ви чудово граєте!

Директор усміхнувся.

— Це означає, що ви не вмієте грати на роялі.

— Це правда,— признався Клубічко.— Але як ви про це дізнались?

Директор знову пробіг пальцями по клавіатурі «Орфея», потім глянув на Клубічка заохотливо і водночас трохи зневажливо й повів його до іншого рояля, марки «Бехер». Піднявши кришку, сказав:

— А тепер послушайте цей. Наші майбутні віртуози мучать його всього рік.— Відтак загравав на ньому ту ж саму мелодію раз, потім ще раз і подивився на Клубічка.— Відчуваєте різницю?

— Не гнівайтесь на мене, але я не відчув нічого. Тільки те, що ви граєте справді чудово.

Директор закрив рояль, подивився на Клубічка ще з більшим презирством і сказав:

— Та це ж як небо і земля! «Бехер» має гарний резонанс і реагує на кожен удар. «Орфей», навпаки, майже зовсім не резонує, і виправити його неможливо. Певно, той, хто його робив, не розуміється на роялях

або ж мав для цього поганий матеріал.— І подивився на Клубічка з виразом: «Іди вже собі геть!»

Але Клубічко не збирався йти, навпаки, він ще уважніше оглядав рояль. Найбільше його, здавалося, зацікавив золотий напис: «Орфей». Несподівано він спитав:

— А вам не спадало на думку перевірити, чому в рояля такий поганий резонанс?

— Тобто як? — невдоволено перепитав директор.— Поганий резонанс, і годі! З роялями це буває. Облагородити його ми не можемо.

— Я подумав,— тільки не гнівайтесь, будь ласка,— що, коли б ви звелили його розібрати?

— Навіщо це? — заперечив директор.— В цьому немає ніякого сенсу. Тут ніщо вже не допоможе. З цього браку доброго рояля вже не вийде.

— Але я був би вам дуже вдячний, коли б ви попросили настроювача розібрати рояль,— наполягав Клубічко.— Може, не весь.— Він постукав по планці під клавіатурою.— Попросить хоча б зняти оцю планку.

Директор знизав плечима, проте покликав настроювача і звелів йому зняти планку. Настроювач обережно взявся до роботи і раптом вигукнув:

— Панове!

— Що сталося? — затамувавши дух, спитав Клубічко. Настроювач показав на одне місце в клавіатурі.

— Ось тут планка слабша, на ній, мабуть, щось лежить. Якийсь сторонній предмет.

Клубічко видихнув:

— Знімайте всю планку, але обережно!

Настроювач запитливо глянув на директора і, коли той невдоволено кивнув головою, зняв планку. Ту ж мить щось посипалось на педалі.

— Коштовності! — вигукнув настроювач.

— Боже мій! — не втримався і директор.

А Клубічко нахилився і став задоволено збирати все, що випало. То були три браслети на перший погляд старовинної й майстерної роботи, золоті монети в довгастих коробці й ще щось у шовковистому папері. Клубічко розгорнув папір. Там лежало з десятків рубінів, смарагдів, топазів та один великий діамант.

— Схоже на те,— весело сказав Клубічко,— що це був ваш найдорожчий рояль.

— Очевидно, так,— погодився кисло директор.— А я

не мав про це ніякісінького уявлення. Як це ви здогадалися?

— Завдяки вашим словам про його поганий резонанс. А ті, що виробляли ці роялі, працювали в умовах такої жорстокої конкуренції, що не могли дозволити собі продавати поганий товар. За цим поганим резонансом мало щось критися. Чи немає у вас клаптика паперу?

І він старанно перемалював назву марки. Вона виглядала так:

«Орфей»

Тим часом настроювач знову приладнав планку, директор сів до рояля і загравав прелюд.

— А й справді,— закінчивши, сказав він,— тепер у рояля гарний резонанс.

Клубічко, звичайно, не думав, що здобич, виявлена в цьому «Орфеї»,— то все багатство, приховане заповідливим Кодетом. Очевидно, він розтикав свої заощадження в кілька роялів. Але один уже був у Клубічка в руках! Це чогось варте! Спеціаліст оцінив лише брасли щось на тридцять п'ять тисяч, та ще діамант— на тринадцять і монети— на вісім. Клубічко добре пам'ятав, що розбиті на Віноградах роялі мали напис «Орфей» без будь-яких прикрас. Певно, Кодет заховав свої коштовності в роялях лише з такою емблемою, як на тому, що в консерваторії. Це звужувало поле розшуку. Він подзвонив Тикачеві й дізнався, що роялі, розбиті в Карлових Варах, також не мали прикрас на емблемі. Отже, і на Віноградах, і в Тикача до роялів підбиралися люди, які не знали таємниці емблеми.

А якщо дівчина, котра перейшла кордон під ім'ям Ільзи Гейдлер, була й справді дочкою Кодета, то вона, без сумніву, знала про емблему. Певно, од Віртера. Довести правильність цієї гіпотези, мабуть, буде не важко. Звичайно, якщо виявиться зв'язок між подальшими атаками на «Орфеї» й дівчиною, що під чужим прізвищем перейшла кордон.

Клубічко зайшов ще до Чеської філармонії і впевнився, що напис на роялі «Орфей» не був зроблений курсивом. Тим часом люди з «четвірки» оглядали празькі музичні зали! За наказом Клубічка таку ж перевірку було зроблено від Хеба¹ аж до Пряшева, проте це не

¹ Місто в західному куточку Чехії.

дало ніяких результатів. Решта «Орфеїв» немов крізь землю провалилася.

На другий день подзвонив секретар консерваторії, мовляв, є деякі новини. Не минуло й десяти хвилин, як Клубічко, згораючи від цікавості, був там.

— Може, це дурниця,— почав секретар,— але я подумав, що повинен доповісти вам про це.

І він розповів, що до них подала заяву про вступ нова учениця років сімнадцяти. Трималася дуже впевнено і не хотіла й слухати, що прийом учнів уже закінчено. Йй, мовляв, байдуже до формальностей, вона тільки-но починає свій життєвий шлях, дуже любить грати на роялі, а люди кажуть, що в неї талант. От вона й хотіла б упевнитись, чи це справді так, бо якщо ні, то вона шукатиме своє покликання в іншому. Була така настирлива — до того ж гарна,— що секретар, зрештою, попросив професора Кршечка неофіційно проеккзаменувати її. Кршечек погодився, може, тому, що його теж зачарувало це гарненьке дівча.

Професор розповів Клубічкові таке:

— Я запросив дівчину, що назвалася Драгомирою Крпаловою із Чеських Будейовиць, до учбового залу з чотирма роялями. Панночка, на мій подив, вибрала «Орфея». «Чому саме «Орфея»? — запитав я її.— Ми маємо тут кращі марки». Вона відповіла, що йй, мовляв, ця назва подобається, бо любить музику Оффенбаха. Мушу признатися — дівчина одразу ж полонила мене тим, що не мала такого модного тепер глибокого вирізу. Була застєбнута майже під саме горло. Грала вона ні добре, ні погано, але зовсім не так, як майбутній віртуоз.

«В тебе нема іскри божої,— подумав я собі,— ти належиш до тієї більшості сучасних дівчат, котрі, шукаючи легкої праці, втовкмачують собі в голову, що легше бренькати на роялі або співати».

— Гаразд, а що ж було далі? — спробував Клубічко вгамувати балакучого професора.

Кршечек знизав плечима.

— Потім панночка заграла Шумана, але знову було те саме. Не краще було і з Дворжаком. Тоді я сказав, що мені цілком досить, і виголосив фразу, яку звичайно в нас говорять, щоб не травмувати людину. Що талант, звісно, в неї є, але що людина повинна щось пережити, якесь душевне зворушення і таке інше, щоб талант, так би мовити, перетворився на діамант. На це вона

мені заперечила, що, як їй відомо, Моцарт не переживав ніяких зворушень, ну, а я їй знову відповів, що, можливо, вона й має рацію, але ж то був Моцарт. «Одне слово, я не підходжу,— мимрить дівча і мало не плаче. Вони це вміють майже всі, це їхня єдина зброя проти чоловіків.— Не йти ж мені в манекенниці!» — благає. Я собі подумав, що то було б якраз для неї, бо виглядала вона так, ніби щойно зійшла зі сторінки модного журналу. А вголос сказав, що про те не може бути й мови, нехай прийде ще раз, скажімо, через рік. Дівча знову, і цього разу вже по-справжньому, розплакалось. Я не витримав і пообіцяв, що приведу керівника класу фортепіано. Але вийшовши в коридор, я передумав, почекав кілька хвилин і повернувся, щоб збрехати, ніби керівник кудись пішов. Я вже хотів відчинити двері, коли почув у залі якийсь стукіт. Я потихеньку зайшов і з жахом побачив, що те недекольтоване дівча стоїть навколішках під «Орфеєм» і вистукує планку під клавіатурою. Я кашлянув. Вона сказала, що їй здалося, ніби в рояля поганий резонанс, а тому і гра її не справила враження. І їй спало на думку, чи не сталося чогось із клавіатурою. Я відповів — не знаю, чи я зробив правильно,— що нам це також спадало на думку, і розповів про ту знахідку під клавіатурою. Це було нерозумно, правда ж?

Клубічко нахмурився і сказав:

— Я ще не знаю, але ви нам заощадили одну людину, яка стерегла того «Орфея». Чи не могли б ви змалювати мені те дівча трохи точніше?

Опис, звичайно, був поверховий. Потім професор іще згадав, що дівчина залишила адресу: Будейовиці, вулиця Гуса, 176. А коли Клубічко подзвонив у Будейовиці, йому, певна річ, відповіли, що там не знають ніякої Драгомири Крпалової. Отже, Ільзочка розпочала свою діяльність.

Потім Клубічко запитав по телефону торговця музичними інструментами пана Рибу, чи не сталося чогось нового.

— Нічого,— відповів Риба,— крім того, що до мене сьогодні вранці приходило якесь дуже гарненьке дівча.

Невдовзі Клубічко вже сидів у нього в канцелярії. Показав пану Рибі фото з Яхимова, і торговець упізнав, що то справді вона. Під час розмови з нею Риба пригадав, що десь у 1933 році, ще до того, як було ліквідо-

вано фірму Кодета, він купив у неї два роялі марки «Орфей». Один продав одразу ж у готель «Під сонцем» в Полічці, а другий залишив собі. Точніше кажучи, Рибба,— він признався в цьому після деякого вагання,— поклав собі не продавати рояля за тодішньою низькою ціною, а почекати, поки ціна підніметься, й аж тепер вирішив пустити його в продаж. Тому він сказав дівчині, що хоч зараз не може запропонувати їй рояля цієї марки, але спробує роздобути.

— Я сказав їй, щоб прийшла через тиждень.

— Вона залишила вам свою адресу?

— Ось вона. Емма Ванке, готель «Шроубек».

Клубічко подумав хвилину і спитав:

— Ви сказали їй і про той другий рояль?

— Сказав.

— Коли?

— Вчора.

Клубічко негайно ж послав до Полічки свого улюбленого співробітника Коста.

— Подивіться, чи є на тому роялі довкола напису візерунок у вигляді лаврової гілочки. Якщо гілочки немає, то нехай той чи ті, що придуть його оглядати, спокійно йдуть собі геть, ви тільки простежте за ними. А якщо це буде рояль з гілочкою довкола напису, то накажіть зняти планку під клавіатурою. Все, що знайдете під нею, конфіскуйте, а планку поставте на місце. Я сидітиму тут і чекатиму вашого дзвінка.

Але надвечір від Тикача прийшла телефонограма: «Сталося щось із Віртером, ваша присутність необхідна». Клубічко, перш ніж поїхати до Тикача на «четвірку», розшукав Трампуса. Той виглядав ще худішим, ніж досі, і ще смутнішим. Простяг до Клубічка руки, мов до рятівника.

— Як добре, що ви приїхали. Сподіваюсь, ви забере мене з цього Вавілона. Від цієї комбінації — мінеральної води з сиром — у мене такий пронос, що, певно, умру від нього. Лікар теж це припускає і наказав дієтестрі, щоб вона не давала мені сиру, але та саме посварилась зі своїм нареченим і тепер до всіх чоловіків нешадна, як кат. Відповіла мені: «Сир — це життя».

— Ну добре, я одвезу тебе до Праги,— погодився Клубічко,— все одно в справі Кодета ти не помічник, та й тут уже, певно, нічого цікавого не буде. Ільзочка саме розгорнула діяльність у Празі.

— Невже? Але щодо тутешнього поля бою ви помиляєтесь. Вчора тут знову щось трапилось. Ходімо, подзвонимо Тикачу, він розкаже вам про все краще, ніж я.— А вже одягнувшись, Трампус жалібно додав: — Доведеться знову йти до того бару, Тикач його полюбляє за пекельний галас і бехерівку.

10

Десь після полудня Тикача покликали до телефону. Директор поліції запитував чемно, але занепокоєно: «Чи правда, що ви тримаєте під арештом пана Ганса Віртера, з вулиці Садової, тридцять два? Тикач, ніяк не сподіваючись почути таке запитання, відповів, що Віртера не заарештували, а лише привели на допит у справі з роялями. Кршікава, як завжди, ввічливо подякував йому й повісив трубку. Тикач, недовго думаючи, наказав привести Віртера.

— Пане Віртер,— сказав він,— коли ви справді бажаєте, щоб ми вам дали на кілька днів притулок, ви повинні негайно щось зробити. Так, цю ж хвилину. Дуже швидко, може, навіть за якусь годину, я дістану наказ відпустити вас додому.

Віртер зблід:

— Що ж мені робити?

Тикач написав кілька рядків і простяг йому.

— Прочитайте це й підпишіть.

На папері було написано, що Віртер після довгих і марних намагань придбати філателістичну колекцію пані Ганусекової чесним шляхом вирішив її вкрати. В суботу надвечір він забрався до неї в квартиру, але втік, ні до чого не доторкнувшись, коли побачив, що перед його приходом хтось розбив там рояль «Орфей». Віртер знизав плечима, але підписав не вагаючись, а Тикач додав до протоколу ще кілька рядків і прочитав їх уголос:

— «У зв'язку з умотивованою підозрою, що Ганс Віртер причетний не лише до пошкодження рояля у квартирі пані Ганусекової, а й у готелі «Лоїб», його затримано на час проведення слідства».

Тільки-но Тикач устиг наказати одвести до камери заспокоєного Віртера, як директор поліції викликав його до себе. Там була панна Штюльпер, відома активістка генлейнівської партії. Директор поліції теж знав це і,

очевидно, саме тому й залишив її в кабінеті, щоб вона засвідчила потім карловарському генлейнівському штабові лояльність Кршікави до СДП. Впадало в око, що Штюльпер, завжди бадьора і жвава, сиділа ні жива ні мертва й щохвилини втирала чоло, ніби їй було недобре.

— Ось скарга з секретаріату карловарської організації СДП,— почав Кршікава,— що ви безпідставно тримаєте під арештом члена організації пана Ганса Віртера.

— Безпідставно? — здивувався Тикач і подав йому протокол, підписаний Віртером.

Шеф побіжно його проглянув.

— Ви гадаєте, що це достатня підстава для арешту? — запитав він.

— Без сумніву. Адже Віртер зізнався, що хотів украсти колекцію поштових марок.

— Але ж він не вкрав її! — докинув Кршікава, люб'язно всміхаючись.

— Крім того, він приховав від нас, що бачив у квартирі розбитий рояль.

— Цього він, звісно, не повинен був робити,— погодився шеф.— Добряче проберіть його й відпустіть додому. В разі потреби — допитаєте його й на волі.— А за хвилину, так само люб'язно всміхаючись, додав: — Дозволю собі попросити вас, щоб ви звільнили його негайно.— І, вклонившись Тикачеві, схилився над паперами.

«Петровіцький! — стримуючи лют, подумав Тикач, виходячи з кабінету.— Або ж у нас є шпиг, котрий доповідає їм про кожний мій крок, або ж за Віртером стежили. Можливо, їх сповістила Утешилова». Сповнений безсилою гніву, він наказав привести Віртера. Поки того привели, в його голові уже виник план, що здався йому найкращим.

— Так от, пане Віртер,— звернувся до нього Тикач,— мені наказано негайно випустити вас на волю.

Віртер зблід, а потім почервонів.

— Цього я й боявся,— вимовив пригнічено.

— Я мушу виконати наказ,— вів далі Тикач,— але, може, у ваших-таки інтересах ви б хоч тепер розповіли щиро, кого і чого ви боїтесь.

Віртер зацьковано втупився в нього, а потім опустив очі. Помовчавши, тихо сказав:

— Чого я боюся, це я вам можу сказати: мене вб'ють!

— А за що? — запитав Тикач.

— У них на це є причина,— відповів Віртер після довгої мовчанки.— Я не можу її вам відкрити, бо це тільки погіршить моє становище.

— Тоді скажіть хоча б, хто, на вашу думку, хоче вас убити?

Після довгої паузи Віртер знизав плечима.

— Не знаю.

— Як це? Адже повинні ви знати щось про людину, яку запідозрили в такому намірі?

— Авжеж,— знесилено відповів Віртер.— Але я не знаю, хто це. Я його бачив, говорив із ним, але не знаю його імені.

— Це той тип, з яким вас бачили біля Лісової каплички? — запитав Тикач.

Віртер здивувався, але кивнув головою.

— Чоловік, що стояв за вами в Яхимові на кордоні? У мене є його фото, і ми його знайдемо.

Цього йому не треба було казати. Очевидно, то був саме той чоловік, але Віртер перелякався і не підтвердив.

— Я й справді повинен зараз же йти звідси? — запитав він.

На відповідь Тикач розгорнув перед ним свій план.

— Бачте, ви не схотіли піти нам назустріч, та я все ж хотів би по змозі вам допомогти. Ви казали, що йдеться лише про кілька днів. Я подумав, чи немає у вас когось такого, в кого б ви могли надійно сховатись?

— Є одна знайома... дуже добра... Ми були... але це не має значення. Я написав їй, і вона запропонувала перебути в неї, поки все це мине. Але я можу зустрітись з нею тільки через кілька днів.

Тикач на хвилину задумався.

— Я вважав, що найбезпечніше місце для вас — в'язниця, але, здається, є ще одне.

Віртер глянув на нього з надією.

— Готель «Імперіал». Сезон закінчився, і там тепер майже ніхто не живе. Поселіться там. Можете подзвонити їм просто від нас. Я сам вас туди відвезу й дам детектива, що буде вас стерегти. Не виходьте й за поріг номера, їжу нехай вам приносять. А коли ваша знайома приїде, вас одвезуть куди треба.

Коли номер було замовлено, Віртер зворушливо подякував Тикачеві.

— Я знаю, що не заслужив цього,— сказав він.— Я ще більший негідник, ніж ви гадаєте, але, можливо,

ще віддячу вам...— Він хвилину подумав.— Якби зі мною справді щось сталося... ви знаєте, що в мене в стіні є сейф?

Тикач кивнув головою.

— Знайдете в ньому надруковану готичним шрифтом куховарську книгу. В неї вкладено план. Карта на шовковому папері. Поцікавтеся місцем, яке позначене трьома крапками червоним чорнилом.— Він знову замовк, і видно було, що тривога його зростає.— А втім, не чекайте, поки зі мною щось станеться, заберіть це негайно,— несподівано сказав.— Але пообіцяйте, що нічого не починатимете, аж поки я не дозволю.

Тикач пообіцяв і вже збирався провести Віртера та свого улюбленого співробітника Овтрату до машини, як раптом подзвонив Кршікава і запитав, чи Віртера вже звільнено.

— Саме виїжджає до «Імперіалу»,— сказав Тикач і, повісивши трубку, сердито вилаявся. Коли б це не було так абсурдно, він би подумав, що Петровіцький жде не діждеться, щоб Віртера нарешті вбили. Потім ще подзвонив Олександрі, сказав, що, мабуть, повернеться трохи пізніше, бо має заїхати до «Імперіалу» в службовій справі.

— До «Імперіалу»? — здивувалася Саша.— Адже там тепер ніхто не живе.— І повісила трубку.

В «Імперіалі», цьому величезному будинку на шістсот кімнат, що скидався на добре збережений середньовічний замок, а насправді був наймодернішим карловарським готелем, приготували для Віртера апартаменти в лівому крилі третього поверху. Тут панувала майже нестерпна тиша: чути було тільки легкі, приглушені товстим килимом кроки покоївки в коридорі. Коли Віртер дійшов по безконечному, сто тридцять метрів завдовжки, коридору до своїх покоїв, то аж затремтів, хоча то були чи не найкращі апартаменти цього королівського палацу. Вони склалися з салону, для якого, очевидно, не економили ні місця, ні дорогих меблів у стилі ампір, та білосніжної спальні з великою ванною. Тикач ніколи не забуде дивного контрасту між цією розкішшю і зацькованим виглядом Віртера. Сказавши кілька підбадьорливих слів, Тикач залишив його з Овtratoю у цій розкішній пустці. Овтрата обіцяв, що не буде спати, хоч би йому довелося випити ціле відро чорної кави. Тикач одразу поспішив до машини, якою вони приїхали,

І подався на Садову вулицю, 32. На сейфі не було жодних слідів, але, відчинивши його, Тикач переконався, що він порожній... Гроші, статуетки, порцеляна і церковні чаші — все зникло. Не було й надрукованої готичним шрифтом куховарської книги.

«Випередили»,— подумав він і, власне, тільки тепер збагнув, яка це рафінована змова. Вперше усвідомив, що повинен чинити опір банді, яка знає кожен Віртерів і його крок і безжалісно підштовхує свою жертву до загибелі. Ця банда хоче примусити Віртера виказати таємницю про те, де сховані роялі зі скарбом. А Віртер опирається, бо хоче сам забрати той скарб. Негідник проти негідників. А проте прийняв його охорону. На плани було, певне, позначено місце захованих скарбів. Навіщо Віртер накреслив план? Певно, для тієї жінки, що хоче дати йому притулок. А з Тикача вони тепер досхочу регочуть. І мають рацію, бо з Петровіцьким за спиною він безсилий. На щастя, може, тепер, дізнавшись про Віртерову таємницю, вони дадуть йому спокій.

Тикач повернувся додому, ледве стримуючись од гніву. Олександра ще не спала й ліниво вилаяла його, нащо він так старається. Який сенс перериватися отак на службі.

— Але ж я мусив,— відповів він їй і, щоб зупинити її докори, розповів про те, як він збирається врятувати життя Віртерові.

— Те, що ти розповідаєш, просто безглуздя. Такої романтики а-ля Дюма тепер уже не буває.— І, позіхнувши, спитала: — А де ж ти його заховав?

— В «Імперіалі».

— Так от чого ти туди їздив. Ну, там із ним справді нічого не станеться.

Олександра помилялася. Її чоловік, може, тому, що тривожився, прокинувся іще до світанку. Просто навпроти вікна його мансарди-спальні в «Едінбурзі» стояв величезний місяць. Ще напівсонний, Тикач сів, звичним рухом завязаного курця потягся до нічного столика і закурих товсту турецьку сигарету. Вона пахла, як ладан. Йому дав її вчора Овтрата, казав, що вона з феодосійського тютюну. Тим часом місяць у вікні зник, його проковтнули темні хмари, й одразу ж пустився рясний дощ.

Карлові Вари! Поряд із комірчиною Тикача, у спальні, рівно дихала Олександра. Вона спала завжди гарно, тихо — це була одна з її принад. Він кохав її безмірно, може, тому, що вона лишалась до нього байдужа. Тикач зітхнув і погасив сигарету. Олександра не терпіла її запаху. Тільки тепер він остаточно прочувався і поглянув на світні стрілки годинника. Була четверта година, вересневі ночі вже довшують. Повернувся на правий бік і хотів заснути, але це йому не вдалося. І тоді він поринув у роздуми.

Як це не дивно, але про Віртера він згадав лише після того, як кілька хвилин думав про план із сейфа. План на шовковому папері, схований у надрукованій готичним шрифтом куховарській книзі. А через те, що вранці людський мозок працює найчіткіше, його перше враження перейшло у впевненість. Віртер на плані позначив, де заховано Кодетові роялі.

Зараз цей план у ворожих руках. Може, ним заволоділа та загадкова Утешилова, котра, як він пересвідчився, ніде не прописана. І тепер вони вже шукають у позначеному місці. Про сон уже не могло бути й мови. Він устав з раптовою думкою: побігти до Віртера, розказати йому про небезпеку й примусити розкрити таємницю плану. Тихенько прослизнув до ванни й одягнувся. Там висів Олександрин купальний халат. З кишені стирчав кінчик папірця. Тикач якусь мить боровся зі своєю порядністю, але потім усе-таки витяг його. «Не дякуйте! — прочитав він. — На світі є стільки людей, котрі посміхаються і нічого при цьому не відчують, але, можливо, хоч одна-дві душі посміхаються з почуттям справжньої дружби. Їхня посмішка — коштовний дарунок, а тому й ми відчуваємо потребу щось їм подарувати. Хоча б золоту кадиличку, яка ще пахне амброєю...» Речення було незакінчене, без підпису, почерк Тикачеві незнайомий. Явно жіночий. Мабуть, писала якась Олександрина приятелька, котрої він не знає. Певно, то якийсь романтичний уривок, переписаний із книги, щоб потішити її бідолашне серце. Тикач поклав папірець назад до кишені.

Тихенько повернувся до спальні, ніби для того, щоб узяти з нічного столика авторучку, а насправді, щоб глянути на Олександрю. Ось уже п'ять років він дивується, що вона може цілу ніч проспати горілиць. Дружина лежала так, ніби позувала художників, — у позі, що

найкраще підкреслювала її жіночі принади. Яка вона була гарна! Чорне, майже як воронове крило, волосся різко контрастувало із сніжно-білою подушкою. В руці тримала сірого, завбільшки з долоню, плюшевого ведмедика. Тикача дуже зворушувало те, що вона брала ведмедика до себе в ліжку. До речі, частіше, ніж його. Все в ній полонило його так само й тепер, через п'ять років, як і тоді, коли вони тільки-но побрались. І все ж таки він, як і тепер, у цю тиху передранішню годину, думав: «Не треба було мені з нею одружуватись! Я не мав права наполягати, щоб сказала мені «так». Я, може, й щасливий... якимсь голодним щастям... а Саша, мабуть, ні. Таки ні. Вона вийшла за мене лише тому, що була у відчаї, коли Еріх її покинув. Я ж скористався цим й умовив її. Що й казати — Еріх і я! Дотепний і гарний, по суті, справжній красень. Таких називають природженими спокусниками жінок. Про мене такого не скажеш, я вмію кохати, але я не спокусник. Ні, ні. Я знаю, що вона не може його забути, хоч і намагається. Може, якби він повернувся до неї, вона не вагаючись пішла б за ним. Якось сказала мені, що то було її перше справжнє кохання. Видно, не збрехала. То справді, мабуть, було сильне почуття». Його любов також була сильна, але то була любов людини простої, без фантазії, любов домашня, а Еріхова була чимсь більшим, захоплюючим. Тому її не зупиняло й те, що Еріх був людиною сумнівною. Власне, це був нікчема, а може, й злочинець. Зате він був на десять років молодший і надзвичайно агресивний. Якось Саша сказала: «Йому варто було ворухнути мізинцем, і жінки йшли за ним». — «Навіть на загибель?» — спитав Тикач. «Навіть на загибель. Жінка, яка кохає, не думає про це». Чи й Саша його теж так кохала? Але, може, з часом вона його забуде. Якщо матиме дітей. Але ж вона не хоче. З Еріхом, мабуть, родила б щороку.

Він одвів од неї погляд і повернувся до своєї прозаїчної долі. Йому хотілося б бути таким коханцем, щоб Саша забула про Еріха, але він служив у кримінальній поліції. До того ж був бідний. І без надії на підвищення. Виходячи, скрушно зітхнув. Щодня запевняв себе: «Сьогодні щось станеться, і між нами все зміниться». Але нічого не змінювалось. Тикач пішов подзвонити до «Імперіалу», щоб його зв'язали з кімнатою Віртера. Апарата на звичному місці в коридорі не було, він знайшов

його в Сашиній спальні. Але «Імперіал» не озивався. Трохи занепокоєний, він подзвонив через комутатор готелю. Його попросили трохи зачекати, а тоді повідомили, що пана Віртера не можуть розбудити. В цьому немає, мовляв, нічого дивного, бо він прийняв на ніч снотворне. За хвилину Тикачеві подзвонили з «четвірки». Телефоністка повідомила, що в третьому пансіонаті щось сталося і що Ленц виїхав до нього машиною. Щоб не розбудити Олександри, Тикач чекав на Ленца за дверима, коли той з'явився, приклав палець до уст.

— Що сталося? — спитав пошепки, ідучи за ним.

Ленц, молодий співробітник, національності, як він сам казав, чесько-німецької, порядний і спритний молодий чоловік, делікатного, віденського, за словами Тикача, виховання, був такий збуджений, що, тільки-но сів у машину, одразу ж заторохтів по-німецьки:

— Знову розбито «Орфея».

— Де?

— В концертному залі третього пансіонату. Картина точнісінько така, як і в попередніх випадках. Поїдете туди зі мною?

— Облиште дурні запитання, краще додайте газу.

Ленц доповідав далі. Приблизно о другій ранку поліцейський патруль, що проходив колонадою, помітив світло у вікнах третього пансіонату. Сьогодні ввечері там мав відбутися останній концерт у цьому сезоні, і поліцейський подумав, що в залі зібралися на репетицію виконавці. Він пішов далі, поминув міський парк і знову наблизився до того самого будинку. Світло там уже погасло.

«Репетиція закінчилася, — подумав поліцейський і хотів був йти далі, коли раптом помітив, що двері будинку розчинені навстіж, а всередині світиться. Він заглянув туди і побачив, що швейцар Гейренрейх лежить долілиць на підлозі зв'язаний і з кляпом у роті.

Отямившись, швейцар розповів, що десь о пів на другу ночі хтось задзвонив. Коли він відчинив, то побачив у темряві три постаті. Котрась із них промовила: «Ви що, не знаєте, що в концертному залі горить світло?»

І Гейренрейх тут же згадав, що віртуоз Гассельт, який мав виступати увечері, залишив у залі свою дорожню віолончель. Він обернувся, і ту ж мить його чимсь ударили, — потім виявилось, що то був мішечок з піском, — у потилицю, і він зомлів. А коли опритомнів,

то відчув, що руки і ноги в нього міцно зв'язані, а в роті — кляп, якого ніяк не міг позбутись. Поліцейський пішов за ним у концертний зал. Віолончель була ціла, зате рояль — у жахливому стані. Одне слово, як у «Лоїбі» і в «Річмонді». Поліцейський зателефонував до відділу безпеки, і Ленц пильно оглянув зал.

— Це був «Орфей»? — нетерпляче запитав Тикач.

Ленц, що саме робив крутий поворот, лише кивнув головою. Виїхавши на рівну дорогу, він розповідав далі:

— Я гадаю, що хоч слідів там лишилося чимало, ми навряд чи дізнаємося щось нове. На долоті, яким розбито рояль, жодного відбитку пальців — як завжди, гумові рукавиці... — Помовчавши хвилину, він додав: — Хто зна, чи взяли вони щось із рояля, зате дещо забули.

Рвучко зупинивши машину, він подав Тикачеві шовковистий папір. У Тикача тенькнуло серце, і він, щоб не виказати свого хвилювання, мовчки сховав папір до кишені. Роздивився його аж після того, як вони оглянули концертний зал, справді, як і передбачав Ленц, безрезультатно. У Тикача знову сильно забилося серце, коли він переконався, що це й справді той план, про який розповідав Віртер. Карта Карлових Вар, а на ній кілька орієнтувальних пунктів. Перший був позначений літерою «Р» — це безперечно був «Річмонд». Скупчення будівель, позначене літерою «П», — очевидно, «Пупп». На правому березі Теплої був іще один орієнтувальний пункт, під літерою «Л». Готель «Лоїб». І, нарешті, в кінці колонида трьома червоними крапками було позначено останнє місце.

Тикач потягнувся у кріслі. Це не що інше, як третій пансіонат з концертним залом, де стояв рояль «Орфей»... Але без лаврової гілочки... «Ми шукали «Орфея» у всіх можливих місцях, тільки не там, де він міг бути. Неймовірна помилка». Тикач схопив протоколи про «Орфея» і став їх гарячково гортати. Переглянувши, здивовано вступився в одне місце. Після випадку в «Лоїбі» він наказав оглянути всі концертні й готельні зали, де є роялі. Ось цей список. У ньому є і третій пансіонат. Проти нього — галочка, що цей зал оглянуто. А тут у дужках зазначено, хто його оглядав. На свій подив, він прочитав «Трампус». Невже на нього куряча сліпота напала? Хоч було ще зовсім рано, Тикач подзвонив у «Бразілію» й зажадав, щоб Трампуса розбудили.

Але Трампус уже не спав. Лікар, коли він учора поскаржився йому, що дістав від комбінації мінеральної

води з сиром страшний¹ пронос, порекомендував пити мінеральну воду о п'ятій ранку, за дві години до снідання. Трампус саме відклав убік старого Мельвіля і, перш ніж іти до джерела, прочитав кілька сторінок з цікавої книжки «Alt Karlsbad»¹, котру вчора позичив у пана Гашека. Книга описувала Карлові Вари за часів Гете. Завдяки дивному збігові обставин саме в ту мить, коли він, роздивляючись доданий до книжки план міста, переконався, що місто кінчалось колись саме там, де тепер починається қолонада, задзвонив телефон. Трампус почув голос Тикача, що аж гримів від стримуваної люті.

— Послухайте, юначе, у мене тут записано, що ви оглядали концертний зал у третьому пансіонаті. Ви справді його оглядали?

Трампус здивовано підтвердив.

— Тоді або на вас напала куряча сліпота, або через ту воду ви вже недобачаєте... А втім, буде найкраще, коли ви прийдете до мене. Так. До відділу безпеки. Але, дозволю собі попросити вас, щоб ви прийшли негайно.

Коли Трампус через кілька хвилин прибіг, Тикач вибачився перед ним очима. Так, усе з'ясувалося. Рояль «Орфей» привезли до концертного залу лише вчора після обіду зі складу готелю «Пупп». Потім він розповів Трампусові, що сталося за той час, поки вони не бачилися.

— Ми маємо справу з бандою, яка знає набагато більше, ніж ми і ніж нам би хотілося. Схоже на те, що їм відомий кожен наш рух. Поки ви бігли сюди, я дізнався у «Пуппа» про деякі цікаві речі. Їхній «Орфей» справді стояв у цьому концертному залі аж до січня. Певно, саме тоді Віртер і склав отой план, позначений крапками над третім пансіонатом. Але цотім управління курортів почало з «Пуппом» якісь суперечки, й адміністрація «Пуппа» на зло управлінню наказала забрати рояль із концертного залу. Лише вчора їх нарешті уловили, і вони позичили рояль, щоб міг відбутися концерт, бо віртуоз Герман не погоджувався грати ні на якому іншому.— Тикач стукнув кулаком по столу і вигукнув:— Але ж цей рояль не був позначений! Авжеж, він був без гілочки над написом, і я ніяк не второпаю, чому. Віртер, який безперечно знав таємницю позначених «Орфеїв», поставив крапки над третім пансіонатом. Сідайте, все ж таки ми хоч що-небудь дізналися про цю загадку.

¹ «Старі Карлові Вари» (нім.).

А коли Трампус глянув на годинник, Тикач майже зарепетував:

— Чи, може, ви знову скажете мені, що вам саме тепер треба йти пити воду? Невже не можна хоч раз пропустити?

Коли ж Трампус запевнив його, що він не поспішає, Тикач трохи заспокоївся і провадив далі:

— Це не так уже й багато, а все ж... Той швейцар із пансіонату каже, що бачив три постаті. А поліцейський із Старого Міста зустрів приблизно в той час, коли це сталося, на початку Старої Луки двох людей у плащах із тієї пластичної маси, яку німці хапають у нас, як шалені, може, саме через те, що її завозять з рейху. А третього побачив через хвилину, коли той поспішав на Замкову гору, і звернув увагу, що він у білих панчохах¹. Певна річ, для Кршікави цього було б цілком досить, щоб заборонити мені подальше розслідування, але я буду мудрий і нічого йому про це не скажу. Всі троє були ніби досить високі на зріст і двоє з них — у чоботях.

— Партиїні активісти? — запитав Трампус.

— Або ж бандити, називайте, як вам більше до вподоби. Зрештою, я з самого початку не сумнівався, що все це — справа тулешніх генлейнівців. А тепер ви мені скажіть, що зробили б ви на моєму місці, маючи Петровіцького на шиї...

— Я розпитав би про все у Віртера.

— Я охоче зробив би так само, — усміхнувся Тикач. — Але не можу до нього додзвонитися. Випив якийсь спиртне. Може, вже проспався?

І він знову попросив з'єднати його з «Імперіалом». Проте, почувши відповідь, він дуже занепокоївся.

— Сказали, що він і досі спить і до нього неможливо ні достукатися, ні додзвонитись. Припустімо, що засіб був справді радикальний, але не міг же й Овтрата його випити. Він дав мені слово, що скоріше вип'є відро чорної кави, ніж засне. Ні, це на Овтрату не схоже. Неодмінно треба також з'ясувати, хто вдерся до Віртерової нори на Садовій, тридцять два і вкрав із сейфа той план.

— Накажіть стерегти третій пансіонат. Ті, що загубили план, можливо, прийдуть туди по нього, — порадив Трампус.

¹ Білі панчохи носили в Чехословаччині ті, що належали до СДП.

— За когя ви мене маєте? — роздратовано буркнув Тикач. — Авжеж, його стережуть. Тільки той чоловік стовбичить там даремно. Чому? А тому, що на плані лишилось єдине цікаве для них місце, а саме: пансіонат номер три. Якщо вони вже там побували, то план тепер не має для них ніякого значення. І все ж вони діятимуть далі, — додав він.

— Чому ви так думаєте?

— Бо в третьому пансіонаті вони не знайшли того, що шукали. Зрештою, той «Орфей» і не був позначений. Цілком можливо, що вони спробують з'ясувати цю загадку у Віртера.

Ця думка його так схвилювала, що він знову подзвонив до «Імперіалу». А коли ж почув, що нічого не змінилось, так занепокоївся, що навіть забув про план.

— Ідьмо туди, — буркнув до Трампуса.

— А може, нам слід повідомити Клубічка про те, що тут сталось? — спитав Трампус.

Тикач подумав і погодився.

— Дамо йому телеграму.

Він продиктував телеграму-блискавку, гукнув Ленца, і вони поїхали до «Імперіалу».

12

Ще не було й шостої години, як вони прибули на місце. Величезний готель нагадував замок Сплячої красуні. Довелось зачекати, поки розбудили швейцара. Проте, піднявшись на третій поверх, вони переконались, що цей абсолютний спокій був лише уявний. Біля дверей Віртерового номера стояв гурт людей. Заспана покоївка, детектив готелю, прилизаний напакхений адміністратор і кельнер. Всі вони збентежено й непевно дивилися на прибулих. Детектив запевнив Тикача, що відтоді, як його розбудив тривожний дзвінок з комутатора готелю, він уже чверть години намагається довідатись, у чім справа. Весь цей час вони грюкають у двері, — можуть собі це дозволити, бо в цьому крилі пожильців немає, — але ніхто не обзивається. Пробували дзвонити по внутрішньому телефону, але ніхто не бере трубки. Тепер він чекає, поки розбудять директора.

Тикач мовчки подивився на нього. Обличчя його стало дедалі похмурішим; тиша за дверима гула йому в голові, як дзвін, що б'є на сполох.

— Чекає на будемо! — сказав він суворо. — Двері треба відчинити.

— Але — видувив із себе одмінювача, — у другому крилі ~~має~~ магараджа з Баради, а на четвертому поверсі знаменитий кіноактор Гаррі Піль.

— Я наказую негайно відчинити ці двері, хоч би у вас тут були усі магараджі Індії! — вигукнув Тикач.

— Їх не треба відчиняти, — втрутився детектив. — Апартаменти цього пана мають спільну терасу з вільними pokojами.

Покоївка одімкнула сусідні двері. Ступивши на поріг, раптом зупинилась і перелякано скрикнула:

— Двері на терасу відчинені! Я добре знаю, що замикала їх на ніч!

Тикач, який уже передчував, що вони застануть у Віртеровій кімнаті, допитливо глянув на неї. Хтось одімкнув ці двері, а потім через терасу пробрався у номер Віртера. Але покоївка, очевидно, не знала про це. Перед Тикачем була просто стомлена, невиспана, неприродно бліда жінка з витріщеними очима. Так зіграти могла б тільки актриса, майстер свого фаху. Тим часом детектив уже зайшов до кімнати і ступив на золотистий килим, пильно роздивляючись на всі боки. Тикач, а за ним і решта рушили до тераси. Непричинені двері злегка рипнули. І тут усі побачили, що двері з тераси до покою Віртера були відхилені.

— Дозвольте мені пройти вперед, — прошепотів Тикач і рвучко відсторонив детектива.

Двері виходили на схід, готель було збудовано так, що кожна кімната освітлювалася сонцем; воно саме зазирнуло до покою. На підлозі лежав величезний килим кольору сметани, з рожевими бордюрами, а коло ліжка був невеличкий' ясно-голубий перський килимок. На ньому долілиць лежало тіло. Тикач одним стрибком опинився біля нього. На потилиці у Віртера, у найвразливішому місці, зяяла жахлива рана; кров трохи вже засохла. Тикач помацав пульс. Він іще слабо бився. Моторошну тишу, порушувану лише стримуваним схлипуванням покоївки, розітнув схвильований Тикачів вигук:

— Він іще живий. Негайно до лікарні!... — Тикач оглянувся на Ленца. — Ці апартаменти і сусідній номер будуть опечатані аж до мого повернення. Ви залишитесь тут. Але спершу погляньмо, що з Овtratoю.

Його знайшли в кабінеті поруч із салоном. Він спав

на канані так міцно, що Тикач не зміг його розбудити. Поряд на столику стояла порожня чашка, яка ще пахла кавою.

— Телепень,— буркнув Тикач,— дав себе чимсь приспати. Але хто його приспав? Може, розповість, коли прокинеться.— Розлючений, він повернувся до адміністратора: — Так от, вельмишановний пане, чи не можете ви пояснити мені, як усе це могло статися в готелі «Імперіал»? Оце так ви охороняєте своїх гостей за ті шалені гроші, що їх вони вам платять?

Адміністратор розвів руками.

— Ми охороняємо їх. Але не забувайте, що сезон минув.

— Ви, мабуть, охороняєте тільки магараджу та пана Піля,— сказав Тикач, ледве стримуючи гнів.— Ваші детективи спали.

— Тепер у нас лише один детектив,— захищався адміністратор.— Ось він. Більше й не потрібно, бо вчора у готелі було всього семеро гостей.

— Розслідуйте це, Ленц! — суворо наказав Тикач.— Поки що нікого не випускайте з готелю. Я пошлю сюди людей, щоб усе оглянули.

Відавши розпорядження, він пильно глянув на детектива. Той тримався найбайдужіше з усіх присутніх, як людина, котру не так легко здивувати. Його погляд був такий порожній, що Тикач не зміг нічого в ньому прочитати.

— Заборона виходити стосується також і вас,— пояснив він йому.

Тим часом Ленц, не чекаючи наказу Тикача, уже сидів на телефоні.

— Працівники розшуку і швидка допомога прибудуть за кілька хвилин,— повідомив він.

На Тикачевому обличчі вперше з'явився вираз задоволення.

— Ну що ж,— мовив він,— ми зробили все, що могли і що повинні були зробити.— Схилившись над Віртером, він обережно повернув йому голову і підніс до уст дзеркальце.— Дихає,— проголосив урочисто.— Вийдіть усі з паном Ленцом у коридор і чекайте там.— Він одчинив двері спальні й оглянув їх крізь лупу. Так само уважно оглянув зовнішні та внутрішні двері, що вели на терасу.— Нічогісінько,— сказав Трампусові.— Злочинець, як і перше, був у рукавичках.— Присівши на табурет, він

на мить замислився.— Цей бідолаха навіть не лягав, погляньте, він же одягнений. Певно, боявся заснути. А потім добряга Овтрата, цей безголовий, запропонував йому чорної кави. Заснув, як колода. Вони добре все це підготували. Аж тепер я збагнув, чому Віртера проїняв просто-таки тваринний жах, коли я змушений був його звільнити. Він передчував, що його чекає, і розумів, що ми його не захистимо. Вони, мабуть, вдерлися б за ним і до нас. Адже це не звичайні злочинці, а вимуштровані для злочинів нацисти. Я не думаю, що це вчинили оті мерзотники, яких бачив наш патруль. То були тутешні аматори, генлейнівці, вони правили за ширму. Що ви робите? — накинувся він на Трампуса, котрий набирив номер телефону.

— Подзвоню Клубічкові,— відповів Трампус.— Він повинен знати, що Віртера хотіли відправити на той світ.

— Якщо вже не відправили. Краще дайте ще одну телеграму-блискавку. Що, коли він десь блукає? Або спить у перинах. Я чув, що він любить поспати, як і ви, і що його нелегко розбудити навіть пострілом із гармати. До біса, чого ми такі відсталі, що не маємо літака для потреб служби безпеки? Засохла кров на голові цього негідника, якого я мушу тепер називати бідолахою,— вів далі Тикач,— свідчить про те, що сталося це години дві-три тому. Рана, здається, не смертельна. Принаймні сподіваюсь. Бо тоді Віртер нам розкаже, як усе це сталося. Здається мені, що ті мерзотники, спіймавши облизня у третьому пансіонаті, подалися просто сюди, щоб Віртер пояснив їм, для чого він поставив ті крапки червоним чорнилом.

— Якщо ви маєте рацію,— а це напевне так,— то виходить, що у вас діє їхній шпигун.

— Тобто як? — обурився Тикач.— Хоча, звичайно, у даній ситуації я не можу виключити цю можливість. Але ж я вжив усіх можливих заходів. Сам привіз його сюди вже поночі, озирався і знаю, що за нами ніхто не стежив. Про цю поїздку не знав ніхто з «четвірки».

— Просто загадка,— сказав по хвилині Трампус.

— Так, загадка... Якщо ті негідники не читають думок на відстані.

— Або якщо їх не повідомив хтось з «Імперіалу».

— Хто? Про це знали лише адміністратор та покоївка.

— Може, хтось із них?

Тикач низав плечима і підвівся.

— Поки що треба тут усе оглянути.

Та тільки-но почали робити огляд, як у коридорі почувся кроки. То прибула швидка допомога та трое співробітників відділу розшуку. Четвертого вони побачили в парку, а п'ятий стеріг швейцара. Коли вони вже виходили з готелю, адміністратор гукнув, що Тикача терміново викликає по телефону Прага. Вони вскочили до холу, Тикач сердитим поглядом прогнав адміністратора і схопив трубку. Це був Клубічко. Повідомив, що за півтори години прибуде своєю великою «татрою» в Карлові Вари. Просив Тикача, якщо можна, почекаати з розслідуваннями до його приїзду.

— Почекаю, — усміхнувся Тикач. — Нічого іншого мені не залишається. — Наостанку він іще раз окинув пильним поглядом приміщення. — Хотів би я пожити отак хоча б із тиждень, — буркнув він собі під ніс.

Салон з трьома високими вікнами був уже весь залитий сонячним світлом. Посередині на розкішному перському килимі стояв невеличкий стіл з мармуровою дошкою і трьома кріслами довкола. Піаніно та ширма стояли коло стіни з нішею, в якій виднілась майолікова ваза з квітами. А проте його кімнатка в мансарді «Едінбурга» була набагато затишніша.

13

Клубічко прибув у четвертий відділ раніш, як за дві години. Йому про все розповіли, і він захотів побачити Віртера. Незабаром усі трое вже їхали дорогою, що виляся понад містом і звідки відкривався чудовий краєвид на Карлові Вари.

Біля ліжка, на якому лежав ледь живий Віртер, вони побачили цілий штаб лікарів.

— На жаль, — відповів головний лікар на запитливий Тикачів погляд, — з цієї руїни ви не витягнете жодного слова, хіба що він опритомніє, в чому я дуже сумніваюсь. У його віці — і така рана! Череп на потилиці розбито тупим предметом, можливо, кастетом. Прості чудо, що він зразу не вмер. Негайно будемо його оперувати. Та чи це щось дасть...

— Не сказав нічого? І навіть не намагався? — спитав Тикач.

— Коли його принесли, щось він прошепотів.

— Що саме? — насторожився Тикач.

— Якись три слова. Але я вловив тільки одне. Щось схоже на «браму».

— Брама,— промовив Тикач ніби сам до себе.— Але що б це могло значити? Адже ніякої брами тут немає.

— Це може нічого не означати,— заспокоїв його головний лікар.— Адже він марить. У такому стані людина може раптом згадати щось давно минуле. Один смертельно поранений мугикав навіть якусь веселу пісеньку.

— Як ви гадаєте, чи виборсається він із цієї халепи? — запитав Тикач.— Мені конче потрібно з ним поговорити.

Головний лікар помацав Віртерові пульс і посвітив у око ліхтариком.

— Не реагує,— мовив він,— хоча, звичайно... Важко сказати, чи це глибока непритомність, чи вже агонія.— Тут йому сповістили, що операційний стіл підготовлений.— Я мушу йти, панове. За годину будемо знати про це трохи більше, хоча... Ну, якщо він витримає операцію, то днів за три-чотири... Але поки що я не можу нічого сказати.— І, перехопивши Тикачів погляд, швидко додав: — Все-таки, деяка надія є.

Коли вони виходили з лікарні, то якусь мить здавалося, що Тикач ось-ось засне, але він переміг себе і показав рукою на схил гори.

— Бачите он ту віллу? Там зовсім маленький садочок, але влітку в ній ростуть чудові квіти... вони чимось нагадують великі букети на товстих стеблах. А сама квітка ніжна, рожева, з маточкою жовтою, як шафран. І просвічується.

— Рожі,— висловив здогад Клубічко.

— Мальви,— поправив його Трампус.

— Жив у тій віллі аферист. Він робив з тих квіток букети і носив їх охочим до компліментів дамочкам бальзаківського віку, яких хотів обшахрувати. Шопенгауер каже про кохання...— Він не докінчив, перехопивши іронічний Трампусів погляд.— Так, юначе, я й справді прочитав тільки одну його книгу. І ту, щиро кажучи, випадково. Ми її конфіскували в одного арештованого, ну і я знічев'я... А взагалі я читаю лише «Збірник законів та розпоряджень», для чогось іншого часу немає. Але та книжка мені сподобалась, вона якось пасувала до мого життя...— І, хвилю помовчавши, додав: — Власне, нам нічого морочитися з пошуками злочинця. Адже

це сталося завдяки Петровіцькому. От нехай він і розслідує сам.

Вони прибули до «Імперіалу». Овтрата й досі мав жалюгідний вигляд напівотруєної людини. Очі в нього, незважаючи на всі його зусилля, заплющувались, говорити йому було важко, і на ногах він не тримався. На думку лікаря, йому було дано надзвичайно сильну дозу швейцарського снотворного — *barbiturat somnif.* Його пояснення були уривчасті й куці. Минуло не менш як чверть години, поки він зміг сьак-так розповісти обуреному Тикачеві, що, можливо, «через ту тишу на нього напала нездоланна сонливість». Довелося замовити міцної кави. Віртер, що стривожено ходив по кімнатах, попрохав і собі. За кілька хвилин кельнер приніс каву. Вона бездоганно пахла і була смачна. Кельнера Овтрата знає в обличчя, бо той ходить грати в карти до «Поштового двору». Коли вони випили каву, то одразу ж відчували страшенну спрагу. На нічній тумбочці стояла карafka з холодним чаєм. Вони напились, і невдовзі сон на них «просто звалився». Овтрата твердив, що збирався замовити ще кави, але Віртер йому заборонив. «Не варто, — нібито сказав він йому, — нам обом треба виспатися. Зрештою, двері в нас замкнені, адже так?» — «Замкнені, — підтвердив Овтрата, бо перед цим сам їх оглянув, і двері на терасу також. Далі він нічого не пам'ятає, свідомість повернулася до нього аж тоді, коли Тикач почав торсати його, як щеня.

— Стривайте, Овтрата, я щойно згадав одну річ, яка не співпадає з вашим рапортом. Коли я дзвонив до «Імперіалу», щоб мене зв'язали з кімнатою Віртера, хтось відповів, — це міг бути і той прилизаний писака з приймальні, — що нема нічого дивного в тому, що я не можу додзвонитись до Віртера, бо він, мовляв, прийняв на ніч сильне снотворне. Ви теж могли б про це щось знати, якщо тільки Віртер не дзвонив без вашого відома.

Овтрата рішуче заперечив. Віртер, мовляв, з першої ж хвилини був такий переляканий, що не одважувався і на крок одійти від нього.

— Все ясно, — сказав Клубічко. — Адміністратор вигадав усе це, щоб заспокоїти вас на той час, поки зникнуть злочинці. Арештуйте його!

— Вам це легко казати. А я повинен насамперед мати дозвіл від Кршікави.

— Він не зможе вам відмовити. Адже це характерний

кримінальний випадок. Очевидно, їм дали снотворне, не чекаючи Віртерового замовлення, в каві і в чаї,— підсумував Клубічко.— Я іноді також вживаю барбітурати. Вони не мають специфічного запаху. А якби трохи й мали, то в каві він зникає. Але це означає, що злочинця чи злочинців було сповіщено про прибуття Віртера. Чи знав хтось, що ви збираєтеся його туди відвезти?

Тикач спочатку відповів, що про це ніхто не міг знати, але потім згадав, що сказав про це директорові поліції.

— Але це, звісно, було б безглуздом — підозрювати його в тому, що він доносить генлейнівцям або вбивцям,— замислено додав Тикач.

— Він міг сказати про це без лихого наміру комусь такому, хто їм доносить,— заперечив Клубічко.— Зрештою, якщо ви переконані, що по дорозі за вами ніхто не стежив, іншого пояснення бути не може. Є, правда, ще одна можливість. Ця банда має в готелі свою людину, яка знає Віртера. Може, це той-таки адміністратор. Побачивши Віртера, він вжив відповідних заходів, сповістив бандитів.

— А кельнер? — запитав Трампс.

— Він нам скаже, напевне, тільки те, що приніс на замовлення чорну каву.

— А покоївка?

— Знаєте що? Покличмо її.

Коли покоївка прийшла і їй показали карафку з залишками чаю, вона рішуче заявила, що в готелі немає звичаю подавати чай, якщо його не замовляли. Крім того, чай ніколи не подають у карафках. Вона не має найменшого уявлення про те, як він тут опинився.

— На карафці буде виявлено відбитки пальців Овратти,— злісно засміявся Тикач.— А в чаї виявиться оте чортівиння. Або щось подібне до нього. Але хтось же поставив сюди карафку з отруєним чаєм. Очевидно, той, хто зробив і все інше. Та швидко ми його, проте, не виявимо,— додав понуро.— В готелі його, звичайно, хтось знає, може, саме отой прилизаний, але ж у таких випадках ці люди тримаються один одного. Досить, щоб злочинець сказав їм, що це наказ партії і «Хайль Гітлер!» — ми не видобудемо з них і слова.

— Це так,— погодився Клубічко.— Але шукати його ми мусимо. В цьому нам можуть допомогти двоє людей. Це так звана пані Утешилова... Певно, це вона вкрала Віртерів план, який потім потрапив до вас...

— І який тепер уже не має для нас ніякого значення,— додав Тикач.

— Хтозна...— раптом озвався Трампус.— Чи не дозволите ви мені його перемалювати?

— Будь ласка, хоча не уявляю собі, навіщо він вам. А хто ж та друга людина? — обернувся Тикач до Клубічка.

— Наша гарненька незнайома з кордону в Яхимові,— відповів Клубічко.— Я вже розповів Трампусові, що йду по її слідах.

— Ви можете її заарештувати? — гостро запитав Тикач.

— Міг би, але не зроблю цього, хочу ще якийсь час за нею постежити. Тут оці і вона там — це два рамена операції проти роялів «Орфей». Поки що тутешнім не пощастило, а коли не пощастить і тій дівчині, вони неодмінно зійдуться, щоб порадитись. А про те я вже знатиму, якщо триматиму ту дівчину в кулаці.

Він сказав це так упевнено, що засмучений і пригнічений невдачами Тикач зиркнув на нього майже з ненавистю. Клубічко на якусь мить замислився.

— З цього випливає,— далі вів Клубічко,— що мені треба повернутися до Праги і йти далі по слідах.— І після паузи додав, знаючи, що це потішить Трампуса: — Зденека я візьму з собою, якщо він тут непотрібний і якщо йому дозволить його здоров'я.

— Дозволить,— покvapно запевнив Трампус.

Тикач замислено глянув на нього і кивнув головою.

— Думаю, що впораюся з цим сам. Трампус тут нікого не знає і мало в чому міг би допомогти. Хай собі їде з богом. А розшукувати, як ви мені радите, пані Утешилову я не наважуюсь, бо як тільки я почну, Петровіцький одразу ж зніме мене з роботи. Що таке? — звернувся він до Ленца, який, увійшовши, намагався звернути на себе його увагу.

Ленц повідомив, що в тутешнього лікаря Шрамма вчора, поки він був у пацієнтки на вулиці Шіллера, вкрадено автомашину. Сьогодні вранці машину виявлено на стоянці біля готелю «Пупп».

— Ну то й що? — сердито запитав Тикач.

— Сьогодні вранці, за годину до того, як ми сюди приїхали, патруль помітив на шосе недалеко від «Імперіалу» автомашину, що мчала з великою швидкістю. Праве крило у неї було трохи зім'яте. А в машини, зна-

йденій біля «Пуппа», воно теж зім'яте. В машині сидів чоловік у великій кепці. Коли авто проїжджало під ліхтарем, поліцейський помітив, що обличчя в того чоловіка було якесь дивне, ніби позшиване. От я й подумав, чи немає тут якогось зв'язку.

— Зв'язку? — майже загорлав Тикач. — Звісно, що є! Очевидно, це й був той тип, який усе це накоїв. Сторож повинен був відчинити ворота тій машині.

— Злочинець міг залишити авто й на вулиці, — обережно зауважив Трампус.

Тикач сердито глянув на нього.

— Звісно, міг, юначе. Зрештою, сторож нам так чи інакше нічого не скаже. Певно, він також учасник змови. — Тикач скинув пальто і додав: — А тепер я почну розслідування, наперед знаючи, що воно нічого не дасть. Приведіть мені того адміністратора з «Імперіалу»! — гукнув він Ленцові.

— Мені шкода Тикача, — сказав Клубічко, коли вони з Трампусом їхали до Праги. — Дуже важко щось зробити через отого Петровіцького, навіть коли є шанси. А їх дуже мало, якщо боятися підняти хоча б краєчок отієї завіси політичного злочину, за якою ховається вся ця справа. Нам теж доведеться на це зважити.

— А що, цей Петровіцький і справді погана людина? — спитав Трампус.

Клубічка розсмішила така наївність.

— У нашого шефа кепський характер, та це ще не так страшно, бо він не дуже-то кмітливий. Але ми з усією нашою кмітливістю нічого не можемо проти нього вдіяти, бо в його руках влада. Візьмемо хоч би й випадок з Віртером. Люди, певне, думають, що ми тут для того, щоб ловити убивць та інших злочинців, а не знають, що ми часом не сміємо й пальцем торкнутися декого з них, якщо тільки Петровіцький накладе табу.

— Я щось не зовсім розумію...

— Бо не цікавились політикою. Це велика помилка. У світі збирається буря, і першу блискавку випустив Гітлер. Наші політики сподіваються, що Європа стане цюму на заваді. Але деякі впливові групи, навпаки, раді були б нападові Гітлера, аби тільки він відгородив нас від нестримного впливу радянських комуністів. Міністр внутрішніх справ про це тільки й мріє, а тому дав Петровіцькому наказ не зачіпати тутешніх гітлерівців. Припустімо, що Тикачеві й справді пощастило б знайти зло-

чинця, який напав на Віртера. Що з того вийшло б? Це, безперечно, був би нацист, отже, генлейнівці зчинили б галас, що їх переслідують. І Петровіцький негайно звелів би Тикачеві, вибачившись, випустити злочинця на волю.

— Невже й справді не можна нічого вдіяти? — гірко спитав Трампус.

— Моя життєва філософія, на щастя, далека від Шопенгауєрової, а тому я переконаний, що завжди можна щось вдіяти. Так само і в цьому проклятому випадку. Ми повинні заскочити Петровіцького зненацька. Подати справу так, щоб він не смів навіть писнути. Я вже кілька днів сушу собі голову, як це зробити, бо передчуваю, що в Празі ми спіймаємо другу групу цієї зграї скоріше, ніж Тикач розмотає тут клубочок.

— Може, й так, але ж Петровіцький може наказати й вам, щоб ви стали сліпим і глухим.

— Треба все влаштувати так, щоб він не зважився на це. Цілком можливо, що нам стане в пригоді Маурін.

— Цей фантазер і невдаха? — недовірливо запитав Трампус.

Клубічко кивнув головою.

— Хоч ти про нього й поганой думки, а таки мусиш погодитися, що його «Провісник» може стати гаубицею, котра злякає навіть міністра з нечистою совістю.

На це Трампус не міг сказати нічого.

— Поясни мені, чому тебе зацікавив той план? — спитав по хвилі Клубічко.

— Що? План? Поки що все це — як у тумані. Здається, — додав він раптом стурбовано, — що я змушений буду повернутися до Карлових Вар.

— Можливо, ти поїдеш туди вже за два дні.

— О боже! Знаєте що, відкладімо цю розмову на потім.

— Гаразд. Я вийду на Бартоломейській, а тебе одвезуть до Мальвіни.

Коли Трампус прийняв ванну і пообідав, Мальвіна засипала його запитаннями, і насамперед, чи були в Карлових Варах гарні жінки!

— Здається, що ні. А може, й були. Але через ту воду

та сир і самої Венери можна було не помітити, навіть коли б вона йшла поруч.

— Яюсь мені спало на думку,— замислено промовила Мальвіна,— чи Венера теж фарбувалася.

— Я міг би дати відрубати собі голову, що це так. Мабуть, це йде ще від Єви. То байка, ніби господь дав їй фіговий листок, щоб покрила свою наготу! Листок, певне, вигала сама Єва, як перше негліже.

Мальвіна глузливо глянула на нього. Помовчавши, мовила:

— А щодо «Орфея», то це зробила не Ільза і не той убивця...

— Чого ти так думаєш? А я, навпаки, гадаю, що вони обоє до цього причетні.

— Можливо. Але справжній — це той, про кого згадував, марячи, Віртер.

— Таж він сказав лише одне слово, Мальвіно. Брама.

— А я саме це й маю на думці. Рояль, який шукають, сховано біля якоїсь брами. Віртер з дурного розуму сказав про це тим бандитам. Скажімо, саме Ільзі. От вони його і прибрали, щоб не ділитися з ним.

— Може, й так, дівчинко, та тільки у Карлових Варах немає жодної брами.

— Вона може бути десь-інде.

— Тикач уже напевно розшукує дім, що має або мав у своїй назві слово «брама».

— На твоєму місці я знову поїхала б туди,— раптом сказала Мальвіна.

— Боже милостивий! — злякано скрикнув Зденек. — Щоб мене знову послали до дієтичної їдальні й напихали сиром?

— Але ж тебе ніхто не може примусити їсти сир.

— Це правда. Можна кидати його в Теплу на поживу ридам. — Потім додав: — Ту браму я, може, й знайшов би, якщо тільки її не знайде Тикач. Ти не знаєш цієї людини. Він завзятий, як тореадор.

Саме в цей час Тикача викликав до себе Кршікава.

— Мені дуже шкода, — сказав йому директор поліції, — але я мушу вам знову нагадати, що ви не виконуєте моїх інструкцій.

— Тобто?

— Я одержав протест, вельми рішучий, від дирекції готелю «Імперіал». Що там, власне, сталося?

Вислухавши рапорт про події в готелі, Кршікава довго не роздумував.

— Мені здається,— мовив він у своїй звичній ввічливій манері,— що ви кваліфікуєте цей випадок як кримінальний?

— А як же ще можна його кваліфікувати?

— На мою думку,— відповів директор з незмінною доброзичливістю,— це випадок суто політичний. Спроба таємного вбивства. Зрештою, у нас це не вперше. Я дивлюся на це так: дві групи тутешніх німців вирішують свої суперечки. Мені дуже неприємно, що вони вчинили це саме в нас і так брутально, але це ніяк не може позначитись на виконанні інструкцій, які ми одержали від вищих інстанцій.— Він замовк і запитально глянув на Тикача.

— Ви хочете сказати, що я не повинен далі займатися цією справою? — запитав Тикач, ледве стримуючись.

— Слово — *не повинен* не зовсім тут доречне. Краще було б сказати лояльно — *не буду*.

— Лояльно! — роздратовано вигукнув Тикач.— Я гадаю, що присяга, яку ми давали, вимагає від нас насамперед лояльності до законів. Я допитав пана Дітріха, адміністратора з «Імперіалу». Він не зміг заперечити, що збрехав мені по телефону, сказавши, ніби Віртер замовив снотворне. Через це я згаяв півгодини, а за цей час злочинці встигли утекти. Я вимагаю дозволу на арешт Дітріха.

Кршікава мовчав.

— Далі ми встановили, що якийсь невідомий із дивним обличчям, виїхав з «Імперіалу» по спіральному шосе в автомашині, яку за день до цього було вкрадено у тутешнього лікаря. Я хотів би почати розшук того чоловіка.

— А я іншої думки. Через голі підозри ми не повинні здійснювати галас довкола цієї неприємної історії. Зрештою, якщо ви не згодні з моєю думкою, викладіть це в письмовій формі. Я надішлю ваш рапорт до відповідної інстанції.

Тикач не склав рапорту, який все одно потрапив би в кошик для сміття у Кршікави, і припинив даліше розслідування таємниці «Імперіалу». Проте він вирішив обрати такий напрямок, де Кршікава не зможе заткнути йому рота. Він постарается розгадати значення слова, яке вимовив Віртер,— слова «брама». Передусім він на-

казав дати йому іменний список карловарських будинків. Там він знайшов усякі дивовижні назви: «У трьох ягнят», «У негра», «Під золотим яблуком», було там із півтори сотні ще існуючих і вже ліквідованих назв будинків, але жоден з них не називався, приміром, «Біля Празької» чи «Біля Віденської брами». Власне кажучи, слово «брама» у цьому списку не зустрічалось. Він уже збирався піти з цієї катівні, яку чомусь називали кабінетом, коли Овтрата, що вже одужав після отруєння, приніс йому список місць розваги. Тикач, який взагалі добре ставився до своїх людей, але, розв'язуючи складні справи, часом ставав нервовим, накинувся на нього:

— Якого дідька ви лізете з цим до мене? Чи, може, ви ще й досі не прочумалися? Хіба в мене відділ місць розваги?

Та Овтрата мовчки показав пальцем на одне місце в списку, і Тикач глянув у список очима, ще каламутними від несправедливого гніву. Коли б Трампс міг прочитати цей рядок, його страх перед новими відвідинами Карлових Вар одразу б розвіявся. Бо в рядку, до якого Тикач посміхався тепер майже ласкаво, стояло: «Біля Дечинської брами».

І все ж він за інерцією пробурчав:

— Що це таке?

— Нічний ресторанчик, неподалік од «Пуппа». Відчиняється о десятій вечора, а зачиняється о третій ранку.

— Ну то й що? — все ще буркотливо провадив Тикач.

— Там танцюють.

Тикач гмукнув і вже хотів був запитати, чи є там рояль марки «Орфей», але замість цього глянув на годинник. Було десять хвилин на одинадцяту. Він зняв трубку і вислухав жінчині докори: з ним і справді можна приємно провести час, аякже! І навіщо він їй обіцяв, що ввечері вони кудись удвох підуть? За хвилину він уже сидів у маленькій авто Овтрати. На костюлі саме вибило чверть на одинадцяту.

— Гарно видзвонює, — зауважив Тикач.

— Аж надто гарно, — скривився Овтрата. — Якби ви жили поруч, як я... Кожні чверть години видзвонює отак, і через те я шукаю собі іншої квартири, де б нарешті міг виспатися.

— Я сплю як убитий, — сказав Тикач.

— Я теж так спав, поки не переїхав сюди, до костюлу. Скільки вже я наковтався всяких порошків! Чи не

можна б. так зробити, щоб дзвонило хоча б до одинадцятої вечора?

— Мабуть, це не так легко. Нам можуть заперечити, що від цього зіпсується механізм, припишуть неповагу до церкви. Адже в нашому уряді є монсеньйор Шрамко. Йому вистачить такого приводу, щоб викликати урядову кризу. А що ви знаєте про той ресторанчик?

— Це звичайна винарня, тільки нічна. З нею точнісінько так, як з отим костьольним дзвоном. Мешканці навколишніх будинків весь час скаржаться, що через гамір не можуть спати... принаймні в теплі дні...

— Ну, їх тут небагато буває,— пробурчав Тикач.— А коли й трапляються, то одразу починає лити дощ. У неділю я зайшов сюди подивитися на перегони. Сонце так сміялось, а як тільки дали старт на перший заїзд — пустилася злива.

Овтрата низав плечима.

— Все ж таки буває й гарна погода. І тоді у винарні відчиняють вікна. Куди ж тоді податися бідолошним мешканцям?

— Чоловіче, на курорті, куди люди приїжджають розважитися, має неодмінно бути нічне життя. З цим доводиться миритись. Але ж та винарня пристойна!

— Десь до першої години ночі.

— А потім?

— Танці та гульки.

— А інших скарг на цей заклад немає?

— Тільки те, що туди злітаються нічні птахи — люди, що хочуть як слід попрощатися з Карловими Варами, а також дамочки, в яких або вже стара сумочка, або їм треба нової блузки.

Тикач гірко всміхнувся.

— Це буде найграндіозніша битва в історії людства.

— Яка?

— Битва з жіночими уборами. Але це ще далеко?

— До битви?

— Ні, до винарні.

— Та ось же вона.

Тикач вийшов з машини метрів за сто від винарні, і за хвилину вони туди зайшли. Це була справді звичайна винарня з маленьким п'ятачком для танців, на якому вміщалось не більше як десять пар. Саме стільки, щоб виникла штовханина, яка б дала можливість партнерам скласти собі точніше уявлення про анатомію своїх парт-

нерок. Коли вони зайшли, танець саме скінчився. Тикач вибрав столик неподалік від рояля. Інструмент не вартий був неприємностей, що чекали на Тикача вдома від дружини, бо виявилось, що то не «Орфей», а «Петроф». Тикач замовив фруктовий коктейль і подумав: «Через десять хвилин я піду звідси». Та крли вже він хотів заплатити і вийти, до залу зайшла цікава жінка. Мала вона десь років сорок п'ять, не менше, але виглядала так, що могла не боятися за свої позиції, недосяжні для багатьох її ровесниць. Зі смаком підмальована, в елегантній сукні золотисто-чорного кольору, на руці лише один перстень, а вуха — без сережок. Жінка прикрила їх чорним, як воронове крило, волоссям, бо вони були, мабуть, трохи завеликі і вона не хотіла привертати до них уваги. Мала карі, трохи стомлені, але жваві очі, довгуватий, але помірно загнутий ніс, широкі уста, з двома зморшками в кутиках. Через те вона не сміялась, а лише усміхалась. І трикутне декольте було не глибоке, щоб не привертати зайвої уваги до того, що один дотепний австрійський політик назвав колись «непокритим дефіцитом». Вона підійшла до столика, де сиділо вже двоє, і мовчки почала роздивлятися навколо.

Тикач одвів од неї погляд і вже хотів було покликати кельнера, коли Овтрата зауважив:

— Цю пані днів десять тому я бачив з Віртером.

Тикач опустил підняту руку і запитав:

— Де?

— Звісно, в «Елефанті».

— І Віртер розмовляв з нею?

— Досить приємно. Десь із півгодини. Потім я спитав старшого кельнера, чи знає він її. Сказав, що вона в «Елефанті» вперше.

— Після того ви її не бачили?

— Бачив разів зо два. Біля джерела. Пила воду й шоразу була в іншому вбранні.

— З Віртером ви її більше не зустрічали?

Овтрата похитав головою.

— Але того разу вони, кажете, приємно провели час?

— Враховуючи Віртерів характер, навіть дуже приємно. Адже він відлюдько, і кожного, хто відважиться сісти за його столик, одразу ж вилає...

Тикач пильніше оглянув жінку. Їй могло бути вже й під п'ятдесят, але теперішні жінки, а надто оті худорляві, вміють добре зберігатися. Крім того, що вона вже

не дуже молода, та зморшок на шиї він не помітив нічого.

— Обережно розпитайте про неї,— звелів він Овтраті.

Овтрата вийшов у коридор за кельнером.

— Вона тут уже тиждень з п'ять,— повернувшись, повідомив він.— Приходить сюди частенько.

— П'ять тижнів,— промовив Тикач.— А курортники не живуть тут довше як місяць. А як її звуть?

— Цього кельнер не знає. Він лише якось чув, що хтось з її товариства звернувся до неї «пані Ізабелло».

— Гм... досить рідкісне ім'я.

І це утвердило Тикача в думці, що цій жінці десь під п'ятдесят. Тепер не дають жінкам такі старовинні імена. Але до неї саме підійшов кельнер і щось тихо сказав. Ізабелла пішла до телефону, за мить повернулась, кивнула тим, що сиділи за її столом, і вийшла.

15

— Ну що ж, час спати,— сказав надворі Тикач. Але несподівано додав: — Марячи, Віртер вимовив три слова, і одне з них було «брама». А тому що...

— Я знаю,— мовив Овтрата, ведучи стареньку машину «Прага».

— Що знаєте?

— Що Віртер, мабуть, причетний до цих роялів.

— Хто вам про це розповів? — спитав Тикач.

— Хто? Віртер. В «Елефанті», ще до того, як його заарештували. Спершу, здається, він хотів мене прогнати, але потім ми з ним досить мило поговорили. Між іншим, сказав: «Я знаю, що ви з поліції. То перекажіть при нагоді Тикачеві, щоб не марнував на мене час. Я не маю нічого спільного з цими роялями. Якщо хочете знати, я чесно добуваю собі шматок хліба. Граю у «Пуппа» в карти із своїми одноплемінниками, а що граю краще за них, то й виграю стільки, скільки потребую. Ламати роялі — для цього я вже застарий». Я ще його запитав, як він, власне, вплутався у цю справу з роялями. Він спочатку розкричався, що це, мовляв, товариська розмова, а не допит, але погім сказав: «Це тому, що ваш Тикач вигадав помилкову гіпотезу. Він схибив, із самого початку схибив, подумавши, що ті роялі розбиваю я. При нагоді скажіть йому про це»,

Тикач гмикнув, і якийсь час вони їхали мовчки. Потім зауважив:

— Помилкова моя гіпотеза чи ні, побачимо потім. А поки що факт, що його хтось після тієї цікавої розмови мало не вбив. Чого ви зупинились?

— Бо зараз задзвонять ті куранти. Це треба чути в тиші.

Справді, за хвилину ударили куранти, і Тикачеві здалося, що ці звуки пронизали його наскрізь.

— Ні, не заздрю вам, що мусите слухати це щодня.— Потім додав: — Коли вже зайшла про це мова, я шукаю рояль марки «Орфей». Напис невеличкий, зроблений золотом. А там у них — «Петроф». З великим написом білими літерами. Отже, Віртер, марячи, вимовив слово «брама», і це не мало нічого спільного з Карловими Варами. Принаймні з роялем у винарні «Біля Дечинської брами».

— Так,— погодився Овтрата.— До того ж той рояль був чорний.

— Справді. Але що ви хочете цим сказати?

— Роялі, як мені відомо, бувають брунатні, кольору червоного дерева тощо.

— Бувають. Ну, я тут вийду. Поставте машину в гараж і послухайте ще ті куранти.

Він не пішов додому, подумавши, що Саша ще не спить і йому перепаде за зіпсований вечір. Роздивився навколо й побачив, що стоїть за кілька кроків від кіно-театру. Вирішив зайти. Демонструвався якийсь іспанський фільм. «Як він називається?» — спитав у молодой вродливої білетерки, що всміхнулась до нього так, ніби він був обранцем її серця. Фільм розповідав про життя славнозвісного тореадора і зовсім його не цікавив, і він знову почав думати про справу з роялями.

«Ця Ізабелла... Цікаво, чи довідаюся я що-небудь про неї в домовій книзі? Мабуть, ні. Вона не з тих, що охоче прописуються. А власне, чому б ні? Адже на вигляд їй нібито нічого не можна закинути. І все-таки... Клубічко — романтик, його збиває з пантелику зовнішність людей, але ж я реаліст. Чому ж мене ніби щось штовхнуло поцікавитися нею? Зрештою, відшукати її буде не так важко, коли вже вона ходить по Карлових Варах. Але що я зміг би їй сказати? Ходити до винарні — це не злочин. Проводити час із Віртером — це, може, й свідчення про поганий смак, але теж не злочин. А проте...»

Він раптом відчув, що хтось торсає його за плече. Розплющив очі.

— Фільм уже закінчився,— промовила дівчина з солодкою посмішкою.— Якщо хочете подивитися нічний сеанс, треба купити новий квиток.

Тикач тупо всміхнувся і вийшов. Було десять хвилин на першу. «Ну, мабуть, моя половина вже спить»,— подумав він блаженно і пішов додому. Але дивна річ: перше, що спало йому вранці на думку, була Ізабелла. Одягшись і вислухавши краєм вуха докори дружини, він помчав у четвертий відділ. А там, ледве впоравшись із першою навалюю справ, знайшов під останнім аркушем записку: «Подзвоніть до хірургічного відділу».

«Це вже, мабуть, Віртер простяг ноги»,— подумав Тикач з відчаєм і набрав номер. Ні. Віртерів стан не погіршився, але після десятої вечора про нього запитувала по телефону якась жінка. Їй нічого не сказали. Тикач поклав трубку. Хто це? Ізабелла? Він ще зранку довідався, що в Карлових Варах не прописана жодна Ізабелла. Але ж учора вона була у винарні, отже, живе десь непрописана. І якщо вона не така вже розумна, як йому здається, то неодмінно прийде до лікарні запитати про Віртера. Тоді він її візьме на допит.

Тикач послав до лікарні Овтрату, але Ізабелла — якщо це справді була вона — його перехитрила. Сама до лікарні вона не прийшла — влаштувала це інакше. До амбулаторії хірургічного відділу прийшов якийсь чоловік з мозолем на нозі, підкупив санітарку, і та довідалась у хірургії, що Віртер ще живий, але дихає вже на ладан. Овтрата, що сидів на лавці перед палатою Віртера, дізнався про це, коли було вже пізно.

«А тепер,— подумав Тикач,— вивідавши, що їй треба, вона зникне з Карлових Вар». Він наказав Овтраті, щоб спробував з'ясувати, хто був той чоловік, який приходив до амбулаторії. Але й це ні до чого не привело. Якийсь чоловік і справді хотів був оперувати мозоль, але зник ще до того, як надійшла його черга. Як його прізвище, ніхто не знав, бо він нікому цього не сказав, а санітарка, котра так йому допомогла, сказала лише, що він був у спецівці й мав «такі дивні очі» і якесь ніби полатане обличчя.

Полатане обличчя! Воно плутається тут мало не на кожному кроці...

Згідно з інструкцією, Кост найняв номер у старому готелі «Під сонцем» у Полічці. Переконавшись, що він поки що єдиний пожилець, Кост заглянув до танцювального залу. Це був звичайний примітивний зал чоловік на сто. На невеличкій естраді справді стояв рояль марки «Орфей», але без емблеми. Про всяк випадок він попросив настроювача відкрити рояль. Там не було нічого сінько, крім сили-силенної пороку. По обіді він зачинився у номері й став чекати. Більшої муки, ніж отаке безглузде чекання, не міг собі й уявити. Обое вікон його кімнати виходили на невеличкий майдан з бензоаправною колонкою та маленькою будочкою для пасажирів, що дожидали автобуса. Йому було, мабуть, ще нудніше, як їм. До Полічки можна було приїхати або поїздом із Нового Міста на Мораві, або автобусом із Глінська зазедбанною напівгірською дорогою, якою, до речі, приїхав Кост. Людина, яку він тут очікував, прибуде не поїздом, бо з Прагою залізничний зв'язок звідси поганий, а автобусом або ж машиною. До Полічки прибули по обіді два автобуси. Один о 14.45, а другий о 17.58.

Автобусом о 14.45 приїхало дев'ятеро пасажирів, всі, видно, тутешні, бо ніхто з них не поцікавився готелем. Косту страшенно хотілося піти прогулятись, але доводилось рахуватися з тим, що очікувана ним особа може прибути машиною. Тому він самовіддано нудився аж до шостої вечора, коли почувся жахливий гуркіт розхитаного автобуса. Надворі було ще досить видно, і він ясно побачив, що з автобуса вийшли двоє: дівчина в елегантному демісезонному пальті і юнак років двадцяти, одягнений у твідове пальто незвичного покрою. Вони озирнулись довкола й одразу ж попростували до готелю «Під сонцем». Незабаром Кост уже чув, як слуга, за його вказівками, заводять їх до сусіднього номера. Хоча Кост заздалегідь відсунув шафу, яка закривала двері, проте не почув нічого, крім голосів, жіночого та чоловічого, і часом сміху. За півгодини обое пішли до їдальні, мабуть, вечеряти. Кост, що саме на це й розраховував, замовив вечерю собі в кімнату. Десь за годину з їдальні долинула музика. Хтось дуже гарно грав на роялі. Ще за годину ті двоє повернулись у номер. В готелі було зовсім тихо. Тепер вони вже не розмовляли голосно, а про щось напівпошепки радились. Невдовзі двері їхньої

кімнати рипнули. Кост вислизнув за ними. Зал був у сусідстві з їдальнею, що з'єднувалася з кухнею обертовими дверима з матового скла. Скрізь панувала мертва тиша, в готелі, мабуть, було дуже мало пожильців. Кост через кухню пройшов до їдальні. З танцювального залу долинав шепіт. Дівчина, що була тепер у светрі й чорних штанах, сиділа біля рояля і долотом знімала планку. Поруч неї стояв юнак, що без пал'ята виявився зовсім худим, і присвічував кишеньковим ліхтариком. У другій руці він тримав револьвер, але незабаром поклав його на кришку рояля. Дівчина якийсь час длубалась, потім на мить зупинилась і глянула на юнака. Кост упізнав її — то була дівчина з автобуса «Kraft durch Freude», її фото Клубічко йому показував.

— Слухай, Берте, — стиха промовила вона по-німецькому, — я кажу тобі, що це марна праця. Адже Віртер присягнувся матусі, що ті речі є лише в «Орфеї» з лавровим вінчиком.

— Віртер міг нещиро присягнути, — сердито прошепотів юнак. — Твій батько міг сховати дещо і в роялі без лаврового вінчика.

— Одначе, — заперечила дівчина, — «Орфей», у який я хотіла заглянути в консерваторії, мав саме таку емблему. І про це мамі Віртер сказав.

— Це дуже добре, — нетерпляче відрубав юнак, — та коли я вже тут, то мушу його оглянути. Дай сюди долото, я зроблю це сам, коли ти така ледача.

Дівчина віддала йому долото й почала присвічувати. Час від часу вона занепокоєно озиралась на двері і врешті прошепотіла:

— Швидше, Берте, я щось почуваю себе тут не дуже добре. Мені б не хотілося, щоб мене ще раз застукали під роялем. Тим паче, що все це даремно, там однаково нічого немає.

Юнак на відповідь пробурчав щось незрозуміле і працював далі ще завзятіше. Незабаром Кост почув, як планка впала на підлогу. Потім юнак майже вигукнув:

— Прокляття — нічого!

Ту ж мить почувся настійливий голос дівчини:

— Облиш це, Берте. Невже ти хочеш накликати на нас поліцію? Постав планку на місце.

Юнак, тихо проклинаючи все на світі, взявся до роботи.

— Поліція! — пробурчав він. — Я боюся її найменше. Побачиш, їм скоро звелять у це не втручатися.

Кост примчав до Клубічка на другий день вранці. Парочка, яку йому пощастило сфотографувати, звеліла розбудити себе на вранішній автобус. Він приїхав з ними до Праги, не викликавши їхньої підозри. З автобусної станції вони поїхали в готель «Шроубек» на Вацлавській площі. Кост попросив показати йому книгу реєстрації гостей. Ті двоє назвалися Еммою та Гербертом Ванке. Мешкали там із 13 вересня.

Клубічко детально обміркував справу. Заарештувати їх? Це було б передчасно. Справа повинна просунутися ще трохи вперед, і ця пара має навести його на слід невловимого ватажка всієї зграї. А що він існував, Клубічко нітрохи не сумнівався. Він наказав Косту про всяк випадок узяти собі помічника й не спускати з цієї пари ока, звітуючи йому про кожен їхній рух.

Другого дня йому подзвонили Карлові Вари. В мікрофоні одразу ж озвався сердитий голос сангвініка, якому не щастить і який через те лютує.

— Говорить Тикач. У чому річ? — Невеличка перерва. — Гадаю, що це дуже важливо... — Нова пауза. — Власне, це так важливо, що я не можу говорити про це по телефону... — І притишеним голосом додав: — Вас іще не викликало міністерство? Ні? А я вже одержав їхній наказ... Коли покажу його вам, ви самі визнаєте, що... а також чому.

— Хвилинку, — попросив Клубічко, — зараз я знову зможу розмовляти.

Він згадав, що на столі лежить лист з міністерства внутрішніх справ, якого він іще не читав. Перебігши лист очима, він переконався, що його негайно викликають до шефа.

— Цілком можливо, що я теж одержу такий наказ. — І за хвилину додав: — Мене викликають до Петровіцького.

— От бачите, — сказав Тикач. — Оце воно і є. Подзвоните мені потім?

— Неодмінно.

— А втім, — вигукнув Тикач невдоволено, — це мені не підходить! Я хотів попросити, щоб ви приїхали сюди на якихось півдня. Маю для вас цілу купу новин. Приїжджайте негайно. Якщо, звичайно, дозволить ваша дружина.

— Гадаю, що вона не матиме нічого проти, друже, я ж бо старий парубок.

— Ви завжди були хитруном. То коли ж вас чекати? Клубічко на хвилину заміцелівся.

— Алло, алло,— закричав у телефон Тикач,— ви слухаєте?

— Слухаю, слухаю. А що, коли я тим часом пошлю до вас Зденека? Я збирався дати йому роботу тут, але, певно, буде краще, коли він закінчить курс лікування.

— Добре,— невдоволено відповів Тикач і відкашлявся,— пришліть хоч того юнака. Скажіть йому, що я чекаю на нього близько другої години.

Після короткої розмови з Клубічком Трампус одразу ж виїхав до Карлових Вар.

17

Поки Тикач ходив із кутка в куток по своєму кабінету, Трампус пригнічено доїдав жалюгідний дієтичний обід, який нашвидку запакувала йому Мальвіна: шматок пісної шинки, плавлений сирок і два помідори; довелося покласти все це на вчорашній хліб. Коли він уже запивав обід чаєм, Тикач сів навпроти нього і почав:

— Так от, я точно не знаю, чи вже горить, але смаленим пахне.

— Та ну? — мовив Трампус байдужим легковажним тоном, що завжди драгував Тикача.

Сердито глипнувши на нього, Тикач вів далі:

— Таємниці тієї «брами», про яку марив Віртер, я ще не розгадав, але дещо вже сталось. Саме через те я й зважився потурбувати того вельможу Клубічка.

Трампус проковтнув іще один дієтичний кекс, що називається бісквітом, хоча він не набагато більший од проскурки для причастя, і запитливо глянув на Тикача.

— З'явилися деякі нові факти. Певна річ, я не заспокоївся на тому, що наказав стерегти Віртера в лікарні. Я звелів, щоб пильнували за його квартирою і поштою. Щодо квартири, то це нічого не дало, але на пошті я дозволив собі затримати листа, посланого йому з Літомержиць. Ось він.

Трампус прочитав: «Любий Віртер, тільки-но одержала твого листа. Чи можна приїхати негайно? Твоя Гільда Баумрук, Літомержиці».

— Я, звичайно, одразу ж телеграфував їй, що може

приїхати. Проте я не мав ніякісінького уявлення, де він приготував для неї квартиру. Мені спало на думку, що, може, Віртер знайшов їй квартиру десь поблизу себе. Це Садова, тридцять два, біля синагоги, там є великі будинки з багатьма кімнатами. Виявилось, що це була непогана ідея. Я наказав стерегти той дім.— Він задоволено глянув на Трампуса.— І цей захід виправдав себе, Гільда саме туди і прийшла!

Трампус слухав занепокоєно. В око впадала одна характерна деталь: якась Гільда повідомляє Віртера про свій приїзд з Німеччини, але оскільки вона нічого не знає про нещастя, яке сталося з ним, ясно, що вона не відіграє в цій історії значної ролі. Тикач це також розуміє. Навіщо ж він нас сюди викликав?

— Що ж було далі? — запитав він Тикача.

— Сьогодні, о дев'ятій ранку,— провадив далі Тикач,— до його будинку зайшла вже немолода огрядна жінка, просто кажучи, якесь бабисько, і запитала, чи Віртер дома. Ну, далі ви вже здогадуєтесь. Двірничка моргнула нашому чоловікові, а той ввічливо запросив гостю до нас. Спершу заскрекотіла, як сорока, але потім принішкла. У мене вона швидко заспокоїлась і одразу знахабніла. Відколи це, мовляв, поліція відомого на весь світ курортного міста стала займатись дурницями і забирати порядну людину тільки тому, що вона питається про іншу людину? Хіба це злочин, коли людина зайшла до знайомого, якого давно не бачила?

— А й справді,— необережно зауважив Трампус.

— Були причини на те, щоб зацікавитися нею, юначе! — відрубав Тикач.— Адже ця жінка розпитувала про Віртера, а Віртер нас вельми цікавить. І вашому Клубічку не завадило б познайомитися з людиною, що питає про Віртера.

Трампус низав плечима.

— Мені здається, він задовольнив би свою цікавість в інший спосіб, але не в тому річ. Хто ж вона така?

— На це питання я не можу відповісти вам точно. Але припущення маю. Віртер казав мені, що міг би сховатись у якоїсь своєї знайомої, та тільки через кілька днів. Може, він мав на увазі саме цю жінку; віком вона цілком підходить і розмовляє з ним на «ти». Приїхала відразу, тільки-но отримала телеграму. Була в Німеччині й тому не могла знати про те, що з ним сталося.

— Паспорт у неї є?

Тикач кивнув.

— А вам не здається...

— Ні, з паспортом усе гаразд, але... Річ ось у чім. Паспорт у неї на ім'я Гільди Баумрук, торгівки з Варнсдорфа. Коли я її запитав, чим вона, власне, торгує, сказала, що тепер уже нічим, бо під час кризи, дуже жорстокої в північних районах, мусила продати крамницю. Тепер, мовляв, живе з капіталу. Але судячи з того, як вона одягнена, я не надто високої думки про її капітал. Тож я попросив її трохи у нас відпочити, а сам подзвонив у Варнсдорф. І що ж виявилось? Дивна річ! Та Гільда Баумрук справді вже не торгує, але жваво розгорнула заборонені прикордонні операції.

— Як агент гітлерівської партії?

Тикач кивнув.

— Ви були коли-небудь у Варнсдорфі? Тоді знаєте, що звідти всього два кроки до кордону. І перейти його — раз плюнути. Коли я їм сказав, що тримаю її тут, мені відповіли, що це цілком зрозуміла річ, бо вона весь час тут нишпорить. Потім мене попередили, що є вказівка не дратувати генлейнівців, та це я знаю й без їхнього попередження, бо наше славне міністерство знову побатьківському нагадало мені, щоб не зачіпав німців. До вашого приїзду я тут усе це трохи обміркував. Викликав її знову й запитав, як і звідки вона знає Віртера. Відповіла, що вони давні друзі і що вона завжди його відвідує, коли приїжджає до Карлових Вар. Останнім часом її щось турбує жовчний міхур, і вона хоче тут підлікуватися. До Віртера, мовляв, ішла для того, щоб він підшукав їй яку-небудь тиху і недорогу кімнатку. Тоді я спитав її прямо, чи домовлявся з нею Віртер про те, що він мені казав. Трохи повагавшись, вона заперечила і спитала, що з Віртером, цим самим підтвердивши мою здогадку. Я сказав, що йому загрожує небезпека, але не з нашого боку. Знову хвилюк подумавши, вона сказала, що не має про це жодного уявлення. Про телеграму, послану мною від імені Віртера, вона й слухати не схотіла. Проте я встановив, що цю телеграму їй було вручено. Тепер я вже не випущу її, аж поки всього це з'ясую. Скаржитися вона буде так чи інакше, то хай уже буде принаймні чого. Головне — не дати їй зустрітися з тією загадковою Утешиловою, яка мов крізь землю провалилася. Б'юсь об заклад, що вона десь тут переховується. І от тепер я подумав, що час уже братися до неї,

незалежно від того, подобається це панові Петровіцькому чи ні. Але ще трохи зачекаємо, першість має «Імперіал». Я не зважився говорити про це Клубічкові по телефону, бо мої розмови, можливо, підслухують.

— Що ще нового?

— Якщо говорити по порядку, то насамперед мене викликав Кршікава і зобов'язав мовчати. Та шила в мішку не сховаєш. Я сподівався, що сюди встригне той ваш Маурін, але роздзвонив про це той, на кого б ніхто й не подумав,— кіноартист Гаррі Піль. Довідавшись, очевидно, від персоналу про те, що сталося в «Імперіалі», він перелякався й офіційно зажадав від Кршікави охорони і, як причину своєї вимоги, назвав випадок з Віртером. Цілком можливо, що він просто хотів зробити собі рекламу. Бачили б ви, яке в Кршікави було кисле обличчя. Він охоче був би зам'яв цю справу, але Гаррі Піль попередив, що коли не буде вжито заходів, він розповідь про це на прес-конференції, яку влаштовує в «Пуппа».

— На таку штуку навіть Маурін не здатний,— кисло всміхнувся Трампс.

— Отже, Кршікаву змусили офіційно послати мене в «Імперіал». І про що ж я там довідався? Про дуже цікаві речі. Що той адміністратор, якого ми відразу запідозрили, а також кельнер, що приніс Віртерові отруєну каву, зникли. Чи до того, як втрутився кіноартист, чя опісля — не знаю. І куди — також не знаю, бо Кршікава одразу ж заборонив мені провадити розшуки в Карлових Варах, щоб, мовляв, не хвилювати населення. А розслідування за межами міста доручив жандармам. Це означає, що ті двоє спокійнісінько зможуть перейти кордон. Я, певна річ, не думаю, що вони діяли тут з власної ініціативи... Ні, це були просто виконавці наказів. Але хто їм давав ті накази, ми вже не довідаємось. У всякому разі, від них.

Він не встиг докінчити, як на столі задзвонив телефон. По короткій розмові Тикач вибачився і вийшов до сусідньої кімнати. Повернувся дуже схвилюваний.

— Нагальна, дуже важлива справа,— сказав він.— Займайтесь чим хочете, я не знаю, коли матиму для вас час. Тільки залишайте в «Бразилії» свої координати.

Потім повернувся до гостя, який так його схвилював. То був Пальмер,

— Вітаю вас, Genosse¹ Пальмер,— сказав він.— Чекаю на вас ще з учорашнього дня, як на спасителя.

Пальмер похитав головою.

— Боюсь, що я мало зможу вам допомогти, пане Тикач. Правда, в Карлових Варах багато розмов про те, що в «Імперіалі» прибрали зрадника, зв'язаного з чеською поліцією, але хто це вчинив і як, ніхто нічого не знає.

— А генлейнівці?

— Вони лише посміхаються і з виховною метою сприяють поширенню чуток, але нічого певного не кажуть. Чи правда, що ваше начальство заборонило вам розслідувати цю справу? — Він запитливо глянув на Тикача.

Той почервонів, але мусив мовчати, щоб не порушити службової присяги.

— Ага, в тому-то й усе лихо,— мовив Пальмер, помовчавши.— Я розумію, хоч ви нічого й не сказали. Хочете знати, що я про це думаю?

Тикач кивнув:

— Викладайте все, що маєте на серці, Genosse Пальмер.

Відвідувач усміхнувся.

— Ви називаєте мене Genosse, пане Тикач. Я не знаю, як ви собі це уявляєте, але зараз ми справді з вами товариші, хоча й належимо до різних таборів. Думаю, що саме ви це правильно розумієте. А от ваш шеф так би до мене не звернувся. Він із того середовища, яке ще не дозріло до розуміння того, що ясно кожному, хто хоч трохи крутить мозком. Гітлер незабаром окупує Австрію.

— Ні, на це він не зважиться,— впевнено сказав Тикач.— Європа цього не дозволить.

— Європа,— гірко заперечив Пальмер,— саме зараз мовчки спостерігає, як Гітлер в Іспанії перевіряє силу своєї зброї. Та ваша Європа ще й радіє з того, бо думає, що то зброя проти Радянського Союзу. Але Гітлер не просто воюватиме проти Радянського Союзу, він хоче також розширити кордони свого Третього рейху. І він вважає, що Австрія є його частиною. Європа, кажу вам, сліпа й ледача; вона й пальцем не ворухне, коли Гітлер приєднає Австрію. Що буде потім, ще не відомо, але все це станеться дуже скоро, пане Тикач. Гітлер зазіхає й

¹ Товариш (нім.).

на Судети, в цьому можете не сумніватись, і він не одержить їх лише в тому випадку, якщо ми по-справжньому будемо боронити їх з допомогою Радянського Союзу. Проте я не певен, що ваш уряд справді захоче їх боронити. Адже він уже тепер заграє з Гітлером. Не кажіть, що ні,— саме в цьому ви переконалися на власній шкурі. Може, йому довелося б боронити, якби ми його до цього примусили. Ми, народ, пане Тикач. І ви теж могли б спробувати зробити це, але ви дали себе залякати.

— Я тільки дрібний поліцейський службовець, якого можуть будь-коли відкликати...— захищався присоромлений Тикач.

— Авжеж, авжеж...— погодився Пальмер.— Це так, але коли б ви спробували щось зробити, коли б спробували не тільки ви, поки ще є час, це б відіграло велику роль. Коли в Сполучених Штатах почалась боротьба за свободу, було проголошено: народ має право не підкорятися урядові, що діє проти його інтересів. Але повернімося до справи. Я розумію, що зв'язок тут ясний. З Віртером намагались домовитися біля Лісової каплички, а коли їм не пощастило — ні тому типові, ні Кодетовій дружині,— його просто прибрали.

Тикач аж підскочив:

— Кодетова дружина? Це точно чи тільки здогад?

— Люди, що знають цю жінку, бачили її тут. Шукайте, вам напевне пощастить дістати її фотографії.

— Я маю їх кілька,— відповів Тикач засмучено,— але на кожній із них інша особа. Адже ви знаєте: фотограф, щоб догодити жінці, ладен так заретушувати обличчя, що воно стає зовсім не схожим на оригінал.

— Вони змушені це робити,— погодився Пальмер,— бо інакше жінки перестали б до них ходити. Кодетова дружина, певно, наказала заретушувати глибокі зморшки в кутиках уст.

Тикач ледве стримався, щоб знову не підскочити. Глибокі зморшки! Вони були в Ізабелли. Трохи заспокоївшись, згадав, що досі не показав Пальмерові яхимовський фільм. Завів його до демонстраційного залу.

— Чи знаєте ви цього чоловіка в тирольці, що стоїть за кілька кроків від Віртера?

Пальмер похитав головою.

— Ні, не знаю, пане Тикач. Але мені треба йти. Якщо довідаюся про щось нове, то подам вам звістку.— Біля

дверей він зупинився.— Чи маєте ви в поліції надійних людей, пане Тикач?

— Сподіваюсь, але ж ви знаєте... А втім, що ви маєте на увазі?

— Я про дещо довідався,— тихо відповів Пальмер.— Ті хлопці в «Імперіалі» діяли без ризику. Їх попередили по телефону, що ви везете туди Віртера. У всьому іншому,— але це вже моя особиста думка,— їм допомагав хтось з «Імперіалу».

— Так воно й було, пане Пальмер. До цього був причетний якийсь Дітріх, адміністратор. І кельнер. Одначе з наказу начальства я змушений був дозволити їм утекти.

В нього мало не вихопилось, що про те, куди він везе Віртера, знав директор поліції, але в останню мить він прикусив язика. По-перше, це виглядало абсурдно, а по-друге, він не мав права розголошувати службову таємницю.

Пальмер почекав, а тоді провадив далі:

— Хтось, мабуть, бачив нас разом... бо інакше я не можу собі цього пояснити. Якщо тільки ви не згадували про мене у своїх звітах. Я вже вам раз казав, що коло вас є шпигун, який контролює кожен ваш крок. І той шпигун,— я вірю, що ви про мене ніде не згадували,— переказав їм нашу з вами розмову. Шукайте його, пане Тикач, може, знайдете. Якби це пощастило мені, я його розчавив би, як гадину...— Він помовчав, а тоді додав: — Навіть коли б то була жінка.

Тикач почервонів.

— Я не розмовляю з жінками про важливі справи, пане Пальмер!

— Це добре, дотримуйтеся цього й надалі,— сказав Пальмер.— Я маю кількох друзів серед тих, кого вони піймали у свої тенета. Йдучи за ними, ці люди все ж таки не втратили своєї порядності. Один із них-прийшов мене попередити.

Тикач так напружено слухав, що не звернув уваги на останнє Пальмерове зауваження.

— Ви кілька разів питали мене, хто той чоловік, що розмовляв з Віртером. Ви, як і я, певно, гадаєте, що це він пристукнув Віртера. Тепер я знаю його ім'я. Тут його називають Гайні, але справжнє його ім'я — Еріх.

Тикач стиснув кулаки. Еріх!

— Він приїхав сюди з Мюнхена. Це офіцер СС. Про-

буде тут ще кілька днів, бо інспектує тутешніх есесівців. Це означає, що в нього вищий офіцерський чин, хоч йому тільки тридцять років.

Тикач пополотнів. Тридцять років!

— Справа з роялями — його побічне завдання, — вів далі Пальмер. — Я так розумію, якщо все скінчиться щасливо, це буде його посагом. Він заручений з дочкою Кодета. Оце й усе, що хотів вам сказати, пане Тикач.

— Ще хвилиночку, дорогий пане Пальмер. Ви сказали, що пам'ятаєте його ще з тих часів, коли він тут громив нашу партію.

— Так. Але той чоловік був не схожий на типа, що розмовляв з Віртером. Постать така ж, але обличчя, наскільки я встиг помітити, було зовсім інше.

— Ніби пожмакане, так?

— Скоріше я сказав би — позшиване. Погано позшиване. Той був красень, а цей просто потворний. А чому ви про це питаєте?

У Тикача були для цього причини. Вчора дружина забула на столі фотокарточку чоловіка, якого ще й тепер кохала, хоч він її покинув. В нього не було мочки лівого вуха. Мабуть, позбувся в якійсь бійці. Тикач запитав про це Пальмера.

— А, справді, — відповів той. — Шматочка лівого вуха у нього й справді не було.

Зовсім забувши про Трампуса, Тикач з тягарем гірких думок блукав без мети по місту, аби тільки не йти додому. Коли нарешті викликав Зденека, то виглядав так, ніби постарів на цілих десять років.

— Загляньмо сьогодні вночі на квартиру до тієї Утешилової.

Тикач більше не зважав на заборону Петровіцького. На це його штовхнула тривога, викликана розмовою з Пальмером.

18

Він постукав у двері, потім ще раз. «Це, певно, нічна пташка, — буркнув, — не будемо ж ми чекати на неї до ранку». І скористався відмичкою. Тьмяна лампочка освітила жалюгідну кімнатку пансіонату. Здавалося, в ній ніхто не живе. На умивальнику не було ні зубної пасти, ні мила, ніде жодної речі жіночого туалету. Заглянули в шафу, в комод — нічого. Лише на столику у вазі стоя-

ло кілька сумних, як і вся кімната, жоржин. Це здивувало Трампуса.

— Тикач, гляньте, жінки так не роблять. Вони дбають про квіти більше, ніж про своїх чоловіків.

Тикач торкнувся квітів, і вони одразу ж розсипались.

— Таке враження, що ця жінка вже давно тут не живе. Я бачу, ми тут нічого не довідаємось. Треба розбудити Плеснівого.

Плеснівий сказав їм, що бачив пані Утешилову лише один раз, коли вона прийшла по ключ. Змалював її портрет: елегантно одягнена, трималась як аристократка, говорила тихо, поводитись ввічливо, заплатила наперед за чотирнадцять днів. На вигляд років сорок, очі великі, щоки підфарбовані.

— Тільки уста завеликі,— додала його дружина.— А в кутиках великі борозни, чи зморшки, чи як їх ще назвати.

Тикач зиркнув на Трампуса. Невже Ізабелла? Потім ще запитав, коли вона зникла. Цього Плеснівий не знав, але його дружина згадала, що бачила її ще раз після того, як стало відомо про замах на Віртера. В руці в неї була валізка із штучної шкіри.

— Туди вмістилися всі її речі? — спитав Трампус.

— Коли б вона приїхала на два дні, то це не було б дивно,— відповіла пані Плесніва. А потім призналась, що їй самій це спадало на думку, а що її ключ підходить до кімнати Утешилової, то вона й дозволила собі туди заглянути. І знайшла в шафі три вечірні сукні, одну комбінацію, письмове приладдя та туалетне мило з рушником.

— Це означає,— вголос міркував Тикач,— що вона жила десь-інде, а цю кімнату найняла лише для того, щоб зустрічатися з Віртером. Мені здається, юначе, що я нарешті починаю дещо розуміти. Утешилова знала, що Віртера збираються порішити в «Імперіалі», і, коли вийшов промах, вона одразу ж накивала п'ятами.

— А Баумрук? — запитав Трампус.— Куди її доточите?

— Цього я ще не знаю,— відповів Тикач,— але кудись упхну, не турбуйтеся. Бачу, що нарешті підтвердиться моя версія.— Очі його сердито блиснули.— Я не люблю нічого відкладати, а тому їдьмо зараз до неї.

Не встиг він закінчити, як у двері постукали і до кімнати, приємно посміхаючись, зайшов Ленц.

— Чого ви сюди прийшли? — накинувся на нього Тикач.

— Як то чого? Доповісти, що я її привіз.

Тикач витріщив на нього очі!

— Кого ви привезли?

— Баумрук, як мені було звелено.

Тикач безпорадно зиркнув на Трампуса.

— Хто вам це велів?

Ленц показав на Трампуса.

— Колега Трампус. Подзвонив, щоб я її негайно привіз.

І почав докладно розповідати, як усе було, аж поки Тикач не схопився за голову:

— Досить! Де вона тепер?

— Її стало погано, і я дозволив, щоб вона пересіла до водія.

Тикач з Трампусом мовчки вибігли надвір. Перед будинком справді стояла машина, у ній сидів водій, але пані Баумрук мов корова язиком злизала. Шофер прихилився до дверей кабіни, і всі спроби розбудити його були марні. Поки з ним морочились, Трампусові почулося, ніби десь удалині жіночий голос кличе на допомогу. Та за хвилю було вже чути лише гуркіт автомобільного мотора. Тикач спершу подумав, що водія вбито, проте хвилин через п'ять у бідолахи з'явилися ознаки життя. Його трясли доти, аж поки він остаточно опритомнів і розповів так: Ленц посадив Баумрук біля нього, наказав стерегти, а сам зайшов у дім. І саме в цю хвилину з горішньої частини Садової вулиці з великою швидкістю примчало брунатне авто. З нього вийшов чоловік з сигаретою і чемно спитав по-німецькому, як доїхати до готелю «Ганіка». Водій відповів. Чоловік подякував, запропонував йому сигарету і навіть підніс вогню. Далі він пам'ятає тільки, як йому запекло в носі, а потім у горлі. І більш нічого.

Тикач був такий обурений, що не міг навіть говорити. Посадив Ленца на місце водія, сам сів з Трампусом позаду і всю дорогу розлючено мовчав. Поки доїхали до «четвірки», мусили двічі зупинятися, бо водій утрачав свідомість. Коли ж його поклали на канапу, він не міг говорити, хоч очі й були розплющені. Тим часом прибув лікар. Було це вже знайоме «курча», воно перелякано поглянуло на Тикача.

— Так от, хлопче,— сказав Тикач,— цьому дурневі дали щось понюхати, і він одразу зомлів. Як ви гадаєте, що б це могло бути?

Виявилось, що «курча» хоч іще зовсім молодий хлопець, але лікар уже досить добрий. Він понюхав коло водієвого носа і рішуче сказав:

— Це наркоген.

Тикач вражено глянув на нього:

— Наркоген? Зроду не чув такого.

— Це нові ліки,— пояснило «курча» поважно.— Ми отримали його всього кілька ампул — для випробування. Домоглися успіху, давши його одному пацієнтові під час нервової кризи.

— Гаразд, гаразд! Мені треба знати лише, що це за препарат і чи не матиме він поганих наслідків для водія.

— Ні,— запевнило «курча».— Ми застосовуємо його, коли треба когось швидко приспати.

Коли лікар пішов, Тикач зміг нарешті розважити душу.

— Того мерзотника, що вчинив це, хтось попередив («Чи не моя дружина?» — подумав він), що ми поїхали на Садову, тридцять два, піддурих по телефону Ленца і видав себе за вас. Але для чого вони викрали Баумрук? Чому вона кликала на допомогу? — Він накинувся на Ленца: — Як же ви не розібрали, що вам дає наказ зовсім незнайома людина?

— Не знаю,— винувато сказав Ленц.— Він говорив так, як пан Трампс.

— Як це? Ви хіба розмовляли з Трампусом по телефону?

— Так, двічі. Я помітив, що панові Трампусові часом трохи ніби зривається голос. Оскільки ж я знав, що ви поїхали на Садову, тридцять два, мені не здалося дивним...

Тикач зупинив його помахом руки.

— Годі! Вас упіймали на гачок, підробивши голос, а водій під час виконання службових обов'язків дозволив, щоб його пригощали сигаретою...— Він подивився на водія: — Можете вже говорити?

Той кивнув.

— Тільки ще якийсь туман у голові.

— Я дивуюсь, що у вас там взагалі щось є,— пробурчав Тикач.— Можете змалювати нам портрет того типа, який так блискавично приспав вас?

— Він був у великих окулярах, на правій руці мав перстень з брильянтом, а в роті — два золотих зуби.

— Можу дати голову собі відрубати, що тепер він уже без окулярів. Він начепив їх для того, щоб ви не побачили його очей. А людей з золотими зубами є сотні. Чи звернули ви увагу на його вуха?

Ні, шофер їх у п'їтмі не роздивився.

— Тепер шукаймо вітра в полі. Але я так і зроблю! — вигукнув Тикач. Потім обернувся до Трампуса: — Після такої ганьби ви мені більше тут не потрібні, юначе. Коли хочете, можете повертатись до жінки. А Клубічкові можете передати посвідку Баумрук на право переходу кордону. На щастя, я заховав її у шухляду стола.

Але насправді він хотів позбутися Трампуса з іншої причини. Ніколи ще не відчував такої потреби побути на самоті, як у цю хвилину, коли все, на що він спирався, враз розвалилось. Повідомлення Пальмера приголомшило його, але він ще тримався, хоч усе зводилось до того, що підозра падає на його дружину. Так, під машкарою лїнївої цікавості вона витягла з нього все, що він знав про Віртерову таємницю. Він міг простежити крок за кроком усю її діяльність, як зраджувала таємницю чоловіка своєму першому коханню, котре знову знайшло до неї стежку. Лише одне йому було ще неясно: чи саме вона сказала Еріхові про те, що Віртер житиме в «Імперіалі». Він не міг запідозрити в цьому Кршікаву, можливо, тут була заплутана Штюльпер.

Блукаючи після обїду містом, щоб трохи заспокоїтись, він заглянув до хїрургії, довідався про здоров'я Віртера й раптом зустрївся з нею в коридорі. Вона вперше вийшла з палати після раптової операції апендициту. Так от чому вона так эле виглядала під час тієї розмови з Кршікавою. Її вже мучив гострий біль, і її відвезли до лікарні за годину до того, як він сказав Кршікаві про «Імперіал».

Потім, хоча й нерадо, Тикач зробив те, що повинен був зробити. Він недбало сказав дружині, що затримав підозрілу Баумрук, котра будь-що хотїла поговорити з Віртером на Садовій вулиці, і що тепер вона сидить у відділі безпеки. Саша, безперечно, відразу ж повідомила про це Еріха, а той заманив Ленца телефоном на Садову вулицю.

«Я спїймаю того чорта, — подумав він з люттю, — і вб'ю його. Навіть коли б мав поплатитися за це головою.

Баумрук вони, певно, прибрали тому, що гадають... так, гадають, що та жінка, колишня добра Віртерова знайома, знає його таємницю. Очевидно, найближчим часом тут слід чекати нового замаху на життя...»

19

Стосунки між Клубічком та Петровіцьким, шефом четвертого відділу міністерства внутрішніх справ, не погіршилися за останній час, бо вони, власне, були поганими ще з самого початку Клубічкової служби. Вже тоді Петровіцький був його безпосереднім начальником і між ними з досить складних причин виник антагонізм. Петровіцький належав до вищих службовців управління поліції, так би мовити, до еліти. Юрист із вищою освітою, «з порядної сім'ї», заможний як з походження, так і завдяки вигідному одруженню, яке наблизило його до кількох найвпливовіших родин панівної верстви в республіці. Кожному було ясно, що його чекає блискуча кар'єра і що посада шефа відділу безпеки — тільки один із її етапів. Що раніше чи пізніше його призначать директором поліції, а потім і переведуть до міністерства внутрішніх справ. Одного чудового дня він стане міністром. Петровіцький це розумів, і це мимоволі впливало на його стосунки з підлеглими. Він хоч і ставився до них із звичною привітністю, проте зневажливо.

Згодом його й справді призначили директором поліції та начальником секції, і він, займаючи ці посади, останнім часом усіма силами охороняв чеських фашистів. А Клубічко, навпаки, як лише міг, боровся проти них. Така можливість з'являлася тільки тоді, коли прибічники чеського фашизму вступали в конфлікт із карним кодексом. Клубічко, як того вимагав обов'язок, заарештовував їх і віддавав до суду, Петровіцький, навпаки, перешкоджав цьому. Прикриваючись політичними причинами, він раз у раз клопотався про когось, але мусив відступати, коли Клубічко звертався до послуг свого приятеля, головного редактора Арне Мауріна, який одразу робив із цього сенсацію. Ясна річ, що його ненависть до Клубічка дедалі зростала, і Петровіцький чекав лише нагоди, щоб його звільнити.

Можливо, справа тут була не лише в політиці. Петровіцький ненавидів Клубічка і з інших причин. Типовий чиновник-бюрократ, він вважав Клубічка, що відзначав-

ся людяністю і до своєї служби ставився скоріше як до мистецтва, а не як до ремесла, мало не представником богами. Цього разу він зустрів Клубічка дуже непривітно. Якщо досі він усе ж таки намагався бути чемним з цим відомим криміналістом, то тепер одразу ж напустився на нього:

— Я хотів би звернути вашу увагу на те, що діється в Карлових Варах. Мені дуже не подобається, що Тикач...

— Тикач щось накоїв? Такий сумлінний працівник? — удавано здивовано перепинив його Клубічко. — Дозвольте запитати, що саме?

— Ви це й самі добре знаєте, — одрубав Петровіцький. — У нього ж за партнера ваш Трампус. Як-не-як ви повинні знати, що робить Трампус у Карлових Варах!

— Так, знаю — п'є мінеральну воду, — недбало відповів Клубічко. — У нього відпустка за станом здоров'я.

— Справді? То нехай собі п'є воду й не суне носа в політику. Як мені відомо, «четвірка» має ловити злодіїв, а не встрявати в політику.

— Я вперше чую, що Трампус встряє в політику. Мені завжди здавалося, що вона його зовсім не цікавить.

— Здавалося! — ущипливо сказав шеф. — Ну, коли ви вже нічого про це не знаєте, то я відкрию вам таємницю. У Карлових Варах, — місті, де ми повинні діяти особливо обережно, — Тикач і той ваш Трампус викликали своєю поведінкою страшенне невдоволення тамтешніх членів генлейнівської партії. Їх заарештовують, турбують безглуздими допитами, створюючи враження, що ми їх переслідуюмо. Я цього не потерплю. Це абсолютно несумісне з добре відомими вам намірами нашого уряду. Нам треба жити з ними у злагоді, в разі потреби — проявляти навіть самовідданість. А надто в Карлових Варах, де міститься їхній політичний штаб.

— Я, власне, ще не знаю, про що йдеться.

Петровіцький сердито блимнув на нього.

— Хтось розбиває там роялі маловідомої марки, — сказав він неохоче, — а Тикач з Трампусом забрали собі в голову, що це роблять тамтешні німці.

— Розбивають ті роялі чехам? — невинно запитав Клубічко.

— Ясна ж річ, що тамтешні чехи не мають багато роялів.

— А може, це роблять чехи? — знову невинно запитав Клубічко.

Шеф мало не сплюнув.

— Я не знаю, хто їх там розбиває, але Тикач узяв собі в голову, що це робить, — він заглянув у папірець, — якийсь Віртер. Це член партії Генлейна. Тикач його заарештував і переглядав його особисту кореспонденцію. Все це призвело до того, що на Віртера було вчинено замах.

Він кинув Клубічкові «Карлсбадер національцайтунг», де червоним олівцем було обведено якусь статтю. — Бачите, німці роздули вже з цього цілу справу.

— Про це я не знав, — відповів Клубічко. — Певно, вони пишуть, що замах на Віртера вчинили чехи?

— Це не має значення, що вони пишуть, — відрубав Петровіцький, — але дуже неприємно, що йдеться про наші органи безпеки, якими керують чеські урядовці.

— Тепер я пригадую, — сказав Клубічко, — мені писав про це Трампус. Хтось мало не вбив Віртера у його номері в «Імперіалі». Це, напевно, був німець, бо Віртер мав справу тільки з німцями.

— Невідомо, чи це був німець, бо про це взагалі майже ніхто нічого не знає. Але хто б то не був, наш відділ безпеки причетний до цієї справи тим, що заарештував Віртера. І це дуже прикро. Власне, неприпустимо. Тикач має наші інструкції.

— Але Тикач не мій підлеглий, — зауважив Клубічко.

— З ним ми упораємося самі. Проте Трампус — ваш підлеглий. Накажіть йому, нехай лікується, а не думає про роялі.

— У тих роялях, певно, щось заховано. Той, хто це шукає, поводить, як злочинець. Отже, ми маємо підставу цим цікавитися. Зрештою, роялі розбивають не лише в Карлових Варах. Три випадки зафіксовано також у Празі, один навіть у консерваторії. Здається, то був досить цікавий випадок. Поки що не зовсім ясно, чи це справа рук німців. У Празькій консерваторії діяла чешка. Принаймні бездоганно розмовляла по-чеськи. Ви гадаєте, що треба припинити розшук злочинців і в Празі? Аби тільки догодити генлейнівцям?

Петровіцький люто глянув на нього.

— Йдеться не про те, щоб їм догодити, а лише про те, щоб мати від них спокій.

— Якщо я повинен припинити розшук у Празі, то про-

шу дати мені письмову інструкцію,— як завжди, чемно мовив Клубічко.

Петровіцький зиркнув на нього ще лютіше і стеновав плечима.

— Ще чого захотіли! Дійте так, щоб це відповідало інтересам держави. Але я не хочу приховувати, що був би спокійніший, коли б ви припинили і празький розшук. Якби цього вимагали політичні причини. Під три чорти ті роалі. І без них маємо досить клопоту.

— Будь ласка, пане шеф. Сподіваюсь, що одержу від вас інструкцію в письмовій формі.

Петровіцький нічого не відповів і закінчив аудієнцію словами:

— Я чекаю, що ви негайно дасте Трампусові точні вказівки.

— Так, не турбуйтеся, він їх отримає.

Клубічко вийшов такий розлючений, що про роботу не могло вже бути й мови.

Він подумав, що можна було б трохи розвіятись прогулянкою в Стромовці, де він уже давненько не був. До цього чудового парку,— як на його думку, кращого навіть за славнозвісний Булонський ліс,— Клубічко завжди простував каштановою алеєю, що вела до палацу одного празького німецько-єврейського магната, а одразу ж за ним стояв майже завжди безлюдний літній палац якогось празького намісника. З північного крила вхід веде на невеличку, але чудову терасу. З неї відкривається чудовий краєвид на стародавній парк, засаджений рідкісними деревами, звезеними сюди з усіх кутків земної кулі.

Крутою стежкою Клубічко зішов униз до перехрестя, звідки одна дорога веде до Празького зоопарку. Нею, важко гупаючи, по-військовому карбуючи крок, марширувала група чоловіків у темних дощовиках. На ногах у них були білі панчохи, а на головах — тирольські капелюхи. П'ята колона... Всі знали, що їхні одноплемінники на кордоні дістали завдання певного дня ударити в спину нашим прикордонникам, знищити телеграфний зв'язок, зруйнувати мости і залізничні колії, а оці загопи у Празі — блискавично захопити вокзали, пошти, установи й викликати в столиці хаос. Усі це знали, тільки уряд удавав, ніби в цьому немає нічого серйозного, ніби збаламучені Гітлером німці просто бавляться у солдатиків. Дехто вдавав, ніби вірить, що Гітлер, коли вони

відкрити йому шлях на Радянський Союз, дозволити створити напівавтономну область рейху, але тверезіші уявляли собі карту Чехії і Моравії зовсім інакше. А ніні Петровіцький, один із тих, хто був причетний до підготовки зради, заборонив йому розшукувати людей, що хочуть захопити собі Кодетове багатство. Гнів у ньому аж кипів. «Ні,— дав він собі слово,— тепер я візьмуся за це по-справжньому».

Перш за все Клубічко зайшов до торговця музичними інструментами Риби.

— Так, ця гарненька молода дама приходила годину тому. Я сказав їй, що поки що нічого певного не знаю, але сподіваюсь. Вона залишила мені номер телефону. Ось він.

Клубічко записав його собі. Це був номер готелю «Шроубек».

— А чи не питала вона вас іще про що-небудь? Роба всміхнувся.

— Так, питала. Про досить дивну річ. Як зроблено на пис на тому роялі, який я дістану. Фабрикант, мовляв, продавав два типи «Орфеїв». На тих, що були кращі, напис було увінчано емблемою з лавровою гілочкою. Її цікавлять лише такі «Орфеї». Я з'яую, що мій «Орфей» без такої емблеми, але вдаю, що ніякісінького уявлення про це не маю. «Добре,— сказала вона,— я куплю рояль лише тоді, коли він буде з емблемою».

Клубічко на хвилину задумався.

— Було б найкраще,— сказав він Рибі,— якби ви позовікали ще кілька днів. «Орфея» покажете їй аж тоді, коли я вас попрошу. Зрештою, ваше щастя, що «Орфей» не має емблеми з лавровою гілочкою. Чому? Тому, що ви могли б мати через нього неприємності.

Увечері Кост зателефонував йому з готелю «Алькрон». Пара прийшла туди повечеряти, і вони, мабуть, збираються потанцювати, бо юнак у смокінгу. Клубічко прийшов туди з професором Кршечком. Вони сіли за столиком біля бару, сховавшись за колоною. Професор одразу ж упізнав у дівчині, що саме танцювала, Драгомиру Крпалову із Чеських Будейовиць. Клубічко також її впізнав. Це була Ільза з прикордонної зони. Хто той

Ванке, він ще не знав. Можливо, він приїхав разом з Ільзою Гейдлер автобусом «Kraft durch Freude».

— Пильнуйте її, — наказав він Костові. — Візьміть іще когось на допомогу, але не спускайте з неї ока. Сповістіть мене, як тільки будуть якісь новини. А я піду трохи поспати.

Виспатись йому так і не вдалося: було пів на п'яту, коли Кост подзвонив і сказав, що загадкова пара поїхала на вокзал. Вони подивились на розклад руху поїздів, а потім Ільза спитала в довідковому бюро, чи не записується поїзд із Карлових Вар. Йї відповіли, що записується на 35 хвилин. Пара зайшла до ресторану, і Кост запитував, які будуть вказівки.

— Зараз приїду, — відповів Клубічко.

На вокзалі Кост показав йому людину, якого знав під псевдонімом Ванке. Той зовнішністю був схожий на Ільзу, чекала на платформі. «Боже ти мій, — подумав собі Клубічко, — яке щастя, що не всі злочинниці такі гарні й не мають такого невинного вигляду». Поки він видавав належне її вроді, підійшов карловарський поїзд, і з передостаннього вагона вийшов чоловік, як то кажуть, у розквіті сил, одягнений у коверкотовий костюм. У руках він тримав невеличкий чемодан. Усміхнувся до Ільзи, яка так і прикипіла до нього відданим поглядом. Клубічко її зрозумів — прибулий був неабиякою персоною! Навіть хоч це й був злочинець.

Ванке привітав його по-німецькому: клацнув каблучками і стримано вклонився. Хотів узяти його чемодан, але прибулий не дав. Ванке знайшов таксі, і вони поїхали. За чверть години повернувся Кост. Стежив за ними аж до Віноградів, де вони зайшли до готелю «Беранек» на площі Тила. Чоловік у коверкотовому костюмі пішов із чемоданом до свого номера й зачинився. Ільза й Ванке чекали на нього в ідальні. Чоловік повернувся за чверть години, вже без чемодана, і віддав Ванке досить великий пакунок. Усі троє посідали. Клубічко скористався цим і, показавши адміністраторові своє посвідчення, поки Кост пильнував трійцю, оглянув чемодан невідомого. В ньому було вісімсот англійських фунтів, виданих Англійським банком (зовсім новісіньких, зв'язаних по двадцять п'ять штук). Клубічко ледве встиг записати їхні номери, як за дверима почувся застережливий сигнал Коста.

Ще тиждень тому відділ безпеки було попереджено, що в празьких міняльних конторах поміняно кілька фальшивих фунтів стерлінгів, які не можна було відрізнити від справжніх. Фальшиві гроші було надруковано на спеціальному папері Англійського банку, — службовці банку впізнавали його на дотик. Колір та водяний знак теж не можна було відрізнити від справжніх. Фальсифікувати можна було визначити лише за двома ознаками. Папір був американської фірми, що ставила на своїх виробках мініатюрну, помітну тільки в найсильнішу лупу позначку — «НС 63». Справжні фунти цієї позначки не мали. Крім того, фальшивомонетники, мабуть, щоб полегшити собі працю, поставили на своїх виробках лише три серії і номери: Н 20616, В 1987 та Q 897. Майстерні підробки спочатку було пушено в обіг у США, Голландії, Бельгії та Франції, і саме в дослідній камері Французького банку їх і було виявлено. В Чехословаччині вони з'явилися тільки тепер. Клубічко пояснював собі це тим, що партія Генлейна була неспроможна вже сплачувати свої величезні видатки й одержувала дотацію з рейху, а оскільки курс так званих туристських марок останнім часом почав падати, то, можливо, гітлерівський рейх вирішив врятувати справу тим, що видав тутешнім нацистам субсидію у вигляді фальшивих фунтів. Тих, що наважаться їх розповсюджувати, буде, — в цьому Клубічко не сумнівався, — зловлено й без його втручання, бо в празьких банках були вже відомі розпізнавальні знаки фальшивих фунтів. Його попередження було б зайве та й могло б викликати новий конфлікт із Петровіцьким.

Від Коста він довідався, що елегантний пан уже повернувся до свого номера. Сніданок минув у жвавій розмові, але через гамір у їдальні Кост розібрав лише кілька слів. Пан у коверкотовому костюмі сказав Ільзі:

— Серденько, ви повинні дізнатися точніше. Підійть до нього, може, він вам щось скаже.

Клубічко замислився. Це могло означати що завгодно. Можливо, також і те, що Ільзі доручили знову запитати Рибу про «Орфей». Він знов подзвонив торговцеві. Ні, та гарна молода дама до нього більше не приходила.

— Слухайте, — мовив Клубічко, — вона, певне, до вас прийде. І досить скоро. Скажіть їй, що ви тільки-но до-

відались: ваш «Орфей» продано без вашого відома в Карлові Вари якомусь панові Віртерові. Тижнів зо два тому. І що пан Віртер, як вам розказали, попрохав перевезти рояль у якийсь карловарський дім, що має в своїй назві слово «брама». Яка «брама», цього ви, на жаль, не знаєте. Так, це все, і я вам дуже дякую. Хвилинку, коли хтось до вас прийде, подзвоніть, будь ласка, у готель «Беранек».

Не бажаючи привертати на себе увагу в багатолюдній ідальні готелю, він перейшов до невеличкого номера з телефоном. Десь за півгодини йому подзвонили. Риба сповістив, що та гарна дама була в нього кілька хвилин тому і дуже засмутилася, довідавшись, що «Орфея» вже продано.

— Почувши, що його купив якийсь пан Віртер, вона глянула на мене з недовір'ям, але заспокоїлась, коли я додав, що «Орфея» продав йому мій заступник два тижні тому. Потім вона допитувалась, чи я знаю, як точно зветься той дім, куди Віртер наказав відвезти рояль. Я, звісно, сказав, що не знаю, що мені запам'яталося тільки слово «брама». Тоді вона попросила адресу мого карловарського повіреного. Я відповів їй, що не можу цього сказати, бо він у від'їзді. Спекався я її лише тоді, коли пообіцяв, що дам їй його адресу, як тільки він повернеться.

Клубічко негайно послав Трампусові в Карлові Вари шифровану телеграму. Ту ж мить йому знову подзвонили. Відділ безпеки повідомляв, що в холі Юніон-банку затримано молодика, який розмовляє по-німецьки і подав на обмін десять фунтів стерлінгів підозрілої серії Q 897. Затриманий вимагав, щоб його звільнили, і погрожував, що він, мовляв, член партії Генлейна і вона це так не залишить. Про цей випадок повідомили Петровіцького, але той сказав, що свою думку висловить тоді, коли матиме висновок спеціалістів.

«Ільза тепер, певно, втече з Праги,— подумав Клубічко.— І той елегантний пан також. Я був би дуже здивований, коли б вони не повернулися до Карлових Вар і не намагались завершити справу — розшукати дім із словом «брама» у назві. Дальші повідомлення не забарились. Спочатку зателефонував Кост. Він описав сцену в Юніон-банку. Коли Ванке забрали, Ільза, що сиділа неподалік на канапі, побігла до готелю «Шроубек». Залишивши там чемодан і не заплативши, вона вийшла з

маленьким несесером. Чемодан було передано у відділ безпеки. Ільза поїхала трамваем на вокзал, де зустрілася з паном у коверкотовому костюмі, який чекав на неї в ресторані. Пан спершу дуже лютував, але потім заспокоївся. Обоє сіли в карловарський швидкий поїзд. Кост, не маючи відповідних розпоряджень, за ними не поїхав.

— Гаразд,— сказав Клубічко,— можете прийти сюди.

Той чоловік, очевидно, керівник усієї цієї справи, і як що він тепер подався до Карлових Вар, то це, можливо, означає, що він упіймався на живець — звістку, одержану Ільзою від пана Риби. Мисливці за роялями, напевне, відвідають ресторанчик «Біля Дечинської брами» і пересвідчатяться, що там стоїть рояль марки «Петроф». Тоді вони зметикують, що пошилися в дурні. Добре було б усе влаштувати так, щоб вони не помітили пастки. Але як? Допомогти міг би тільки Тикач. Клубічко згадав, як Тикач розповідав Трампусові про скарги мешканців на гамір у нічному закладі. Тикач повинен зачинити його, поки не знайдуть той справжній «Орфей». Якщо тільки його буде знайдено! А винарню треба наказати стерегти вночі.

Проте той чоловік мав іще одну підставу для того, щоб завітати до матері міст чеських. Він привіз чималу купу фальшивих фунтів і хоче їх тут збути. У Празі це тепер уже неможливо через ту катастрофу в Юніон-банку, і він може спробувати зробити це в Карлових Варах. Ті фунти у нього в чемодані. За нормальних умов, якби Клубічко не боявся, що Петровіцький вирядить його на пенсію, він розпорядився б обшукати весь поїзд. Фальшиві фунти в того типа було б знайдено і його можна було б заарештувати. Але через Петровіцького про це годі й думати. Залишається єдиний вихід — зачинити винарню «Біля Дечинської брами».

Після недовгих роздумів він послав Тикачеві шифровану телеграму з проханням зробити це. Потім наказав принести Ільзин чемодан. Він уже наперед знав, що не знайде там нічого особливого. Хоча Ільзочка й була ще дівчиськом, але вже довела, що вона спритна і хитрюща. Безперечно, що все підозріле вона забрала з собою в несесер. Проте може знайтися що-небудь таке, що вона не вважає підозрілим. Сподіваючись на це, він і почав огляд.

Чемодан був незвичайний на вигляд і за формою, і за

матеріалом, з якого його було зроблено. То була пластмаса, що виробляють у США; в Європу вона потрапляла поки що досить рідко. За формою чемодан скидався на велику пудреницю. В ньому було лише дві легких сукні — вечірня та святкова, — кілька носовичків без монограм, комбінація та два бюстгальтери.

Коли він утратив уже останню надію знайти щось цікаве, з бічної кишенки випав шматочок конверта з написом: «Міс Емма Бертон», вимашений з другого боку лаком для нігтів чи ж губною помадою. Це підтверджувало, що дівчина, яка називає себе Ільзою Гейдлер з Плетцензее, дочка Кодета. Оскільки й у неї були дві зморшки біля уст, то було очевидно, що загадкова пані Ізабелла доводилася їй рідною матір'ю.

Клубічко негайно подзвонив Тикачеві. Так, нічну винарню поліція закрила до нових розпоряджень. Але як довго це триватиме, Тикач сказати не може, бо її власник — активний генлейнівець — одразу ж подав скаргу до окружного управління. А там його скаргу, мабуть, буде задоволено. «І все ж таки сьогоднішній день ми виграли, сьогодні танцювати там не будуть, бо скарга власника винарні розглядатиметься завтра».

— А завтра я, безперечно, одержу наказ зняти заборону, — закінчив Тикач.

— Тут уже нічого не вдієш, — сказав Клубічко, — та нас, власне, тоді вже й не цікавитиме жодна карловарська брама.

— Що ви цим хочете сказати, хай йому біс?

— Що в Карлових Варах уже немає жодного цікавого рояля. І шукати його треба десь-інде. Я завтра приїду й допоможу вам у цьому.

Проте він помилився. Другий позначений «Орфей» було вже знайдено. Залишилося його тільки відкрити й забрати скаруб.

Заслуга в цьому була не так Трампуса, як, власне, пана Гашека, управителя «Бразілії», що дав йому почитати книжку під назвою «Alt Karlsbad». Цю книжку було видано невдовзі після закінчення великих воєн початку минулого століття, в часи, коли у Відні засідав славнозвісний «танцюючий конгрес»¹. Книжка описувала Карлові Вари епохи Гете — невеличке, оточене горами, місто з кількома пансіонами, з місцем для прогулянок на

¹ Мова йде про Віденський конгрес 1814—1815 рр.

Старій Луці, де шпацірували із своїми дамами франти, а також і справжні хворі, які випивали щодня звичайну для того часу кількість чашок теплої води — тридцять. Жах! До опису міста було додано й план. Трампус оглянув його з цікавістю, бо він значно відрізнявся від нинішнього.

Тут його погляд і зупинився на назві «Prager Tor»¹. Він замислився. Брама! Адже вони так завзято шукали дім, у назві якого було б слово «брама»! Та колишня «Празька брама» містилася на відшибі, метрів за п'ятсот від Торговиці, саме там, де тепер розкинувся міський парк. Очевидно, там був колись заїзд — корчма для візників, які в ній ночували, бо в самому місті за ночівлю дерли скажені гроші.

Ця колишня «Празька брама» дедалі більше цікавила Трампуса. Він одразу ж пішов до міського архіву, але там зберігалися лише матеріали про будови в межах міста, а «Празька брама», певне, туди не входила.

В бібліотеці він також не знайшов того, що шукав. Потім йому спало на думку порівняти цей план із Віртеровим. Узяв лупу і побачив те, чого раніше не помічав. Ті три червоні крапки містилися, власне, не над третім пансіонатом, а трішечки, зовсім трішечки праворуч од нього. Може, це була просто неточність, наслідок поспіху? Щоб відповісти на це питання, він повернувся до вивчення музейних матеріалів. Часу мав досить, бо сердитий і засмучений Тикач його бойкотував. І якось надвечір непогожої днини, що змушувала тікати з Карлових Вар останніх терплячих курортників, він знайшов у музеї пожовклу фотографію давнього незнайомого і нині вже неймовірного краєвиду міста.

На фото була зображена частина міста, яку він міг упізнати, власне, лише завдяки двом будовам, повз які він проходив під час прогулянок. Одна з них стояла серед диких скель на Бернардовій скелі і звалася «Фельзенбург». До будинку вели круті сходи, не освітлені жодною лампою. Ці ж сходи вели й до другого будинку, за якихось тридцять кроків від першого, непривабливого на вигляд, схожого на велику триповерхову коробку з шістьма вікнами. Над входом був нерозбірливий напис. Обидві будівлі стояли в тому місці, де кінчався нинішній третій пансіонат.

¹ Празька брама (нім.).

Трампус пішов з фотографією до директора музею і довідався, що ця будівля називається «Вільгельм Телль» і в ній міститься приймальня відомого лікаря, у якого також наймають кімнати його пацієнти, а за часів, коли було зроблено цю фотографію, тут містилася лікарня для чужинців.

— У цьому місці,— пояснив директор,— тоді, власне, кінчалися Карлові Вари, тому що Бернардова скеля, на якій стояв «Фельзенбург», сягала аж до річки Теплої. Це була мальовнича місцина,— додав директор.— На правому березі річки стояв заїзд,— сьогодні це частина комплексу готелю «Ганіка»,— де ночували візники, що везли до міста свій вантаж.

Трампус вийшов з музею замислений. Схвильований він був ще й через пана Гашека. Часом і справді буває, що й сліпа курка знайде зерно. Втім, Гашек не був ні куркою, ні тим паче сліпою. Просто він вибрав нарешті час, щоб здійснити те, заради чого їздив у Прагу до пана Ганіша, власника пансіону «Бразілія».

— Завтра я нарешті піду до того складу по нові картини для нашого вестибюля,— сказав він, зустрівши Трампуса, коли той повертався з музею.

— До якого складу? Що під третім пансіонатом?

— Ні, трохи далі. Під «Вільгельмом Теллем».

— Під «Вільгельмом Теллем»? — автоматично перепитав Трампус і, не дочекавшись відповіді, побіг до своєї кімнати.— «Третій пансіонат і «Вільгельм Телль»,— повторював він, немов у гарячці.— Ті три крапки на плані...» Він знову почав вивчати план під лупою. Тут і справді таїлася загадка. Крапка справді стояла не над пансіонатом, а трохи праворуч. Можливо, саме над «Вільгельмом Теллем». Він був уже певен, що тих бандитів збила з пантелику Віртерова позначка, може, навмисне неточна, і вони шукали не там, де треба.

«Вони помилились,— подумав радо,— і я теж. Мабуть, рояль на складі під «Вільгельмом Теллем». Ян охоче помчав би туди зараз же. Але ні, зачекаю, Гашек піде туди завтра, і потім я його запитую, чи не бачив він там рояля».

Рано-вранці Гашек пішов туди. То був справді великий склад, просто-таки величезний. Цілий підземний зал, мабуть, десь так із сто квадратних метрів, а в ньому

звалені на купу речі з інших, уже ліквідованих складів, речі, не продані на аукціонах, та інші, що їх люди віддали туди на схов, та так і не забрали. Все це нагромаджувалось там роками, проте основну масу складали речі, що належали готелю «Пупп». Чого тільки не побачив там Гашек! Знайшов він і Ганішеві картини. Розповідаючи про це Трампусові, він між іншим сказав: «Здається, що я бачив там навіть рояль».

Трампус лише гмукнув, не виказуючи свого мисливського азарту. Він заборонив собі навіть думати про це.

«Захоплюся, а потім розчаруюсь»,— подумав. Знову повернувся до цієї думки аж увечері, прогулюючись у парку за джерелом, у своєму улюбленому місці. Кінчалась друга декада вересня, а надворі з чисто карловарською непослідовністю так потеплішало, що можна було ходити без пальта.

І тут його немов обухом ударили: Гашек бачив на складі рояль! Досі він проганяв від себе думку, що це міг бути «Орфей». Служба безпеки не знає легких перемог! А це ж були б просто іграшки! Сам себе заспокоював: «Ну, рояль! На складі під «Вільгельмом Теллем» сховано якийсь рояль. Ну й що з того?» Він часом не міг заснути, коли йому в голові крутився мотив, який Мальвіна, з властивою жінкам упертістю, розчувала на своєму роялі. Тепер йому не давала спокою думка: «На складі є рояль! Той склад міститься недалеко від «Хебської брами». Віртер, марячи, вимовив слово «брама». Тикач сушив собі голову, шукаючи браму. І зрештою Трампус вирішив: «Піду подивлюся, принаймні не буду потім жалкувати».

Він пішов туди з Гашеком, але Тикачеві про це не сказав, боячись, що той буде з нього сміятися, коли ця екскурсія виявиться марною. Вони були самі у величезному підвалі, тьмяно освітленому напівсліпими лампочками. Пан Гашек, знаючи про це, прихопив електричний ліхтарик і освітлював ним укриті шаром пороху, затуляні павутинням крісла, стільці, отоманки та великі канапи; світло ковзало то по незручному, але рідкісному кріслі з різьбленого дерева, то по цілій купі картин, трохи далі висів навіть поїдений міллю гобелен. Тут виднілась люстра, там тлів килим, валявся побитий сервіз, кілька замкнених чемоданів. На деяких речах теліпалися бирки з іменами, на інших не було нічого. Самих книг височіло три величезних купи. Все це було складене за

певною системою: спершу дрібні речі, за ними більші, а потім — великі предмети. Ляльковий театр понад два метри заввишки, потім шафи, комоди і хто знає ще що.

З цього й почався найдивовижніший і, можна сказати, найбагатший епізод у житті Трампуса.

— Десь тут має бути щілина, — сказав Гашек.

Щілину вони знайшли аж метрів за три, але це не мало значення, головне було те, що за цілим муром шаф виднілось підвищення, а на ньому стояв рояль, ще загорнутий у провосковане полотно з приколотою запискою: «Власність гранд-отелю «Пупп». Серце Трампуса гучно закалатало, коли він відгорнув полотно, вкрите товстим шаром пороху. Рояль був коричневого кольору. Серце у нього мало не вискочило з грудей, коли він стягнув покривало, здійнявши хмару куряви. Коли вони перестали чхати, Трампус узяв з рук Гашека ліхтарик і освітив правий бік рояля. Під шаром пороху прочитав слово «Орфей».

— Він вам підходить? — запитав Гашек, думаючи, певно, що Трампус хоче вибрати рояль для якогось знайомого.

Трампус лише мовчки кивнув: він не міг навіть слова вимовити, бо це був не просто «Орфей», а «Орфей» *по-значений*. Так, стерши порох з напису, він ясно побачив *лаврову гілочку довкола золотого напису*... Отже, другий рояль було знайдено. Правда, ще невідомо, чи сховано тут Кодетів скарб. У цьому ще треба було переконались; зрештою це не так важко зробити. Інструмент був замкнений, але ключ стримів у замку, досить тільки повернути його... Трампус уже хотів це зробити, але рука його раптом опустилася.

«Тикач... — подумав він, — я повинен повідомити його про знахідку, адже це його район». І все ж він вагався. «Можливо, — подумав Трампус схвильовано, — що саме тут сховано більшу частину Кадетового скарбу». Він механічно відімкнув рояль. Порох лежав і на клавіатурі. Збуджена Трампусова фантазія вже малювала собі планку під клавіатурою. Скарб був там!

Саме ця картина схованого під планкою величезного багатства й примусила його зважитись. Тикача він не покличе, поки не впевниться сам... А вже якщо знайде... Тикач так лютуватиме! Клубічко теж витріщить очі. Ні, лаятися Клубічко не буде. Трампус уявляв собі, як він усміхається й каже: «Любий хлопче, якби кожен із нас

мав свого Гашека, що приводить його до мети! І якби я мав час на студії в карловарському музеї, то б іще раніше поцікавився «Вільгельмом Теллем»...

Тут Гашек, ніби відчувши, що Трампус у думках назвав його ім'я, дуже закашлявся і сказав:

«Клята пилюка ніяк не всядеться. То що, берете цей рояль?»

Трампус подивився на нього з непевною усмішкою, в якій згасали рештки його вагання.

— Мені, власне, рояль не потрібен, — вимовив угорськ, — ви ж знаєте, що в моєї дружини є «Стейнвей».

Пан Гашек розчаровано зауважив:

— Я гадав, що він вас цікавить.

Трампус усміхнувся.

— Цікавить, але не так, як ви подумали.

Він уже вирішив, як і що робитиме далі. «Зрештою Тикачеві доведеться сказати, звісно, аж укінці, — важко навіть уявити собі, як він лютуватиме! Бо коли Тикач лютує, — це якийсь вогняний кратер. Ще, чого доброго, подумає, що я украв щось із того скарбу». Ця думка додала йому рішучості. Він замкнув рояль, а ключик віддав панові Гашеку з проханням поки що залишити в себе. Він тут почекає, а пан Гашек піде нагору, позичить чемодан, розшукає поліцейського і повернеться з ним сюди.

— Де ж я візьму чемодан? — угорськ міркував пан Гашек. — Якщо це не горить, то я збігаю по нього додому. Все одно тут поблизу й поліцейського не зустрінеш. Але там, на тому березі річки, то вже, певно, когось знайду.

Трампус погодився, сказав лише, що вийде нагору й чекатиме на Гашека біля входу до складу «Вільгельма Телля».

Так і зробили. Гашек попростував до колонади, а Трампус почав чекати. Від хвилювання в нього розболівся жовчний міхур. «Гаразд, — подумав він собі, — як тільки покінчу із цим, піду в Празі на операцію». Після такого героїчного рішення, хоча він і сам знав, що воно не остаточне, Трампус полегшено зітхнув і став чекати.

Неуважним поглядом — бо всі думки його були там, унизу, біля рояля в підвалі, — він дивився на перехожих, що неквапливо простували до міського парку, і раптом помітив Тикача. Так, це йшов він, як завжди, розміреною і швидкою ходою. Був замислений, і Трампусові здавалось, що він знає чому. В нього якийсь клопіт, йому

дуже болить щось таке, чого він нікому не може звірити. І так болить, що він навіть забув, як звичайно вдавати, ніби все гаразд. На мить йому стало шкода Тикача. «Зрештою, це його парафія, і треба було б сказати йому про рояль». І в цю мить Тикач, переступивши калюжу, підвів голову й зупинив погляд на Трампусові. Але тут же опустив очі й, удавши, ніби не помітив його, пішов швидше.

«Мабуть, він іде з лікарні, яку відвідує щодня, марно сподіваючись, що Віртер нарешті заговорить,— подумав Трампус.— Ця заплутана справа зробила з нього автократ».

Повагавшись, Трампус вирішив, що не покличе Тикача. Подолавши боротьбу з самим собою, він знову став нетерпляче виглядати Гашека. А того все не було. Коли йому вже майже урвався терпець, до нього підійшов поліцейський і запитав, чи не його звать Зденеком Трампусом.

— Пан Гашек перепрошує, він затримається в «Бразилії». Він передав вам цей чемодан і сказав, щоб я йшов з вами.

Коли вони стали перед розкритим роялем, Трампус відкашлявся.

— Я не знаю, що ми тут знайдемо,— звернувся він до поліцейського,— але хоч би тут що було, пам'ятайте про свою службову присягу. Нікому ані слова про те, що, можливо, зараз побачите.

— Рапорт мені все одно доведеться подати,— відповів поліцейський.

— Звичайно, начальникві «четвірки». Я піду з вами до нього. Пан Гашек дав вам і ключик?

Поліцейський кивнув головою. Трампус складаним ножиком зняв планку і, помацавши рукою, зблід. Під шаром пороху знайшов чотири полотняних мішечки, позначених цифрами від I до IV, а також датою: 18 березня 1933 року. Тепер уже сумніву не було... Горло йому стиснулось, хотілося ту ж мить подивитися, який скарб сховано у цих пузатих полотняних мішечках, але він тут же передумав.

— Ви добре дивилися? — запитав він поліцейського. Той, трохи здивований, кивнув головою і сказав:

— Там, де вони зав'язані, видно частину печатки.

Тоді Трампус узяв чемодан і перевернув його.

— У ньому немає нічого, так?

Поліцейський знову кивнув, уже трохи роздратований цією церемонією.

— А що там у тих мішечках? — запитав він з цікавістю.

Трампусові це теж цікаво було б знати, і він мимоволі доторкнувся до одного з них пальцями. Йому здалося, ніби він намацав щось тверде і гостре. *Коштовні камінці!* Проте він роздивиться їх не тут, а в Тикача.

— Цього я ще й сам не знаю, — відповів він здавленим голосом. — Зараз ми складемо це в чемодан і віднесемо до начальства. Відкрити їх може тільки сам Тикач.

Він замкнув чемодан, а ключі віддав поліцейському. Принаймні ніхто йому нічого не зможе закинути. Перше ніж піти геть, він узяв у поліцейського кишеньковий ліхтарик і, освітивши рояль, ще раз переконався, що в ньому вже немає нічого цікавого.

23

На щастя, Трампусові не довелося чекати на Тикача, бо той саме перед цим повернувся. Настрій у нього був трохи гірший, ніж звичайно, хоча він ніколи не міг ним похвалитися. В чорному гумовому дошовику і пожмаканому темному капелюсі він скидався на нічного сторожа. Трампус, звісно, і гадки не мав, що Тикач невимовно страждає з причини, яку звичайно називають «сімейною». Він роздратовано і зверхньо глянув на Трампуса, сів, не запропонувавши йому стільця, й заходився нечемно барабанити пальцями по чистенько прибраному письменному столу. Нарешті холодно запитав:

— Чого ви прийшли?

Та перш ніж Трампус устиг з гордістю повідомити про свою феноменальну знахідку, Тикач кинув погляд на папірець, що лежав перед ним на столі.

— Що з Клубічком?

— Я цим не цікавився.

— Можливо. Але ваш учитель, здається, все ще цікавиться нами. Ось тут він повідомляє, що завтра вранці приїде. — Тикач пирхнув. — Даремно витрачає сили, тут нічого не зарадить навіть він.

Тепер уже Трампус скептично зауважив:

— Можливо.

— Зрештою, я буду йому радий, він непогано грає в карти й полюбляє бехерівку. — Потім запитав: — Є якісь новини? — І, немовби був наперед упевнений, що від

Трампуса годі чекати чогось, вартого уваги, вів далі: — Здається, я бачив вас біля третього пансіонату. Приймаєте ванни?

Трампус відповів удавано недбало:

— Ні, ванни я не приймаю, але в тих місцях справді був. Навіть подумав, що й вас теж слід було туди запросити.

— Гав ловити? Але ж ви знаєте, юначе, що я не маю на це часу.

— Ні, не гав,— відповів Трампус.— Можна мені покласти на стіл цей чемодан?

У голосі його вчувався такий тріумф, що Тикач підвів голову й скоріше зневажливо, ніж зацікавлено, глянув на нього.

— Прошу, якщо матимете з цьогоприємність.

— Ви вгадали, колего Тикач, я справді матиму з цьогоприємність. Дозвольте закликати поліцейського, з яким я сюди прийшов?

На чолі в Тикача з'явилися три зморшки.

— Він що, привів вас сюди?

— Оце вже ні, але я віддав йому ключик від цього чемодана.

— Дуже цікаво... А навіщо ж ви це зробили, юначе?

— Щоб на мене не впало підозри, що я зазираю туди.

Тикач якусь мить дивився на нього допитливо і сердито.

— Не інтригуйте мене, юначе. Що там? Динаміт?

Трампус знизав плечима.

— Сам іще не знаю, але якби ви покликали поліцейського... В нього є ключик...

Тикач знову зміряв його поглядом з голови до п'ят, а тоді люто натиснув на кнопку дзвінка. Поліцейський, також зацікавлений тим, що діється, вже чекав на виклик.

— Ось і він,— сказав Трампус.— Накажіть йому відімкнути чемодан.

— Відімкніть цю коробку,— неохоче наказав Тикач.

— А тепер хай іде собі,— сказав Трампус, хоч і знав, що поліцейському буде кривдно почути ці слова.

— А це чому? — аж засичав Тикач.

Трампус мовчки знизав плечима, і Тикач, повагавшись мить, звелів поліцейському вийти. А тоді напустився на Трампуса:

— Що сталося, юначе? У вас такий вигляд, ніби ви знайшли скарб.

— Я не знаю, що в тих мішечках, бо не заглядав туди, проте цілком можливо, що там і справді є скарб.

Тикач якусь хвилину пронизував його поглядом, проте цікавість перемогла, і він відімкнув чемодан.

— У мішечках? — буркнув він собі під носа.

— Так, їх там чотири, і Кодет позначив їх римськими цифрами від першої до четвертої.

— Кодет? — скрикнув Тикач. — Не може бути!

— І поставив на них, як ви зараз пересвідчитесь, печатки. Зелені. Печатки були цілі, коли я забрав мішечки з рояля.

— З рояля? — ледве спромігся вимовити Тикач.

— Так. Із рояля марки «Орфей». Напис було облямовано лавровим віночком.

Тикач, що вже був простяг руку до одного з мішечків, відсмикнув її.

— Кодет? Позначений «Орфей»? Ви що, смієтеся з мене? Де ви його знайшли?

— В пансіонаті «Вільгельм Телль», колегю. Тоді, коли ви мене побачили і втекли. Я саме хотів вас гукнути, та коли ви... Зволікати не можна було, от я й послав по поліцейського. Відімкнув рояль у його присутності. Під планкою знайшов ось це.

Тикач мовчав. Трампусові видно було, що в ньому аж клеочуть шаленство, лють і здивування. Нарешті він видушив із себе:

— У пансіонаті «Вільгельм Телль»?

— Точніше, в його підвалах.

Тикач нарешті грюкнув кулаком по столу й загорлав:

— Та що це справді таке? Мимрите, мов три дні не їли! Розкажіть до ладу!

— А може, краще подивимося спершу на ті мішечки? Хто знає, що там у них. Я ж не знаю.

Тикач помацав один, потім відрізав печатку і висипав усе, що було в мішечку, на стіл. Приміщення було досить темне, але одразу ж здалося, ніби його залило сліпуче світло. Тикач і Трампус приголомшено дивилися на це блискотливе сяйво. Нарешті остаточно переможений Тикач вимовив:

— Діаманти!

— Кодетові діаманти, — додав Трампус.

Од цих слів Тикач трохи прохолов.

— Може, — буркнув він, — Кодетові, а може, й чийсь

— Ну от іще — чийсь інші! Адже я знайшов їх у Кодетовому позначеному роялі!

— Але ж у тій місцевості немає жодної брами, — збен-тежено заперечив Тикач.

— Можливо, але рояль є. Це факт. І діаманти. Чи, може, ви гадаєте, що хтось іще, крім Кодета, ховав скарби в роялі «Орфей»?

Тикач провів рукою по обличчю і тяжко зітхнув.

— Ні, цього я не думаю, але... — І зробив жест рукою, ніби хотів перелічити камінчики, але одразу ж опанував себе. — Чи можете ви мені пояснити, як опинився там рояль?

— Мені здається, ви недостатньо вивчили топографію старих Карлових Вар.

— А навіщо б я мав це робити? — вигукнув Тикач. На лівій скроні в нього випнула кривуляста жилка.

Трампус коротко розповів йому про свої роздуми над Віртеровим планом і про те, як йому випадково допоміг Гашек. Здавалося, що Тикач ось-ось зомліє.

— Ніхто не має права доторкнутися до цього, — сказав він. — Навіть я. Занадто велика відповідальність.

— Їх тридцять шість штук, — зауважив Трампус. — Я порахував на око. Це невеликі діаманти, вони не дуже дорогі, але також...

— А скільки, на вашу думку, коштують ці невеликі діаманти? — запитав Тикач.

— Приблизно тисяча крон за штуку по базарній ціні. А он той, що скотився на край, — бачите його?..

— Той, жовтуватий?

— Еге ж. Цей, очевидячки, бразильський.

Тикач щось буркнув, що мало означати: на діамантах він не розуміється.

— Вони трохи дешевіші за південноафриканські.

— А котрі з них південноафриканські? Я бачу, ви на них знаєтесь.

— Моя дружина успадкувала кілька діамантів, і я біля неї трохи просвітився. Південноафриканські мають синюватий полиск.

— Майже всі камінці так блищать, юначе. Вони належать до коштовніших?

— З погляду колекціонерів. Це означає, що вони й справді коштовні, а втім, я не знаю.

— А скільки все це разом коштує? — запитав Тикач, мить помовчавши.

— Важко сказати, я ж не спеціаліст. Зрештою, ціна діамантів — це завжди таємниця. Їхня ціна, власне, визначається тим, наскільки досвідчений покупець і чи дуже йому цього камінчика хочеться. Для жінок вони завжди будуть дорожчі, бо вони їх завжди дуже хочуть.

Тикач відкашлявся, а потім сказав:

— Значить, грабунок?

— Якщо вірити Мальвіні, то це грабунок найвищого ґатунку. Отой жовтуватий має, мабуть, зо три карати.

— У кронах, юначе, у кронах! — палко вигукнув Тикач.

Хтось постукав у двері. Тикач схопився з місця і загорлав:

— Нікого не впускайте без мого дозволу!

А заспокоївшись, наказав Трампусові замкнути двері. Та тільки той хотів це зробити, зупинив його.

— Ні, юначе, щоб замкнути двері, ви змушені будете одвернутись, а я... ні, я навіть на хвилину не хочу залишатися з цією гидотою без свідків.

— Ви гадаєте, що могли б спокуситися й узяти собі один камінчик?

— Не один, а вісім, щоб ви знали, — злісно засміявся Тикач. — Я не хочу, щоб потім сказали: «Тикач на хвилину лишався сам із тими камінцями, — чи не здається вам, що останнім часом він розкошує? Що п'є по вісім чарок бехерівки? Що купив собі шубу?» Я не хочу сказати, що такі плітки про мене поширювали б ви, але... Знаєте що? Я накажу, щоб нас замкнули. Щоб ніхто не зміг сюди вдертися і потім плескати язиком, що ми тут ділили здобич. — Він уже хотів був натиснути кнопку дзвінка, але рука раптом опустилась. — Це було б іще гірше, — вимовив здавленим голосом. — Знаєте що ми зробимо? Покладемо це все назад у мішечок. Потім складемо протокол і сховаємо в сейф. Спершу у наш, а на ніч... можливо, до великого сейфа в банку. — Він витер з чола піт.

— Але я справді дуже хотів би знати, — додав схвильовано, — яку вартість має те, що ми знайшли. Хоча б приблизно.

Трампус усміхнувся й на мить замислився.

— Той, на три карати, коштує приблизно вісімнадцять-двадцять тисяч крон.

— Не меліть дурниці! Такий миршавий камінчик! І до того ж, як ви самі казали, не зовсім повноцінний.

— Нещодавно я бачив подібний у вітрині в Рехнера,

і коштував він вісімнадцять тисяч п'ятсот крон. А решта тридцять п'ять...— Трампус замислився.— Це, правда, лише так, на око, я не знавець, розумієте... одне слово, десь так на сто вісімдесят — двісті тисяч крон.

Здавалося, що скам'янілий Тикач зараз знепритомніє.

— Це більше як сто моїх місячних заробітків,— прошепотів він.— Тільки в одному мішечку ми маємо трофеїв на двісті тисяч крон. Мабуть, треба було б покликати ще когось із наших.

— Можна покликати навіть двох.

— Це добра рада, поличу двох. Знаєте, чим більше людей буде при цьому, тим менший ризик... Але...— він мить подумав,— чим більше людей знатиме про це, тим більше буде розмов.

— Ми зобов'яжемо їх мовчати. Нехай запрягнуться.

— Це вони зроблять з охотою. Навіть десять разів. І все-таки ще до вечора про це цвірінькатимуть усі горобці в Карлових Варах. Ви, напевне, помітили, що їх тут безліч і вони вміють чудово цвірінькати. Цілком можливо, юначе, що вже й зараз хтось шепче, що ми знайшли великий скарб і ділимо його між собою і що я вигнав людину, яка хотіла подивитися, чи нам щось не прилипло до пальців. Ви забуваєте, юначе, що майже всі чоловіки одружені. І що майже в кожного з них свербить язик. Що їхні дружини вміють витягти з них найпотаємніші думки. І що в тих жінок язики сверблять ще більше, ніж у їхніх чоловіків. І що в них є приятельки. А в тих приятельок також є приятельки. Ні, ні,— додав він рішуче,— присяги нічого не варті.— Потім накинувся на Трампуса: — Доброго клопоту ви мені завдали, нічого не скажеш!

Трампус мовчки згріб камінчики й поклав назад у мішечок. Потім розтулив долоні, потрусив рукавом і для певності ще дихнув на Тикача.

— Як бачите, я не потяг жодного камінчика.

— Нащо ви зробили це, юначе? Як ви зважилися без мого дозволу?

— Щоб ми нарешті зрушили з місця. Тепер зав'яжіть це, поставте хоча б службову печатку і складіть протокол. А тоді розв'яжемо ще ті три мішечки, що залишились...

— Ні, ні! — боронився Тикач.— Але щодо службової печатки, то це непогана думка.

— А я кажу, що розв'яжемо,— наполягав Трампус.— Повинні ж ми знати, що там є. Я вмираю з цікавості. А ви хіба ні?

— Я теж,— погодився Тикач.— Але ж це вибухівка. Я не можу дозволити, щоб у мене на столі валялася вибухівка.

— Ми зробимо це інакше,— мовив Трампус так авторитетно, що Тикач проковтнув свої заперечення.— Спишемо протокол, таємний, у трьох примірниках. Один залишимо собі, другий сховаємо для Клубічка, а третій після його схвалення надішлемо до міністерства. Копії запечатано й напишемо, що печатки не можна знімати без нашого дозволу. Але насамперед подзвонимо Клубічкові.

— Так я й знав,— майже вигукнув Тикач.— Навіщо йому дзвонити? Яке діло до цього вашому проклятому Клубічкові?

На превелику силу Трампусові вдалося нарешті переконати Тикача, що Клубічкові є до цього діло. Потім Тикач відрізав печатку з другого мішечка. В ньому було сорок вісім діамантів, чотири з них були більші за той найбільший із першого мішечка; Трампус на око оцінив вартість другого мішечка у двісті вісімдесят — триста тисяч крон.

Тикач видав якийсь дивний звук, а потім майже прохрипів:

— То, виходить, ми вже маємо тут майже півмільйона.— Хвилину він споглядав ті камінчики, мов небезпечні мікроби.— Але ж це просто аморально,— вимовив він, трохи оговтавшись,— півмільйона... А в мене, юначе, зараз лежить у гаманці дев'яносто крон. Дев'ять днів не маю права ковтнути бехерівки... навіть тоді, коли смертельно втомлений.

— Я не маю на це права вже другий місяць,— зауважив Трампус.

Тикач підвів голову. Вигляд у нього був такий, ніби він випив сім чарок бехерівки.

— Що ви сказали, юначе? Ах, так. Але то вже щось інше.— Він погрозив камінчикам.— Я кажу, що це аморально.— Зненацька засміявся.— Отже, ми випередили Клубічка. Адже так, юначе? Куди йому до нас із тими крихтами з консерваторії, ха-ха!

Трампусові вже набридло слухати те його «ми», «ми» й «ми».

— Ви повинні визнати, що *мені* пощастило.

Тикач уже так звик до думки, що знайдений скарб був їхньою спільною справою, що кинув на Трампуса широко здивований погляд.

— Тобто як це вам пощастило? Що ви маєте на увазі?

— Адже це я його знайшов,— відрубав Трампус.

— Може, вам і справді так здається, юначе,— відповів різко Тикач.— Ви таки були першим. Власне, майже першим.

— Майже? — вражено запитав Трампус.

— Першим був, коли не помиляюсь, ваш Гашек. Якщо хтось і знайшов, то це він. Знаю, що ви хочете сказати. Що скарб, схований під пеньком, знайшов не той, хто за пеньок зачепився, а той, хто пенька викопав. Це так. Але ж, юначе, ви самі казали, що це було на складі старих речей.

— Ви казали, що тут багато горобців. Звичайно, що за годину після того, як Гашек розповів би, що бачив на складі, це розлетілося б по Карлових Варах. А потім про це довідалися б і *вони*. І прийшли б по обіцяного «Орфея»,— заперечив Трампус.

— Можливо,— погодився зрештою роздратований Тикач.— Це не обов'язково, але події могли б розвинутися саме так. Мені в цій справі абсолютно не щастить. Ви тут довгенько промовляли, а зміст один: *«Це знайшов я»*. Хай буде так. Це ваша знахідка. Якщо хочете, я можу письмово підтвердити. Але знайшли ви це тут, у моїм окрузі.

— Гаразд, не будемо сваритися казна-чого...

— Авжеж, коли б ви мали з цього якусь користь, тоді інша річ. Якби вам перепала якась частка. Хоча б десята. Але вам дістанеться дірка з бублика. Ви знайшли цей скарб, юначе, це правда, але це ваш службовий обов'язок. А тому не одержите нічого. Навіть цих порожніх мішечків. Держава оплачує нам нашу службу — як, це ми тут обговорювати не будемо — і все. Отак-то, юначе: коли щось не вийде, нас вилають і зроблять це охоче. А коли пощастить, то скажуть: «Ти виконав свій обов'язок і до побачення». Про мене, хай і так, хоч я й не матиму права цілий тиждень навіть лизнути бежерівки.

— Мені вона теж до вподоби,— сказав Трампус.

— Вам? Вам добре казати, коли ваша жінка має діаманти і рояль. А моя,— тут він ніби щось проковтнув,—

моя жінка має дулю, а не діаманти. І рояль вона теж хотіла б мати.

— Вона грає?

— Ні, але в квартирі є трохи вільного місця, і їй спало на думку, що непогано було б придбати рояль. Так, юначе, жінок ми ніколи не зрозуміємо, не знаю, як ви, а я — ні. Та що вдієш? Старша генерація змогла пробратись у глибини Африки, а ми — хіба у глибину душі наших жінок. А тепер давайте заглянемо в третій мішечок, га?

Трампус не заперечував, і Тикач одрізав печатку й висипав усе, що було в мішечку, на стіл. Цього разу то були не діаманти. Насамперед на стіл упали три старанно загорнуті у вату предмети. Обережно розгорнувши їх, Тикач із Трампусом витріщили очі: то були три перлини, одна звичайного кольору, але дуже велика, друга — майже чорна, як ебен. А третя мала яскраво-рожевий відтінок. І всі три були більші за ніготь на мізинці.

— Господи боже мій! — простогнав Трампус.

— Що це? — запитав Тикач. — Про такі речі я й уявлення не маю. Бачив хіба кілька перлин, які продають у ювелірному магазині.

— За рідкісні екземпляри платять шалені гроші. Їх дуже мало, і продають їх на аукціонах.

— І саме отакі?

— Так. Чорних перлин у світі небагато.

— А рожевих?

— Тих, гадаю, ще менше.

Тикач хвилину помовчав.

— Ну й шахрай був отой старий Кодет. Такі речі Де він міг їх роздобути?

— Для такого ділка, як він, все було дуже просто. У Карлових Варах завжди можна купити найшикарніші в світі речі. Моя дружина до заміжжя купувала хутра тільки тут.

— А ваша дружина розуміється й на перлах?

— Думаю, що так. Бачите, вона малює і, як художниця, полюбляє все гарне.

— Чи не хочете ви цим сказати, що теж колись були гарні? Якщо й були, то дуже давно.

Трампус знизав плечима.

— Як би там не було, а вами б вона не зацікавилась, навіть якби ви повісили собі на шию цілу низку перлів, що лежать отам під шаром вати.

Під тріскач великими перлинами й справді був цілий шар звичайних, штук із шістдесят.

— А ці дешевші? — запитав Тикач.

— Звичайно.

— А скільки може коштувати все це разом? — поцікавився Тикач.

— Важко сказати, я знаю про такі речі лише від Мальвіни, вона має намисто з перлів, не з штучних, а зі справжніх.

— Що, спадщина?

— Подарунок від батька, перш ніж устиг розоритися. Там щось із дев'яносто штук. Якось я її запитав, скільки це може коштувати. Зараз, відповіла вона, йому ціна близько ста тисяч крон.

— Мало, — розчаровано зауважив Тикач.

— Чому мало?

— Ну, для вашої дружини це досить, юначе, навіть більше, ніж досить, але я, бачте, плекав надію, що нам пощастило знайти скарб принаймні на мільйон крон. — І розчаровано додав: — Щонайменше!

— А знаєте, Тикач, ви, можливо, й не помилились. Бо ті три перлини, що їх Кодет окремо загорнув у вату, можуть коштувати близько мільйона.

— Вони вам подобаються?

— Мені ні, але жінки за ними просто шаліють.

— Ну, тут уже нічого не вдієш. Коли жінка забере собі щось у голову... Отже, це може коштувати мільйон?

— З тими діамантами — напевне, — ствердив Трампус.

Тикач узяв мішечок, позначений цифрою IV, і зважив його у руці.

— Знаєте, юначе, мене вже, власне, й не цікавить, що тут є. Адже я маю вже свій мільйон.

— Там золото? — запитав Трампус.

Тикач провів по мішечку пальцем.

— Я б не сказав. Скоріше знову камінчики. І досить багато. Чуєте, як хрустять? Їх тут достобіса.

Тепер уже Трампус заходився коло мішечка, відрізав зелену печатку і висипав вміст мішечка на стіл. На цей раз кожен камінчик було дбайливо закутано в чохлик із червоної шкіри. Не знявши ще й першого чохла, Трампус зауважив:

— А ви, Тикач, здорово осоромились. Тут, певно, найцінніші камінці того...

— Старого злодія! — майже вигукнув Тикач. — Цього він не міг добути чесною працею, навіть коли б заробляв по сімдесят відсотків на своїх торгових операціях.

Трампус тим часом зняв перший чохлак.

— Рубін, — прошепотів він. — Боже мій, але який! Камінь-самець! Зроду не бачив такої краси!

Тикач здивовано зиркнув на нього:

— Краси? Отой червоний камінчик? Самець? Хіба камінці поділяються на самців та самок?

— Бачите оту цятку всередині камінця? — вів далі Трампус, не слухаючи його. — Вона світиться, як чарівний ліхтар. Це камінь-самець.

— Здається, ви й справді знаєтесь на цьому, юначе. А ціна? Мене цікавить ціна.

— Це не можна одразу визначити. Десь від п'ятдесяти крон до десяти тисяч.

— Кажете, десять тисяч? — вигукнув Тикач і швиденько полічив чохлаки. Їх було п'ятдесят три. — Якщо те, що ви кажете, правда, то їх тут... щонайменше на півмільйона! Але ж хіба можуть оці кілька камінчиків коштувати півмільйона?

— Якщо це йде на аукціон, то зацікавлені накидають ціну. Часом значно. Є люди, які вважають оці камінці ціннішими за діаманти...

— Вони таки й справді красивіші...

— Отож за такий камінець можна одержати десять-двадцять тисяч. Це вже як пощастить... — Він витяг ще один камінець. — Сапфір! — вигукнув побожно. — Ніколи не бачив чогось кращого. Щоправда, я особливо полюблю синій колір. Це також самець, бачите он ту майже непомітну ясно-брунатну цятку?

— Ну, бачу. Але ціна, юначе, ціна?

— Як і в рубіна. А може, й ще більша. Та ви вже мені не докучайте з тими цінами. Адже я вам сказав. Може, п'ятдесят крон, а може, й двадцять тисяч.

— Якщо це так, то, виходить, ми маємо ще один мільйон?

Трампус люто зиркнув на нього і заходився розпаковувати інші камінчики. Боже! Опал і ще п'ять опалів, смарагд завбільшки з пташине яечко, що мерехтів зеленим блиском, знову два рубіни, шість необроблених сапфірів... Коли все це опинилося на столі, їм здалося, що камінчики моргають до них, сміються, радіючи зі свого визволення. Трампус мимоволі засунув руки в їх мерехт-

ливу купу, але відразу вийняв їх і показав Тикачеві, що жоден камінь не заліз йому під ніготь.

— Гаразд,— сказав Тикач, байдужий до того блиску.— Я хотів би лише знати...

— Скільки все це приблизно коштує?

— Коли ваша ласка, юначе, то я справді був би не проти. Бо, правду кажучи, мені крони набагато миліші, ніж оті аукціонні примари.

— Так може казати хіба варвар! — обурився Трампс.— Крони! Краса набагато цінніша, ніж крони.

— Ну що ж,— усміхнувся Тикач,— я запропоную Петровіцькому, щоб вам замість зарплати видавали троянди. Хоча, як би там не було, усе це належить Празі.

— Авжеж,— погодився Трампс.

Тикач буркнув щось про стару матір міст, але раптом йому на думку спала нова турбота.

— Так, але щоб вона могла все оце взяти, його треба якось їй передати.

— Хіба це справді буде так важко зробити?

— Важче, ніж зараз пообідати. Адже скоро четверта година.

— Невже? Я й не помітив, що минуло стільки часу.

— Бо ви, мабуть, ситі від споглядання тієї краси, але в мене варварський шлунок, і мушу сказати, що я вже добре-таки зголоднів.

— Я також.

— Коли людина голодна, вона повинна наїстися. Знаєте що, юначе, ходімо до закусочної-автомата, це недалеко звідси.

— Чудово. Хоча там, мабуть, уже не буде нічого дієтичного.

24

Тикач узяв капелюха й сказав:

— То ходімо.

— А протокол? — зупинив його Трампс.

— Ага, так, протокол,— згадав Тикач і хотів уже знову сісти до столу. Але потім махнув рукою і сказав: — Тепер на черзі шлунок, а протоколи зачекають. Це потребує часу. Ці два-три мільйони будь-як не оформиш. Протокол має бути ефектним, щоб у панів нагорі аж слинка потекла. Ми маємо позаписувати силу-силенну

різних граф. Роботи, мабуть, вистачить години на три. Як ви гадаєте?

Трампус погодився:

— А може, й на більше.

— Отож. Але до того часу шеф тутешньої служби безпеки вмер би з голоду. А тому ходімо перекусимо трохи, а потім повернемося сюди й утнемо цю штуку.

— Може, в тому буфеті знайдеться хоча б холодне курча,— уголос подумав Трампус.

Тикач усміхнувся.

— Я б не сказав, що не їм курчат через те, що вони гарненькі і мають право на життя; я не їм їх тому, що вони мені не смакують. Знаєте, що я собі замовлю, юначе? Ошийок, молодий, із прорістю. І кухоль пива. В тому буфеті буває часом будейовицьке пиво. Це зразу видно, бо тоді там стоїть черга.

— Як ви можете їсти такі важкі й нездорові страви! — відразу вигукнув Трампус.

Тикач засміявся:

— Кому що подобається! А ще я вам скажу ось що: в тому буфеті готують на обід юшку з хляками. Не знаю, як той кухар це робить, але юшка виходить у нього така чудова, густа, приємно легка й ніжна. А хляки як зготує — ну то вже справжній делікатес!

А коли Трампус холодно зауважив, що гидує юшкою з хляками, як стравою просто нечистою, Тикач знову засміявся й завершив свій панегірик словами:

— І так приємно пече! Він кладе туди червоного перцю з якоюсь домішкою, а з якою — нізачо в світі не хоче признатись. А тепер справді ходімо, бо я голодний, як вовк!

— Цю знахідку ви сховаете в сейф? — запитав Трампус, радий, що тема розмови змінилась.

— Звичайно,— відповів Тикач.— Куди ж іще? Ось у цей, що стоїть у кутку кабінету.

І тут вони обидва раптом занепокоїлись, і хвилювання їх дедалі зростало. Почалося з того, що Тикач підійшов до сейфа, відімкнув його і попросив Трампуса, щоб той подав мішечки, а Трампус на це щось мугикнув.

— Вам це не до вподоби? — спитав Тикач.

— Бачте...

— Господь бог створив сейфи, певно, саме з такою метою?

— Безумовно, але...

— Я почекаю, поки ви, нарешті, спроможетеся щось сказати,— холодно мовив Тикач.

— Бачте... Сейф, це, певна річ... Але ж тут, мабуть, більш як два мільйони...

— Ну то й що? — здивовано спитав Тикач.

— Що, коли хтось візьме цей невеличкий сейф та й винесе, поки ви уминатимете ошийок та юшку з хляками?

Тикач глянув на Трампуса, потім на малий сейф, сплюнув і сказав:

— Цілком можливо. Це було б небачене зухвальство — винести сейф із кабінету шефа «четвірки», але...— Він зачинив сейф, став біля вікна й почав механічно барабанити пальцями по письмовому столу.— Це, звичайно, майже неможливо, але теоретично кажучи — що таке, власне, неможливе? Що, коли б це все ж таки сталося? Ми мали б неприємності.

— Ми? Ви, певно, хочете сказати, що ви мали б неприємності?

— Нічого такого я не хочу сказати, бо мали б неприємності ми обидва. «Треба було хоч вам покрутити мозком,— сказали б вам,— коли вже Тикачеві потьмарилось у голові». Знаєте що, юначе, я здам усе це у великий сейф. І поставлю біля нього варту.

— Це вже краще,— відповів Трампус.— Але та варта мені дуже не подобається. Питаєте чому? Та тому, що це все одно, що піти на горобців з гарматою. За хвилину почались би розмови спершу тут, а потім і в усьому місті, що ви замкнули там великий скарб, прихований від уряду. Ні, Тикач, так не можна. Спершу ми мусимо скласти протокол й аж тільки тоді зможемо сховати все це у великий сейф.

Тикач люто бликнув на Трампуса.

— Знаєте, хто ви, юначе? Негідник! Хоч ви й маєте рацію, але саме тепер, між четвертою і п'ятою, ми дістали б там юшку з хляками.— Він ще хвилину подумав.— А мені страшенно закортіло її з'їсти. Як вагітній жінці. Я мушу її з'їсти, інакше за себе не ручуся. Знаєте, як ми зробимо? Зовсім просто. Заберем це все з собою в буфет, наїмося добре, не спускаючи з чемодана очей, а тоді повернемось назад і складемо протокол. Що я ще хотів сказати — чи є у вас револьвер?

— У «Бразілії»...

— То я вам позичу свій,— Тикач висунув шухляду письмового столу і простяг Трампусові револьвер.— Це про всяк випадок. А тепер ходімо, бо я зараз завию з голоду.

Буфет був зовсім близько, на розі вулиці Масарицької. Домовились, що першим піде по страви Тикач.

— Якщо буде курча, то візьміть мені,— попросив Трампус.

— Візьму,— кивнув Тикач, і очі в нього так і засяяли, коли він побачив, як дівчина наливає в тарілку його улюблену юшку.

Трампус стеріг чемодан. Тикач узяв ще два солоних рогалики й повернувся до столика.

— Є в них курчата? — запитав Трампус.

— Які курчата? — вимовив Тикач з повним ротом.— А рогалик сьогодні недопечений... Ах так, курча для вас! Знаєте, юначе, я так зголоднів, що бачив там тільки тарілку з юшкою. Ідіть туди, може, щось там знайдете, але заждіть, будь ласка, поки я доїм. Тоді мені легше буде стерегти.

Трампус віддано чекав, та коли тарілка спорожніла, Тикач проголосив, що так само, як є два види кипіння (одне несправжнє, а друге справжнє, коли вода не булькає, а вирує), так само й у нього з'явився тепер другий голод — на ошийок.

— Потерпіть іще хвилинку, юначе, я одразу ж повернусь. І курча вам принесу, аби ви не казали, що я думаю тільки про себе.

Проте за хвилину Тикач повернувся, лаючи буфет, на чім світ стоїть. Ошийок є, але холодний. А чого вартий холодний ошийок? Тож довелося задовольнитись сардельками.

— А курча? — спитав голодний Зденек.

— В чому річ? — накинувся на нього розлючений Тикач.— Курча? Знаєте, юначе, я зараз почуваю таку суміш голоду й люті, що зовсім забув про нього!

Тут одна з двох молодих дам, що сиділи коло них, сказала своїй сусідці:

— Курчат більш нема, я взяла останню порцію. .

Трампус докірливо подивився на Тикача:

— Коли б не ваша суміш голоду й люті, то ця остання порція дісталася б мені.

— Кінець кінцем,— насмішувато відповів Тикач, запхнувши в рот півсардельки з гірчицею,— хіба не все

одно, кому вона дісталася — цій молодій дамі чи вам? Головне, що хтось цим курчам наївся.

Трампус пішов до буфету, але повернувся тільки з рога-ликом. А повеселілий Тикач приніс собі ще й склянку будейовицького пива.

— Що за щасливий день! Навіть є свіже пиво! — і сказав, що з'їв би іще що-небудь, але якось уже до вечора потерпить. Відтак узяв чемодан і пішов з Трампусом до «четвірки».

Писання протоколу справді забрало багато часу. Закінчили десь аж після сьомої години вечора. І знову розгублено глянули один на одного. Спершу Тикач запропонував покласти коштовності у великий сейф.

— Там з ними нічого не повинно статися, — сказав він. — Адже в сейфі є сигнальний пристрій. Як ви гадаєте?

— Не знаю, — відповів Трампус. — За нормальних обставин, то звичайно... але не забувайте, Тикач, що тут ідеться про мільйони.

— Так, тут потрібна особлива обережність. — Трохи подумавши, Тикач сказав: — Ми зробимо ось як. Я від сейфа не відійду ні на крок, буду його стерегти. А вранці, може, приїде той ваш Клубічко. Тоді вже разом поради́мось, що нам далі робити з цією вибухівкою. Ідіть тепер десь поїжте і повертайтеся сюди.

— Щоб мені дуже хотілося, не можу сказати, — жалібно промовив Трампус, — але нічого іншого мені не лишається.

— Певно, ви тому й упираєтесь, — усміхнувся Тикач, — боїтеся, щоб під час вашої відсутності я не вкрав цей ваш скарб. А знаєте, це непогана думка! Роздобути авто, за дві години дістатися за кордон — і до самої смерті жийте собі паном.

— Як вам не соромно!

Тикач зареготав:

— Та було б соромно, якби я справді так думав. А я хотів перевірити, чи встоїте перед спокусою ви. Хотів запропонувати вам чесно поділитися по половині... А тепер ідіть. Щоб нам не було нудно сидіти, пограємо в карти. Перлина за кожен виграш, ха-ха! А втім, я й забув, що ви не відрізняєте туза від сімки!

— У вас, бачу, добрий настрій, — кисло зауважив Трампус.

— А чом би й ні! Хіба ви не знайшли на моїй території скарб? Хіба ми не втерли носа тій банді? Та й, власне, Клубічкові теж?.. Як бачите, причин для доброго настрою досить. А тепер уже йдіть.

Трампус послухався й швидко попростував до дієтичної їдальні, однак іще здалеку побачив, що й тут програв. У їдальні було темно. Пізно! Не зважившись з'їсти щось недієтичне, він засмучено повернувся до «четвірки». А Тикач був у чудовому настрої. Він стиха наспівував у кріслі біля сейфа, а на столі перед ним стояла пляшка бехерівки. Почувши про Трампусову невдачу, Тикач усміхнувся.

— Я вас зараз нагодную, юначе. Шкварок хочете? Справжні гусячі вишкварки, так і тануть у роті.

— Хочу, але не можу,— відповів Трампус.— Зрештою, я не бачу тут ніяких вишкварок.

Тикач мовчки відчинив сейф і вииняв з нього тарілочку зі шкварками. Шкварки! Трампус, сповнений пекучим гнівом, насипався на Тикача:

— Звідки вони тут узялися?

— Із сейфа,— невинно відповів Тикач.— Бо коли б я сховав їх у стіл, мої люди з'їли б їх. Як це вже не раз бувало. Почули б запах — правда ж, він чудовий?..— Трампус невиразно щось пробурчав,— і сказали б,— з насолодою провадив Тикач: — «Ну, один шматочок... Ще один шматочок. Він од цього не збідніє. Та й не дізнається». І взяли б. Тільки, юначе, коли людина з'їсть одну шкварку — вона пропаща. Не голими жінками, а шкварками мав диявол спокушати Антонія. Тоді б він спокусився... Ну, а потім за цим законом узяв би ще одну. А тоді прийшов би товариш і взяв би й собі... Я добре знаю цю спокусу, юначе, і тому кажу вам, що тільки в сейфі шкварки в безпеці.

— Але не від вас,— ущипливо зауважив Трампус.

— Що правда, то правда,— признався Тикач, зовсім розвеселившись,— я знищу кожну гусячу шкварку, яку тільки побачу.

— Здається, ви маєте й бехерівку?

— Маю. А знаєте, чому я відкрив цю пляшку? З нагоди сьогоднішнього улову. Бачу в ваших очах запитання: «Звідки ж вона взялася, коли цей грубіян запевняв, що до наступної платні не має на ту животворну бехерівку ані гелера?» Це, юначе, якщо можна так сказати,— результат мого життєвого принципу. Я не знаю, як

ваша, але моя жінка ніколи не скаже, що в неї є достатньо грошей, навіть коли б і могла сказати, що має їх досить. Її охоплює якесь шаленство, і вона починає їх шукати. Десь так днів за п'ять перед платнею. Де вона їх шукає? У моїх костюмах і взагалі в моєму одязі. Поки я цього не виявив, винюхувала все, що я ховав на чорний день. «Тикачу,— сказав я тоді сам собі,— зваж на це й ховай свої резерви десь-інде». А це «десь-інде» означає тут, бо я міг би її заарештувати, якби вона прийшла винюхувати в кабінеті шефа карловарського управління безпеки. Та хоч би й спробувала, то в сейф однаково не добереться. А тому я й зробив його сховищем своїх резервів.

— Скільки ж тисяч ви там маєте? — зацікавлено спитав Трампус.

Тикач жалібно глянув на нього:

— Не смійтеся з бідного урядовця, юначе. Може, ви робите це через те, що ваша жінка розкидає тисячі, але я можу спомогтися хіба на якусь там десятку. Той мій резерв, щоб я вже вам до кінця висповідався, складається принципово з пляшки бехерівки і з конверта з сотнею крон про всяк випадок. Ось він! — Тикач показав конверт. — І поки вас тут не було, мені спало на думку, що цей випадок настав саме тепер. Я сказав собі: «Цю нашу щасливу знахідку слід відсвяткувати». Отож я й святкую. На здоров'я, юначе! — І Тикач налив Трампусові в чарку трохи золотистої, з різким і гіркуватим запахом горілки. — Оце і є наша карловарська бехерівка. Найкраще, що можна знайти в цьому місті. Чи наші джерела чогось варті, я не знаю, але за це джерело ручуся. Тож випийте.

Трампус відмовлявся, що він непитущий, що він лікується й алкоголь йому протипоказаний, але Тикач так довго його умовляв, що він нарешті сьорбнув, сподіваючись хоч трохи погамувати голод.

— Ну як? — запитав Тикач, утішаючись спогляданням падіння невинного дитяти.

— Непогана, — погодився Трампус. — Хоч я й не збираюсь її пити, бо я непитущий, однак мушу визнати, що ця штука мене зігріла.

— Крім того, вона вгамовує голод, — спокушав його далі диявол-Тикач. — Певна річ, що один ковток — це мало. Випийте, юначе, хоча б чарку, а тоді самі побачите, що голод ваш де й подінеться. Він знову налив

собі чарку, підніс її й додав: — Якщо ви зараз не вип'єте, юначе, я ображусь.

Трампусові довелося допити чарку, та коли Тикач почав захоплено просторікувати на тему, що нема горілки над бехерівку, він зблід і тихо проказав:

— Мені, здається, недобре.

— Нічого дивного, — погодився Тикач. — Пити натще-серце...

— Але ж ви самі сказали...

— Так, юначе, я сказав, що бехерівка вгамовує голод. Але для цього в шлунку має бути фундамент, база. Хоча б два-три шматочки. — Він простяг руку до сейфа й подав Трампусові шкварку. Велику, чудову, рум'яну гусячу шкварку. Вона скидалася на гриб. Трампус боронився, як міг, доводив, що йому їсти гусячі шкварки суворо заборонено, але, випивши другу чарку, відважився, взяв шкварку й проковтнув. І тут ніби греблю прорвало: він брав шкварки одну за одною й запивав бехерівкою.

— Власне, — зауважив Тикач, — шкварки найкраще запивати пilsенським пивом. Воно є в «Ганіці»! — Він, триумфуючи, глянув на Трампуса. — Знаєте що, юначе, ми підемо туди. Там також є юшка з хляками. Хоч і не така смачна, як у закусочній, але нічого. Вставайте, ходімо. Так чи інакше, вам треба попоїсти й добре випити, боягузе ви нещасний.

Трампусові здавалося, ніби в нього вже вирости крила, і він не дуже боронився. Тримаючись за руки, вони вийшли на вулицю. Але там Трампус раптом зупинився, взяв Тикача за лацкан і з докором сказав:

— А чемодан?

— Який чемодан, що ти мелеш? Який чемодан?

— Че-че-модан із скарбом, — пробелькотів Трампус.

Тикач якусь мить тупо дивився на нього, а потім похитав головою.

— Твоя правда, юначе, я про нього зовсім забув. Почекай, я замкну його в сейф й одразу ж повернусь. — Але він повернувся, тримаючи в руці чемодан. — Все-таки я не був би спокійний, коли б залишив ті камінчики там. Ось вони, юначе, — бачиш? До «Ганіки» два кроки, візьмемо його з собою й будемо стерегти, адже ми пробудемо там усього кілька хвилин.

Але пробули вони там майже дві години, бо Трампус відчув неймовірний голод і замовив дві порції юшки з хляками, а тоді ще порцію гуски (саме ту найжирнішу

її частину, яка зветься «єпіскоп»), а щасливий Тикач узяв три кухлі пива, порцію вареної свинини, яку запив іще одним пивом і наостанку — чорною кавою. Тільки після цього вони вийшли на вулицю.

— Ну, як ти себе почуваєш, юначе? — запитав Тикач.

— Чу-чудово, — відповів Трампус.

Тикач на мить замислився, а тоді сказав:

— Якщо не помиляюсь, ми перейшли на «ти». Гадаю, що можна б так і лишити — «ти» коротше, ніж «ви». А анаєш, Зденеку, чому все так добре скінчилося? Бо ти був при цьому. Ти щасливий, юначе, а мені не везе.

25

Вранці Клубічко знайшов їх біля сейфа. Добре-таки поморочився, поки до них добився, бо Овтрата, що чергував у коридорі, ніяк не хотів його туди впускати. Мовляв, панове Тикач і Трампус мали вчора вночі добрий улов і тепер сплять.

— Я хотів би знати, що, власне, сталося, — мовив задумливо. — Тут уже ходять різні чутки, але мені не віриться.

— Які чутки? — запитав Клубічко, він починав уже хвилюватися.

— Що наші пани знайшли скарб. Нібито великий.

— Облиште. У наш час скарбів не буває.

— Але вони таки справді знайшли! Про це в нас тільки й розмов. Пан Трампус щось приніс у чемодані і, наскільки мені відомо, знайшов це в підвалі під «Вільгельмом Теллем». Відтоді пан Тикач і пан Трампус нікого до себе не впускають.

Перед тим як прийти до Тикача, Клубічко побував у Трампуса в пансіонаті й довідався там від пана Гашека таке, в що й досі не хотів вірити. Що Гашек показував Трампусові якийсь рояль на складі під «Вільгельмом Теллем», а потім на прохання Трампуса передав йому туди чемодан, у який Трампус нібито поклав дванадцять знайдених у роялі запечатаних мішечків, що Трампус у супроводі трьох поліцейських відніс чемодан до поліцейського управління, і в ньому виявився скарб — більш як вісім мільйонів крон. Коли Клубічко витрішив на нього очі, Гашек додав, що дуже радий за пана Трампуса, бо він така добра й мила людина, навіть не віриться, що він служить у поліції, і Гашек не сумнівається, що Трампус

віддячить йому за те, що він навів його на слід скарбу. Адже згідно з законом, той, хто знайшов, має право на десяту частину знайденого, і наскільки він знає пана Трампуса, той напевне віддасть половину винагороди йому. Тоді Клубічко подумав, що Гашек меле просто так, але тепер зрозумів, що, очевидно, в його словах є частка правди. Здається, Трампус таки й справді знайшов позначеного «Орфея».

Ніби вгадавши його думки, Овтрата додав:

— У мене таке враження, що наші пани й справді знайшли скарб, бо той старий негідник Віртер не мав уже часу його вкрасти.

Розповівши все, він впустив Клубічка до кабінету, де стояв сейф, і Клубічко одразу ж мав змогу переконатись, що вчорашні суперники були вже на «ти». Він вислухав їхню історію і, похваливши, трохи охолодив їхній ентузіазм словами:

— Сподіваюсь, що нам пощастить і надалі.

— Тобто? — вигукнув Тикач. — У чому нам повинно ще пощастити? Чи ви маєте на увазі той третій рояль «Біля Дечинської брами»?

— Так, але крім того, є ще два найважливіших завдання. Насамперед треба спіймати банду, і то раніше, ніж вона довідається про вашу знахідку, як досі довідувалась про кожен ваш крок. Це нам, можливо, й пощастить. А головне — ми повинні перехитрити нашого найгіршого ворога — наше славне міністерство внутрішніх справ. Гадаю, ви навіть у стані найбільшої радості не забули, що порушили чіткий і суворий наказ нашого начальства: не робити нічого, що могло б роздратувати місцевих нацистів. А ви ж розумієте, як роздратує їх те, що ви захопили скарб, який, власне, належить їм.

— Як це їм? — визвірився на нього Тикач. — Адже скарб належав тому старому злодієві Кодетові!

— Скарб і досі належить Кодетові, — поправив його Клубічко. — А якщо його нема вже на світі, — а це, здається, так, — то всі юридичні права зберігаються за його спадкоємцями — дружиною і дочкою. А вони, як відомо, обидві живі й здорові. Ті жінки, — неблаганно вів далі Клубічко, — могли б, власне, цілком відкрито претендувати на скарб. І якщо вони досі цього не зробили, то тільки тому, що тут не обійшлося без нечистої сили. Неважко вгадати, що то за нечиста сила — вона зветься гестапо. Можливо, вони пішли цим шляхом, щоб пере-

хитрити Віртера, який претендував на свою частку. Певно, це й був початок історії: спроба усунути Віртера, який не відмовлявся від своїх претензій, бо тільки йому було відомо, де сховано скарб. Тепер, завдяки вам, скарб знайдено, і Віртерові претензії відпадають. Проте становище обох спадкоємців усе ще непевне. З приємної розмови, яку я мав на цю тему з паном Петровіцьким, можна зробити висновок, що Кодета примусили в концтаборі сказати, куди він сховав скарб. І гестапо послало шукати його жінок. Чому? Бо коли б вони прийшли самі й сказали, що Кодет повідомив їм, де сховано скарб і посплав їх по нього, ми могли б поставити їм досить неприємні запитання. Наприклад, де і коли їм це сказав Кодет? Чому він не приїхав сам? Таких запитань гестапо не любить. Тому воно й вирішило йти манівцями. А жінки, коли б вони зустрілися з труднощами, про які я вже згадував, дістали б у Німеччині свідоцтво про Кодетову смерть. Наприклад, що він помер на морсьькому курорті від сонячного удару. І коли б вони таке свідоцтво пред'явили, ми змушені були б видати їм скарб, як повноправним спадкоємцям. А вони віддали б скарб у гестапо і одержали б із нього якусь частину. Ясно?

— Віддати скарб гестапо? — вигукнув Тикач. — Та краще вже кинути його в річку!

— Отож і треба шукати вихід, щоб не кидати його в річку.

— Але який? — втрутився Трампус, у якого й досі ще тріщала голова.

— Щодо рояля, то тут ми щось придумаем. Адже на ньому була записка, що це майно готелю «Пупп». Певно, це якраз той рояль, який збирався продати «нишком» Герберт Штраус.

— А це ще хто такий? — вигукнув Тикач.

— Колишній управитель готелю «Пупп». Той, що втік до Німеччини, коли його звинуватили в розтраті. Добре було б зробити так, щоб «Пупп» одержав свій рояль назад. Певна річ, без скарбу. Але, на жаль, це неможливо, Тикач, бо ось цей благородний юнак вплутав сюди одного з ваших людей. Певно, боявся, щоб ви не запідозрили, що він приховав частину скарбу для себе. Коли вже по місту пішли чутки про те, що ви знайшли щось у роялі, таке рішення для нас не підходить.

— Які чутки? — здивувався Тикач. А почувши, що Клубічко повідомив від Овтрата й Гашека, похнюпився. —

Так, з цього вже нічого не вийде. Треба шукати іншого виходу. А якого? Ось якого: ми віддамо скарб державі й пояснимо, як його знайшли.

— Один французький король сказав: «Держава — це я». Сьогодні в нас це міг би сказати Петровіцький, який суворо звелів вам ні в чому не чинити перешкод карловарським нацистам. Я вже уявляю собі найближчі події: ті дві жінки та їх спільники дізнаються, — якщо досі ще не дізналися, — про Трампусову знахідку. Вони телеграфують до Німеччини й отримують свідоцтво про смерть Кодета, ще й із зворушливою приміткою, що все своє майно, сховане в роялях «Орфей», він відписав своїй колишній коханій дружині і ще більш коханій донечці. І все це вони подадуть панові Петровіцькому. Чим це закінчиться, вам, певно, не важко здогадатися. Ні, ні, хлопці, це треба зробити інакше.

— Але як? — з відчаєм запитав Трампус. — Коли б хоч та голова не тріщала так!

— Бачиш, Зденеку, в яку халепу ми через тебе вскочили, — зловтішно зауважив Тикач.

— Спокійно, — озвався Клубічко. — Може, ми щось таки та придумаємо. — Він засміявся: — Хлопці, я вже дещо зробив, щоб допомогти добрій справі, і мушу сказати, що мені вперше довелося виступити проти держави в інтересах держави. Але нам треба поспішати, поки справа не набула ще більшого розголосу.

— Нічого! — вигукнув Тикач. — Я вже знайду спосіб, як заткнути своїм людям роти.

— Йдеться не лише про ваших людей, а й про Гашека з «Бразилії». Він мені вже розповідав, що Зденек збирається відвезти до Праги вісім мільйонів, знайдених у роялі, і що він попросить для цього у військової комендатури бронемашину. До речі, голубе мій, приготуйся до того, що він зробить тобі певні пропозиції.

— Які?

— Я ж казав, — не слухаючи його, засмучено шепотів Тикач, — що карловарські горобці не позбавлені фантазії.

— Та ще й окриленої, — підхопив Клубічко. — Які пропозиції? — Він обернувся до Трампуса. — Ну, власне, як на його погляд, то цілком зрозумілі. Гашек глибоко переконаний, що це він знайшов скарб. Цього не можна зовсім заперечити. Адже це він сказав, що бачив рояль на складі під «Вільгельмом Теллем».

— Ми його так чи інакше знайшли б,— буркнув Тикач.

— Можливо. Проте той добряга міркує так: «Я сказав про рояль, а він знайшов там скарб. Коли б я не сказав, він би не знайшов тих десяти мільйонів».

— Що? Десяти? Але ж хвилину тому їх було вісім!

Тикач махнув рукою:

— На це не зважай, юначе, бо до вечора сума виросте до двадцяти мільйонів. Це як мінімум!

— Так, так, я гадаю, що межею зростання розмірів скарбу буде п'ятдесят мільйонів,— сказав Клубічко.— Люди полюбляють круглі числа. Пан Гашек розміркував приблизно так: «А тепер скажіть, шановний і дорогий пане, що з цього матиме пан Трампус?»

— Він має рацію,— мимоволі зловтішно підтвердив Тикач. І лягнув пальцями: — Ось що він матиме з цього!

— Чого доброго, мене ще запідозрять у тому, що я щось приховав,— жалібно сказав Трампус.

— На це ти теж мусиш зважати, юначе,— задоволено кречкував Тикач.

— Що було б,— імітував далі Клубічко Гашекову промову,— якби цей скарб знайшов я? А те, що я б його повернув.

— І теж не одержав би нічого! — сердито вигукнув Тикач.

— Ідіть, Тикач, і переконайте його в цьому. А він певен, що одержав би щонайменше десяту частину. І віддав би половину Зденекові, як його частку. А потім він сказав ще буквально таке: «Отак я і зробив би, і тепер кожен з нас мав би по чотириста тисяч у кишені». Я знаю, що ви хочете сказати, Тикач, але йдіть і спробуйте його переконати самі.

— Ви зовсім не вгадали, що я думаю. Мене, слово честі, завжди дивує, щоби такі люди вбачають у великих грошах. Це ж просто баласт! Якось я уявив собі, що така людина зробила б, якби виграла, скажімо, сто тисяч. Я знаю одного, що виграв у лотерею двадцять тисяч. Одержавши виграш, він перш за все розбив жінчину шафу, що не знати чому була йому як сіль у оці, потім поїхав з дружиною до Праги й там розтринькав ті двадцять тисяч до останньої крони на різні непотрібні речі. Між іншим, купив також і мотоцикл. А через кілька днів, повертаючись додому, на крутому повороті розбив мотоцикл, а разом з ним і голову своїй дружині.

Її ще й досі склеюють. За чотириста тисяч можна, звичайно, казитися у вищому стилі. Людина купує собі першокласне авто, будує дачу й умебльовує квартиру. Потім одного чудового дня машина потрапляє в аварію, дачу обкрадають, а квартира його вже не тішить, бо він побачив у когось іще краще вмебльовану. А ми ще маємо з ним клопіт, бо треба розшукати злодія. Ні, хай воно горить, те багатство, цур йому!

Клубічко знизав плечима.

— Так, але переконайте в цьому Гашека. Наше щастя, що він не нацист.

— Боронь боже,— злякано мовив Тикач.— Справді, це наше щастя.

— Будемо сподіватись, що ті не дізнаються про це так швидко,— не дуже впевнено сказав Клубічко.— Нам треба буде ще порадитись. А може, ви дозволите й мені глянути на той скарб? — А що Тикач і Трампус не заперечували, Клубічко додав: — Хлопці, скільки ви знайшли діамантів у першому мішечку?

Тикач глянув у протокол і відповів, що тридцять шість.

— Отже, ви помилились,— спокійно зауважив Клубічко, перелічивши,— їх тут тридцять п'ять.

Обмінявшись недовірливими поглядами з Трампусом і перелічивши камінці, Тикач виправив протокол. Оглянувши усі коштовності, Клубічко сказав, що час усе це замкнути й піти до кав'ярні. Тикача покликали до телефону, і Трампус, скориставшись цим, сказав Клубічкові:

— Такого ще не було, щоб я, рахуючи до тридцяти шести, помилився.

— А ти й не помилився, хлопче,— усміхнувся Клубічко і витяг з кишені невеличкий, гарненький діамант.— Оце і є той тридцять шостий. Піди до ювеліра, попроси його вставити в шпильку для галстука і, коли їхатимеш звідси, подаруй Гашекові. Можеш йому сказати, що це скло. Оце перший раз у житті, Зденеку, я краду взагалі, а довірене мені майно — тим більше. Але мушу сказати, що трохи правди в Гашекових словах таки є. Чому б йому щось не мати із нашого улову? Адже цих діамантів там до біса.

— Але закон...— почав Трампус.

— Справедливість вища, ніж закон, любий хлопче. Закон — це лише технічне й не завжди вдале здійснення справедливості. А Гашек переконаний, що це спра-

ведливо. Я міг би, власне, виправити хибу наших інструкцій і поцупити ще щось на пам'ять для тебе і Тикача, але ж ми міркуємо й відчуваємо інакше, ніж Гашек, а тому від такої пам'ятки можемо відмовитися.

Трампус ще трохи повпирався й нарешті дав себе умотивити.

— Від цього всього я страшенно зголоднів і думаю, що охоче з'їв би тарілку юшки з хляками.

— Юшки з хляками? — злякано вигукнув Клубічко. — Але ж лікар приписав тобі сир, а не юшку з хляками.

— Так от, щоб ви знали, нелюде, — гордовито признався Трампус, — я їв учора — чи це було вже сьогодні? — не лише юшку з хляками, а й жирну гуску. І, як бачите, здоровий, як рибка. Більше не дам морити себе голодом.

— Це ти додумався, певно, тоді, коли перейшов з Тикачем на «ти»?

— Ще до того. Тоді, як сьорбнув бехерівки.

— Ти пив бехерівку, ти, непитуший?!

— Ще й пиво, коли хочете знати. Хочу сказати, що бехерівка і гусячі шкварки...

— Гусячі шкварки? — зовсім перелякався Клубічко. — Ти їв ще й гусячі шкварки?

— Їв. Але ваші сподіванки марні, Клубічку, ми з Тикачем до крихти з'їли все, що було в тарілці у сейфі.

— У сейфі? Це ховається в сейфі? Є там іще щось?

— Тільки скарб.

— Ну, це, звичайно, табу, — засмучено сказав Клубічко.

— А тепер скажіть мені, як це ви примудрилися вкрасти з купки діамантів, з якої ми не спускали очей, один камінчик?

Клубічко всміхнувся:

— Любий хлопец, який же з мене був би учень, коли б я не навчився бодай чого-небудь від своїх друзів, що живуть із крадіжок? Це дуже просто, Зденеку. Коли ви рахували, я поглянув у вікно. Рефлексивно ви теж туди подивились. На якусь долю секунди. Цього мені вистачило, бо я свій трюк підготував заздалегідь і, рахуючи, кидав камінчики на край столу. Потім досить лише стукнути знизу — і річ, яку ти хочеш мати, впаде тобі у підставлену знизу другу руку. Але це все дрібниці, головне, як зробити так, щоб Тикач теж відчув радість мисливця. Мушу признатися: мені імпонує, як він

зносить свої невдачі. Ти знайшов одного позначеного «Орфея», я — другого, а він — нічого.

— Що ж поробиш, як йому не трапилося нагоди,— мовив Трампус трохи нещиро.

— От і треба посприяти, щоб вона трапилася хоча б тепер,— наполягав Клубічко.— З тим роялем «Біля Де-чинської брами» щось не так. Чого туди ходила Ізабелла? Може, там і справді щось є.

— Там нема абсолютно нічого,— запевнив його Трампус.— То «Петроф», а не «Орфей». Тикач його вже обстукав біля планки й нічого не знайшов.

— Біля планки...— задумано повторив Клубічко.— А може, скарб сховано в іншому місці. Щоб бути спокійним, погляньмо ще раз. Саме сьогодні.

— Разом з Тикачем?

— Найкраще було б узяти і його. Але спершу я б хотів подивитися на той «Петроф» із тобою. Ходімо туди негайно. Чому? Бо ти мені казав, що Тикач там якось бачив Ізабеллу. Можливо, тепер після тієї сенсації у «Вільгельмі Теллі» вона знову подасться туди. І якщо я не помиляюсь щодо «Петрофа», то треба буде навести на цю думку Тикача. Він також повинен добути свій скальп.

— Але після моєї знахідки це буде убогий скальп,— докинув Трампус трохи ушипливо.

— Убогий не убогий — твоє зауваження мені зовсім не подобається. Це просто випадок, що основне багатство Кодет сховав у твій рояль, а не в мій. До того ж Гашек сказав тобі про рояль тоді, коли ти вже знав про позначені й непозначені роялі. Те, що зробив ти, зробив би на твоєму місці кожен. Ти прийшов до слави, як сліпа курка до зерна. Я сказав би, цілком випадково.

— Випадково? — обурено вигукнув Трампус.

Клубічко низав плечима.

— Атож. Взяти хоча б Шекспіра. Чому Ромео пішов на бенкет у дім заклятого ворога своєї сім'ї? Випадково. Таких випадковостей у Шекспіра повно. Мені спали на думку вірші старого поета Франтішека Прохазки: вони такі гарні, що я їх запам'ятав на все життя. Ось послухай:

Зійшлися ми нагодою,
як дві бабки над водою,
не думав я, не гадав,
поцілунки лиш хапав,
поки став з них міст у вічність.

Цілком можливо, що цей старий трубадур узяв собі ту дівчину, що роздавала поцілунки, за жінку. За таких обставин випадок вирішує все. Він, власне, єдиний закон кохання. Люди випадково зустрічаються, випадково цілуються, випадково одружуються, випадково народжують дитину, випадково це дівчинка, яка колись теж стане бабусею. Такий коловорот випадків у любовному житті!

Вибивши люльку, він провадив далі:

— Випадок — мати помилок, але й корисних відкриттів. Випадків рясно і в науці, і в історії.

— Гадаю, що ви маєте рацію, — сказав Трампус. — Коли в мене перестане боліти голова, то я скажу, що ви маєте цілковиту рацію. Крім того, я присягаюсь, що знову стану непитушим. Тикач — це диявол. Його бехерівка діє ще сильніше, ніж ваша кава.

Клубічко тільки-но встиг оглянути решту мішечків, які ще не бачив, коли повернувся Тикач. Вигляд у нього був схвилюваний.

— Перш за все, — сказав він, — мені не подобається, що ставлення людей до мене зовсім змінилось. Дехто вклоняється мені мало не до землі, а інші ладні вбити поглядом. Переконати їх, що в мене в кишені не залишився діамант завбільшки з кулак, буде неймовірно важко. Але про найголовніше я довідався тільки що. З лікарні подзвонили, що Віртер помер.

— Бідолаха, — байдуже мовив Клубічко. — Це погано.

— Так. Бо тепер ми вже не дізнаємось, як все це сталося.

— Спробуємо дізнатися й без Віртера, — заспокоїв його Клубічко.

— Можливо, небіжчик нам трохи допоможе. З лікарні подзвонили, що перед смертю він на хвилину опритомнів. Зміг навіть вимовити кілька слів. Правда, безладно. Я забіжу туди, щоб дізнатися певніше. Ви ж знаєте, що я наказав стерегти Віртера.

— Ах, стерегти! — скептично зауважив Клубічко. — Оці ще мені сторожі! Мій двоюрідний брат найняв для своєї жінки в пологовому будинку приватну сестру. А коли прийшов уранці, то сестра солодко спала, а дитина вже народилася на світ.

Тикач знизав плечима.

— Мої сторожі під час служби не сплять. — Потім показав телеграфний бланк. — Це з міністерства внутрішніх

справ. Я згораю з нетерплячки. Але щоб мати спокій, прочитаю, аж коли повернусь. А ви що далі робитимете?

— Я? Піду поснідаю,— відповів Клубічко.— Ті діаманти викликали в мене вовчий апетит. Піду в «Елефант». Можете зайти туди до мене.

— А ти? — запитав Тикач Трампуса.

— Я? Ну що ж. Сейф, звичайно, це сейф, але я гадаю, що мені краще побути біля нього.

26

Клубічко швиденько поснідав своєю звичайною яечнею з шинкою. Починався гарний вересневий день, стіл йому накрили біля відчиненого вікна, і до душної кав'ярні віяло прохолодою з річки, що далеко вниз бігла по своєму кам'яному руслі. Клубічка в «Елефанті» знали й тому зварили каву за його власним рецептом: на чималу чашку води дві ложечки з верхом свіжої дрібнозмеленої натуральної кави. Випивши каву, він закурив люльку із справжнім турецьким тютюном, на який витрачав щомісяця десяту частину зарплати.

Незабаром йому стало нудно, а цей стан він зносив гірше, ніж будь-що інше.

«Що ж,— подумав він собі,— я міг би поки що подивитися на «Дечинську браму». Піду подивлюсь, від цього шкоди не буде».

Клубічко обережно оглянув винарню. На дверях побачив напис: «Зачинено з технічних причин». В будинку було відкрите лише одне вікно на третьому поверсі, а на вулиці не було жодного руху. Незважаючи на це, він зайшов до ресторану навпроти й сів біля вікна. Позіхаючи, кельнерка принесла йому каву, але він навіть не доторкнувся до чашки. Дивився на будинок, і йому здавалося, що там зовсім немає життя. Заплатив і вийшов на вулицю. Будинок мав звичайний вхід із темним коридором. Ним він вийшов у маленький дворик; у Карлових Варах усі двори маленькі — обмаль місця. Тут він побачив те, що й уявляв собі: до винарні вів ще й другий хід через двір. Він узявся за ручку дверей і, здивувавшись, переконався, що вони відчинені. У винарні, закритій з наказу поліції...

«Мабуть,— подумав він,— господар потай впустив уночі клієнтів, а коли вони пішли, забув замкнути двері».

Посвітивши ліхтариком, Клубічко побачив, що коридор досить довгий. Отут кухня, далі, певно, якийсь буфет, ще далі — зачинені двері в підвал, а тут вхід до вбиральні. А ці двері з кольорового скла — очевидно, вхід до залу винарні. Мабуть, зачинені. Проте ні. Він відчинив їх, і в обличчя йому пахнуло важким і неприємним повітрям невеличкого приміщення, де танцюють напахчені жінки, спітнілі чоловіки і де всі п'ють алкоголь. Завіси були стулені, штори опущені. Тепер він уже не сумнівався, що господар обійшов заборону. Доказом цього було й те, що на столах не стояли перекинуті догори ніжками стільці.

Зупинившись біля входу, він на якусь мить задумався. Тут було щось підозріле, хоча він і не міг сказати, що саме. Здавалося, що в цьому приміщенні хтось тільки-но був. Відчувалася якась міазматична атмосфера. За свою багаторічну службу він навчився впізнавати це одразу. Так, тут хтось був, і то зовсім недавно. Його погляд упав на рояль, покинутий так небало, що навіть кришка лишилася опущена. Піаніст так не вчинить. Рояль стояв кроків за двадцять, його не було добре видно, але, спрямувавши туди ліхтарик, Клубічко помітив, що коло нього немає стільчика. Пошукав його ліхтариком і знайшов кроків за п'ять від рояля. Біля стільця на підлозі щось лежало. Щось підозріле. Він обережно оглянувся. Поруч були ще одні двері з написом: «Туалет». Вони були зачинені. Це його заспокоїло, бо в коридорі, яким він сюди зайшов, — але чому він не замкнений? — нікого не бачив і не чув. Клубічко підступив до того, що лежало на підлозі, й освітив його краще. То було людське тіло. Він мимоволі підійшов ближче. Тепер бачив ясніше. Поношене демісезонне пальто і спідниця майже до п'ят. На ногах стоптані черевики. Це була огрядна літня жінка, ліва рука зігнута, а права відкинута на паркеті. Як модель для художника. Посвітивши ще, Клубічко почав упізнавати щось знайоме. «Боже мій, та це ж Гільда Баумрук!» Він схилився над нею, щоб переконатися, чи вона жива. Так, здається, ще дихає. Але на тім'ї зяяла рана, з якої цебеніла кров. Багато крові. Мабуть, її вдарили зовсім недавно.

Клубічко сів. Йому спало на думку, що злочинець, можливо, ще тут. Сховався десь, мабуть, під столом, якщо не встиг утекти в кухню чи надвір.

«Треба бути обережнішим»,— подумав і вирішив принаймні роздивитись навколо, бо відразу ж звернув увагу на рояль і не оглянув приміщення. Раптом йому здалося, що він чує за собою схвильоване дихання. Та поки він зводив у кишені курок пістолета, хтось підскочив до нього ззаду і вдарив. Він ще встиг трохи відхилитися і вистрелити, почув, як нападник зойкнув, і знепритомнів.

27

Перше, що він побачив, коли прийшов до тями, було перелякане Трампусове обличчя.

— Не рухайтесь! — наказав той йому. — Як ви себе почуваете?

— Здається, не так погано... На щастя, я встиг відхилитися. Тож дістав не по черепу, а по вуху. По лівому. Мабуть, зовсім відчахнute, поглянь-но.

← Я вже дивився,— заспокоїв його Трампус. — Воно тільки трохи надірване.

— А моє плече? — спитав тривожно Клубічко.

Трампус його заспокоїв:

— Певно, це був тільки удар по ключиці.

Клубічко намагався пригадати все, як було.

← А він?

← Хто «він»? Тут немає нікого, крім нас.

Клубічко обережно озирнувся навколо. Приміщення було справді порожнє.

← Але хтось же мусив вдарити мене. Чи не так? А я в нього вистрелив. Добре пам'ятаю, як він зойкнув. Погаси світло, бо в мене болять очі.

Трампус погасив. Стало зовсім темно.

— Засвіти ліхтарик, бо п'ятьма не дуже-то приємна річ у кімнаті, де за короткий час двоє дістало од третього по голові. А тепер роздивися добре. Той негідник мусив лишити сліди. Здається, я поцілів його в ногу.

Поки Трампус марно шукав ліхтарик, у кімнаті щось знову заворушилось і, перш ніж Клубічко вихопив пістолет, довгим стрибком кинулося на Трампуса. Від удару по голові Трампус звалився за кілька кроків від приголомшеного Клубічка.

«Кінець,— подумав Клубічко,— цей негідник таки перехитрив нас!» ...Але той підійшов до Клубічка, присвітив ліхтариком і вигукнув:

— Господи боже мій! Звідки ви тут узялися?

— Треба було роздивитися раніше,— буркнув Клубічко.— Ця кімната має неприємну властивість: тут весь час хтось вискакує і гамселисть інших по голові.

Тикач освітив приміщення ліхтариком, свиснув і простяг щось Клубічкові.

— Це той кастет, яким вас ударили. Ним-таки було оглушено Германа і Віртера. Як він тут опинився? І як ви тут опинилися?

— З цікавості, Тикач,— непевно відповів Клубічко.

В цю хвилину поворухнувся Трампус.

— Слава богу! — вигукнув Тикач.— Зараз я пограбую буфет — потрібен алкоголь, щоб він опритомнів.

— Буфет стоїть біля замкнених дверей.

— Вони не замкнені,— зауважив Тикач.— Що ви там мацаєте коло себе?

— Шукаю пістолет. Можливо, він мені знадобиться, поки ви ходитимете до буфету. Я вже раз скористався ним у цьому гостинному приміщенні.

Та, на щастя, ніхто більше сюди не вдирався, і Трампуса привели до тьми добрим ковтком слив'янки. Клубічко й собі підкріпився кількома ковтками.

— А тепер,— сказав він, помацавши плече,— почнемо розплутувати цю справу. Проте спочатку треба покликати лікаря. Не для мене, а для цієї цікавої пані.

— А що вона за одна? — запитав Тикач, присвітивши ліхтариком.— Чого це в неї з голови цебенить кров?

— Ця пані зветься Баумрук.

— Як? — вигукнув Тикач.

— На своє превелике здивування, я знайшов її тут.

— Не розумію, як вона тут опинилась і що тут шукала. Де тільки я її не шукав і, щиро кажучи, вже не думав, що коли-небудь її побачу. Навіть мертву. Спочатку мені здавалося, що вона належить до тієї банди, але потім я вирішив, що це була та приятелька, про котру Віртер згадував як про свій порятунок. Очевидно, її спершу викрали, а потім випустили, щоб вона навела їх на слід.— Він оглянув зомлілу.— Здається, нічого серйозного.— Він скривився.— Ото буде морока нашому Кршікаві. Знаєте, що було в тій телеграмі? «Забороняю провадити будь-які розслідування в справі роялів. Петровіцький».

— Приемний у нас шеф,— усміхнувся Клубічко.— Що ж ви тепер робитимете, опинившись, власне кажучи, поза законом?

Тикач скорчив ще гіршу гримасу.

— Поки що я сказав собі: «Про телеграму нічого не знаю». Передав її одному із своїх людей нібито для вас. Ви вже не гнівайтесь, адже я мушу якось рятуватися.

Клубічко засміявся.

— Та нехай уже буде так. Зденеку, тут, певно, є телефон, мабуть, за тими дверима з написом: «Туалет». Я гадав, що вони зачинені, але помилився. Подзвони, будь ласка, в «четвірку», щоб нам негайно прислали лікаря та санітарну машину.

Трампус мовчки послухався.

— Ви тут що-небудь розумієте? — запитав Тикач.

— Широ кажучи, не зовсім, але дещо все-таки розкумекав. Чогось подібного я, здається, чекав, коли просив вас закрити це гостинне місце розваги. Якщо тільки це вчинив той самий негідник, який і мене хотів послати на той світ. Можливо, я потурбував його саме тоді, коли він заходився біля Баумрук.

Нараз у коридорчику, що вів до туалету, гримнули два постріли. Тикач схопився і кинувся до дверей. Знову пролунав постріл. «Мабуть, у Зденека!» — подумав Клубічко.

28

Трампус відбувся тільки переляком, коли той, про чію присутність він і гадки не мав, вистрелив з дверей туалету. Та не встиг він отямитись, як повз вухо йому просвистіла ще одна куля. Він скрикнув, удавши, що його поранено, впав на підлогу й застогнав. Невдовзі знову почулися кроки. Перше ніж він спромігся щось сказати, Тикач рвучко відчинив двері залу. Він був обережний і не ввійшов одразу, а пустив промінь світла з ліхтарика. І одразу ж з дверей туалету гримнув новий постріл. Його було адресовано Тикачеві, однак стрілець промахнувся, і куля застрягла в дверях. Тикач одразу ж вистрелив наважання в напрямку, звідки стріляли. Пролунав пронизливий крик.

«Чи справді злочинця поранено, чи він прикидається, щоб виманити Тикача в коридор?» — подумав Трампус. Але, почувши характерне харчання тяжко пораненої

людини, він обережно підвівся, і в ту ж мить на нього впало світло Тикачевого ліхтарика.

— Влучили,— сказав Трампус.

Тикач відчинив двері з пістолетом у руках. Трьома стрибками опинився біля чоловіка, що лежав за непричиненими дверима туалету, й підвів його безсилу голову. Ще не знав, куди влучила його куля, бачив лише, що з рота пораненого ллється кров. Другу калюжу крові угледів біля його ніг. Клубічко тоді не помилився, йому пощастило поранити злочинця. І все ж таки той мав ще стільки сили, щоб дістатись аж сюди, і стільки рішучості, щоб двічі вистрелити в Трампуса. Вилаявшись, Тикач опустив голову пораненого на доріжку, простелену в коридорі, і присвітив ліхтариком. І враз глухо скрикнув.

— Що сталося? — запитав Трампус, під яким аж тепер почали тремтіти коліна.

Тикач підвівся.

— Це він,— відказав коротко.— Дістав-таки своє... Я не хотів його вбивати, але він був такий підступний, що з ним не можна було церемонитися.

— Що сталося? — вигукнув Клубічко за дверима.

Тикач крикнув мов несамовитий:

— Це та наша пташка!

— Та невже? — жадібно запитав Клубічко.

Тикач кивнув головою.

— У нього немає мочки лівого вуха, мабуть, утратив під час бійки.— Він знову освітив обличчя пораненого.— Так, це він,— автоматично повторив.

Вони повернулись до залу, і Тикач ковтнув горілки. Це його підкріпило.

— Я розкис, як баба, але не тому, що ви думаєте... Підвівши йому голову, я одразу його впізнав.

— Впізнав? — нетерпляче спитав Клубічко.

Тикач кивнув.

— Подивіться на нього як слід. Я кажу не про те, що в нього вигляд бандита, а про його лице. Воно в нього якесь наче позшиване чи як би це сказати. Певне, його так прикрасили, оперуючи після добрячої бійки.

— Ви його знаєте? — різко спитав Клубічко.

Тикач лише з боєм глянув на нього.

Коли нарешті приїхав лікар, невідомий уже майже не дихав. Рана Баумрук, на його думку, навпаки, була зовсім легка. Потім лікар оглянув обох поліцейських і заявив, що рани в них незначні. У Клубічка було надірване вухо і боліла ключиця; Трампус відбувся гулею на голові.

Коли поранених забрали, з коридорчика, тримаючи щось у руках, виринув Тикач, блідий як труп.

— Це я знайшов у туалеті.

— Портфель пана в коверкотовому костюмі! — спокійно сказав Клубічко. — Я сподівався, що ще зустрінуся з ним. Але як він сюди потрапив? Востаннє я бачив його в руках у зовсім іншої людини.

— Його поклав сюди, певно, Еріх, — похмуро сказав Тикач.

— Еріх? А хто це такий?

— Повне ім'я його Еріх Боденшатц. Я знаю його лише з фотографій і з розповідей Пальмера. На фотографії він виглядав зовсім інакше. Мабуть, йому в Німеччині зробили пластичну операцію. В ті часи, коли мене ще тут не було, він був інструктором генлейнівських загонів. Про це я знаю від Пальмера. Тутешні соціал-демократи та комуністи скаржились у поліцію, що їх систематично переслідують, громлять їхні збори, причому робилося це організовано, із знанням справи. Поліції було ясно, що місцеві генлейнівці мають спеціального інструктора з рейху. Проте, доставши наказ не втручатися в політику, поліція не розслідувала цієї справи. Лише раз один із тих комуністів, на яких напали генлейнівці, побачив чоловіка, що ними керував. І описав його саме так: кремезний, веснянкуватий, має два золотих зуби, надірване вухо і обличчя, наче після пластичної операції.

— Ще одна ниточка, — зауважив Клубічко. — Може, нам пощастить знайти й інші. Але поки що ми стоїмо перед загадкою, якій не можемо дати ради. Нацист Боденшатц мало не вбив жінку, що збиралася врятувати Віртера. Ільза мала зв'язки з Віртером, бо тільки він міг їй сказати, що один із позначених «Орфеїв» стоїть у Празькій консерваторії. В Ільзи в кутиках уст були глибокі зморшки, так само як і в фальшивій Ізабелли. Немає сумніву, що Ізабелла — це і є пані Утешилова з На-

паедел. Про Ільзу мені відомо, що вона саме вчора виїхала до Карлових Вар з якимось паном у коверкотовому костюмі. Тепер скажіть мені, як би ви все це пояснили?

— Все це справді досить заплутано,— подумавши, відповів Трампус,— але деякі сліди все-таки можна побачити. В лікарні Віртер пробелькотів кілька слів. Одне з них було «брама». З цього я зробив би висновок, що Еріх мав завдання витягти з Віртера таємницю, пов'язану з «брамою», і що він з ним жорстоко розправився в «Імперіалі». Як ми вже переконались, це був лютий, запеклий і безжалісний нацист. Далі цей слід привів би нас до висновку, що Еріх, згідно домовленості з Ізабеллою, викрав Баумрук.

— Так, це більш-менш ясно,— погодився Клубічко.— Але є ще одна обставина. Гільда Баумрук. Оскільки вона питала про Віртера, то, виходить, нічого не знала про те, що з ним сталося.

— Не знала, бо була в той час у Німеччині,— зауважив Трампус.

— Ти маєш рацію, вона приїхала, нічого не знаючи про Віртера. Потім Еріх викрав її, бо думав, що вона знає Віртерову таємницю. Еріх належав до банди, ледіпатронесою якої була Ільза, без сумніву, Кодетова дочка. Банді було відомо, що Віртер знає, в які роялі Кодет заховав свої скарби. Але той не схотів їм цього сказати, і вони про всяк випадок відправили його на той світ. Якщо він і справді помер.

— Помер,— ствердив Тикач.— Я бачив його труп. Якщо справді є потойбічне життя і він випадково потрапив на небо, то тепер, певно, поринув у ті «солодкі сни», яких так собі бажав. Незадовго до смерті він опритомнів і вимовив кілька більш-менш розбірливих слів. Випадково при цьому було «курча»,— виявилось, що це мудрий хлопець. Віртер порадив ««курчаті» піти до винарні «Біля Дечинської брами». Мовляв, там стоїть рояль. «Скажіть Тикачеві, що він ішов правильним слідом. Я був би все те забрав, коли б мав час. Та потрапив сюди».

Рухливе Клубічкове обличчя від напружених роздумів вкрилося безліччю зморшок, його неспокійні очі забігали по приміщенні, куди люди приходили розважитись і яке тепер мало страшенно похмурий вигляд.

— Баумрук! — вигукнув він зненацька. — Чи не сказав щось Віртер про Баумрук?

Тикач похитав головою:

— Ні. Він не казав про неї ні слова, і я поки що не знаю, що з нею робити.

— Я також, — мовив Клубічко. — А тепер погляньмо, що в тім портфелі, який ви знайшли.

— А рояль? — докірливо сказав Тикач. — Я спершу подивився б, що є в роялі. Адже я, знаєте, заради цього сюди прийшов.

— Ваша правда, Тикач, портфель від нас не втече. Зденеку, ти спеціаліст у таких речах, берися.

— Якщо дозволите, — сказав Тикач, — я зроблю це сам. — І, не чекаючи їхньої згоди, витяг з портфеля долото й стукнув ним по товстій передній ніжці рояля. — Якщо скарб не під планкою, то, можливо, в одній із цих проклятих ніжок. — Він методично обстукав обидві ніжки. — Тут порожньо, — мовив схвильовано, показуючи на ліву передню ніжку рояля. Коли закінчив вистукувати, виявилось, що порожнє лише одне місце, деś на глибині десяти сантиметрів. Рояль підняли, підозрілу ніжку відмонтували й побачили в ній затичку з металевих ошурок. Тикач виїняв затичку, засунув у дірку пальці і з побожним виразом обличчя витягнув звідти скриньку. Хоча то була зовсім звичайна дерев'яна скринька, Тикач поставив її на стіл з урочистим виглядом. У скриньці була довгаста, залита воском алюмінієва коробочка. Тикач зняв віск і витяг копію карти з орієнтовними пунктами R. L. J. P. W. T., схожу на ту, яку бандити загубили в концертному залі третього пансіонату. Однак три червоні крапки стояли тут не над третім пансіонатом, а над літерами W. T.

— Зрозуміли, в чім річ? — запитав Тикач, опам'ятавшись від здивування й розчарування, що не знайшов у роялі скарбу.

— Гадаю, що так, — відповів Клубічко. — Віртер накреслив кілька карт тих місць, де заховано скарб. Я сказав би, не менше трьох. На тій, першій, яку одразу віддав Боденшатцові, коли той разом із Кодетовою жінкою почали його шантажувати, він позначив готелі «Річмонд», «Лоїб» та «Якобсберг», де мешкала пані Ганусекова. Можливо, він дав йому ще й інший план з празькими роялями. Всі три місця Боденшатц одразу ж оглянув і нічого там не знайшов. У Празі це зробив, пев-

но, хтось із тих, кого ми ще й досі не знаємо. Проте Віртерів мучитель не вдовольнився поясненнями, що спершу роялі були в тих готелях, а потім потрапили в інші руки. Тоді Віртер, щоб виграти час, дав Кодетовій дочці правильну адресу «Орфея» в консерваторії. Але я випередив те дівча, і він знову напосівся на Віртера. Зрозуміло, що вони не відступилися б од нього, поки не вивідали б усю таємницю. Віртер виготовив для них новий план, де зазначив і третій пансіонат. На той план він звернув і Тикачеву увагу, і зрозуміло чому. Хотів, щоб Тикач стеріг цей будинок і спіймав Боденшатца та його помічників. Однак бандити вдерлися до Віртера, знайшли у сейфі копію плану й забрали її. Потім Боденшатц забрався до третього пансіонату і, побачивши там «Орфея» без емблеми, залишив карту, щоб збити зі сліду Тикача, а сам подався до «Імперіалу», щоб примусити Віртера сказати все. А Віртера тим часом приспали, і розлючений Боденшатц його вбив. А ще перед тим, як це сталося, Віртер написав свій давній приятельці — мабуть, то була його колишня коханка — і попросив сховати його. Баумрук, на його нещастя, була саме в Німеччині й відповіла, що приїде до Карлових Вар через кілька днів. Свого слова вона додержала, та Віртерові вже не змогла допомогти. А Віртер, очевидно, відчував, що вона приїде пізно, й хотів сам заволодіти скарбом, схованим у «Орфеї» на складі під «Вільгельмом Теллем». Тому він позначив на плані і «Пуппа», і склад під «Вільгельмом Теллем». Але зробив це так, щоб крапки показували нібито на третій пансіонат.

— Можливо, — сказав Тикач. — Але навіщо він залишив тут цей папір?

— Здається, це скоро з'ясується, — задумано відповів Клубічко. — А поки що можу запропонувати таку гіпотезу: він написав їй, щоб оглянула ніжку того рояля. А бандити, які мали напрочуд точну інформацію про кожен ваш крок, дізналися й про вимовлене Віртером слово «брама». Ця версія пояснює і те, чого тут крутилася Кодетова дружина. Певно, вона була тут не тільки тоді, як ви її бачили, і не сама.

Тикач почервонів, пригадавши, яким чином було поінформовано банду, і кивнув головою.

— Безперечно. Але як тут опинилася Баумрук?

— Коли вона зможе говорити, — відповів Клубічко, — то, певно, розкаже нам, що Боденшатц, — а ніхто інший

це й не міг бути,— викрав її, щоб дізнатися, яку браму мав на увазі Віртер. Він сподівався, що коли випустить Баумрук і буде за нею стежити, то дізнається про те, чого вона йому не хотіла сказати. Бідолаха подалася сюди, не помітивши, що той негідник за нею стежить, і почала оглядати «Петрофа». Але тут прийшов я. Щоб примусити її мовчати, Боденшатц удався до кастета. А потім хотів так само розправитися й зі мною, але я встиг його підстрелити. Коли ж прийшли ви, він зрозумів, що гру програно. Кінець вам відомий.

— Так воно, мабуть, і було,— трохи подумавши, погодився Тикач.— Але коли вже він залишив тут портфель, погляньмо, що в ньому.

З цими словами він відкрив портфель і висипав усе, що в ньому було, на столик.

30

Яке ж було його здивування, коли він побачив банкноти, видані Англійським банком і старанно перев'язані стрічками, по двадцять п'ять штук у кожній пачці. Пачок було шістнадцять, отже, вся сума складала чотириста англійських фунтів стерлінгів.

— Скільки ж це на наші гроші? — спитав Тикач і здивовано видивився на Клубічка, коли той сказав, що ніскільки.— Як це? Адже фунти мають певний курс.

— *Справжні* фунти.

— Ви хочете сказати, що ці фунти...

— Не справжні. Вони фальшиві, виготовлені в Німеччині. Я вам уже казав, що в Празі теж з'явилися фальшиві фунти.

— І в «Пуппа»? Там учора було поміняно майстерно підроблені банкноти.

— То їхні рідні брати. От побачите, виявиться, що їх міняла якась довірена особа Боденшатца.

«Моя дружина!» — з жахом подумав Тикач.

— Як вона їх дістала, додуматись неважко. Боденшатц одержав портфель від пана в коверкотівому костюмі. Я бачив портфель у нього в руках.

Тут до винарні вбіг Овтрата.

— Я собі ноги відбігав, шукаючи вас,— звернувся він до Тикача.— На щастя, Гашек сказав, що ви, певно, «Біля Дечинської брами».

— Га-шек? — вихопилось у приголомшеного Тикача.— Звідки він про це знає?

Овтрата низнав плечима.

— Карловарські горобці справді інтелігентні,— засміявся Клубічко.

Тикач визвірився на Овтрату:

— Чого вам, власне, треба?

— Дозвольте доповісти,— бадьоро заявив Овтрата,— що ми заарештували Ізабеллу та її дочку.

— Ізабеллу? — недовіжливо перепитав Тикач.— А що ви про неї знаєте?

— Те, що мені про неї сказала ваша дружина.

— Моя дружина? — ошелешено запитав Тикач.

— Вона питала вас по телефону, а коли я їй сказав, що ви розшукуєте Ізабеллу, зауважила, що її можна впізнати по глибоких зморшках у кутиках уст.

На хвилину запала мертва тиша, а потім Клубічко поклав Тикачеві руку на плече.

— Ви можете знову звернути все на горобців, але краще признайтесь, що вибовкали це дружині. Адже всім відомо, що в подружньому житті так буває. Знаєте, яка справжня причина celibату католицьких священників? Флобер твердить, що це намагання зберегти таємницю сповіді, яку могли б зрадити патери своїм жінкам.

Тикач пригнічено мовчав. Але для чого вона сказала про це Овтраті? Потім йому спало на думку: певно, з ревності. Вона, мабуть, дізналася, що її Еріх збирається одружитися з донькою Ізабелли, і вирішила цьому перешкодити.

— Між іншим,— не вгавав Клубічко,— це була одна з причин, чому я не одружився.— Він обернувся до Овтрати: — А що було далі?

— Все пішло як по маслу. Та коли я вирішив піти до колониadi й придивитися там до всіх жінок, надійшов тривожний сигнал. У філіалі Чеського емісійного банку затримано панночку, що пропонувала двісті англійських фунтів. Виникла підозра, що вони фальшиві, як і ті, у «Пуппа». Ми — швидше в машину і помчали до банку. А там мені показують дуже гарненьку дівчину, що сидить собі на канапці. Вона заторохтіла до нас по-англійському, по-німецькому нас тільки лаяла і не схотіла про себе геть нічого сказати. В її сумці ми знайшли ще сто фунтів, а також німецький паспорт на ім'я Ільзи Гейдлер. Я їй кажу: «Панночко, тепер уже марно

відмовлялись». Але тут мені подають ще один паспорт на ім'я Емми Армстронг з Данді в Шотландії. Дізнатися, де вона живе, то вже річ не складна, досить було запитати у відділі прописки. Виявилось, що це в пансіонаті «Аліса». Ми одразу ж поїхали туди, правда, без паночки, котру ми затримали. Управителька ствердила, що в пансіонаті живуть і дівчина, й мати. Ми попросили управительку сказати матері, що її кличе донька з дисконтного банку. За хвилину управителька повернулась. Пані, мовляв, сказала, що подзвонить сама дочці й дізнається, в чім річ. А ще попросила, щоб дали рахунок і покликали таксі. Ми доручили управительці через десять хвилин сказати їй, що таксі чекає біля дверей.

— Чиста робота,— визнав Клубічко, проте Тикач загорлав:

— Коротше — чим це скінчилося?!

— Скінчилося парадно,— усміхнувся Овтрата.— Вона сіла в нашу машину з трьома чемоданами, сказала напрям: Яхимов, а ми її привезли до нас. Ті зморшки біля рота в неї і справді як рівчаки.

Тикач глянув на Клубічка налитими кров'ю очима, ляснув Трампуса по спині й охриплим, ніби з перепоею, голосом сказав:

— Ну, тепер я візьмуся за ту Ізабеллу! Власне, за Емму. Це буде найкращий із знайдених тут «Орфеїв». Овtrato, їдьмо!

— Зрозуміло, йому хочеться самому покінчити з цим,— сказав Клубічко.— Зрештою, то заслуга його дружини, а отже, і його. А нам слід було б заїхати до дисконтного банку, бо остання загадка нашої історії — пан у коверкотовому костюмі — напевне був там із тим дівчиськом. А втім, він уже, мабуть, наживав п'ятами. Розшукувати його тут марна річ. Я зараз подзвоню в Прагу до Мауріна.

— Цікаво, чим може допомогти отой тухтій?

— Можливо, більше, ніж ви гадаєте, любий хлопче. Зрештою, побачимо.

Подзвонивши в Прагу, він повернувся до Зденека.

— Ну, поки що все, Зденеку. Я вже добре зголоднів, то чи не піти нам до Святого Лінгарта пообідати? Власне, у них це зветься л е н ч. Такої чудової днини, як сьогодні, приємно буде посидіти там.

Багато хто вважає невеличкий соковитий лужок біля Святого Лінгарта найкращим місцем в околицях Карлових Вар, а того пустельника Лінгарта — добрим гурманом, бо вибрав для своєї самоти чудове місце з п'яним повітрям, пташиним щебетом та гомоном старого лісу, який підковою обступає галявину. Клубічко на радощах найняв один із тих старомодних екіпажів з гумовими шинами, що існують у Карлових Варах навіть у часи автомобілів, бо в деякі місця за традицією їздять тільки кіньми, і саме так годилося їхати до Святого Лінгарта.

Туди вела чудова асфальтова дорога вздовж річки Теплої, повз обидва скульптурні пам'ятники міста — Бетховенові та Шіллеру. За містком екіпаж виїхав на оточену високими дубами, буками, ялинами та березами дорогу, що круто підіймалася вгору, і за кілька хвилин зупинився на лісовому перехресті. Вони вийшли з екіпажа перед рестораном, що зовні нагадував мисливський будиночок. З другого боку саме під'їхала кавалькада вершників та вершниць. Молоді вродливі жінки були у вузьких брюках, коротких піджаках та барвистих шапочках. Чоловіки у високих чоботях з острогами допомогли дамам зіскочити з коней й повели їх на галявину, вкриту м'якою травою, облямовану наметами, альтанками і дерев'яними лавочками, між якими походжали павичі та приручені косулі. Тут і там стояли застелені білими скатерками столи, між ними снували кельнери в зелених фраках і розносили на срібних таях страви. Трампус замовив собі печене курча, Клубічко вдовольнився шніцелом та млинцями й запив їх чорною кавою, яку назвав нікудишньою, і знову оголосив, що неодмінно має купити термос, щоб під час подорожі варити собі каву. Потім закупив люльку і блаженно розкинувся у плетеному кріслі.

— Ти віддав уже Гашекові брильянт? — запитав він. Зденек мовчав.

— Сподіваюсь, що він подякував тобі як належить?

— Я ще не говорив з ним. Гадаю, що він став моїм ворогом і більше не запросить мене в «Бразілію».

— А може, тобі шкода того брильянтика? Знаєш, я багато чого можу простити своїм друзям, але жадібності — ніколи.

— Стривайте, мені спало на думку одним пострілом убити двох зайців. А вам не здається, що було б небережно дарувати Гашекові брильянтову булавку саме тоді, коли по Карлових Варах ходять чутки, що ми знайшли скарб?

— Справді,— погодився Клубічко.— Ну, а другий заєць?

— Тикач матиме неприємності через ті роялі. Чи не можна влаштувати так, щоб Петровіцький, замість того щоб лаяти Тикача, змушений був його похвалити?

— Це справді було б чудово, любий хлопче, але я не уявляю собі, як би це могло статися. Бо якщо я й знаю щось напевне, то це те, що Петровіцький ладен роздерти бідолашного Тикача.

— Ви наштовхнули мене на цю думку згадкою про Мауріна. Маурін, безперечно, тухтій і невдаха, але зараз він для нас — скарб. І саме тому, що редагує незалежний журнал.

У Клубічка засяяли очі.

— Розумію. Маурін один із небагатьох журналістів, що мають мужність говорити правду. Коли ми передамо Петровіцькому офіційне повідомлення про те, що тут сталося, він кине його в огонь, і ніхто про це не дізнається. Так само, як він спалив повідомлення про спробу обміняти фальшиві фунти в Юніон-банку. Я викликав Мауріна для того, щоб він із властивою йому різкістю розголосив справу з фальшивими фунтами. Це буде для нього ласий шматочок! Сподіваюсь, що водночас я врятую якось і Тикача. Зрештою, нас же двоє.

— Атож,— погодився Трампс.— Я знаю, що Маурін коли вхопиться за щось, то вже не відступиться.

— Схоже на те, що ти знаєш його краще, ніж він сам,— зауважив Клубічко.— Що, коли я замовлю собі чарку коньяку до чорної кави?

— Замовте дві,— сказав Трампс.— Другу для мене. Все одно мені йти на операцію.— Коли випив, очі йому засяяли.— Ось моя ідея. Ми офіційно встановили, що фальшиві банкноти хотіла помінати у банку Ільза. Тут ми нічого не можемо вдіяти. Але крім того, ми знайшли фальшиві гроші в портфелі Боденшатца, а портфель має ту перевагу, що не вміє говорити.

— Так, так,— пожвавішав Клубічко.— І що ж далі?

— Ми розщедримось і купимо в ювелірному магазині

стільки скляних камінців, скільки їх влізе в чотири мішечки, знайдені під «Вільгельмом Теллем».

— Ну?

— Той портфель з фальшивими фунтами я взяв як трофей і відніс на «четвірку». Коли Тикач звільниться, ми напишемо рапорт для пана Петровіцького. Тим часом Маурін, скориставшись балакучістю нашої поліції, ознайомить громадськість із випадком у філіалі Чеського банку.

— Чудово! — захопився Клубічко. — Що, коли б ми хильнули ще й по чарці горілки?

Трампус кивнув:

— Це не зашкодить. У рапорті ми натякнемо, що рояль був для банди фальшивомонетників схованкою не лише для фальшивих грошей, а й для фальшивих діамантів. Коротко кажучи, переведемо цю справу на суто кримінальну базу.

Клубічко замислився.

— Ну, цьому вже Петровіцький не повірить, для цього він надто досвідчений поліцейський.

— Йдеться не про те, щоб він повірив, а про те, щоб він удавав, ніби вірить. А це вже справа Мауріна змусити його до цього.

— На це Маурін великий спеціаліст. Зрештою, Петровіцький змушений буде прийняти цю версію, якщо ми її відповідно підготуємо. — Чарку коньяку було випито. — Але це ще не все, — вів далі Клубічко. — Тикач десь оце мучить Ізабеллу з чисто садистичною насолодою. Хоч у мене таке враження, що він з величезним задоволенням розтерзав би всіх жінок. Але що з того вийде? Що він, власне, про неї знає? Що, можливо, зустрічалась із людиною, яку ми застрелили? Що найняла кімнату поруч із Віртером, котрий теж уже нічого не розкаже про їхні розмови? Що її донечка хотіла поміняти фальшиві фунти? Та боже мій — адже матуся про це й уявлення не мала! Що має фальшиві документи? Але це Петровіцький проковтне, як ягідку. Звісно, за нормальних обставин цього всього було б цілком досить для неї, та, на жаль, обставини саме ненормальні, і та жінка це чудово знає. — Він помовчав хвилику. — Це було б чудово... Зденеку! Але це так зухвало, що я боюсь навіть сказати вголос.

— Ану рискніть.

— Але попереджаю: це всього тільки імпровізація, на яку мене настовхнула твоя думка. Є ще одна перешкода, яку ми повинні усунути, якщо не хочемо, щоб Петровіцький і справді проковтнув нас живцем. Ця перешкода — отой покійник «Біля Дечинської брами». Про нього ми знаємо лише те, що він у Німеччині належав до СС. Але й цього досить, щоб Петровіцький при нагоді видав нас Гімлерові. Ми знаємо й те, що цей чоловік смертельно поранив Віртера, а також, хоча й не маємо доказів, що він добирався до рояля «Біля Дечинської брами» і при цьому тяжко поранив Баумрук.

— Так, але ваша ідея?

— Ідея... — засмучено відповів Клубічко. — Краще сказати — мильна бульбашка. А проте я повинен це висловити. Ось послухай: Тикач уже давно стежив тут за одним підозрілим типом, справжнім бандитом. Він довідався, що той весь час крутиться коло винарні «Біля Дечинської брами» і що він вистукував ніжки рояля. Але одержавши від Петровіцького наказ припинити розслідування справи з роялями, Тикач, мовляв, перестав ним цікавитися. Проте мусив зачинити ресторан на один день, бо надійшло багато скарг на галас, який зчиняється там щоночі. Вранці він пішов упевнитися, чи виконано його наказ, та тільки-но відчинив двері, як хтось у нього вистрелив. Обороняючись, він теж вистрелив і вбив нападника. Зайшовши до винарні, побачив, що нападник вчинив замах на пані Гільду Баумрук. В портфелі вбитого лежали фальшиві фунти. В цей же час у філіалі Чеського банку було затримано дівчину, що хотіла поміняти фальшиві гроші, і він змушений був, згідно обов'язку, її заарештувати. Виявилося, що заарештована живе разом з матір'ю і має фальшивий паспорт. Довелося затримати й матір.

— Ну що ж, версія досить вірогідна, — сказав Трампс. — Цілком можливо, що за допомогою Мауріна вона пройде. Треба тільки познайомити з вашою імпровізацією Тикача.

— Справді. І знаєш що, хлопче? Зараз дорога кожна хвилина, отож візьмімо таксі та й їдьмо до нього.

Тикача вони застали вельми стурбованого.

— Що вона вам сказала? — запитав Клубічко.

Тикач знизав плечима.

— Нічого. Абсолютно нічого. Відмовляється говорити.

Сидить, як статуя, і дивиться перед себе. Мов закам'яніла.

— То добре,— перевів дух Клубічко.— Я поки що розповім вам про наш із Трампусом план.

Для Тикача це було одним з найтяжчих випробувань у житті. Як усі, хто починав із низів, він звик ставитися до начальства з великою пошаною, і сама думка про викривлення дійсності була йому дуже неприємна. Та все ж таки він розумів — з причин, про які Клубічко з Трампусом навіть не здогадувались,— що їхня пропозиція не тільки слухна, а й справедлива. Зрештою, він пристав на їхню пропозицію, хоча з однією умовою: Ізабеллу, яка його стільки морочила, просто так не відпустить. Вона повинна відбути кару хоча б за фальшиві гроші. І одразу захапався. Мовляв, щохвилини чекає на пані Плєсніву з Садової, 32. Хочє з допомогою її свідчень примусити Ізабеллу зізнатись, що вона зустрічалась з Віртером.

— Це не зашкодить,— зауважив Клубічко.— До речі, ми у своїй версії забули про Віртера. Непогано було б довести Петровіцькому, що ти турбував Віртера неадермно. Для цього досить, щоб Ізабелла підтвердила, що Віртер знав таємницю «Орфея». А висновки ми вже зробимо самі.

Клубічко ще поцікавився, чи сказала Ізабелла своє справжнє ім'я.

— Ні, адже вона відмовляється говорити. Але ми довідалися з її речей. Там був американський паспорт на ім'я Емми Бертон, народженої тисяча вісімсот дев'яносто п'ятого року в Напаєдлах.

— Отже, це такі й справді колишня Кодетова дружина,— зітхнув з полегшенням Клубічко.

— Зараз я її покличу,— сказав Тикач.

Увійшла в елегантному дорожньому костюмі Ізабелла і сіла, ні на кого не дивлячись, на стілець біля стіни, яку Тикач наказав яскраво освітити. А сам разом із Клубічком сів за неосвітлений стіл.

— Отже, пані з багатьма іменами,— звернувся до неї Тикач,— чи не бажаєте нам дещо розповісти? Я хотів би знати, чи ви справді видавали себе тут за пані Утешилову з Напаєдел?

Ізабелла мовчала.

Тикач подав знак, і до канцелярії привели пані Плєсніву.

— Пізнаєте її? — запитав Тикач.
— Так, це пані Утешилова, — озвалась у п'їтмі Плесніва.

Ізабелла ворухнулась, але не сказала нічого.

— Це вона найняла квартиру на Садовій, тридцять два?

Плесніва заперечливо крутнула головою.

— Ні, найняв її пан Віртер для пані Утешилової. Потім ось ця пані прийшла по ключ і сказала: «Мене звати Утешилова». І я дала їй ключ.

— Не пригадуєте, чи ця пані зустрічалася з Віртером?

— Так, я двічі бачила, як Віртер до неї заходив.

— Коли ви бачили її востаннє?

— Того дня, коли на пана Віртера було вчинено замах в «Імперіалі». Пані Утешилова була в той час у місті. Повернулась об одинадцятій годині і пішла за кілька хвилин до того, як поліція приїхала оглянути Віртерову квартиру. З собою забрала лише невеличкий чемодан.

Ізабелла помітно хвилювалась, але все ще мовчала. Коли Тикач хотів одіслати пані Плесніву, Клубічко голосно сказав:

— А тепер можна допитати Еріха Боденшатца.

Тут він відчув, що Тикачева рука вчепилася йому в коліно.

— Погляньте на неї, — прошепотів він. — Це на неї вплинуло.

Клубічко обернувся й побачив, що Ізабелла стоїть і дивиться на них широко розкритими очима.

— Не вірте Еріхові, — вигукнула вона чистою чеською мовою. — Він брехун. Це все вигідав він. І Гейдлер... Я робила тільки те, чого вони вимагали.

32

Чому вона раптом вирішила признатися? Мотиви, що приводять до цього злочинця, а головне, злочинницю, бувають різні, і, на жаль, дуже рідко це — докори сумління. Найчастіше це втома або відчай від свідомості того, що потрапив у безвихідь, або бажання позбутися чарешті нелюдського хвилювання, часом у цьому є навіть щось спортивне: гру програно, не залишається нічого іншого, як капітулювати. У Емми Бертон-Кодетової це було викликано, без сумніву, страхом, що Еріх утопить

її своїми зізнаннями. На щастя, вона й гадки не мала про те, що їй уже нема кого боятися. Так чи інакше, вона заговорила. Передусім необхідно було визначити роль загадкового Курта Гейдлера в цій чималій серії злочинів. І Бертон про нього розповіла...

Курт — брат Габріеля Гейдлера з Берліна, того самого, який наприкінці 1932 року став компаньйоном її першого чоловіка Вілема Кодета, що вклав тоді двісті тисяч марок в його фабрику роялів у Лейпцігу. Кодет, мовляв, уже тоді не довіряв Гейдлерові, а Віртер, його тутешній компаньйон, підтримував його в цьому. На початку 1933 року Гейдлер зняв бучу, що, мовляв, у Німеччині створилася нова ситуація і треба впорядкувати справи, поки до них не втрутилися небажані руки, і викликав Кодета в Лейпціг. Він поїхав з Віртером, але повернувся тільки Віртер; її колишній чоловік зник, і довгий час вона нічого про нього не знала.

Незабаром вона виїхала з Бертоном та дочкою в США. Згодом Бертон з нею розлучився, але платив аліменти, на які вони з дочкою могли непогано жити в Європі. Однак Бертон загинув під час автомобільної катастрофи, аліменти перестали надходити, і на свій запит вона отримала з Америки відповідь, що Бертон не залишив для неї нічого, бо під час великої економічної кризи він втратив усе.

Вона опинилась у жахливому становищі і тоді пригадала розмову з Кодетом, коли той давав їй згоду на розлучення. Він відмовився дати їй гроші, але пообіцяв, що своє майно залишить дочці і перепише на неї, як тільки їй мине 18 років. Дочка саме досягла цього віку, і Бертон спало на думку домагатися Кодетових грошей. Вона тоді жила в Берліні і пішла порадитись до Габріеля Гейдлера. Той сказав, що не знає, як би міг їй допомогти, і закликав на пораду свого молодшого брата Курта. Емма знала, що Курт займає значну посаду в «Робітничому фронті» доктора Лея. Невдовзі Курт запросив її на розмову в готель «Кайзергоф» і сказав, що довідався про Кодета дещо неприємне. Він у концтаборі в Дахау, куди потрапив нібито за спробу перевезти контрабандою брильянти до Чехословаччини, а насправді через те, що хтось повідомив гестапо про його багатства. Його хотіли примусити перевести свої капітали до Німеччини, а коли виявилось, що він усі гроші вклав у завод, посадили його в Дахау.

Клубічко перебив її запитанням, чи сказав їй Курт Гейдлер про те, хто доніс на Кодета в гестапо. Так, сказав, що це вчинив Кодетів компаньйон Віртер, очевидно, для того, щоб заволодіти карловарською фабрикою. Курт кілька разів питав її, чи мав Кодет статки, крім фабрики; вона відповідала, що мав, що мусив мати. Знала, що Кодет страшенно кохався в діамантах і коштовних камінцях, і не раз бачила, як він милується ними. Призналася також, що хотіла деякі з них взяти собі, бо Кодет був скупий і вона при ньому не мала можливості навіть добре вдягатись, але чоловік, завваживши ці наміри, заховав діаманти так, що вона не змогла їх знайти.

Під час другої зустрічі Курт Гейдлер натякнув їй, що в нього є ідея, як розгадати таємницю Вілема Кодета. Він, мовляв, випадково зустрівся з колишнім управителем готелю «Пупп», і той впевнений, що Кодет сховав свої скарби в якомусь з роялів. «Пупп» після краху Кодетової фірми купив один з тих роялів, і управитель влаштував так, щоб його поставили на склад. Але оглянути рояль він не встиг, бо непорозуміння з дирекцією готелю змусили його втекти з Карлових Вар. Отож Курт і подумав собі, чи не можна б примусити Кодета відкрити таємницю в інтересах дочки. Йому навіть спало на думку, як це зробити.

В Дахау він мав знайомого офіцера. То був Еріх Боденшатц, що кілька років тому брав участь у страшенній бійці між СА та комуністами і змушений був після того зробити собі пластичну операцію. Боденшатц якийсь час був інструктором генлейнівських загонів у Карлових Варах. Курт знав, що Еріх ніколи не мав грошей, і запропонував домовитися з ним, щоб він влаштував таємну зустріч Кодета з дочкою. Потім Боденшатц відповів, що він згоден, але вимагає одразу 5000 марок та 10% майбутніх багатств.

Ізабелла на це пристала, і Курт поїхав з Еммою до Баварії. Еріх слова додержав, призначив Кодета в лісову команду, а в лісі на нього чекала донька. Кодет, зворушений зустріччю, розповів їй, що весь свій капітал, 2—3 мільйони крон, заховав у два роялі з власної фабрики, які можна розпізнати по тому, що мають довкола назви марки «Орфей» півколо з двох лаврових гілочок.

— А що сталося з Кодетом? — запитав Клубічко.

Емма вдавала, що не знає, а потім призналася, що Бо-

деншатц одразу ж послав його до табору знищення, де він і загинув. Дочка її хоч і сказала Еріхові та Куртові, що коштовності сховані в роялях марки «Орфей», але подробиці про лаврові гілочки затаїла, одразу ж зміркувавши, що було б найкраще, коли б ті роялі знайшла вона сама. А ці двоє кинулися шукати роялі. Боденшатц одержав відпустку і зобов'язався, що віддасть партії Генлейна половину скарбів, а свої витрати в Чехословаччині буде компенсувати англійськими фунтами. Курт, що став уже групенфюрером, приїхав до Віртера і від імені нацистської партії категорично наказав йому розповісти про роялі все, що знає. Однак Віртер сказав лише, що два роялі марки «Орфей» є в Празі. Курт уповноважив оглянути роялі Герберта Ванке, молодого карловарського генлейнівця. Проте Герберт нічого в них не знайшов, так само як і Еріх в трьох роялях у Карлових Варах, про які довідався від Віртера. Ім стало ясно, що діла не буде, поки вони не домовляться з Віртером про поділ здобичі. Але скоро вони зметикували, що Віртер збирається усе забрати сам. Коли б це було в Німеччині, то гестапо одразу б витягло з нього таємницю, але в Чехословаччині вони були безсилі. Віртер пішов на переговори тільки тоді, коли Еріх пригрозив, що Кодетова дочка зголоситься, як законна спадкоємниця майна, і вимагатиме, щоб тутешні установи розшукали майно з його допомогою.

— Якщо я не помиляюсь, то ви сказали це Віртерові під час розмови на Садовій, тридцять два? — перебив її Клубічко.

Бертон ствердила.

— І при цьому ви, певно, натякнули йому, що були б змушені розповісти органам влади про його роль у трагічному кінці вашого колишнього чоловіка?

— Так, я йому про це сказала,— відповіла вона тихим голосом.

— Це була ваша ідея чи Боденшатцова?

— Це була ідея моєї доньки. Вона ще в Баварії вдавала, ніби закохана в Еріха і збирається вийти за нього заміж.

— Але Віртер, здається, не дуже злякався і сказав вашій доньці лише про «Орфея» в Празькій консерваторії? А що було далі?

— Що Еммі в консерваторії не пощастило, ви, певно, знаєте. Боденшатца це розлютило, а він взагалі

шалений, я сама його боялась. Він взяв Віртера в лабеті і пригрозив, що коли той не скаже, де стоїть другий позначений «Орфей», то йому буде непереливки. Віртер попросив двадцять чотири години на роздуми. Коли строк минув, він сказав мені, що «Орфей» схований у місці, накресленому на плані, який він мені вранці дасть. Але тут прийшли ви і забрали його, перше ніж він виконав обіцянку. Нам, щоправда, одразу ж спало на думку, що план у нього в сейфі. Ми відчинили сейф і взяли карту, де, крім уже відомих місць, було позначено також третій пансіонат. Потім ми довідались, що Віртер попросив у вас захисту.

— Хто вам про це сказав? — запитав Клубічко.

— Не знаю... я її не знаю... — відповіла Бертон.

— Її? Це була жінка?

— Так. Я знаю про неї лише те, що вона — колишня коханка Еріха. Еріх мав багато коханок, він подобався жінкам.

— Та жінка, що давала відомості Боденшатцу, працює в поліції?

— Я вже вам сказала, що нічого про неї не знаю. Знаю лише, що вона інформувала Еріха про кожен крок тутешньої поліції.

— Вам недобре? — запитав Клубічко в Тикача, який усе помітніше хвилювався.

— Ні, можете провадити допит далі, — відповів Тикач.

— Чи Курт Гейдлер теж знав довірену особу Боденшатца?

— Не знаю... не думаю... принаймні він ні разу не згадував, що говорив з нею.

— Якщо я вас добре зрозумів, ви були переконані, що такий рояль стоїть в концертному залі третього пансіонату, бо Віртер позначив це місце на плані?

— Так, але він нас обдурив. Коли Еріх пішов туди з кількома тутешніми генлейнівцями, там не виявилось нічого. Еріх повернувся такий розлючений, що коли б Віртер був поруч, убив би його.

— Проте Віртер уже був у поліції.

— Не зовсім так. Еріх подзвонив до своєї знайомої і дізнався, що Віртера звільнили з-під арешту і повезли до «Імперіалу».

Тикач, який весь час počував себе недобре, почав прислухатися.

— А ви знаєте, чому ми звільнили Віртера?

— Гейдлер сказав мені, що Еріх вжив заходів у місцевому секретаріаті СДП. А звідти пригрозили шефові поліції, що партія поскаржиться органам влади. Шеф подзвонив до Праги, і йому звеліли негайно відпустити Віртера.

— Я ж казав, що Віртера вбив Петровіцький,— про бурчав Тикач.— А що вам відомо про дальші події? — запитав він Бертон.

— Боденшатц подзвонив комусь в «Імперіал» і довідався, що Віртера поселять у покої з виходом на терасу. Потім він поїхав туди.

— Очевидно, він хотів дістати у Віртера пояснення, чому той позначив на своєму плані неправильне місце?

Бертон кивнула головою:

— Але тут сталося непередбачене. Щоб полегшити справу, урядовець «Імперіалу» наказав дати Віртерові снотворне, а кельнер намішав його не лише у каву, а й у карафку з чаєм. Коли прибув Еріх, Віртер, як і детектив, що його стеріг, спав так міцно, що всі спроби його розбудити були марні. Еріх розлютився і вдарив Віртера кастетом дужче, ніж хотів. Побачивши, що Віртер конає, утік, нічого не довідавшись.

— Що мене дивує,— втрутився Клубічко,— то це те, чому він одразу ж не накивав п'ятами.

— На це була причина,— відказала Бертон своїм тихим голосом.— Ми дізнались, що до Віртера приїде з Німеччини його колишня коханка Баумрук. Еріхові спало на думку, що вона, можливо, знає Віртерову таємницю, але перш ніж ми з нею змогли поговорити, її затримала поліція. Еріх про це довідався своїм звичайним шляхом. На той час він уже став зовсім безтямним і вигадав божевільний план: за допомогою своєї довіреної викрасти Баумрук із поліції і примусити її сказати все, що знає.

— І йому пощастило?

— Цього я не знаю,— відповіла Бертон.— Еріх сказав, що Баумрук поки що нічого не сказала, що він випустить її на волю і буде за нею стежити, бо вона, очевидно, піде туди, де стоїть рояль. Більше я від нього вісток не мала.

— А де ви її тримали? — запитав Тикач.

— Еріх замкнув її в льох ресторану «Вахтмайстер».

— Послухайте,— знову устряв Клубічко,— а яку роль, власне, грав у цьому Курт Гейдлер?

— Я гадаю, що Берлін доручив йому стежити за перебігом справи.

— А не спадало вам на думку, що ви нічого не одержите, коли скарби вашого чоловіка знайдуться?

— Так, але я повірила, коли нам як запоруку дали тисячу фунтів стерлінгів.

Довгий допит стомив її, і вона попросила дозволу відпочити. Тикач був проти, але Клубічко примусив його погодитись.

— Вам і самому треба відпочити,— сказав він.— Ніколи б не повірив, що порівняно легкий допит міг би стомити такого досвідченого криміналіста, як ви.

Тикач сумно глянув на нього і знизав плечима.

— Гаразд, ходімо вип'ємо десь по чарці.

— Коли дозволите,— відповів Клубічко, котрий за ним занепокоєно стежив,— я заведу вас в одне пристойне місце. Нічого не маєте проти «Прекрасної принцеси»?

— Зроду не був там,— зауважив Тикач.

— І даремно, бо там збираються справжні гурмани. Гастрономи не вдаються до злочинів, це створіння миролюбні. Вони єдині безтурботні істоти серед нас; я часом люблю серед них відпочити.

— Може, і я робив би так, коли б мав вашу платню,— пробурчав Тикач.

— Вона не набагато більша за вашу, але я не маю на шні сім'ї.

— Кажуть, ви багато витрачаєте на книжки.

Клубічко глянув на нього невпевнено.

— Уже Трампус роздзвонив?

— Ні, всім відомо, що ви зупиняєтесь біля кожної книгарні.

Клубічко перевів подих.

— А я вже гадав, що цей милий хлопчик... Бо він поширює про мене плітки, що я, мовляв, маю велику бібліотеку, але що жодної книжки не купив.

— Крадете в обвинувачених? — запитав Тикач.

— На це я не зважуюсь. Просто позичаю в своїх знайомих.

Тим часом вони підійшли до того гарного, хоча зовсім не шикарного будинку, що звався «Прекрасна принцеса». Поминули перший зал з жовто-золотими стінами. Там було кілька порожніх столів, і Тикач хотів був сісти за

один із них, але Клубічко потяг його в інший, сіро-синій.

— Замовимо собі простий обід, який їв колись Гете. Не заперечуєте? — запропонував Клубічко.

— Це також був гурман? — запитав підозріло Тикач.

— Ще й який! Любив їжу, жінок, поезію, філософію і високі титули. Коли був здоровий, то обідав у цьому будинку. Тут і досі подають «гетевські обіди».

Він підкликав кельнера і сказав:

— Подвійний «Гете».

«Гетевський обід» починався скромно: чистим яловичним бульйоном із сухариками. На другу страву була форель у маслі, — судячи з її величини, неабиякий хижак з якоїсь крушногогорської річки.

— Це добра страва, — запевнив Клубічко, — набагато смачніша за того судака, що його полюбляють вищі консистерні радники на прийомах. Якось мене пригостили ним у приятеля, то через три місяці довелось оперувати жовчний міхур... Правда, — додав по хвили, — я з'їв тоді ще й теляче філе, суп із кнедликами¹ та два шоколадних тістечка.

Після форелі їм принесли шатобріан з молодими овочами та воловий шніцель з анчоусовою підливою. На закуску подали персикове морозиво.

— І це Гете їв щодня? — спитав Тикач, насилу перевівши подих і наливаючи собі чарку своєї улюбленої бежерівки.

— Коли був здоровий. Колись їли не так, як тепер. Їздив сюди один південнонімецький князь, так його улюбленою стравою був паштет із тридцяти дев'яти жайворонків. Звалося це паштет а-ля Россіні.

— Звір.

— Мені теж шкода тих пташок, хоча їм від того й не легше, а ще більше шкода тих раків, що їх якось замовила моя знайома у Лінгарта. Та боги її за те покарали. Накинув там на неї оком якийсь вичепурений джентльмен середніх років, і вона забрала собі в голову, що то перший секретар італійського посольства. Трохи з ним прогулялась, а потім мені призналася, що то був місцевий перукар, котрий мав так мало роботи, що мусив підробляти як приватний детектив, доглядаючи панство у Лінгарта. Воно завело собі моду їздити до Лінгарта, обвішавшись найкращими сімейними дорожочінностями.

¹ Чеська національна страва.

Коли б сюди їздила леді Дадлей, то за нею ходило б щонайменше чотирнадцять до зубів озброєних детективів.

— На щастя, вона сюди не їздить,— буркнув Тикач.

— Можливо, лише тому, що вона вже давно померла. Знаєте, її чоловік був для неї застарий і, щоб якось компенсувати вікову різницю, засипав її подарунками. Одного разу подарував їй шість разків перлів. Тоді це коштувало дванадцять мільйонів на теперішні гроші. А для більшої певності дарував їй ще гарнітури з брильянтів, сапфірів, смарагдів та рубінів — всього шість гарнітурів.

— Це буде..? — запитав Тикач.

— На сімдесят-вісімдесят мільйонів. Куди тому Зденеківі з його двома мільйонами!

— Дуже цікаво. А взагалі мені всі ці гурмани та багачі так остобісіли, що коли я з Карлових Вар поїду з радістю, то саме тому, що не буду їх більше бачити. А тепер чи не пора нам до Ізабелли?

— А вам її нітрохи не шкода? — спитав Клубічко.

— Ні,— відрубав Тикач. Якусь хвилину він ішов мовчки.— Хоча,— сказав трохи згодом,— я починаю догадуватись, що ви маєте на думці. Що вона не винна в тому, що така зіпсована... Так? Але до чого докотилась би криміналістика, коли б ми...

— Я цього зовсім не думав. Я ж не дитина і знаю, що часом навіть ангели бувають зіпсовані... Я мав на увазі інше. Грошей Кодет заробляв немало, але всі вони йшли на задоволення пристрасті до діамантів та інших коштовностей. Все це треба було ховати, щоб не викрали Емма або Віртер. І ця жінка мусила жити з людиною, охопленою манією придбання. Вона була вродлива, це видно й зараз, але Кодет не дозволяв їй задовольняти пристрасть усіх гарних — та, власне, й негарних — жінок: пишно вбиратися, мати коштовності. Коли її посватав містер Бертон, їй було вже близько сорока, а в цьому віці деякі жінки просто дуріють... Оце і є ключ до всього, що сталося пізніше. Вона сказала собі: візьму хоч тепер те, що належало мені по праву дружини. Так вона і вплуталась у цю справу.

— На мою думку, вона просто стерво,— пробурчав Тикач.

— Звичайно. Я тільки спробував пояснити, як часом жінка може стати стервом за допомогою свого чоловіка...

При цих словах Тикач так зблід, що Клубічко запитав, чи не погано йому.

— Ні, я просто перевтомився.

— Але, Тикач, мусимо порадитись, як припинити ровмови про знайдений скарб. І що зробимо із скарбом.

— Я вже сказав: сповістимо міністерство. Надішлемо туди акти та офіційний рапорт.

— А я вам казав, що з цим матимемо самі неприємності,— зітхнув Клубічко.

— Хотів би я знати які! Адже згідно з інструкцією...

— От-от, Тикач! Згідно з інструкцією ви мусите повідомити, що застрелили у винарні «Біля Дечинської брами» активного члена СС, котрий перебував у Карлових Варах у відпустці, і що в іншій нацистки забрали кількасот підроблених фунтів стерлінгів. Знаєте, що б це означало? Перш за все, звичайно, міністерство внутрішніх справ усунуло б вас з посади за порушення найсуворішого наказу: не торкатися й пальцем до нацистів, бо ж наші аграрії хочуть закликати їх до влади, щоб легше було потім домовитися з паном Гітлером. Тут уже вам пощади не ждати, друже мій! Адже через вас виник би міжнародний конфлікт. Вони б, звісно, промовчали про те, що їхній есесівець діяв тут як гангстер, а звинуватили б вас у тому, що ви викликали політичну суперечку і застрелили одного з улюбленців фюрера.

— Це можливо,— погодився Тикач, помовчавши.— Так що ж нам робити?

— Що? Ви застосували зброю в самозахисті після трьох його пострілів. От як. І сталося це, коли ви його заскочили під час розправи з Баумрук.

— Але ж мені все одно доведеться написати, що це був нацист.

— Так, але дізналися ви про це пізніше. Крім того, я б використав ті фальшиві банкноти, щоб заткнути людям роти. Вклав би їх у Кодетові мішечки і повідомив би, що ми їх знайшли на складі під «Вільгельмом Теллем», коли довідались, що туди вдерлися злодії. Допитуючи Ізабеллу, я б і не заїкався про знахідку в роялі. А її переслідував би за фальшивий паспорт та маніпуляції з підробленими банкнотами. Так само і її доньку. Щодо Курта Гейдлера, то, зловивши, його треба помучити допитами, а потім дати змогу виїхати до Німеччини.

— Тільки цього не вистачало! — буркнув Тикач.

— Маєте рацію, але нічого іншого нам не лишається, друже мій. Адже ви знаєте, що він — підлеглий доктора Лея, однієї з найгірших нацистських акул. Якщо хто в них має силу, то це Лей, і коли б ми спробували спіймати в сіті одного з його помічників, він нам ці сіті пошматував би! Ні, ми можемо тільки бажати, щоб цей чоловік виявився мудрим і мовчав. Може, його примусить до цього Маурін з його газетною гаубицею «Провісник». Я чекаю його тут щохвилини. Крім того, я сподіваюся, що нам допоможе Баумрук. Як ви гадаєте, коли вона зможе говорити?

— В лікарні мені сказали, що вже завтра вранці дозволять півгодинну розмову,— сказав Тикач.

— Чудово. З подальшим розслідуванням почекаємо до того часу. Добре?

— Гаразд. Може, від неї дізнаємося таке, що переверне всі наші плани. А що буде зі скарбом?

— Це найтяжча частина нашої операції. Гадаю, поки що треба його десь сховати.

Тикач витріщив очі:

— Сховати? Затаїти від міністерства? Та це ж обман, найгірше зловживання довір'ям...

— Усе це так, Тикач,— сумно погодився Клубічко.— Те, що я вам раджу,— злочин. Один із найтяжчих. Принаймні за буквою закону.

— І за змістом теж,— заперечив Тикач.

— Можливо. Дивна річ, колего Тикач, ви маєте рацію, але і я теж. Ніколи мені й на думку не спадало, що я можу вчинити злочин, але я таки мушу його вчинити і з цілком некорисливих мотивів... Уявіть собі, Тикач, що ми виконаємо свій обов'язок, складемо акт і пошлемо його разом із здобиччю до міністерства. Що з цього буде? Кодетові дами повідомлять відповідні органи, що вони прибули по свою законну спадщину. Досить буде їм подати посвідку про Кодетову смерть, і спадщину їм буде видано. Цілком у дусі закону. Потім вони віддадуть більшу частину здобичі гітлерівській партії, а та використає її на агітацію проти нашої республіки. А нас міністерство прожене з роботи за те, що ми застрелили одного з найзапападливіших есесівців. І зрештою покарано було б лише трьох: вас, Зденека та мене!

— Може бути,— припустив Тикач.— Ну, а коли б я погодився на фальсифікацію, то що тоді нам робити з

тим скарбом? Сподіваюся, ви не запропонуєте, щоб ми розділили його між собою?

Клубічко засміявся:

— Цього я не запропоную. Формально він належить Кодетові, за мисливським правом — нам трьом, але для нас тільки найважливіше те, щоб він не потрапив до нацистів. Найкраще відкласти цю справу ad acta як питання, що його поки що неможливо вирішити.

— Здається, я починаю вас розуміти.

— Мені саме спало на думку, — вів далі Клубічко, — що це не важко буде зробити.

— Але як саме? — недовіриливо запитав Тикач.

— Кажу ж вам, досить легко. Але при одній умові. Ніхто не повинен знати про це, крім нас трьох, — вас, Трампуса та мене. Ніхто. Розумієте?

— Розумію, — спохмурнів Тикач. — Ось вам моє слово честі. Яке ж це рішення?

— Депозит, — відповів Клубічко.

— Що? Який депозит?

— Я пропоную депонувати коштовності, здати їх на схов до депозиту. В Празькому цивільному суді уже третій рік слухається справа, до розслідування якої і я був причетний. В зв'язку з цією справою було затримано досить цінні речі, власник яких досі не зголосився. Суд ухвалив їх депонувати, аж поки не знайдеться власник. В суді я маю доброго приятеля, що саме веде цю справу. От він і буде четвертим.

— Як то четвертим?

— Четвертим, хто знатиме про нашу знахідку. Це порядний чоловік, і він буде на нашому боці. Я відвезу ці камінчики до Праги, розповім йому про все, ну... а потім трохи підправимо протокол в депозитному відділі і нашу здобич перенесемо туди. Як вам відомо, за законом через певний час все це перейде у власність держави, якщо не зголоситься власник.

— Ну що ж, — пробурчав Тикач, — це було б справді чесним рішенням.

— Авжеж. Бо якщо і є якесь безпечне місце на світі, то це депозит. Середня швидкість, з якою там вирішують справи, — близько двох років. Але нам стільки й не потрібно, бо я, коли трохи звільнюсь, переведу коштовності до іншого, таємного, депозиту.

Скоро по тому до «четвірки» примчав Арне Маурін.

Коли його відповідно поінформували, він так і загорівся, але мусив чекати результатів допиту Гільди Баумрук. Допит не дав нічого несподіваного. Баумрук зізналася, що пройшла в Німеччині навчання у «п'ятій колонії», що вона довідалася про лихо, яке спіткало Віртера, від Боденшатца, що викрав її з поліцейського автомобіля. Проте вона не розповіла йому нічого з того, в чому їй свого часу звирівся Віртер. А він казав їй, що догадується, де сховано «Орфей» із Кодетовим скарбом, але не може поки що до нього добратися. Коли довідається певніше, то подасть їй звістку. Кілька тижнів тому він їй написав, щоб поцікавилась роялем у винарні «Біля Дечинської брами». Коли Боденшатц її викрав, вона про це нічого не сказала. Той негідник довго мучив її, а потім перестав, сказав, що вона, вірна помічниця партії, сама розкаже, де сховано скарб, на який партія має право. Вранці він відпустив її на волю. Потім вона пішла до винарні, не підозрюючи, що за нею стежить Боденшатц.

Тут втрутився лікар і заборонив дальший допит. Дозволив лише, щоб Баумрук підписала своє зізнання.

— Ну, тепер я впіймався,— мовив Тикач.

— Навпаки,— усміхнувся Клубічко,— тепер ви викрутились. Продиктуємо цей допит Мауріну, і тоді його стаття матиме потрібний профіль. Побачите. Хай навіть бомба вибухне, а Петровіцький не зважиться на вас і глянути косо. Між іншим, ви мені обіцяли, що влаштуєте зустріч із тим чесним німцем Пальмером. Тепер для цього якраз слушний час.

— Це можна. З рапорту я дізнався, що його вчора вранці знову побили, коли він ішов на роботу. Бачите, він майстер, а вони приходять на завод о четвертій ранку, щоб усе підготувати. Коли б я керувався наказами Петровіцького, то не звернув би уваги на цю справу, бо вона має політичне забарвлення. Та я вирішив і на цей раз не послухати начальства. То як, хочете глянути на бідолаху Пальмера?

Пальмерові пробили голову і вибили кілька зубів, проте він не втратив бадьорості і охоче почав розповідати. Про напад на себе він знав небагато, бо це відбулося в п'ятні, а крім того,— а їх було щонайменше п'ятеро,— накинули йому на голову мішок. Коли Тикач показав йому фото Боденшатца, Пальмер одразу впізнав того

нацистського інструктора, що п'ять років тому верховодив атаками на збори демократичного табору.

— Де ви роздобули цю фотографію? — запитав Клубічко, коли вони вийшли з лікарні.

Тикач відповів не зразу:

— Я знайшов її в нічному столику однієї жінки... яка його кохала... і зберегла своє кохання на протязі років... Він обплутав її так, що розповідала йому все, що він хотів... А знала багато, бо я їй цілком довіряв...— Він знову помовчав.— Сказала йому й те, що я пішов до винарні «Біля Дечинської брами»,— може, хотіла, щоб мене там застрелили... А коли застрелив його я, втекла від мене із своїм плюшевим ведмедиком і не лишила мені навіть словечка на прощання.

Клубічко був так вражений цим признанням, що не здобувся й на слово.

По паузі Тикач додав:

— Відтоді я не раз згадував ваші слова, що часом жінка може стати стервом за допомогою свого чоловіка...

— Але...— почав розпачливо Клубічко.

— Я знаю,— перебив Тикач.— Я не хотів нічого поганого. Просто не треба було змушувати її одружуватись зі мною. А втім, годі про це.

Коли Мауріну передали всі матеріали, заповзятливий журналіст перш за все окупував телефон відділу безпеки і передав до редакції довжелезний реферат, який ще того вечора вийшов у Празі спеціальним випуском під сенсаційним заголовком:

**СВАВОЛЯ НАЦИСТСЬКИХ ПОКИДЬКІВ
У КАРЛОВИХ ВАРАХ
ТА В ПРАЗІ ***

**ЧИ ПРАЗЬКИЙ ВІДДІЛ БЕЗПЕКИ
СЛІПИЙ І ГЛУХИЙ?**

У статті, передрукованій вранці всіма празькими газетами, ще не запрованими аграріям та фашистам, було описано події саме так, як сподівався Клубічко. Маурін обвинуватив празьку поліцію насамперед у тому, що вона зам'яла спробу молодого прибічника гітлерівської партії Герберта Ванке обміняти в банку фальшиві банкноти. Потім він звинуватив карловарську поліцію, і особисто її шефа в тім, що він намагався затаїти таку ж спробу в філіалі Чеського банку вісімнадцятилітньої Емми Бертон. Маурін недвозначно натякнув на існування

цілої банди, що заховала велику кількість фальшивих грошей на складі під «Вільгельмом Теллем» в роялі марки «Орфей», що належав готелеві «Пупп» і був захований на складі колишнім управителем готелю. До банди входила також Гільда Баумрук, касирка генлейнівської партії в північній Чехії. При спробі переховати фальшиві фунти в безпечне місце на неї напав інший член банди, що перед тим вчинив замах на свого співучасника Віртера. На місці злочину бандита застав шеф карловарської безпеки Тикач, і злочинець намагався його застрелити. До гангстерського блоку причетна і Емма Бертон-старша, в якій також виявлено фальшиві фунти.

Коли Маурін з переможним виглядом прочитав Тикачеві та Клубічку свою статтю, Тикач скрушно опустився на канапу.

— Тепер можна пакувати речі,— промовив він безнадійно.— Я гадав, що ви все це трохи згладите, а ви так розписали, що...

— Не поспішайте,— обізвався Клубічко.— Я, навпаки, думаю, що Маурін нас усіх врятував. Ця стаття обеззброїть Петровіцького.

За годину вони всі прощалися із засмученим Тикачем. В останню хвилину придибав ще й Гашек. Глянув з невимовним докором на Зденека і сказав:

— Для пана Трампуса надійшли якісь гроші. Хоч він їх тепер, певно, має досить... Я дозволив собі одержати їх за нього.

Трампус глянув на поштове повідомлення і мовчки простяг його Клубічкові. Той прочитав:

«ПОСИЛАЮ ВАМ ВАШУ ЧАСТКУ ВИГРАШУ, ЯКУ Я
ОДЕРЖАЛА ПО ВИБРАНОМУ ВАМИ ЛОТЕРЕЙНОМУ
БІЛЕТУ.

ВАША ІРЖИНА СЕДМІКОВА»

— Тут двадцять дві крони і п'ятдесят гелерів,— додав Зденек здавленим голосом.

— Прийми їх з повагою, Зденеку,— сказав Клубічко,— бо це єдині гроші, зароблені безпекою в Карлових Варах.— Ходімо, хлопче, і ви, Маурін, теж.

Під'їхала машина, і вони сіли. Коли авто від'їхало, рушив і Тикач непевною ходою пригніченої горем людини... По хвилі Маурін запитав Клубічка:

— Чи не випили б ви чорної кави?

Клубічко підвів стомлену голову:

— Чорної кави? Охоче. Але в цій машині є тільки одна рідина — бензин. А його я ще не навчився пити.

Та Маурін відімкнув портфель і з переможним виглядом витяг із нього термос.

— Повнісінький чорної кави,— мовив спокусливо, як сирена.— Ви раз у раз кажете, що хочете придбати термос, а потім забуваєте про це. То я вам купив його на іменини.

— Але ж я Вацлав, і день мого патрона буде за кілька днів.

— То я вам його до того часу позичу.

— А я зголоднів,— несподівано втрутився до розмови Трампус.— Клубічку, дайте-но сюди ті шкварки, що взялі в Тикача.

— Але...

— Я знаю,— відрубав Трампус.— Я почуваю себе зовсім здоровим. Мені тільки не ясно, що саме мене вилікувало — карловарська мінеральна вода чи гусячі шкварки.

Коли вони востаннє глянули на Карлові Вари, Клубічко подумав: «Бідний Тикач».

Рано-вранці Петровіцький викликав до себе Клубічка.

— Сідайте,— запросив. Він досить довго з ненавистю розглядав Клубічка, потім заговорив: — Тикача я ще залишу до Нового року в Карлових Варах. Але призначу туди доглядача, щоб він уже не зміг нічого накоїти. Згодом переведу його сюди, щоб мати під наглядом. Ніколи б не подумав, що він такий проноза.

Клубічко хотів щось сказати, але Петровіцький зупинив його жестом.

— А ви вже краще мовчіть. Адже я добре знаю, що режисером були ви.— Він глянув на годинник.— За чверть години почнеться нарада міністрів. З приводу статті того вашого Мауріна. Протест пана посла Айзенлора я вже маю. Як ми з того всього виплутаємося, я не знаю, але англійське посольство радить не поступатися.— Він підвівся і злісно зиркнув на Клубічка.— Цілком можливо, що для вас це минеться щасливо. Тепер. Але це лиш тимчасова констеляція, бо Маурін багато зчинив галасу. Не виключено, що колись ви пошкодуєте, що заварили цю кашу. Ви добрий криміналіст, але на політиці зовсім не розумієтесь. На вашому місці я став би обережнішим. А Мауріну перекажіть, щоб своєчасно

забезпечив собі британську візу. Чи, може, йому більше до вподоби Москва?

Клубічко знову спробував заговорити, але Петровіцький і на цей раз примусив його мовчати владним рухом руки.

— Ту справу з фунтами можете довести до кінця. Певною мірою це нам корисно. Ви все ще мешкаєте на Тихій вулиці?

Клубічко кивнув.

— Поліцейського, щоб стеріг вас, я вам не дам,— категорично закінчив Петровіцький.— Мусите самі дбати про себе.

І він повернувся до нього спиною.

„ЧОРНА
ЗОРЯ“

Переклав
Володимир Собошовиц

Перекладено за виданням:
Emil Vachek
Černá hvězda
Mladá fronta
Praha
1959

— Власне, все почалося з отруєння нашого песика,— мовила економка пані Трскова.— Ми його звали Чадуник.

Детектив Кост змуджено занотував у своєму записникові: «Отруєно собаку» — і без особливої цікавості слухав далі.

— Але зважте, пане, його, власне, звали не Чадуник, це ми тільки так кликали песика по-домашньому. Справжнє його ім'я за родоводом — Сір оф Рівер, а його батьків звали Дракон та Бетті.

— Облиште про це!

— А його прапредка, дворазового чемпіона Голландії, звали Мідуел Маккей.

— Маккей?

— Ви його знали?

Кост похитав головою. Так звали одного німецького письменника, що жив у Англії. Але той був Джон, а не Мідуел. Кост не вельми цікавився літературою, проте колись, давненько, йому доручили справу банди злочинців, що називали себе анархістами. Тоді Кост сумлінно перечитав усе, що було видано чеською мовою про анархістів, і натрапив на книжку отого Джона Маккея «Анархісти».

— Цей ваш Чадуник був бульдог?

— Де там бульдог — шотландський тер'єр. У народі їх ще звуть швабрами, та ви, певне, це знаєте. Такий собі гарнюсінький, милий песик,— майже закохано упевнила детектива бездітна, велично огрядна пані Трскова.— Скільки живу, поряднішого песеняти не бачила. Його любили всі.

Кост теж любив собак, але було вже по дев'ятій, а він мав ще оббігти мешканців аж трьох квартир. Сумно дивився, як на покинутому шезлонгу малесенький павучок фанатично снував своє мереживо, дарма що був уже кінець вересня.

— Отже, вашого собаку отруєно? Маєте на когось підозру?

Трскова багатозначно помовчала, а тоді проказала:

— Його, власне, не отруєно на смерть. Тепер він, бідолашний, лежить у лікарні. І я сподіваюся, що очуняє, хоч має заслабке серце.

— Я також сподіваюся,— сухо мовив Кост.— Ви вже повідомили кого слід?

Трскова похитала головою:

— Боронь боже, пані не дозволила! Вона не любить, коли до нас ходять офіційні особи. Та й, мовляв, яка з того нам користь. Сердешному Чадуникові однаково від того не полегшає... А втім,— дещо драматично додала пані Трскова,— якщо хочете знати мою думку, то справжня причина, мабуть, в консервах.— Коли ж Кост, нічого не розуміючи, вирячив на неї очі, докинула:— Щиро кажучи, я не думаю, щоб хтось намагався отруїти песеня, бо це вчинила сама мадам.— Зупинивши помахом руки детектива, Трскова вела далі:— Звісно, вона отруїла його несвідомо, просто їй шкода було консервів з яловичини, що лежали в нас іще з тридцять восьмого року. Коли я знайшла в коморі бляшанку й сказала, що її треба викинути, у мадам, на жаль, саме був черговий напад скупощів, і вона заперечила: ні, мовляв, консерви ще цілком добрі, приготуйте з них Чадуникові обід. Я послухалась, а за годину по тому Чадуник почав скавучати. Аби ви тільки чули, як цей бідолаха вміє скиглити!

— Але ж якщо ваше песеня отруїлося консервованим м'ясом,— сердито мовив Кост,— то це не має нічого спільного з грабунком. І взагалі найкраще, певне, буде, якщо ви познайомите мене з пані Салачовою.

— На жаль, цього я не можу зробити. У мадам репетиція нової вистави, і вона в театрі.

— Але ж, людоньки, що ви собі думаєте! До вашого помешкання вдерлися злодії, як ви самі свідчите, десь між першою і другою годиною ночі. А нас ви кличете аж о дев'ятій. Та ще й тоді, коли головного свідка немає вдома. То принаймні покажіть мені кімнату, де це сталося.

— Це також неможливо,— відповіла Трскова.— Пані той pokій замкнула.

Кост вибухнув:

— Знаєте, що я вам повім: розслідуйте усе самі. А як

схопите грабіжника, зателефонуйте нам. Це ж просто злочин — морочити людей, які й без вас мають клопоту по саму зав'язку. Ваша пані викликає мене, а сама замикає кімнату і йде собі на репетицію. Може, вона боїться, що я її пограбую? Отже, перекажіть їй усе й будьте здорові.

— Я б вам не радила кокошитися від самого ранку. По-перше, мадам вас взагалі не викликала, а зробила це я. По-друге, коли я сказала, що так цього не полишу й зателефоную до КНБ, вона одразу кудись повіялась. А як вона вмовляла мене, щоб я вам не дзвонила!

— Я нічого не розумію.

— Тоді я розкажу вам усе докладно. Спершу трапилося ота притичина з бідолашнім Чадуніком, мадам це дуже вразило. Тільки-но почула песикове скавучання, схопилася за голову й почала репетувати, ніби хтось отруїв собаку навмисне, аби вдертися до нашого помешкання. Я почала втішати мадам, дала їй понюхати рештки консервів. Після цього вона переконалася, що Чадуніка отруїла сама, і послала мене з песиком до санаторію «Полегкість», яким керує її добрий приятель професор Соумар. Той мене запевнив, що врятує Чадуніка. Відтак мадам заспокоїлась і поїхала до театру. Згодом повернулася, подзьобала на кухні з пателень та каструль, пішла нагору й добрі дві години крутила платівки з Бетховеном. Бачте, він її заспокоює. Потім подзвонила, щоб я приготувала їй чаю, але тільки-но нагрілася вода, мадам передумала. То я лягла собі спати. Не встигла задрімати — знову дзвонить. Мовляв, золотко, не гнівайтесь, але чаю я все-таки випила б. Коли я принесла їй нагору чаю, то почула, що вона з кимось розмовляє по телефону. Ага, думаю, нині матимемо нічну зміну! Себо вона, як не може заснути, телефонує знайомим і теревенить з ними.

— Це справи не стосується! — сердито перебив Кост. — Пані Трскова, чи не здається вам бодай іноді, що ви не сама на світі? Їй-право, у мене для вас немає стільки часу. Отже, ви спинилися на тому, що ваша господиня з кимось розмовляла.

— Оскільки мадам говорила значно приязніше, ніж завжди, я вирішила, що вона розмовляє з композитором Гейтманеком, — відказала економка трохи дратівливо.

— Звідки ви знаєте, що це був саме він? — спитав Кост неприязно.

— З голосу. Якби пан прослужив п'ятнадцять років у актриси, то не дивувався б. Мадам має зо сто інтонацій, п'ятсот різних усмішок і, вважайте, кілька десятків поглядів. Для кожного — інше. Словом, то був Гейтманек, але не в тім річ.

— А в чому ж? — гримнув Кост, насилу стримуючи злість.

— А в тому, що десь о пів на дванадцяту телефон іще працював. — Кост запитально дивився на Трскову, і вона вела далі: — Я поставила їй чашку з чаєм на нічний столик і можу забожитися, що на ньому не лежало ніяких ножичків. — Кост ледве стримував лютю. — Не лежало там нічогоісінько, окрім книжки «Шоу «Путівник інтелігентної жінки по соціалізму і капіталізму», що її мадам придбала за моєю порадою. Знаєте, я завше їй дорікаю, що вона читає багато белетристики і геть занедбала поважну літературу... — За хвилину Трскова добулася до своєї спальні, яку змалювала детективові з бальзаківською докладністю. Потому задоволено мовила: — А десь так за півгодини почався отой рейвах.

— Нарешті! — з полегкістю зітхнув Кост.

Трскова нищівно зиркнула на нього:

— Сплю, коли це нараз чую удари гонга, як грім! — Обличчя її набрало трагічного виразу. — Мушу сказати, що прокидаюсь я поволі, якщо засну міцно. Тож пані довелося калатати довгенько. Поки я намацала вимикач, поки накинула халат...

— Змилюйтеся, — простогнав Кост, — чи не краще вам почати з того, як ви прийшли до господині?

— Але я в неї не була! — заперчила Трскова. — Лишень стояла під її дверима. Мадам на ніч замикається.

— Але кінець кінцем вона вам усе-таки відчинила? — Кост ледве володів собою.

— Саме так, як ви сказали, кінець кінцем. Стукаю в двері, а вона верещить: «Трскова, тут хтось був!» — «То відчиніть», — кажу. А вона знов: «Тут хтось був». З усього видно, очманіла зі страху. Я кричу: «Та відімкніть-бо!» А вона: «Трскова, коли ж в мене ноги тремтять...» Любий пане, я в мадам уже п'ятнадцять років і могла б про неї написати книжку. Знаю, з якого боку до неї підступитися. Ото й скакала б я під її дверима півгодини, поки вона відчинила б. Ні, до мадам треба з вихиласом. Я й кажу спокійно: «Гаразд, мадам, я вибіжу на вулицю й гукатиму патруля...» На моє вийшло: тільки про-

мовила це, ноги їй перестали тремтіти, і вона враз відчинила.

— Слава тобі господи! — вдячно мовив Кост.

— Але такою я її ще не бачила, навіть коли над Прагою літали бомбардувальники. Геть перелякалася.

— Чого? Кого?

Трскова тільки стонула плечима й епічно провадила:

— Друге, що мені впало в око, — був безлад у кабінеті біля спальні мадам. Довкола письмового столу валялися папери, шухляди висунуто, деякі лежали на підлозі, — словом, так наче там попорядкувало гестапо. Дарма що душа мені сховалася в п'яти, я рушила до кабінету, але мадам заверещала, аби я туди не заходила. Я залюбки послушалась і мовила: «Схоже на те, що ви заскочили його на гарячому». Не встигла я це вимовити, як мадам посиніла ще дужче й прошепотіла жалібно, наче в останньому акті «Дами з камеліями»: «Золота пані Трскова, дорогенька, мені щось недобре... Будьте такі ласкаві, принесіть краплі. Вони, либонь, у їдальні за барочними дзигарями...» І це була та пастка, яку вона мені придумала мимохідь.

— Чому пастка? Яка пастка? — сердито спитав Кост.

— Таж цих крапель у їдальні не було, бо мадам тримає їх у шухлядці свого нічного столика. А послала мене по них тому, що там сто шухлядок, слоївків і склянок. Я нишпорила хвилині десять, чую — знов калата в гонг. Біжу до неї, а мадам мені каже: «Трскова, хай вам усячина, як вам не соромно залишати мене так довго саму!»

— Коли б я тільки знав, навіщо ви мені розповідаєте всі ці дурниці! — застогнав Кост.

— Ще я забула сказати, що на столику біля неї лежали ножички, — ніби сама до себе мовила Трскова.

«Ще п'ять хвилин — і я застрелю її», — подумав Кост.

Не здогадуючись про цей присуд, Трскова провадила.

— «Тих крапель, — кажу їй, — я не знайшла. Тепер подзвоню до КНБ». — «Зробіть ласку, люба», — мовить мадам і лягає на канапі, мов антилопа, що здихає. Я зняла трубку, але гудка не почула. Мене це не дуже вивувало: у нас із телефоном щодня якась історія. Звичайно мадам забуває встромити вилку в розетку.

«Ще три хвилини», — подумки сказав Кост.

— Глянула — з вилкою все гаразд. Відтак знову пробую телефонувати, але знов нічого не виходить. «Не

щастить,— каже мадам невинно, мов Джульетта до того, як побачила Ромео.— От негідник, вередує саме тоді, коли найбільше потрібен!» — «То я до КНБ піду»,— пропоную. «Я вам дивуюся,— відказує мадам,— невже у вас стане совісті кинути мене тут напризволяще?» — «Але,— відповідаю,— щось же треба робити; хтось сюди вдирався, а ми спокійнісінько ляжемо спати, ніби нічого й не сталося?» Отут, пане, й почалося. «Як ви можете так категорично твердити,— напалася вона на мене,— що сюди хтось удирався?» — «Навіщо тоді ви зчинили такий гвалт? — заперечила я.— А рейвах у вашім кабінеті?» — «Який рейвах? — питає вона медово.— Будьте такі ласкаві, покажіть мені цей рейвах!» Я, звісно, метнулася до кабінету. Та ба — двері було замкнено. «Усе, врятувалася»,— подумав Кост, а вголос мовив: — Що ви кажете? І замкнула їх ваша господиня?

Трскова кивнула головою.

— Та й не тільки це. Вона все в кабінеті прибрала, ніде й сліду паперів. «А де папери?» — вже я на неї з мокрим рядом. «Які папери?» — питає невинно, мов дитина. Я на це: «Папери зі столика, що валялися на підлозі, я їх бачила на власні очі». — «Господь з вами, коли ви це могли бачити!» Мадам раптом забула, що їй тільки-но було погано і що ноги їй тремтіли, сковзнула на килим, скорчила для мене першокласну заспокійливу усмішку і сказала: «Трскова, той столик замкнено, і ключик від нього лежить в оцьому столику біля моєї канапи». Тоді повела мене до дверей на терасу: «Ці теж замкнено і ключик стирчить у щілині. Чи не так?» — «Чом же це ви калатали як божевільна в гонг? — напустилась я на неї.— Може, й цього не було?» Вона похитала головою, всміхнулася, полоскотала мені під лівою лопаткою і мовила: «Голубонько, годувальнице моя дороженька, подаруйте мені це. Щось мені приверзлося, і я спросоння зачепила гонг. Оце й усе, золотко. А тепер ідіть спатки й вибачте мені, що потурбувала вас».

— Пані Трскова,— сказав Кост,— ви пам'ятаєте те місце в біблії, де Каїн убив Авеля? Признаюся вам чесно, що коли й далі так піде, то буде з вас Абель. Єдине, що я від вас хочу,— це факти. Я записав усього на-всього п'ять рядків, а ви забрали в мене ось уже півгодини.

— Пане,— з гідністю відповіла Трскова,— я читала, що КНБ — це не колишні поліцаї, а друзі людей. А ви,

бач, який — погрожуєте мене вбити. А за віщо? За мою зичливість. Я...

— Гаразд...— відказав Кост зовсім кволим голосом,— докінчуйте вже як умієте. І якщо після всього я лишуся живий,— викличте таксі, хай одвезе мене до вашого Чадунника.

— Але можете собі уявити,— вела далі Трскова,— спати я вже не могла.

— Каїн і Авель,— муркнув Кост.

— Весь час наслухала, чи мадам знов не «зачепить» гонг, а о шостій ранку мені це набридлило.

— ...Авель!

— Я одяглася,— сказала Трскова люто,— і пішла до саду, хоч іншим разом...

Кост ніби ненароком стромив руку до кишені, де детективи тримають револьвери.

— Але ж про це я мушу вам розказати,— додала з відчаєм Трскова,— на цей час я вже в усьому розібралася. Безладдя в кабінеті я бачила, бачила розкидані папери, то й зметикувала: мадам послала мене по краплі, щоб устигнути прибрати там.

— Але навіщо це було їй? — спитав Кост і витяг руку з кишені.

— Так, це питання, як сказав Гамлет,— мовила Трскова замислено.— Цього я не знаю і покликала вас для того, щоб ви це розплутали.

— Розплутати це може лише той, хто висповідає пані Салачову. І такою людиною повинні бути ви. А я знаєте що вчиню? Піду собі, бо, власне, нічого не сталося, як твердить ваша мадам.

— Коли ви підете,— вигукнула Трскова,— то з вас потім стане Авель. Тут щось є, і ви мусите допомогти мені це розплутати. Будь ласка, ходіть за мною.

В саду, за кілька кроків од стіни, була альтанка, в ній стояв столик, і на ньому лежав притиснутий камінцем шматок картону.

— Це я знайшла тут уранці,— проказала Трскова драматичним шепотом.

Кост побачив звичайний малювальний картон, прямкутний за формою, на якому акварельними фарбами було намальовано пейзаж: величезна плачуча верба опустила свої коси над берегом і гладінню ставка з порожнім човном.

— Що б це могло бути? — спитав Кост.

— Я ходжу сюди вишивати,— мелодраматично провадила Трскова.— Увечері цього тут ще не було. Мадам пішла до театру, а коли поверталася, то не могла цього покласти, бо я чула, як вона йшла доріжкою просто до вілли. Певно, це лишив той чоловік, що вдерся вночі.

— Дивно,— сказав Кост і ще раз оглянув малюнок, але не знайшов на ньому нічого підозрілого. Ніякого підпису чи напису, взагалі нічого.— Т-так, мене це починає цікавити,— промимрив він.

— Оце вже добре, Каїне,— зраділа Трскова.— Я показала це мадам, а вона: «Ну й халтура ж». І хоч мовила спокійно, зблідла як смерть. А я їй на те завважила, що, мабуть, це зв'язано з нічною пригодою.

— А вона що? — спитав Кост.

— Враз оговталася, бо відповіла зовсім спокійно: «Не було ніякої пригоди, золотко, викиньте це з голови». Я ж сказала, що не можу так цього полишити, бо, зрештою, йдеться і про мою безпеку, і я все-таки повідомлю КНБ. «Я забороняю вам це робити,— крикнула мадам,— не дратуйте мене зранку». Але коли я наполягала на своєму, вона стенула плечима і знов кудись повіялась. Якби йшлося не про велику артистку, я сказала б, що вона зникла, наче сморід. Я хвилю повагалась і все-таки вирішила піти до КНБ, хоча б заради телефону.

— А що з ним, до речі, було? — спитав Кост.

— Таке, пане, що й до смерті не вгадали б,— скорботно мовила Трскова.— Мадам, коли я плигала під дверима, перерізала ножичками дріт. Тож, звісно, я могла набирати номер до самого ранку. Що ви на це скажете?

— Що це погано тхне,— відповів Кост, кидаючи сигарету.— Але все це обходить вас, а не нас, якщо ваша господиня хоче, аби про те ніхто не знав. Я доповім кому треба і скажу, щоб сюди час від часу навідувались.

І пішов.

2

За півгодини Кост розповідав уже про пригоду своєму начальникові Зденеку Трампусові. На це в нього пішло не біля п'яти хвилин.

— Мабуть, це був напад,— сказав Трампус замислено.— Але, певне, нічого страшного не сталося. А в пані Салачової, здається, є причина, щоб цього не розголошувати. А що в нас теж так заведено: де нема позивальника, нема й судді...— Він знизав плечима. Глянув

на акварель, знайдену в альтанці. Ця мазанина видалася йому звідкись знайома; без сумніву, це була копія одного з «шедеврів», що продають у крамницях як художні листівки. Махнув рукою: — Пані Салачову щось непокоїть, але воно не варте уваги, інакше б вона покликала нас на допомогу. Ми повинні шанувати її волю.

Це було приблизно о десятій годині, і невдовзі Трампус забув про цю розмову. І лише по обіді... Сидячи в їдальні, він наминав омлет і рагу та слухав новини по радіо. Раптом диктор повідомив: «Оголошена на сьогодні в Національному театрі вистава «Мариша» братів Мрштіків переноситься через раптову хворобу пані Салачової. Замість «Мариші» ввечері ставитимуть комедію Шекспіра «Дванадцята ніч, або Як вам подобається».

«Чого це сьогодні тільки й розмов, що про ту Салачову? — подумав Трампус, люто жуючи шмат пригорілого пудингу. — Певна річ, її хвороба пов'язана з подіями минулої ночі. Та коли актриса не хоче, щоб у її справи пхали носа...» — І Трампус знову швидко забув про неї, але десь близько п'ятої вдруге прийшов Кост.

— Знаєте останню пригоду з Салачовою? — спитав Трампуса.

— Ще одна пригода?

Кост розповів, що перед четвертою біля Тішнова зазнав аварії літак Чехословацької аеролінії, в якому була також Салачова.

— Дивіться, — вів Кост далі, — о першій годині ночі Салачова до смерті перелякалася, бо до неї хтось удерся в помешкання. Але намагається все приховати: перерізала телефонний шнур, щоб економка не могла нас покликати. Ранком, коли в альтанці з'являється цей малюнок, тікає, щоб ми не могли її допитати. Замикає свою кімнату, відмовляється од вистави через хворобу, а сама летить. Схоже на те, що вона від когось утікала.

— Можливо. Та навряд щоб від того нападника. Бо тоді вона поводитися б інакше. Одне лиш ясно — Салачова не хоче, щоб ми втручалися в цю історію. — Трампус хвилю подумав: — То хай буде по її.

3

Хай буде по її! Легко сказати, але що, як цей випадок засів Трампусові в голові, наче цвях? Так само й детективові з чудним іменем Кост, — він знову подався до

вілли на Ганспаулці: може, пощастить щось іще вилити в бурхливому потоці красномовності пані Трскової. Він і на мить не припускав, що «нападу не було»; навпаки, йому здавалося, що він таки заглядев пробісик у цій таємниці. А надто запало йому в пам'ять, що актриса перед сном розмовляла з композитором Гейтманеком, тож він і подумав: а чи не причетний до цього Гейтманек. Однак, допитуючи пані Трскову, Кост дійшов прикрого висновку, що його підозра марна.

Трскова охарактеризувала Гейтманека як одного з «найневинніших» друзів, котрий відвідує мадам раз на місяць у неділю після обіду; принесе букет («віник», як казала Трскова), вип'є п'ять чашок, з'їсть десяток піріжків — кожен завбільшки з ніг — заграє на фортепіано щось із Сука або своє та іде собі. Щомісяця Гейтманек ставав худіший та галантніший. Тепер він, мовляв, худий, як неапольські спагетті.

— То між ними нічого не було? — рзчаровано спитав Кост.

Трскова співчутливо всміхнулась, пояснила дещо із системи своєї мадам. Оскільки той дженджик дуже послужливий, вона використовує його як багатьох інших своїх друзів, щоб залагоджувати різні неприємні справи: оббивав пороги устаткування, по квитки — словом, робив саме те, що роблять спритних жінок послужливі чоловіки. І мав на місяць теплу дружбу, десяток піріжків і чашок чаю. Кепського чаю, як запевняла Трскова, не жалю, частує найкращим у всенській Європі, бо завжди чайник і кавник раз відгонить каву, а чайник і кавник раз відгонить каву. Потім Кост з'ясував, що й інших приятелів мадам не можна підозрювати не

— Де там, — сказала Трскова з притиском, — вона надто розумна та, власне, вже трохи лінкувата, щоб кохатися кимось. Ні, вона добикає собі друзів доцільно: лікарів, художників, журналістів, письменників, торговців, які їздять за кордон, і завжди їх довкола неї цілий рій. От і мусять один одного пантрувати. Так, дорогий мій, вона вміє шануватися, цього в неї могли б повчитися навіть короновані особи.

— То хто ж це, хай йому дідько, може бути? — безпорадно спитав Кост сам себе.

— Це, мабуть, мені треба у вас питати, — відказала

парк, під який пожертвовано сімнадцять селянських садиб, після земельної реформи перетворено на пансіонат. Зденек прожив там три тижні з дружиною. В пам'яті сплив чарівний куточок на зарослому ставку, напівструхлявілий човен, прив'язаний до берега заржавілим ланцюгом під тонкими вітами старезної плакучої верби. Трампус вийняв зі столу *corpus delicti*¹, що приніс Кост, добре оглянув і здивувався: як цей пейзаж схожий на краєвиди Жегушицького парку! Може, наквацяв його на цьому картоні Салач, колишній управитель Жегушицького парку? Відтак Трампус подумав, що варто було б з'їздити до Арноштова. Але для цього потрібен дозвіл його шефа — Клубічка.

Хоч Клубічкові от-от мало стукнути п'ятдесят, а він був такий же бадьорий, як і п'ятнадцять років тому, коли Трампус познайомився з ним, розслідуючи підробки у Канновій галереї. Клубічко не схожий на детектива; це артист свого діла, а не урядовець, що обіймає посаду шефа відділу безпеки, — він став шефом невдовзі після того, як викрив студента Максанта у вбивстві дівчини Анежки. Кирпи не гнув, з усіма був приятний, а для Трампуса, котрого умовив колись кинути студіювати хімію й присвятити себе службі в КНБ, став другим батьком.

Коли Трампус прийшов до шефа, той стояв біля плитки й варив чорну каву. Клубічко звів очі на Трампуса і приклав пальця до вуст:

— Тихо, Зденеку, скуштуємо нового сорту кави. Знаєш, я тремчу, як артистка перед першим виступом.

Артистка! Здогадується, що Трампус прийшов через актрису? Адже це не вперше Клубічко читає його думки.

— Довго вас не затримаю, — сказав Трампус, — хочу, власне, тільки запитати, чи знаєте, що нині сталося з Салачовою?

Шеф запитливо глянув на нього. Трампус розповів, що знав, і нарешті мовив:

— А що, якби я поїхав до Арноштова?

Клубічко махнув рукою:

— Не варт. Це таке собі задрипане село. Крім того, ти до нитки промокнеш: дощ періщить там майже весь час, а сьогодні з самого ранку.

Трампус виричав очі:

¹ Речовий доказ (лат.).

— Звідки ви знаєте?

— Ну,— відказав Клубічко невинно,— я розмовляв після другої години з тамтешнім відділенням КНБ.

— Про погоду?

Клубічко засміявся:

— Не тільки про погоду. Питав у хлопців, що та як, а вони мені: «Нема в нас жодного «що» та «як», лише зранку ляпотить». А Салач, котрий тебе так цікавить, був приблизно о тій порі в Козаковім у якогось учителя Мюллера, запеклого колекціонера мінералів.

— Це означає,— сердито мовив Трампус,— що ви зацікавилися цією пригодою?

— Бавлюся від рання. Як тільки прочитав рапорт, що подав Кост. Адже Салачова моя добра приятелька. Ця жінка належить до небагатьох артистів, які вміють грати краще, ніж ми.

Однак здавалося, Клубічка більше цікавить те, що діється в мідному кавнику. Він зняв з вогню каву, що закипіла, налив у чашку і з насолодою понюхав.

— Але з вами їй, звісно, не зрівнятися,— зауважив Трампус ущипливо.

— Що ти, любий: куди мені до неї! Вона грає краще, ніж уся криміналка. А як вона декламує вірші! — І майже фальцетом продекламував:

Красне сонце заходить — уранці яскравіше зійде,
а от нам як погасне блякле світло життя —
вічна ніч сном огорне...

Тепер уяви собі, що це було написано десь п'ятдесят років до народження Христа і що Катулл умер, коли йому було всього-на-всього тридцять три роки...

— Клубічку,— вигукнув ображено Трампус,— не робіть з мене дурня і скажіть, що ви уже все знаєте!

— Хвилиночку,— мовив Клубічко й одпив кави.— Як я і сподівався, кава казкова. Після Салачової моя друга любов — Гватемала. Вона мені нагадує найкраще червоне бургундське, принаймні на мій смак,— марка Côte de Beaune, запаси якого мерзотники нацисти випили до останньої краплі, тож мине якийсь час, перш ніж ми...

— Коли ви отак тягнете,— вигукнув Трампус,— то, певно, маєте уже все в кишені, і Салачова...

— Зламала двоє ребер. Але це ти вже теж достеменно знаєш,

Трампус змучено мовчав.

— Чи ти цим не цікавився? Не кажи, що цікавився виключно нападом і забув спитати, що там із сердешною Салачовою, нашою найліпшою актрисою. Треба сказати, відбулася вона досить щасливо. Під час цього вимушеного приземлення трое пасажирів зазнали травм, проте вона постраждала найменше. Боги, як казав Махар, тягнуть руку за нею. Якби в тому літаку сидів я, то, мабуть, розбився б на друзки. Але, звісно, їй було нелегко — кожне ребро обійшлося у п'ять тисяч.

— Що? Які п'ять тисяч? — здивовано спитав Трампус.

— А, — мовив Клубічко лукаво, — либонь, тобі нічого не відомо про цей жарт авіаторів? Ні? Тоді слухай. Після полудня «Дакота», що летіла в Брно, змушена була сісти на полі біля Тішнова. Двоє пасажирів було поранено тяжко, наша Салачова легше. Але як вона опинилася в літаку? Зателефонувавши, вона дізналася, що всі місця до єдиного на літак до Брно продано. Тоді вона вирішила найняти спеціальний літак. Їй відповіли, що в них таке не заведено. Тоді вона мчить до Рузина і там умовляє одного пасажирів відпродати їй свого квитка, заплативши йому за це десять тисяч крон. Ну й полетіла, а тепер ось лежить у лікарні з двома зламаними ребрами. — Клубічко помовчав і додав: — Принаймні я думаю, що вона там лежить.

Трампус, що напружено слухав, спитав:

— Ви гадаєте, її там може й не бути?

— Я хочу сказати, що її там взагалі не було. Ти коли-небудь ламав ребра? Я ламав. То скажу тобі, я ще тиждень гуляв із ними, аж тоді заболіло так, що мусив лягти. Тож я не думаю, щоб вона стрімголов гнала до Брно, аби через якісь двоє нікчемних ребер лягати в лікарню.

— Ви ж можете легко з'ясувати, чи лежить вона там.

— Та я й з'ясовую. Але нещасна «Дакота» порвала під час аварії телеграфні дроти, отож доводиться питати про це стороною. Найімовірніше, Салачова поїхала до Брно машиною.

— Я теж поїду в Брно, — сказав Трампус.

— Ну й непосидючий, — засміявся Клубічко, — ти ж щойно хотів їхати до Арноштова.

Засунувши руки в кишені, Трампус замислено про-

йшовся по кімнаті. Відтак спинився перед Клубічком і сказав:

— Ми не повинні залишати це поза своєю увагою, така моя думка.

— Моя, власне, теж така,— потвердив Клубічко.— Але артистка стільки разів давала зрозуміти, щоб ми не совали туди свого носа! Що ж нам робити? Я тільки припускаю, що вона мусила терміново владнати щось у Брно. Але хіба це причина для того, щоб ми обидва теж туди тарабанилися? По-моєму, треба трохи почекати.

4

Коли Трампус пішов, Клубічко знов поринув у свої думки. Ця історія дуже його непокоїла. Він належав до тих кількох людей, котрі з Салачовою зустрічалися щонеділі. Для Салачової (найближчі друзі звали актрису Лідою) після її особистого лікаря й «духівника» професора Соумара Клубічко був другий близький приятель. Він довго вважав, що Ліда — жінка бездоганно гармонійна, аж недавно... Почалося це приблизно тоді, як її колишній чоловік знову спробував з нею помиритися. Чому вона не відхилила його домагань? Навіть більше того, час від часу зустрічалася з ним. І раптом оце! Все схоже на паніку. Ліда від когось утекла і не хотіла, щоб знали про це власті. Навіть зважилася летіти. Це було неймовірно, бо од війни страшенно боялася літаків і запевняла, що жива в літак не сяде. За хвилю застукотів телетайп. Брненська криміналка сповіщала, що згідно з повідомленням із Тішнова Ліда не схотіла сісти до санітарної машини, замовила собі авто і відразу ж поїхала до Брно. Але там не знають, де вона зараз. Клубічко перелякався, попросив, аби вжили необхідних заходів, і повідомив, що негайно їде до Брно. Ту ж мить задзвонив телефон. Турновське відділення КНБ сповіщало: Салача у вчителя Мюллера нема, але й до Арноштова він не повернувся. Клубічко схопив портфеля й почав укладати потрібні папери. Потому подзвонив Трампусові, що за п'ять хвилин від'їздить до Брно. Відтак іще подзвонив детективу Косту й звелів йому наглядати за віллою Салачової. Коли ж вийшов надвір, Трампус уже був коло автомобіля. Ця восьмициліндрова

машина довезе їх до Брно за три години. Обличчя Трампусові сяяло — він насилу стримував усмішку.

— Ти мав рацію,— буркнув Клубічко.— По Салачовій і місце прохололо, шезла десь у Брно.

— Швидкість сто! — наказав Трампус водієві. В голосі його бриніла прихована радість.

Зупинилися спочатку в Тішнові. У відділенні КНБ їм розповіли, як розгорталися події після того, коли «Дако-та» заорала крилом. Серед загального переполоху тільки Салачова зберігала спокій, хоч було видно, як їй боляче. З літака її винесли. Вона не перечила, коли робили побіжний лікарський огляд (тоді й було встановлено, що в неї зламано двоє ребер), але категорично відмовилася сісти до санітарної машини. Заявила, що їй нічого не болить, що то суцзя дрібниця,— може, мовляв, і почекаати; зрештою, вона скористається медичною допомогою в Брно, заладнавши там свою нагальну справу. Словом, виявила стільки енергії і продемонструвала таку силу волі, що перед нею капітулювали. Навіть виконали її волю: знайшли таксі й позичили шоферові бензину, бо в нього було мало. Всі полегшено зітхнули, коли машина зникла.

— Пікантна, але страшна,— мовив начальник відділення.

Клубічко поцікавився, чи вернувся той водій.

Таксист Томаш Цаба все ще перебував під враженням владної сили тієї жінки.

— Таких, на щастя, небагато,— сказав він Клубічкови,— показала вона мені смаленого вовка.

Він аж злякався: жінка, видно, страждала од болю, проте схоже було, що вона зовсім про нього не думає. «Пані,— звернувся до неї Цаба,— отак я вас до Брно не довезу,— ляжете ліпше до санітарної машини, там вам буде зручніше». Але вона на це відповіла, що заплатити, скільки він хотітиме, якщо довезе її за півгодини до Брно. «Хай буде так,— погодився водій і сказав, скільки це буде коштувати за тарифом. Однак Салачову тариф не цікавив, вона повільно підвелася й сіла в авто. «Рушили,— провадив Цаба,— і я нагадав, що їхати обережно не зможу». — «Женіть як вітер,— гримнула вона на нього,— навіть швидше». Цаба послухався, але весь час спостерігав за нею в дзеркальце. Нараз помітив, що пасажирка знепритомніла. Він спинився і доти ляскав її по щоках, поки очуняла. Замість подякувати, визвіри-

лася, чого спинився. Після цього бідолаха мчав на правду як вітер, дарма що шини поганенькі. «Йй,— сказав він,— тій пані, якось не можна не коритися». Невдовзі були в Брно. Спитав, куди тепер. Вона хвилю мовчала, бо знов їй було зле, та, очумавшись, звеліла одвезти її на вокзал. Накульгуючи, зникла у вестибюлі. Відтак Цаба повернувся додому, а як уже ставив машину до гаража, помітив, що на сидінні лежить дамська шкіряна сумка бежевого кольору. Він одніс її у відділення КНБ.

— От бачиш,— сказав Клубічко Трампусові,— у вирішальну хвилину сили її все-таки зрадили. Стало їх лише на те, щоб дошкандибати до вестибюля, а сумку забула. А чого без неї варта нині жінка?

Він звелів принести сумку, і Трампус бачив, яка боротьба точилася в його душі між обов'язком і повагою до своєї приятельки, перш ніж зважився відкрити сумку. Але там лежали звичайні жіночі речі: пудрениця, губна помада, носовичок, три маленькі ключики, щось понад дві тисячі крон і кілька аркушів якоїсь ролі.

— Це означає,— мовив Трампус, коли вони знов сідали в машину,— що вона лишилася без грошей.

— Так,— ствердив Клубічко,— але вона їх добуде.— А по хвилі: — Навіть не знаю, що дав би, аби тільки побалакати з нею.

— Може, вона в лікарні? — зауважив Трампус.

Клубічко посміхнувся:

— Після того, як відмовилася сісти до санітарної машини?

— Однак і їхати поїздом у такому стані, певно, теж не змогла.

— Вона й не поїхала. Це таки справді спритна жінка, тепер я упевнився. Чому сказала зупинитися перед вокзалом? Бо це місце, де сліди губляться, як на асфальті?

— Цікаво, від кого ж вона ховала ті сліди?

Це запитання вголос поставив собі Трампус, але воно хвилювало також його шефа. Клубічкове жваве обличчя скреслили зморшки, мозок напружився, проте зосередження всіх його думок нічого не дало.

— Коли б я це знав,— нарешті мовив він покірно.— Так, коли б я це знав, то не сидів би зараз як на голках. Але, можливо, ми дізнаємося про це в Брно, адже й нам інколи щастить.

Надзвичайно, невимовно важко шукати когось у чвертьмільйонному місті, важко й тоді, коли це відома актриса, чие обличчя бачать люди на екрані. Але майже неможливо знайти людину, котра уникає зустрічі.

Приїхавши до КНБ, Клубічко і Трампус дізналися, що зрушень нема ніяких. Салачова ніби крізь землю провалилася. Есенбаки¹ нишпорили в готелях, питалися на вокзалах, а ті, хто знав Салачову з фільмів, шукали її на вулицях і в ресторанах; розпитували в лікарнях, — словом, зроблено було все можливе, але це нічогосінько не дало. Розшукують і тепер, та звідусіль надходять невтішні повідомлення.

Розчаровані Клубічко і Трампус вийшли на вулицю.

— Гірше, ніж я собі уявляв, — поскаржився Клубічко. — Зденеку, мушу визнати, що вона нас обвела круг пальця.

— Якщо з нею нічого не сталося, — зауважив Трампус.

Клубічко знизав плечима:

— Салачова не дозволить, аби з нею щось сталося, доки вона не владнає справу, заради якої так поспішала. Втім, що з нею могло статися? Якби знепритомніла чи щось таке — в КНБ про це вже було б відомо. Її ж бо кожен помітить, як фальшиву монету. Просто ми запізнилися на кілька годин.

— Мушу сказати, що це, на жаль, сталося з вашої вини, — мовив Трампус нещадно, — ви надто довго вважали це її приватною справою.

Клубічко хвилю йшов мовчки.

— Юначе, — озвався він нарешті, — я давно вже питаюся в своєї совісті, надто чутливої до всього, і впевнений, що помилки не припустився. Ти не маєш рації, парубче. Я втрутився до цієї справи, щойно прочитав рапорт, але вже було запізно. Якби я дізнався вранці, що до Салачової хтось хотів удертись, то поспішив би до неї і, скориставшись правом дружби, допитав її, а так я зробив усе, що було в моїх силах.

— Можна поцікавитися, що ви зробили? — спитав Трампус трохи іронічно.

— Звелів оглянути всі поїзди до Брно і чатувати на

¹ Працівники КНБ — SNB (sbor národní bezpečnost).

всіх шосе до цього міста.— Трампус хотів щось сказати, але Клубічко перебив його: — І тут, на вокзалі, за моїм наказом її чекали ангели-хранителі, на жаль, певно, доти, поки дізналися, що вона полетіла й попала в аварію. Так, я припустився тільки однієї помилки: мені й на думку не спало, що вона може до Брно летіти. Я знав, як вона фанатично боїться літаків, і думав, що це виключено. Звісно,— додав він сумно,— була то тяжка, непростенна помилка. Оскільки в повідомленнях з поїздів і доріг не було нічого підозрілого,— провадив він, хвилю помовчавши,— і про підкуп у Рузині я довідався теж надто пізно, то гадав, що Салачова десь у Празі. Тоді, як ти сердився на мене за мою бездіяльність, ми шукали її в столиці. Почувши, що вона скінчила свою мандрівку в Тішнові, я утнув таке, що й сам не знаю — добре це чи погано. Я вирішив, що справді не зашкодить, коли події ще трохи розвинуться, аби стало видно, що й до чого. Тому я й розхвилювався тільки тоді, як дізнався, що тут, у Брно, вона безслідно зникла.

— У Брно! — роздратовано перебив його Трампус.— Чому ви з самого початку думали про Брно? Чому не звелили чатувати також у поїздах і на шосе до Ліберця й Карлових Вар? З усього, що я від вас почув, впливає тільки одне: ви знали, що Салачова поспішатиме саме сюди, в Брно. Знали і нічого мені не сказали. Це нечесно. Торочили мені про Гватемалу, а головне лишили собі. Хотів би я знати чому?

Клубічко всміхнувся:

— Ти вже знаєш, я спочатку вважав, що Салачова у Празі. А як довідався про зникнення її чоловіка, то був майже певен, що він теж виїхав до Праги і десь тут її шантажує. Я гадав, що це пояснює, навіщо вона добувала гроші.

— Які гроші? — здивувався Трампус.— Я і про це нічого не знаю.

Клубічко вдав, що не почув його запитання, і вів далі:

— До речі, тому я й подумав, що це її особиста справа. І нам до неї нічого вплутуватись. Я сказав собі: «Її чоловік хотів удертися до неї, він поклав їй до альтанки ту мазанину, і Салачова тепер спробує його якось утихомирити».

— Гм, це й справді могло бути саме так. Але чому ж ви все-таки вибрали Брно?

— Тільки як варіант, парубче. Це було більш чи менш суб'єктивне відчуття.

— Скажіть, будь ласка,— сердито мовив Трампус,— чому у вас не виникло суб'єктивного відчуття, що вона поїде до Брюсселя, і чому до ваших суб'єктивних відчуттів приплелось саме Брно?

— Через капелюх,— невинно відказав Клубічко.

— Та ну! Що ви говорите? Через який капелюх? Через дамський?

— Ні, йдеться про чоловічий капелюх. Згодом я, може, розповім тобі, чому Салачова насамперед мусила поспішати на побачення з одним чоловіком сюди, у Брно. Розповім, коли впевнюся, що маю право розповісти про її особисті справи. Я звелів стежити за його помешканням, а також за всіма місцями, де вони могли б зустрітись, в тім числі й на вокзалі. Але той чоловік, парубче, сплутав усі мої плани. Не було його ні вдома, ні на вокзалі — ніде, де б мав бути. Коли я тобі скажу, через яку дрібницю пустив у хід державний апарат, ти, мабуть, порадиш мені піти на пенсію.

— Що ж це за дрібниця? — неблаганно спитав Трампус.— На вас не схоже — зважати на дрібниці.

— Ну, поки що я справді тобі цього не можу розповісти,— мовив за хвилию Клубічко.— Це особиста справа Салачової, і я не хочу бути неделікатним. Але вернімося до нашої розмови: цей чоловік, якщо то був він, чекав на неї не там, де я сподівався. І ніхто й не здогадується де. Вони нас перехитрували. І тепер, очевидно, справа, принаймні її найголовніша частина, вже скінчилася. Ті двоє зустрілися, без наших свідків порозумілись, і ми не знаємо, що до чого. Ми спізнилися, Зденеку. Я певен, зараз Салачова повертається до Праги. Але ми можемо сподіватися, що дорогою їй знову стане зле, вона спинить машину й шукатиме допомоги. Отоді ми про це дізнаємося, бо всім відділенням уздовж доріг до Праги наказано повідомляти нас про це. Ось приблизно все, що я хотів тобі сказати.

Трампус сердито глянув на нього.

— Бачу, ви мені відкрили лише маленьку частку того, що вам відомо. Слухайте, чому ви приховуєте од мене причину її поїздки в Брно?

Клубічко, трохи подумавши, сказав:

— Ні, юначе, поки що з тебе досить того, що ти знаєш. Решту я розповім тобі іншим разом. І я благаю бо-

га, щоб це сталося десь так років за десять, якщо я, звісно, ще житиму. А зараз ходімо повечеряємо, а тоді пошукаємо якогось закладу, де є бодай п'ятипроцентна чорна кава.

— Клубічку, знаєте що,— медовим голосом перебив його Трампус,— ви йдіть вечеряйте, шукайте п'ятипроцентну каву, а я тим часом розшукуватиму Салачову.

— ...котра мчить до Праги, хоч і невесело, бо двоє ребер...

— Шкода кожної хвилини,— похмуро перебив його Трампус.

— Шкода вечері, сказав би я, хоч вона, певно, теж небагато варта, але в кожного своя справа, як написав Піранделло. Ти, синку, знов поспішаєш поперед батька в пекло. Твоя найстрашніша хвороба зветься гіпертрофія діяльності. Якби ж ти хотів од неї вилікуватися! Але тоді то вже був би не ти.

— Отже, я можу взятися до цієї справи по-своєму?

Клубічко хвилю поміркував і погодився:

— Гаразд, роби що хочеш. А як скінчиш, знайдеш мене в «Гранд-отелі». Щастя тобі, синку.

6

Коли Трампус повернувся десь за дві години, на обличчі в нього було розчарування.

— Якщо ми її прогавили,— сказав,— то хоч добре, що вона не злочинниця.

— Що сталося, юначе? Заспокойся, тебе ще ждуть інші випробування. Салачова щось устругнула з тобою?

Трампус ствердно кивнув:

— Відколи живу, не зустрічав такої лисиці.

— Авжеж, жінки такі — вони або надто хитрі, або надто прості, й досі не досліджено, яка порода гірша. Однак, що ти, власне, довідався.

Трампус вирішив попитати про Салачову в таксистів. Це була добра думка, бо порівняно швидко він узнав цікаву річ. Артистка мала, певно, при собі ще гроші, бо коли знову вишкандибала перед вокзал, то найняла таксі. Звісно, почекавши, поки від'їхав Томаш Цаба. Це авто Трампус знайшов завдяки тому, що більшість людей знає артистку в обличчя. Крім того, на неї звернули увагу, бо вона дуже кульгала. На цьому таксі Салачова доїхала до вілли в Пісарках.

— Ого,— сказав Клубічко, котрий уважно і занепокоєно слухав.— Тобі пощастило. Гадаю, ти вже все знаєш.

— Дещо знаю,— відказав Трампус,— але досі не знаю, чого воно варте. На тій віллі ніхто не живе. Її розбомбили, і тепер стоять самі стіни.

— Це прикро. Але я тебе добре знаю, ти розпитував сусідів. Подумав, що вона не хотіла, аби таксист бачив, до якої вілли їй треба насправді, і що вона пошкандибала туди, аж коли він поїхав.

Трампус потвердив.

— Тих вілл там хтозна-скільки. Проте мені пощастило. На першій же мені розповіли все, що мене цікавило. Ця вілла теж розбомблена, але на першому поверсі вціліло невелике помешкання. Застав я пожильця, якогось Тихого, артиста тутешнього театру.

Клубічко насилу стримав подив.

— Артист, кажеш? Прізвище Тихий? І ти з ним балакав?

Трампус кивнув.

— Як ти йому відрекомендувався? Признався, що з празької криміналки?

Трампус похитав головою:

— Вигадав, буцімто з тутешньої філії аеролінії. Сказав, що дістали від Празького управління прочухана за те, що відпустили Салачову без медичної допомоги і що нам звеліли її знайти. А оскільки наше бюро недалеко від вокзалу...

— Гадаєш, він повірив твоїй байці?

Трампус знизав плечима:

— Ніби повірив. Охоче розповів, що хтось подзвонив біля хвіртки і він здивувався, побачивши Салачову.

— Отже, він з нею знайомий?

— Я про це не подумав, мабуть, знімався з нею в кіно. Це вельми вродливий молодик, справжній кіногерой. Сказав, що вона була в такому критичному стані, аж він злякався. Салачова розповіла, що її спіткало нещастя. Вона забула в літаку сумку з грішми і тепер мусить негайно повернутися машиною до Праги. Слізно благала найняти їй таксі й позичити зо дві сотні крон. Усе це, мовляв, тривало кілька хвилин.

— Стоп,— перебив його Клубічко,— будь ласка, зверни на це увагу. Прилетіла в Брно лишень для того, щоб негайно повернутися до Праги, нічого не зробивши. Да-

лі: вона не поїхала до керівника місцевого театру, а повернула до пана Тихого, в мистецьких колах зовсім невідомого. Що було далі?

— Звичайно, я відразу звернув на це увагу, але подумав собі: мабуть, цього Тихого вона добре знає.

— Можливо. І що ж було потім?

— Тихий зробив, що міг. Змішав їй коктейлю, поклав на канапу, узяв триста крон і побіг по таксі.

— Бачиш,— кинув Клубічко,— Салачова обдумала геть усе, навіть не попросила зачекати перед будинком таксі, яким приїхала. Але розкажуй далі.

— Тихий буцімто тільки за півгодини знайшов шофера, який погодився їхати до Праги. Салачовій ніби стало краще, вона подякувала Тихому, і той провів її до машини. Ну це, власне, й усе. Поїхала десь коло шостої.

Клубічко подивився на Трампуса якось особливо і засміявся:

— Словом, у вересні артистка втнула нам першоквітневий жарт. Ну й жіночка, Зденеку! Летить за десять тисяч до Брно, дарма що боїться літаків дужче ніж чорта, ламає двоє ребер, не лягає до лікарні, як то слід було б чекати, а, навпаки, здихавшись Цаби, їде до розбомбленої вілли, і тут їй теж таланить: саме в сусідстві живе колега, котрий готує їй коктейль, позичає гроші, наймає таксі до Праги. І поки ми тут муляємося, вона знову мчить до столиці. Непосидюча, еге ж?

— Гм,— буркнув Трампус, голодним оком пробігаючи меню,— ось тут пропонують баранину під майонезом, а я залюбки замовив би собі Тихого. Бо він, очевидно, та людина, задля якої Салачова летіла до Брно. Але навіщо? Хто цей Тихий? — вів Трампус далі.

— Хто з тобою розмовляв, я, звісно, не знаю, але тут мешкає артист Тихий. Він співає в хорі місцевого театру.

Трампус витріщив очі на шефа, який щось креслив навороті меню.

— Коли я заходив до Салачової востаннє,— це було минулої неділі,— вона переказала мені через Трскову, що не приймає, бо в неї мігрень. Але Трскова шепнула, що в мадам гість, якийсь артист Тихий з Брно. На вішалці я побачив капелюх, не стримався й оглянув його. На облямівці всередині — назва фірми: «Ондржей Юрайда. Брно». Трскова казала, що їй Тихий не подобається.— Клубічко перестав креслити й відсунув од себе

меню.— Я йому теж не симпатизував, бо сподівався зустрітись з Лідою, а натомість мусив повернутися до празької Сахари. Бозна-чому кажуть, що ми живемо в по-мірному поясі, коли така спекота і такі морози! Тоді Ліда вперше повелася зі мною жорстоко. З помсти я розпитував тут у криміналці про цю людину й дізнався, що це двадцятичотирьохлітній молодик, середній на зріст, з блідим, але вельми вродливим обличчям, і що співає він у хорі опери імені Яначека, де його тримають скоріше заради його постави, ніж заради голосу. Ти не дивуйся, у театрі й не таке буває!

— Дивно, що він уже тоді так зацікавив вас,— зауважив Трампус.

— Чому? — осміхнувся Клубічко.— Я ж тобі пояснив. Ти знаєш, Ліда надзвичайно мила зі своїми друзями, і якщо вона мене залишила в таку спекоту за дверима свого гостинного дому, то напевно мала на те вельми поважну причину. А причина та звалася пан Тихий з Брно. І коли потім я дізнався, що вона подолати свою непереборну огиду до літаків і подалася до Брно, мені спав на гадку той пан. Цей чоловік, міркував я собі, мусив її чимось приголомшити. А втім, мене задовольняє, що з нею нічого не сталося. Правда, зламано ребра, але від цього не вмирають. По-моєму, найважливіше те, що вона повернулася до Праги.

— Якщо це так.

— Думаю, що так.

— Що робитимемо? — спитав Трампус по хвили.

— Можемо трішки відпочити.

— Відпочити? — обурено вигукнув Трампус.— Таж ми ще нічого не зробили.

— Як ти можеш таке казати! — обурився Клубічко.— Хіба ми не тряслися три з половиною години в машині? Хіба ми не їли бурди і не пили ще гіршої кави? Не їздили на вокзал, а ти навіть до Пісарок? Чи ти не хочеш поїхати туди ще раз?

— Авжеж! Після того, що я від вас оце дізнався,— неодмінно!

— Любий мій,— зітхнув Клубічко,— що ти збираєшся сказати Тихому і що, на твою думку, скаже він тобі? Знай, сьогодні — і ще довго — він тобі не розповість нічого. Його уста замкнулися тієї миті, коли він побачив тебе і зрозумів, що ми знаємо про його участь у цій грі і про його дві квартири.

— Дві?

— Прописаний він на вулиці «Біля Прахарні», в будинку номер дванадцять. Ми його шукали і там, і в театрі, і в кав'ярнях, а він тим часом тішився в своїм нелегальнім помешканні в Пісарках.

— Якщо все це правда, то чому ви гадаєте, що він назвав мені своє справжнє ім'я?

— Бо подумав, що ти все одно дізнаєшся. Хіба можна брехати, маючи таку зовнішність? Хай би він, приміром, назвався Трулдою, однак кожен тобі скаже, коли ти опишеш його: «Так це ж той красень Тихий».

— Ви так говорите, ніби його знаєте!

— А чом би й ні,— засміявся Клубічко.— Признаюся, мене зацікавило: задля кого Салачова залишила мене за дверима? Я почекав на вулиці, поки він вийшов. Можу змалювати тобі його портрет... Але тепер ти до нього не підеш. Я припустився помилки, дозволивши тобі піти по його сліду... Просто не думав, що цей Аполлон має дві квартири. Я робив усе, аби він не здогадувався, що я ним цікавлюсь. Отже, не пощастило, однак я не збираюся ще збільшувати своєї помилки.

Трампус замислився:

— З усього випливає, що це вас дуже турбує.

— Дуже — не дуже, але останнє, що я можу зробити,— це дати йому зрозуміти, що він надзвичайно мені потрібний. Здається, він не підозрює, що я знаю про його празькі відвідини Салачової. Певно, гадає, що про його квартири ми дізналися тільки тепер.

— Гаразд, але, заради бога, бодай натякніть мені: у чому річ?

— Коли б я це знав,— зітхнув Клубічко.

— Найімовірніше,— подумав уголос Трампус,— це її коханець, котрий її шантажує.

— Якби він був її коханець, вона не залишила б його в Брно, а подбала б, щоб він був поруч неї у Празі. Чи не так? Крім того, він майже на двадцять років молодший за неї.

— Отже, залишається одне пояснення, що в неї нечисте сумління і що Тихий про це знає й шантажує її.

— Цілком імовірно, однак вигляд цього молодика свідчить про те, що він може бути хіба тільки посередником. Хто головний — ми не знаємо. Але нам відомі дві його карти: Салач,— якщо та акварель, яку одержала Ліда, належить йому і пов'язана з пригодою,— і Тихий.

— Мені це анічогісінько не говорить,— мовив Трампус стомлено.

Проте Клубічко, не слухаючи його, нараз зупинився і сказав:

— Ходімо до мого номера!

Коли вони зайшли до кімнати, Клубічко вів далі:

— Можливо, в усьому має певне значення ця роль.

— Роль?

— Тих кілька аркушів з сумки, що їх Ліда забула в таксі.— Клубічко ходив хвилю туди й сюди по кімнатці, потім зупинився біля нічного столика, здивовано втупився у свій портфель, що лежав на ньому, й вигукнув: — Таки це була роль! Поглянь-но: поки я внизу труївся кавою, хтось прийшов оглянути мій портфель. Бачиш, вирізано замок. Навіщо це злочинцеві? Він гадав, що знайде у ньому роль. Тільки,— вигукнув переможно,— не знайшов, чого шукав.— Клубічко поклав портфель і витягнув з нагрудної кишені кілька аркушів паперу.— Ось вона. Я навіть не знаю чому, але папірці зацікавили мене відразу ж у Тішнові, коли я взяв сумку. Так само не можу пояснити, чому поклав їх не до портфеля, а собі в кишеню. Отже, ця роль — головне. Хтось удерся до Салачової сьогодні вночі, щоб украсти ці кілька аркушів. Однак йому не пощастило, бо Ліда тримала їх не там, де той шукав. Уранці вона вирішила поїхати з ними до Брно. Чому — цього я не знаю. Щоб комусь віддати? Чи у когось сховати? Не знаю. Який зв'язок між цим і її відвідинами Тихого? Теж не знаю. Може, хорист — спільник людини, яка вдерлася до Салачової, аби викрасти ці папірці, а Ліда не підозрює про справжню роль Тихого? Не знаю, не маю уявлення. Але я можу побитися об заклад, що в моїй кімнаті був не Тихий. Людина, яка сюди проникла, уже знала, що Ліда не передала Тихому того, з чим до нього прилетіла. Те «щось» мало бути серед речей, які Ліда, на щастя, забула в сумці. І те «щось» могла бути тільки роль. Лідин переслідувач — назвімо його, приміром, Барбаросса,— дізнавшись, які наслідки мала її забудькуватість, мав учинити ось що. Насамперед з'ясувати, чи лежить сумка у тішновському КНБ, куди її повинен був однести Цаба. Подруге, переконавшись, що того, чого шукає, в Тішнові нема, прийшов по нього до моєї кімнати, бо довідався од Тихого, що ми приїхали. А тепер зателефонуємо до

тішновського відділення КНБ і дізнаємось, чи. мої здогади правильні.— Клубічко підійшов до телефону і попросив терміново з'єднати його з Тішновом.— Я схилиюся до думки, що він спершу понишпорив тут і, тільки коли побачив, що в портфелі нічого нема, попросив інформацію з Тішнова.

— Сумніваюся, щоб йому її дали.

— Цей лис зробить так, що йому дадуть. Словом, Зденеку, я утнув чимало помилок, та кінець — ділу вінець, і тепер у мене в жмені те, що шукає Барбаросса. Давай глянемо на ці аркуші...

Але в ту мить задзвонив телефон. Клубічко зняв трубку і по хвилі мовив:

— Я не помилився. Невдовзі після того, як ти пішов од Тихого, до тішновського відділення подзвонили буцімто з брненської хірургічної клініки. Жінка, яка назвалася секретаркою клініки, від імені Ліди питала, що є в її сумці. Йй сказали. Вона вельми засмутилась, а відтак спитала, чи нема там кількох аркушів ролі... Зверни увагу, як Барбаросса вміло працює і скільки людей має в своїй банді. Ми знали про Тихого, а тепер ця уявна секретарка. Крім того, він має тут когось, хто заліз до моєї кімнати; очевидячки, в нього є також людина в празькій криміналці, яка повідомила його про наш від'їзд. І ще хтось, хто вночі вдирався до Ліди... Але це ще не кінець тішновської історії. Приблизно за годину туди примчало авто з брненським номером, і з нього насилу вийшла... Салачова. Зрозуміло, вона приїхала по сумку. Кажуть, дуже перелякалася, знайшовши тільки те, що я залишив. На щастя, від цього всього їй стало погано, і її відвезли до готелю. Я звелів, щоб за нею стежили на випадок, якщо їй заманеться мандрувати далі. Що ти на це скажеш?

— Ви маєте рацію, ці аркуші — головне.

— Ще б пак,—задоволено погодився Клубічко.— А тепер давай переглянемо їх.— Він витягнув з кишені кілька аркушів списаного паперу.— Ой,—зітхнув,—це вірші!

7

Відтак повільно став читати:

К: О, то не він, твоя правда. Ти знаєш,
справжній — не знаю, він з Хіу чи з Ерифер —

лисий, дрібний. Ти, певно, знаєш Прексіна!
ну, викапаний він — крапля на краплю
так не подібна! Втямиш, допіру озветься,
що то не Прексін, а Кердон, от чудо!
Має майстерню удома; а продає з-під поли.
Здирських податків цих хто не боїться!
Лялечки то, а не речі. Афіна сама
начеб зробила їх всі, а не Кердон.
Як він до мене прийшов — уяви собі, Метро, з двома —
жадібні очі мої трохи не вилізли.

М. (докірливо):

Другий прогавила?

К.: Метро, геть-чисто усе

я учинила: близько до згоди було.

Я цілувала його, лисинку гладила,

пестила ніжно, вином частувала

й трохи — повір — не віддалася йому!

Дійшовши до цього місця, Клубічко з відчаєм подивився на Трампуса:

— Ти що-небудь уторопав?

Трампус знизав плечима:

— Я, з вашої ласки, детектив, а не філолог, і все, що вивчив з римської літератури, давно забув.

— Гадаю, це з грецької, — зауважив Клубічко. — Я дочитаю, лишилося зовсім мало.

М.: Люба, ти мусила вволити волю його.

К.: Авжеж, але хвиля була непідхожа.

Бачиш, служниця Бітата молола в дворі...

Вдень і вночі тільки до нас вона ходить,

наші жорна дере, аж іскри летять.

Бо ж нагострити — варт чотири оболи¹.

М.: А як же цей Кердон, кохана Коррітто,
втрапив до тебе? Прошу, лишень не бреш!

К. (розгублено):

Кондата-кожум'яки жона Артеміда

мою адресу дала й послала сюди.

М.: Зна всі новини вона, Артеміда,

й звідницю Фалію в тім переплуне!

До Артеміди їти мушу по мові твоїй;

може, дізнаюсь хоч там, хто такий Кердон.

Люба Коррітто, бувай! Треба додому,
знаєш, «мій» з голоду пада...

— Це все, — змучено мовив Клубічко, складаючи аркуші. — Кілька рядків невідомого грецького поета... власне, це ніяка не роль.

¹ Дрібна старогрецька монета.

— З усього цього я второпав стільки ж, як і ви... чи, може, під цією нісенітницею написано щось справжнє симпатичним чорнилом? — зауважив Трампс.

— Не думаю, — заперечив Клубічко, падаючи на ліжку. — Такі детективні реквізити в житті трапляються дуже рідко. Але, звісно, ми спробуємо все, що зможемо. Тільки спершу я подбаю про безпеку паперів. Якщо хочеш спокійно виспатися, то не тримай їх тут. Зараз викличу поліцейську машину і подамся в тутешню криміналку. Сурмитимемо всю дорогу, як пожежники. Сфотографуємо, а тоді надішлемо до Праги.

— Я поїду з вами! — вигукнув Трампс.

— Ні, ти поїдеш за мною. І знаєш що побачиш? По дорозі, недалеко від готелю, до моєї машини прилипне інша. Перед криміналкою мій похвостач розчаровано поїде далі, і якщо в цей час світитиме ліхтар, ти побачиш, що в ній сидить — хто б ти думав? — наш любий Тихий.

— Можливо. А якщо буде хтось інший, дозволяєте його затримати?

— Ні, але дозволяю їхати за ним і дізнатися, де він зупиниться. Я певен, що то буде Тихий.

Коли десь за дві години Клубічко виходив з відділення, до нього підійшов Трампс.

— Ви мали рацію, — сказав він, — то був Тихий. Його везла якась жінка. Все ще залишаєте його на волі?

— Погано ти мене знаєш, юначе! Авжеж, залишаю. Ніякого тайнопису ми не виявили. Папір чистісінький, як лілея. — Клубічко засміявся. — У нас є фахівці на всі руки, але буде комедія, як я дам нашим мудрагелям оці папірці, аби з'ясували, що воно таке. Втім, не виключено, що нам допоможе випадок — ця прихильна звідниця, котра розплутала вже стільки драм і фарсів.

— А Салачова? — спитав Трампс. — Чи не здається вам, що настав час, коли ми повинні її взяти?

— То бери, даю тобі на це повну волю. Власне, що сталося? Лишень те, що хтось відірвав у моєму портфелі замок. Чи винна у цьому вона? Примчала, як нав'іжена, до Брно. Шукає аркуші з віршами. Який параграф до цього годиться? Посади її за це на десять років! Хтось послав їй якусь мазанину. Як ти його за це покараєш?

— Але ж ви самі переконані, що Салачовій загрожує небезпека і що хтось від неї чогось хоче, а вона відчайдушно опирається.

— Свята правда, заковика лише в тому, що Салачова вважає це своєю особистою справою і не збирається кликати нас на поміч. Отже, спробуємо розплутати все без неї. Завдяки щасливому випадкові в наших руках опинилася річ, навколо якої все крутиться,— оці аркуші. Салачова мчить до Праги (сподіваючись, певно, що забула їх там), однак вона й гадки не має, хто ними заволодів. Мусила припустити, що це Барбаросса. Але той ось-ось дасть їй зрозуміти, що не він щасливий володар. Невдовзі ситуація зміниться, і то так, що Ліда хоч-не-хоч гукне нас на допомогу. Отож нам не лишається нічого іншого, як чекати. І, здається, недовго. Але перед цим ми повинні з'ясувати, з ким Ліда останнім часом зустрічалася, крім тих, кого я вже знаю і хто аж ніяк не може бути замішаний у цій справі.

— Тут ще є дещо,— буркнув Зденек.— Артеміда.

— Що з нею? — жваво спитав Клубічко.— Зустрічаєшся з нею тайкома від жінки?

— В парку Жегушицького замку є чи принаймні була статуя богині Артеміди. Тут же, навколо озерця, де ота плачуча верба, що на акварелі, стояло ще з півдесятка інших пісковикових статуй, обгризених зубами часу.

— Такі мотиви любив Шеллі,— зазначив Клубічко.

— Будь ласка, дайте вже спокій грецькій літературі,— спалахнув Трампус.

— Даю, даю, тільки Шеллі був англієць і жив не в Греції, як його колега Байрон, а в Італії, де й помер. Утопився. Сталося це в Генуезькій затоці. Ірландець Джойс, між іншим, твердить, що смерть утопленика найлегша.

Трампус сердито подивився на свого колегу:

— Усі ті статуї витесав Брокофф. Я не знаюся на міфології, але моя дружина казала, що це зображення Артеміди.

— Це вельми цікаво,— вигукнув Клубічко.— Але скільки тих богинь у старих замках!

— Однак тільки про цю ми можемо сказати, що її знала Салачова. Як мені відомо, вона саме в Жегушицях зустрілася на трійцю зі своїм колишнім чоловіком. Отже, бачила ту Артеміду.

Клубічко замислився.

— Ти, мабуть, не знаєш,— мовив він за хвилю,— що Салач студіював античну літературу. Напевно, не знаєш і того, що в Жегушицях він дав Ліді якийсь переклад зі старогрецької літератури. Ліда була від тих віршів у захваті і читала їх мені. Однак я при читанні віршів буваю неуважний і, крім того, тоді думав про одну складну справу,— тож слухав її краєчком вуха. Але тепер мені здається, що там ішлося про Артеміду.— За мить додав: — Ану гляну, як тут...— І раптом радісно вигукнув: — Зденеку, це, мабуть, справді гарна думка... така гарна, що я мусив би тобі в нагороду доручити важкий випадок.

— Ловлю вас на слові,— одказав Трампус.— Доручить мені цей випадок.

— Це виключено,— жваво вигукнув Клубічко,— за нього я повинен узятися сам: Ліда — моя приятелька.

— Саме через те ви можете припуститися помилок; лікар теж ніколи не оперує своїх рідних.

Клубічко, хвилю поміркувавши, мовив:

— Хай буде по-твому, доручаю це тобі.

— Тільки чесно,— застеріг його Трампус.— Щоб не вийшло так: обіцянка — цяцянка, я начебто розплутуватиму справу, а сам весь час думатиму, що ви крадькома позираєте...

Клубічко засміявся:

— Ти читаєш мої думки! Я саме про це думав. Довіряю тобі це на три дні.

— Чому саме на три дні? — докірливо спитав Трампус.

Клубічко стеноу плечима:

— Бо цього, мабуть, вистачить. І ще одне: моє зобов'язання втратить чинність, якщо Ліда сама покличе мене на допомогу.

Трампус здвигнув плечима:

— Згода. З того, як було досі, видно, що вона нікого не кликатиме.

— А тепер вернімося до машини,— сказав Клубічко.— Коли ти пойдеш у Жегушиці, Ліду має стерегти замість тебе хтось інший.

— Чого б я туди поїхав? На це ще є час.

— Коли так,— зауважив Клубічко байдуже,— то, може, ти поступишся Жегушицями мені?

— Ну от,— кисло мовив Трампус.— Чому ви не хочете віддати мені все? Знаєте, ви інколи поводитесь, як справжній скнара.

— Ну що ти, парубче, якщо хтось із нас і скнара, то це ти. Бо все хочеш загребти собі, а своєму старенькому шефові й приятелям не лишити навіть обгризеної кістки. Що, коли ця Артеміда справді в Жегушицях? А ти в цей час шукаєш Ліду в Празі? Вибирай: або Артеміда, або Ліда!

— Я вибираю Ліду,— відказав Трампус, подумавши.— По-моєму, Барбароссу схопить той, хто шукатиме Салачову.

— Маєш рацію,— погодився Клубічко.— А ось і наше авто.

— Сподіваюся, ви мені його позичите?

— Невже ти хочеш мене покинути?

— Атож. Я хочу поїхати до Тішнова.

— Гм. А може, ти спершу впевнишся, чи вона ще є там? Ладен закластися, Салачова поїхала, щойно трохи оклигала. І потім, дйви, спадає туман. Ой, ці вересневі ночі!..

Трампус махнув рукою:

— Туман тут, туман там.

— Послухай, парубче, тобі часом не здається, що пошуки Салачової ти міг би доручити працівникам тішновського КНБ і нашої криміналці, а сам тим часом постежив би, скажімо, за Тихим?

— Звелить тутешній криміналці не зводити з нього очей, і цього попервах вистачить.

— Ох і Тихий,— вів далі Клубічко,— ти тільки подумай! Чому Салачова, котра боїться літака, як вогню, летіла сюди, до нього? Звідки вона знала його нелегальну квартиру? Чи не хотіла вона віддати йому папірці, забуті в сумці?

Трампус подумав:

— Знаєте що, це ви можете розчовпати самі. По-моєму, це не дуже складно. Я ж заарештую її, як тільки наздожену. А для цього треба їхати за нею.

— Знову звертаю твою увагу: Тихий або принаймні та обставина, що Ліда летіла до нього в Брно,— центр усього. А кінець таємниці — Артеміда. Втім, мушу тобі сказати, що Ліда має в своєму празькому саду статуетку якоїсь богині — теж, мабуть, Артеміди.

Трампус знов на хвилю задумався.

— Мені здається,— сказав він,— пані Салачова тепер така нервово виснажена, що розповість усе тому, хто її затримає. Я мушу їхати за нею, бо хочу, щоб це був я.

Клубічко знизав плечима.

— Як вогонь,— промимрив він.— Що то — молоде. А я — шкода й казати — старий пень. До речі, ти знаєш, що на святого Вацлава мені стукне п'ятдесят? За чотири дні. Та про це нікому ані мур-мур, страшенно не люблю відповідати на листи. Між іншим, ти даєш мені волю дій і в Брно? — Трампус кивнув головою.— Чудово, постараюся тобі звідти допомогти...— Раптом Клубічко засміявся: — Салачова завжди раділа, що я не народився кількома днями пізніше. Бо це було б під знаком Скорпіона. У Ліди своя астрологія, і згідно з нею люди, що народилися під знаком Скорпіона, дріб'язкові й сварливі... Бачиш, вона має на людей величезний вплив. Якось один її знайомий радився, чи брати дівчину, народжену під знаком Скорпіона. Вона відраяла його, а що він сам не був певен, то й не оженився. Ту дівчину взяв інший, і, наперекір усім чортам, вийшла з неї чудова дружина. Звичайно, якщо такі взагалі існують.

Трампус нетерпляче стояв біля машини, а Клубічко, ніби не помічаючи цього, незворушно вів далі:

— Але я вже старий чоловік — ти ж бачиш, що, коли Сватоплуку Чехові сповнилося п'ятдесят, Ярослав Квапіл написав до «Народних лістів»: «Живи ще довго для нас, преподобний отче...» Тож я уже преподобний отець і маю право лягти відпочити. Зденеку, слово честі, ніколи ще жоден юнак так не жадав жінки, як преподобний отець м'якої постелі перед північчю. Я тобі щиро заздрю, що в тобі палахкотить такий вогонь почуття обов'язку, який вижене тебе цієї паскудної туманної ночі на шосе! Ну, а я гарненько висплюся й за тебе.

— Той, хто знає вас так добре, як я,— мовив Трампус недовірливо,— подумав би: ви щось маєте на мислі.

— А таки маю,— зареготав Клубічко,— маю, та ще й дуже-дуже велике. Постіль, парубче, м'яка, тепла постіль — ідеал майбутнього преподобного отця.

Трампус махнув рукою і сів у машину:

— Я вас повідомлю, як про щось дізнаюся,— і люто натис на стартер.

— Не забудь зробити це заради свого підтоптаного вчителя! — гукнув йому вслід Клубічко. Хвилю дививсь, як авто зникає в тумані, що дедалі густішав. Відтак, навмисне гучно ступаючи, подався на сусідню вулицю і там припинив під стіною. Невдовзі пролунали квапливі кроки, і хтось швидко пройшов повз нього. Клубічко мить подумав — і рушив назирці.

8

Туман, що опускався на припиншклі вулиці понівеченого війною Брно, був ніщо в порівнянні з тим, який огорнув околиці міста. Ще перед Тішновом він згус так, що Трампус міг їхати хіба із швидкістю слимака. Тішнов спочивав у цупких обіймах сну, але Трампус таки довідався, що Салачові тут уже нема... Мовляв, залишила готель понад годину тому і знов поїхала з таксистом Цабою. Машина тутешнього відділення КНБ з двома чоловіками супроводили їх «згідно з наказом». Трампус поспитав, хто дав цей далекоглядний наказ, і дізнався, що це зробив три години тому Клубічко.

«Він таки добре її знає,— подумав собі,— то і справді напрочуд енергійна жінка».

Цаба, як сказали Трампусові, взяв напрям на Гавлічків Брод, і Трампус вирішив, що наздожене його своїм потужним восьмициліндровиком, але тільки-но виїхав з міста, переконався, що це буде не так легко: природа ніби надумала вести проти нього війну туманом. На Чесько-Моравській височині туман знову був такий густий, що довелося їхати надзвичайно повільно. Проїжджаючи Гавлічків Брод, Трампус дізнався у відділенні КНБ, що обидві машини минули місто ще півгодини тому, прямуючи на Часлав. Однак у Чаславі перевага Салачові становила вже дві години; здавалося, туман чекає, коли проїде авто, і негайно опускається, аби зірвати Трампусові завдання. Та за Чаславом туман порідшав, і перш ніж Трампус добувся до Коліна, йому пощастило зменшити розрив на дев'яносто хвилин.

Було вже давно по другій, коли Трампус вїхав до Праги. Він страшенно стомився, і йому нічого так не хотілося, як склепити на часинку змучені боротьбою з туманом очі, позбутися годовного болю. Але про це годі

було й думати: він не знав, де Салачова, деся загубилися люди з Тішнова і не надсилали до КНБ ніяких звісток. Проклинаючи світ, Трампус зателефонував до Тішнова й викликав детектива Коста. Сподівався, що дізнається про повернення Салачової, але Кост сказав, що йому нічого не відомо.

Трампуса поймав страх. Він якийсь час ходив по кабінету, відтак подзвонив на комутатор, аби послали до Тішнова негайне попередження. Йому здалося, що це розворушить стомленого чергового на комутаторі.

— Кого, власне, ви шукаєте? — спитав той.

— Двох бевзів із Тішнова,— загорлав Трампус.

— Але вони ні в чому не винні,— відповів телефоніст.— Минуло вже більше години, як поїхали, хоч були стомлені.

— Он як! Сподіваюся, вони залишили мені яке-небудь повідомлення?

— Ні, сказали, що їдуть, але повідомлення не залишили...

За хвилю прийшла відповідь із Тішнова. Патруль телеграфував, що виконав наказ і їде назад. Мовляв, у відділення подасть рапорт, шойно повернеться.

Цієї ночі в Трампусовому відділі чергував детектив Ян Коб, котрого всі кликали просто Янек. Янек приніс каву Трампусові саме тоді, коли той безбожно кляв тішновський патруль.

— Усе буде гаразд, пане,— сказав Янек,— цю штуку доручили Голцеві, а він хлопець не з лопуцька.

Трампус замовк і люто блимнув на Янека:

— Чому я дізнаюся тільки од вас, що це доручили Голцеві? — напався на нього.— Де рапорт?

Янек знизав плечима:

— Та я про те нічого не знаю. Голец кинув мені мимохідь: «Отож, Янеку, з картами нічого не вийде, бо я маю халепу з акторкою Салачовою. В нашій службі найгірше те, що ніколи не можеш спокійно пограти в карти».

Трампус вихилив каву, скоріше гарячу, ніж міцну, і раптом подумав: «Піду до Голца додому». Загалом-то це було безглуздя, бо Голцеві, якщо він має халепу з Салачовою, нічого робити вдома, але Трампус трохи знав, що то за буйний праліс — людство, тож і поїхав-таки до Голца на Йозефську вулицю. Так воно й було:

цей паруб'яга, котрому Салачова перешкодила зіграти партію в карти, ніжився вдома на перині. Добряче потрусивши його, Трампус довідався, що Салачова у санаторії «Полегкість».

— Йй там вельми зручно, пане,— промовив Голец трохи винувато,— вона звеліла одвезти її туди. Люди з лікарні казали, що жінка була геть змучена і, як клали її на ноші, стогнала та ойкала.

— Коли це було?

— Як доповідали із Тішнова, десь одразу по другій. Я саме чергував, коли хлопці із Тішнова прийшли сказати, що вони ту панію мали стерегти до Праги, а оскільки тепер вона лежить у санаторії, то стерегти мусимо ми. Я плюнув і пішов стерегти.

— У себе в ліжку?

— Та ні, я хотів стерегти там, а швейцар із санаторію, коли я його спитав, чи все гаразд, сказав мені: «Чого вам стовбичити надворі в тому тумані, ходіть сюди, до швейцарської, тут вам буде трохи ліпше. Все одно на вулицю можна вийти тільки через оці двері, тож вашої пані ніхто не вкраде». Я сів біля нього, й ми пробалалакали десь із годину, коли це приїхав пан професор Соумар. Витріщив на мене очі й питає, що я тут роблю. «Стережу пані Салачову»,— кажу йому. «Вона в нас?» — запитав він здивовано швейцара, а коли той відповів, що її привезли о другій годині, професор надзвичайно розхвилювався і хотів іти негайно до неї. Але швейцар порадив йому краще подзвонити асистентові, і той сказав, що до Салачової нікого не пускають. Наскільки я зрозумів з їхньої розмови, той асистент дав пані чотири дози дорміралу по 0,05 грама. Тоді пан професор обернувся до мене і каже: «Даремно ви тут сидите, пане Голцу, їй-право, вона випила чотири дози дорміралу по 0,05 грама і спатиме щонайменше до вечора, якщо взагалі прокинеться від такої кінської порції». Коли я панові професору виклав, що маю робити, він звелів збудити сестру, і та сіла на канапі навпроти дверей пані Салачової. Отже, її стережуть швейцар і сестра; крім того, пані прийняла чотири дози дорміралу, а я знаю з власного досвіду, що після двох доз дорміралу людина спить усеньку ніч, як алігатор. І коли по тому пан професор запропонував одвезти мене до мого бівуаку, бо випадком їхав до свого пацієнта Йозефською вулицею...

— І... і ви, звичайно, не встояли перед спокусою,— просичав Трампус.— Коли б я не розколошкав вас, бісова личино, то ви б про це нікому нічого й не сказали? Чому не доповіли, як вам було велено?

— Таж доповідав. Ще з санаторію доповідав про це.

— Але в криміналці про ваш рапорт ніхто нічого не знає,— простогнав Трампус.— Кому ж ви доповідали?

— До Брно, коли ваша ласка, шефові. Тішновські сказали, що рапорт має отримати шеф у Брно.

— І шеф схвалив ваш намір піти виконувати службові обов'язки на перині? — ядуче спитав Трампус.

— Я з ним, перепрошую, не балакав. Його вже там не було. Брненська криміналка про нього нічого не знала, а в готелі сказали, що шеф кілька хвилин по півночі з двома їхніми людьми кудись поїхав на машині.

Трампус стояв як громом уражений.

— Але куди? — подумав він уголос.

Голец низав плечима:

— Я подумав, що він повернувся до Праги. Тож написав рапорт і, коли їхав з паном професором, попросив зупинитися біля нас і залишив рапорт на прохідній, щоб віддали його шефові, як той з'явиться.

Трампусова злість прохолола, коли всі загадки було з'ясовано.

— Я мушу повернутися до санаторію? — спитав Голец.

— Ще питаєте! І подзвоніть до нас, хай пришлють вам на допомогу ще одного чоловіка. Пані Салачову треба стерегти як слід, і робити це повинен не швейцар і не перелякана сестра, котра, мабуть, знепритомніє, як їй крикнуть «руки вгору». П'ять хвилин на вдягання ви, окрасо криміналки, і я вас одвезу туди.

Трампус зітхнув з полегкістю, дізнавшись од швейцара, що все гаразд. Аж тоді відчув, як його тіпає від невимовної люті. Що це за коники викидає Клубічко? Нащо він так безсоромно брехав, що жадає постелі, як коханки, а сам узяв авто і чкурнув од неї? Чому не повідомив йому нічого? Та не встиг Трампус прийти до криміналки, як зателефонували з Брно.

— Тут дещо сталося,— доповів черговий,— можливо, це пов'язано з нічним від'їздом вашого шефа. Тутешній архітектор Владімір Шашек щойно заявив, що зникла його дружина і авто. Але цьому, каже, передували якісь

дива. Вночі задзвонив телефон, і якийсь чоловік забавив побалакати з його дружиною. Шашек чув, як вона здивовано спитала: «По півночі?» А згодом: «То знайте, що я не залишу вас у скруті». Дружина повісила трубку і, сміючись, пояснила чоловікові, що її знайомого з Праги обікрали в барі «Колумбія» — поцупили гаманця з грішми, а оскільки він повинен бути вранці у Братіславі, то просить позичити на кілька днів тисячі зо дві. Шашек дав гроші, чув, як вона заводила авто, і невдовзі заснув. Коли ж прокинувся, — ні жінки, ні машини.

— Послухайте, — заволав Трампус, — я зроду не чув, щоб Клубічко мав якісь фіглі-міглі з жінками, а коли б навіть і мав, то це не в його стилі — викликати серед ночі коханку на побачення і підмовляти її вкрати авто.

Цієї миті із санаторію зателефонував Голец: «Хочете погомоніти з Пулпаном, який щойно оглядав Салачову?» Асистент потвердив Трампусові, що Салачова приїхала в жахливому стані, напівжива. Відразу поцікавилася Клубічком, а коли їй сказали, що його нема в Празі, спитала про головного лікаря; дізнавшись, що й Соумара нема в Празі, знепритомніла. Пулпан спитав її згодом, чи не може він замінити професора. «Ні, не можете», — відповіла артистка ослабленим голосом. «Чому? Я теж лікар. Чого, власне, вам треба від професора?» — «Поїхати додому, — відказала. — Я мушу залагодити одну пильну справу. Хочу, щоб він зробив мені ін'єкцію, аби я витримала ще годину, а тоді чинить зі мною, що хоче».

— Притім, — вів далі Пулпан, — трималася весь час за серце. Я думав, що це сердечний приступ, і запевнив її, що маю силу різних медикаментів, щоб полегшити її стан. «Ні, це не серце, — мовила вона, — в мене зламано двоє ребер, але це не так важливо. Я будь-що повинна дістатися додому, бо в мене скоро буде нервовий розлад».

— Важливо те, — сказав Трампус скоріше для себе, — що вона хотіла дістатися додому.

— Так, — потвердив Пулпан, — але мені це не сподобалося. Ніщо на світі не могло відвернути її цілковитого і скорого розладу. Я лікар і не міг дозволити, щоб вона покинула санаторій. Хай Соумар, вернувшись, скрутить мені в'язи, а вона мусить виспатись, і то негайно. Тож я набрав у шприц дві дози дорміралу по

0,05 грама. Це максимум. Та Салачова почала канючити, що потребує чогось радикальнішого, і зажадала від мене вдвічі більшої дози. Мовляв, її чекає якась вельми важлива справа, і вона має бути при силі. Я жажнувся, проте кінець кінцем сторгувалися на чотирьох дозах dormіралу по 0,05 грама. І тепер я потерпаю, що вона взагалі не прокинеться. Пане, це незвичайна пацієнтка, ще таких дві — і я сам ляжу до санаторію... Я звелів занести її в палату і гадаю, що вона буде спати до вечора.

«Спати! Я теж хотів би виспатись,— подумав Трампус.— Але чому вона так поривалась додому? Певно, для того, щоб виправити помилку, якої припустилася, забувши сумку в таксі. Може, вона має копію тієї ролі вдома? Здається, цей Пулпан нас виручив. Мабуть, тепер я теж можу трохи поспати. Годинку!» Однак сумління йому не дозволило, і він спершу зв'язався з відділенням КНБ в Арноштові. Виявляється, хтось удерся й до Салача і поперекидав у нього в хаті все шкереберть.

Відтак Трампус подзвонив іще на квартиру Соумарові: довго чекав, поки той підійде до телефону. Професор лаявся і твердив, що навіть «дирекція»¹ не має права будити намореного лікаря о пів на шосту ранку, після того як він півдня ходив пішки, а тоді їздив машиною на село.

— Я вернувся до Праги аж о третій ранку, потім мусив ще терміново їхати до пацієнта на набережній Сметани. Щодо Салачової, то я беріг би її, як коштовну перлину, і без вашого попередження. А чого, власне, зчинився такий переполох?

Трампус відкрутися од запитань цікавого професора і нарешті зважився лягти. Заснув одразу, проте за хвилину, як йому здалося,— хоч насправді минула добра година,— задеренчав телефон. Трампус, бурмочучи, підійшов до нього. Дзвонив Кост, і те, що він сказав, розвіяло в Трампуса всі надії на сон.

— Пане, тут у домі кояться дивні речі. Допіру пані Трскова принесла мені чудову каву і сказала, що піде глянути до спальні мадам. Пропливла, мов лебідь. Але за хвилину лементуючи примчала назад із швидкістю, для неї незвичайною. Двері, каже, замкнені. А я, мовляв, дала б одрубати собі голову, що на ніч їх відчиняла.

¹ Поліцейське управління (простонародне).

— Щось я не второпаю, про які двері ви кажете! — крикнув Трампус, тільки тепер, власне, остаточно прочумавшись.

— Пробачте, пане, вона казала про двері до кабінету пані Салачової. Я запропонував піти подивитись. «А де ваш браунінг? — тремтячи, спитала вона. — У мене таке передчуття, що там щось сталось». Я взяв револьвер і попростував туди. Трскова три кроки позаду. Двері до спальні пані Салачової були справді зачинені, але не замкнені, в спальні не було нічого підозрілого, а от у кабінеті хтось перед тим погостював, бо там було таке безладдя, ніби після навали.

— А ви не чули, коли невідомий чинив навалу? — буркнув Трампус.

— Не чув нічого, пане, бо ви мені звеліли стерегти віллу, а не кабінет. Віллу найкраще стерегти з вестибюля — втім, я кілька разів виходив у сад і перед будинок, — а той вестибюль на першому поверсі, і що діється нагорі, звідти не чути. Та й спав я не міцно, як заець, — хіба ж на службі поспиш! Невідомий працював так чисто, що його не було чути.

— Гаразд, — сказав Трампус, — я їду до вас.

9

О тій порі року квартал від Ганспаулка був чудовий — оповитий ніжним серпанком туману, крізь який ефектно, майже як на сцені, пробивалося ранкове сонце. В багатьох садках дерева були схожі на барвисті китиці, на деяких стінах червоно палахкотіло листя в'юнкого винограду, де-не-де виднілися гронця, котрі, певно, ніколи не достигали. Вілла Салачової стояла у найкращій частині Ганспаулка, осторонь великої колонії котеджів. Од білої стіни вела брукована дорога, обабіч якої росли низькі старі горіхові дерева. Довкола неї сад з альпінарієм, що кінчався перед віллою піщаним майданчиком з невеличким басейном. Кілька шезлонгів, між двома високими дикими каштанами — гамак. З передпокою вхід вів до великого холу з високою стелею, туди, де ночував Кост. Посередині величезний перський килим з чорною облямівкою, на ньому — ліс золотавих пальм і лотосів. У холі лежало й висіло багато коштовних речей, що могли принадити злодія: картини Швабінського, Прохазки, Не-

едлого, Йозефа Чапека, чудовий жіночий портрет Гомо-
лача з найкращого періоду його творчості, два малі ін-
тер'єри Іранека і Матіссів малий портрет пишної жінки.
Біля сходів, що вели до покоїв актриси, красувалася ве-
личезна темно-блакитна китайська ваза, така стара, що
не можна було розібрати її орнаменту, поряд — прегар-
на хрестильниця із зеленого мармуру («італійська робота
XVI століття», — зауважила Трскова), півдюжини вітрин
з каблучками, прикрасами й срібними монетами, майолі-
кою з Балеарських островів, найкращі зразки жовто-
бродського скла, колекція японських статуєток зі слоно-
вої кістки, а на підніжжі сходів стояла черідка слонів із
сірого мармуру («з доби династії Мінгів», — сказала по-
коївка).

Трампус ішов за Костом до покоїв актриси. Порівняно
з ненав'язливою, але дуже ефектною пишнотою холу цей
поверх був надзвичайно скромний. Єдина прикраса ма-
лого передпокою — фотографії Салачової в кількох її
великих ролях: Жанни д'Арк, Офелії, Дами з камеліями,
Джув'єтти, Мімі з «Розбійника», Софоклової Електри,
Мариші і леді Макбет.

— Праворуч її кабінет, — мовив Кост. — Вхід із спаль-
ні, а сюди, — він показав на середні двері, — входять че-
рез оцей малий pokій.

Трампус відчинив двері. Pokій справді був малий, у
ньому стояв невеличкий столик, канапка, оббита віден-
ським вишневим репсом, і троє невеличких крісел. І тут
єдиною прикрасою був портрет Салачової, котрий домі-
нував над усією протилежною стіною.

Але що то був за портрет!

Актриса — вище середнього зросту, струнка, широко-
плеча, з тонкою талією, обличчя не те щоб вродливе, але
незвичайно симпатичне і дуже привабливе. Була це, влас-
не, жінка, яка не приховувала, що вже переступила по-
ріг сорока років. Особливо вражали її очі. Художник,
видно, зрозумів, що він — бранець.

Трампус над силу відірвався од портрета і спитав
Коста:

— То де ж це є?

Кост відчинив невеличкі, обклеєні шпалерами двері й
пропустив Трампуса вперед.

— Йї спальня, — сказав.

Ця кімната була вже трохи більша — в ніші велика
канапа спокійного блакитного кольору, поряд — лакова-

ний столик з телефоном, на стіні гонг, за кілька ступнів од нього двійчасті двері на терасу, на всю протилежну стіну незасклена книжкова шафа заввишки майже два метри, забита книжками, кілька фотографій Салачової, а на підставочці неодмінний Ланкашів Г. Б. Шоу. Навскоси проти канапи двоє дверей. Помітивши Трампусів погляд, Кост показав на інші двері:

— До кабінету ведуть ці.

— Он як,— сказав Трампус і рішуче відчинив двері.

Контраст між невеликою затишною спальнею і кабінетом був разючий! Це, власне, була мала сцена, освітлена шістьма великими вікнами. Ніяких меблів, окрім простого столика. На вікнах різної форми драпрі, які були тут, очевидячки, з акустичних міркувань. Піаніно, зелена канапка і прегарний хромований бюст молодой венеціанки XVI століття. Що столик спустошили, не могло бути ніякого сумніву, бо навколо в дивному безладді лежали розкидані папери, зошити, записки, книжки.

— Прийшов і пішов сюдою,— показав Кост на велике вікно, що відчинялося всередину кімнати.— Навіть не спробував зачинити.

— Мене більше цікавить, як він одчинив,— сказав Трампус.— Це можна зробити тільки зсередини. Отже, він мав потрапити сюди віллою, а вікно одчинив, ідучи геть.

— Вікно не було зачинене,— зауважила, на подив Трампусові, Трскова.— Воно майже завжди відчинене. Мадам любить прохолоду. Зачиняє лише у великі морози.

— Ви хочете сказати, що воно залишилося відчинене й після вчорашнього нападу?

Трскова кивнула головою.

— Пані Салачова вам не сказала, щоб ви його зачинили?

— Нічого не сказала, то я й залишила його відчиненим.

Трампус підійшов до вікна і виглянув надвір: висота метрів п'ять. До стін вілли були прибиті дощечки з пальметами. По цих дощечках міг вилізти будь-хто не дуже важкий.

— Схоже на те, що ваша пані зумисне полегшила комусь шлях до кабінету.

Але у Трскової наготові було дивовижне пояснення:

— Коли вже цьому надається вага, то мушу сказати,

що мадам, коли верталася пізно й забувала ключ,— а це траплялося досить часто,— сама лізла по дощечках до кабінету, бо не хотіла мене будити. Знаєте, це все-таки клопіт. Лише раз вона упала і вивихнула ногу, але запевнила, що це їй, зрештою, до речі, бо саме треба було спокійно вивчити нову роль.

Трампус нагнувся й витяг з-під шторми довгастого циліндричного електроліхтарика, схожого на ті, що їх носили за окупації офіцери вермахту.

— Пошлемо на дактилоскопію,— сказав Косту. Повернувся до столика.— Слідів зламу не видно.

— Бо пані Салачова лишала столик незамкнений,— мовив Кост.— Ключ висить на гачку біля дверей.

— Мадам,— втрутилася Трскова,— не замикала столика відтоді, як загнула ключі. Були вони старовинної роботи, і їх нелегко замінити. Знаєте, вона губить геть усе, що не прибите чи не пришите, тож воліє за краще залишати ключі вдома. А що вона їх ніколи не могла знайти, то я прибила отут цей гачок, і мадам помаленьку звикла вішати їх.— За мить додала:— Втім, у столику не було нічого важливого, бо мадам усі такі речі кладе до сейфа, що стоїть у спальні за канапою. Я туди заглядала, все гаразд.

— Мрія злодіїв,— буркнув Трампус.

— До нас не ходили злодії,— заявила Трскова,— це була одна з приємностей моєї служби в мадам. Відколи я тут, нас одвідав тільки один. А коли потім пропечатали в газетах, що до артистки Салачової вдерлися злодії саме в ті дні, коли вона знімалася в фільмі на Сазаві, злодій надіслав мадам поштою листівку й вибачився. Мовляв, він не знав, що вілла її.

— Мені цікаво знати, чи вибачиться він і цього разу,— буркнув Трампус.

10

Трампус не був певен, чи не ждуть тут на нього нові загадки; а можливо, серед цих розкиданих паперів він знайде те, що пролеє світло на заплутану історію. Пішов у сад, однак ніяких слідів не помітив. Як пощастило злодієві добутися до кабінету? Певне, по дощечках. Присвічував собі ліхтариком, який потім забув. Знайшовши на гачку ключа, одчинив стіл, але саме тоді, мабуть, почув у садку кроки детектива, і нерви не витримали. Можливо,

хотів понишпорити і в спальні, але на те йому забракло часу. Трампус зателефонував у районне відділення КНБ, чи не помітили сьогодні вночі між третьою й п'ятою чогось підозрілого біля вілли артистки. Чому саме між третьою і п'ятою годинаю? А тому, що Салачова повернулася до Праги близько другої. Доти Барбаросса мав якусь надію, що зустріне її, та в цьому йому перешкодив тішновський конвой, про який завбачливо подбав Клубічко. Барбаросса намагався захопити Салачову, аби дізнатися про те, що вона зіпсувала, загубивши сумку. Відтак він мусив спробувати знайти це у віллі на Вінічних горах. Очевидно, здогадувався: те, що Салачова везла до Брно, лише копія, а оригінал у віллі. Проте вдертися вдруге побоявся, переконавшись, що віллу стережуть.

Трампус повернув до кабінету і почав нишпорити серед розкиданих паперів. Але це не мало сенсу, бо якби в них щось було, злодій забрав би. Він порпався нехотя, не уявляючи собі, що шукає в безлічі виписок. В ту хвилину, коли він перегортав сторінки з цитатами Дідро, Лессінга й Станіславського, до кімнати влетіла засапана Трскова й вигукнула:

— В саду перекинута статую!

— Яку статую?

— Не знаю... статую... Зобража якусь жінку в тому солом'ячому короткому вбранні, яке зараз, на щастя, перестають носити. Над лобом у неї — місячний серп. Вона тут, либонь, стільки ж, як і я. А тепер лежить у траві. Я не була в тому місці від учора, і садівник теж не був, бо в нього запалення легенів. Я туди прийшла зовсім випадково, аж бачу — богиня лежить носом у траві.

— Богиня? Звідки ви знаєте, що це богиня?

— Мадам казала.

— Ану ходімо.

Промені сонця, прорізавши ранковий туман, визолотили тремтливе листя дерев. Перекинута статую видно було ще здалеку. Вона лежала біля дерева, яке ніби відчувало свою смертну годину, бо листя його тремтіло.

Кост і Трампус підійшли мовчки до статуї. Один — незворушний, другий — схвилований дужче, ніж сам собі в тому признався. Трампусові здалося, що він упізнає її. Це коротке опереткове вбрання, лук, грецька зачіска, місячний серп над чолом! Нахилився й помалу перевернув статую.

— Це вона, — сказав.

— Хто? — спитав засапаний Кост.

— Артеміда...

— Гм... — буркнув детектив.

Трампус уважно обдивився статую. Ця сестра Аполлона, яку пізніше поступово нарекли богинею Місяця, полювання, вроди, світла, природи, звірів і людей, охоронницею дівочої цноти і яку римляни ототожнювали з Діаною, була, мов дві краплі води, схожа на ту, котру Трампус бачив у Жегушицькому парку, тільки хіба що жегушицька була з пісковика. Не була порожниста. Відтак Трампус зазирнув у круглу ямку під статуєю. Не схоже, щоб там щось ховали. Кост щось сказав Трампусові, але той не чув.

«Це зробив Барбаросса! — думав він. — Як звучав вірш, що його декламував Клубічко з уявної ролі? Бог його знає, але Артеміда в ньому згадувалась. І тут теж була Артеміда... За якихось сто двадцять кроків од кабінету Салачової...»

— Чи знав Клубічко про цю другу Артеміду? — мовив уголос.

Трскова не вагаючись потвердила:

— Навіть напевно, бо він знає геть усе чисто. Послухайте, пане Трампус, якось я довго не могла знайти гольника. Я страшно переживала, а ваш шеф каже: «А загляньте-но до холодильника». — «До холодильника? — здивувалась я. — Ви жартуєте!» Але послухалась — і справді знайшла свій гольник у холодильнику біля слоїка з полуничним варенням. Іду до пана Клубічка й дорікаю йому, що він збиткується наді мною. «Ви його мені туди сховали», — кажу. Присягається, що ні. «Тоді звідки ви могли знати, що він там?» — «Бачив, — відповідає, — як мадам грається з гольником. Потім сказала, що їй хочеться полуничного варення, й пішла по нього. Вернулася з блюдцем варення, але без гольника. При її неувважності неважко здогадатися, що вона поклала його до холодильника».

Трампус не слухав Трскову. «Тут знати пальці Барбаросси, котрому відомо про якусь причетність Салачової до Артеміди», — міркував він. Так, він знав пароль «Артеміда», але чому не зачепив Артеміди вчора — цьому є тільки одне пояснення. Пароль «Артеміда» виказав йому Тихий, котрий узнав його від Салачової під час її відвідин у Брно. Одначе Салачова, певно, сама не знала, що

Артеміда в її саду — не таємниця. Та справжня Артеміда в Жегушицях. Цілком імовірно, що Барбаросса оглянув Артеміду вже вчора уночі.

— Не пам'ятаєте, чи тут стояла статуя, коли ви прийшли сюди? — спитав він Коста.

Кост хвилю подумав:

— Начебто перекинутого нічого не було. Але дививсь я на цю статую тільки мимохідь, вона мене не обходила, та пригадую, що за нею були гарні зелені кущі.

— Два старі рододендрони, — зазначила Трскова. І, показуючи на дві ями в землі, додала: — Щойно росли — і ф'юїть! Йй-богу, ще вчора ввечері вони були тут.

Трампус не звернув уваги на її слова, але згадав два слова з уявної ролі: «з двома...». І це виказала Салачова Тихому. Та Барбаросса під ними нічого не знайшов, інакше б не вдирався до кабінету. Трампус був уже певен, що Барбаросса не знайшов нічого і в кабінеті; те, чого він шукає, сховане в Жегушицях. А там пантрує Клубічко, котрий, очевидно, поїхав туди вночі. Він схопить Барбароссу. Достоту так, як завбачав. Аж прикро, що завше на його виходить... Тільки тепер Трампус згадав: Клубічко казав ще в Брно, що в Салачовій в саду є статуя Артеміди. Так, але яка Артеміда його цікавила: жегушицька чи ця, з Вінічних гір?

— Чим він копав? — спитав Трампус.

Трскова розглянулася.

— Оцим заступом. Наш садівник забув сховати. Проте цим заступом користується і пан професор Соумар. У вільну часину він завжди приїздив сюди працювати. «Коли не можу працювати у власному саду, то принаймні здобруватиму своїм потом ваш», — казав він мадам. Інколи приїздив на світанні, відмикав ворота — він має від них ключ — і від'їздив, перш ніж я вставала.

Кост, котрий почав розуміти хід думок свого шефа, раптом осміхнувся і промовив, ніби сам до себе:

— То ми поряд...

«Без сумніву, поряд», — подумав Трампус.

Пильно оглянувши садок, вони повернулися до кабінету й зупинилися безпорадно перед купою розкиданих паперів і записників.

Кост дивився у вікно на мур довкола саду, який мусив перелізти злодій.

— Той чоловік, — мовив за хвилю, — мусив бути ле-

генький, як пір'їнка, і спритний, як мавпа. Мур щонайменше півтора метра заввишки.

Трампус устав од паперів і теж подивився на мур.

— Еге,— притакнув замислено. В пам'яті йому мимохить постала одна картина. Його з дружиною Мальвіною запросили в гості. Оскільки більшість гостей були літні люди, розважалися розмовою про ознаки старості. Хтось сказав, що тільки юнак може без допомоги рук підвестися з підлоги, якщо сяде, схрестивши ноги. Пробували молоді і старі, але нікому не щастило; молодикам, мабуть, через те, що перебрали міру під час випивки. Пристали до скромного літнього і незвично кволого чоловіка з яскраво-червоною бородою. «Дайте спокій,— відмагався він,— мені вже п'ятдесят...» Але коли його все-таки присилювали, він зробив це досить легко. Його тоді носили на руках по кімнаті і частували моряцьким грогом. «Хто це, скажи, будь ласка?»— спитав Трампус дружину. «Ти таки не знаєш нікого, крім злочинців,— засміялася Мальвіна.— Та це ж славетний професор Соумар. Його книжку про поперекову пункцію переклали, певно, на всі мови».— «Хірург?»— «І хірург також,— відказала Мальвіна,— він майстер на всі руки. Та головне — терапевт».

Ні, таки справді, то був Соумар, він, мабуть, і тепер ще спритний, як танцівник. Але... ошелешений Трампус несамохить схопив Коста за плече, аж тому стало боляче.

— Вам погано?

— Ні, я щось пригадав,— відказав Трампус. Його вразила червона борода Соумара. Чому Клубічко почав звати незнайомого, котрий переслідував Салачову, Барбаросою? Адже це означає «Червонобородий». Невже він ще в Брно запідозрив Соумара?.. Але це суперечить його основному правилу: на людину не можна класти більше, ніж вона здужає донести. Професор Соумар був не з цих...

Трампус знов подивився на мур, і знову йому майнула думка... Голец казав, що Соумар приїхав звідкись невдовзі по тому, як привезли Салачову до лікарні. Соумар пояснив, що був у хворого в селі. Але відразу ж по тому відвіз Голца до його помешкання і сказав, що поспішає до іншого хворого. А вранці Трампусові поскаржився, що згайнував цілу ніч. Сюди ж хтось вдирався між третьою і п'ятою годиною; по третій годині Соумар поїхав

з Голцем з лікарні, і то, здається, в напрямі Ганспаулка; вернувся до своєї квартири десь по п'ятій, бо о пів на шосту нарікав, що Трампус витяг його з постелі, заледве він ліг.

Схвильований Трампус розпачливо глянув не детектива і, помітивши, що Кост дивиться на нього так само, промовив:

— Чи не були б ви такі люб'язні ще раз докладно обстежити сад і мур довкола нього?

Кост стражденно посміхнувся і тихо сказав:

— Та йду вже, йду, пане. Але викиньте з голови, якщо дозволите вам порадити. Воно не схоже на цього джентльмена. Це все той суб'єкт, що тоді доклав рук... Він ще нам покаже так, що аж у носі закрутить. Куди там пану професору Соумарові, адже він справжня панночка.

11

Зоставшись сам у тиші, Трампус підійшов до стільчика біля піаніно і впав на нього. Страшенно хотілося спати — це одне. Але гірше допікало сум'яття, що його поійняло. Кост був один із учнів Клубічка і, як усі його учні, молився на свого вчителя. Те, що сказав Кост хвилину тому, були слова Клубічка, а не Коста. Клубічко завжди дотримувався принципу — ніколи не накладати на людину більше, ніж вона здужає піднести. Це був слушний принцип, і Трампус ним теж керувався. Якби він скористався ним і тепер, то мусив би сказати: «Так, це панночка, хоч чомусь і зветься Соумар¹. А тому й не докладай до цього рук!» І виключив би його з гри. Однак усе було не так просто. В цій справі та й взагалі в житті ніщо не просто. З цим основним правилом дивовижно й завзято боролось інше. Коли людина певний час служить в органах безпеки, вона не може, хай хоч як опирається, вберегтися від певного роду інфекції, що неминуче вразить мозок, уповзе до крові недовір'ям. Тому, хто довго служить в органах державної безпеки, не так просто її уникнути. Його так часто намагаються обдурити, що кінець кінцем він майже всім перестає вірити. Величезна кількість людей у тому похмурому житті, з яким він сти-

¹ В'ючак (чеськ.).

кається, намагається його перехитрувати, пошити в дурні, збрехати, збити з пантелику всіма можливими способами. Ті способи безмежно різні; іноді до смішного безсоромні, іноді неймовірно тонкі й вишукані, бо ошуканство належить до найвитонченіших мистецтв. Дехто бреше і обдурює, застосовуючи найдосконалішу логіку, багато хто намагається корчити з себе втілення невинності, а якийсь пройдисвіт починає розігравати спектакль; інший тримається просто, як дитина. Як ота панночка, що про неї казав Кост.

Люди, котрі борються за свою свободу, за свої статки, за свою вигоду або й тільки за свій престиж,— неймовірно винахідливі, ниці, лицемірні, в них прокидається рідкісний акторський хист, і деякі чинять, як справдешні митці... Людину обдурюють десять разів, сто разів, і, врешті, вона не вірить нікому й нічому.

З роками Трампус упевнювався в непогіршеності свого правила. Траплялося, підводила Клубічкова формула: не можна на людину валити більше, ніж вона здужає піднести. Найліпший доказ цього — справа студента Максанта. Клубічко сам викрив цього Максанта у вбивстві. Але, мовляв, убив не Максант, а його «лиха година». І студента засудили всього на чотири роки. То чом же й на професора Соумара не може найти лиха година? «Втім,— казав собі Трампус,— я не підозрюю його, він для мене — осереддя теоретично цікавого випадку, не більше й не менше. Цілком зрозуміло, що ми починаємо шукати саме з тих, хто був найближчий до Салачової. Соумар одвіз також із лікарні Голца, котрий мав стеобіду він був ще в Празі, я з ним розмовляв по телефону. Та невдовзі зник і знову виринув, за збігом обставин, приблизно тоді, коли Салачова повернулася до Праги. Потім на кілька годин випарувався ізнов, а тим часом хтось удерся до цієї вілли й перекинув статую Артєміди. Соумар одвіз також із лікарні Голца, котрий мав стерегти Салачову. Звичайно, коли б тут був зараз Клубічко, то я почув би від нього таке: «Але, парубче, не забувай однієї обставини — Салачова не поїхала б саме до його клініки, знаючи, що їй від нього загрожує небезпека». — «А що, коли вона цього не знає?» Клубічко ще сказав би: «Будь ласка, не роби з простака Соумара демона! Не може такого бути, щоб хитрунка Салачова жила стільки років біля демона і не розкусила його!» — «А що, як Салачова справді прогавила?» Клубічко

зареготав би: «Не роби з нього геніального злочинця. В цій сфері більш як на халтурника він не потягне».

Так, Трампус це знав. Знав він і те, що підозрює Соумара лише з відчаю. Вийшов у сад, де сновигав Кост, ніби сподівався знайти якісь сліди на піску й камінні.

— Я зазирнув у цей сарайчик із садівниковим знаряддям, пане,— звернувся до нього Кост.— Ключ стирчав у замку. Трскова цього не може пояснити, бо садівник їй того ключа повернув. Вона повісила ключ на кухні, там є гак, на який вона вішає все, що їй треба мати напихвати.— Кост хвилю повагався.— Мені б не хотілось вам цього казати, щоб не збити на манівці, але відтоді, як садівника відвезли до лікарні, тут принаймні двічі був пан професор Соумар і працював у саду. Без знаряддя він не міг обійтись, а до знаряддя не міг дістатися без цього ключа.

— Професора Соумара викиньте з голови,— буркнув Трампус, відчуваючи, що не має рації.

Кост хвилю повагався, перш ніж промовити своє «атож», але відтак провадив трохи рішучіше:

— Перед сараєм я знайшов слід. Взагалі єдиний у всьому цьому анахтемському саду. Цікавий, ходіть гляньте на нього.— Кост повів Трампуса до цегляного будиночка — сарая. Земля перед сараєм була старанно посипана піском, в проміжку між сараєм і газоном хтось залишив три сліди. Це були малі чоловічі черевики, не більш як тридцять восьмого розміру.— Трскова запевняє,— провадив Кост,— що в садівника черевики щонайменше сорок другого розміру.— Він подивився на Трампуса жалібно, навіть розпачливо, і Трампус зрозумів, що означає цей погляд. Дуже мало чоловіків мають таку велику ногу, і тому вони впадають в очі. У професора Соумара мала нога! — Я хочу підсумувати, з вашого дозволу. Трскова казала, що пан професор Соумар учора після обіду приїхав допрацювати в саду, але, побачивши, який душевний стан у нашої Трскової, хутенько накивав п'ятами. І це можна зрозуміти. Але факт, що перед тим він міг узяти цей ключ.

Трампус буркнув щось нерозбірливе.

— Проте вернімося до справи: той чоловік, котрий відчиняв сарай, лишив тут три пам'ятки — сліди на диво малої чоловічої ноги, яку має професор Соумар.

— Звідки ви знаєте, що в нього мала нога?

— Якось він мене оглядав, і, коли ходив навколо кушетки, де я лежав, я подумав собі: «Ну й ніжка!»

— Соумар міг бути тут і міг залишити слід. Може, забув повернути Трсковій ключ. А грабіжник з цього недогляду міг скористатися.

— Я теж про це подумав,— погодився Кост,— тільки от сліди зовсім свіжі, погляньте на них... Хтось із малою ногою був тут сьогодні вночі, це ясно як день. Здуріти можна,— додав він пригнічено.— Що то не професор — це ясно, але все знов-таки свідчить, що це був він.

— Будь ласка, не дурійте,— буркнув Трампус.

— Але ж усе так дивно в'яжеться одне з одним... Я його не підозрюю. Втім, куди не поткнемося, скрізь наштовхуємося на цього славетного курдуплика... Коли б я зараз приніс його черевики, б'юсь об заклад, вони підійшли б до цих слідів! — Якусь хвилю Кост вагався.— Я хочу вам сказати, пане... я мушу цим поділитися... той, хто був тут удосвіта, був, далєбі, пан професор Соумар. Та ви вже це знаєте!

— Я вам цього не казав,— відповів розгублено Трампус.— І навіть якби це був він, то він все одно не міг бути. Розумієте?

— Трохи розумію... Сказати вам, як я це собі уявляю? Трампус стенив плечима.

— Отже, як на мій дурний розум,— вів детектив,— Соумар домовився з пані Салачовою. Так, пане, я гадаю, що між ними була домовленість. Якби це було не так, то я підозрював би, що він сюди вдерся, як грабіжник. Але оскільки я його не можу підозрювати, а тільки здогадуюся, що це був він, то гадаю, що він з мадам у таємній грі, допомагає їй. Та чого я ніяк не втямлю, то це те, чому вона з усім так криється перед нами. Пане Трампус, задумайтесь іще ось над чим. Артистку привозять до Праги. Куди вона велить везти її? Не додому, а до нього в санаторій! Отже, висновок: він, напевно,— її захисник.

Трампус захоплено дивився на Коста. Це був не тільки вірцевий Клубічків учень, це був ще й кмітливий чоловік. Мислитель. Сам Трампус трохи складніше уявляв собі цю справу. Він гадав: дізнавшись, що лікар Пулпан приспав Ліду, Соумар прийшов до вілли виконати завдання артистки. Треба поговорити з Соумаром, вирішив Трампус. Подивився на годинник. Пів на восьму. Він, мабуть, уже виспався. І саме в цю мить прибгла захекана Трскова.

— Ходила дивитися до нашої поштової скриньки. На-йшла там, окрім іншого, оце.— Жінка подала Костові телеграму на його ім'я.

Розклеївши і прочитавши телеграму, детектив, зчудований, простяг її Трампусові. У телеграмі стояло: «Кличте допомогу, мабуть, буде новий напад». Телеграму підписав Клубічко. Надіслано з Брно о другій годині сорок хвилин. До Праги дійшла о третій. Тепер пів на восьму. Трампус напався на детектива:

— Хіба ви не чули, як дзвонив поштар?

Перш ніж Кост устиг сказати щось на своє виправдання, озвалася Трскова:

— Він міг дзвонити до другого пришестья: наш дзвінок ось уже два дні як поламаний, а електротехніка ніяк не докличешся.

Трампус гарячково міркував, наскільки був здатний на це його стомлений мозок. Звідки Клубічко знає, що буде вчинено новий напад? Пронюхав під час своїх розшуків у Брно, і з його боку це чесно — він поставив Трампуса до відома через Коста. Звісно, шеф не міг знати, що поштар не додзвониться і не здогадається зателефонувати з пошти. Видно, Клубічко ліпше осягнув гру, ніж він, і, певне, докопався в Брно чи й у Жегушицях до головного. Як, зрештою, його й попередив...

Трампус пригнічено сказав Костові:

— Я поїду в санаторій. Будь ласка, зателефонуйте до криміналки, щоб вам сюди послали ще одного чоловіка на випадок, якщо нічний напад буде повторено.

— Повторено? — вискнула Трскова.— Я збожеволю!

— Думаю, обійдеться. А втім, біля вас є Кост, а за півгодини прийде ще один чоловік.

Не звертаючи уваги на її бідкання, замислений Трампус сів у машину. Десь близько другої години ночі Клубічкові спало на думку, що на віллу буде вчинено новий напад. Чи знав він, хто саме нападатиме? Костова версія дуже цікава і цілком імовірна. «Є підозрюваний,— сказав собі Трампус.— Але ми не маємо підстав підозрювати його в чомусь поганому; мабуть, у цій таємній грі він допомагає Салачовій, котра криється від нас. Можливо, Салачова знає, що Барбаросса діятиме блискавично, а нам вона просто не довіряє... Але яка в цій грі ставка? Цікаво, чи знає це Клубічко?..»

Згадавши про Клубічка, Трампус повернув авто і за-

мість лікарні поїхав до КНБ. Там на нього чекала Клубічкова «блискавка»: *«Стежити за Соумаром»*.

— Телеграму було надіслано о сьомій годині з Турнова.

12

Коли Трампус зупинив авто перед великою сірою, майже казенною будівлею санаторію, неподалік від входу стояв дорожній шестициліндровик з емблемою Ескулапової змії на радіаторі. Гарна машина була геть заляпана болотом.

«Соумар уже в санаторії»,— подумав він. Голец, котрий теревенив із сторожем, сказав йому, що професор приїхав о чверть на восьму. Так, із Салачовою все гаразд, досі міцно спить. Професор у своєму кабінеті на першому поверсі.

Трампус тричі постукав. Ніхто не відповів. Трампус відчинив двері. Професор сидів, занурившись у великий фотель за письмовим столом. У цій незручній позі він непробудно спав, склавши на животі руки.

— Добрий день,— голосно привітався Трампус.

Прокинувшись, Соумар злякано глянув на Трампуса, потім засміявся:

— Даруйте, несподівано заснув. Це інколи трапляється зі мною — відтоді, як почав старіти. Втім, сьогодні я спав зовсім мало.

— Я теж спав, мабуть, якихось півгодини.

— Бідолашний! То хоч сядьте. Що вас до мене привело?

Трампус бачив, що Соумар у край стомлений. Під очима набрякли мішки, його завжди рожеві щоки були ніби з паперу, очі — неспокійні.

— Я прийшов заради пані Салачової.

— Ну, звісно, що в мені цікавого для вас! Вона міцно спить,— провадив Соумар майже автоматично голосом людини, яка допіру прокинулася зі сну.— Я до неї навідувався. Вона нічого не розуміє. Перебуває в стані хворобливої сонливості. Випивши таких сильнодіючих ліків, ви ж самі розумієте... Пулпан передав куті меду, але я не дивуюся, навіть схвалив його вчинок. Схоже на те, що вона спатиме до півночі, а може, й довше. Ви, певно, хочете з нею поговорити, але боюся, що з того нічого не вийде.

— Ми зайшли в безвихідь,— мовив Трампус,— і допомогти нам може тільки пані Салачова. Тим паче, що зараз важить кожна година.

Соумар похитував головою:

— Цілком вас розумію. Такий випадок! Але якщо йдеться, як я здогадуюсь, про те, щоб я її розбудив, то нічого з цього не вийде, хоча мені вас і щиро жаль. По-перше, з лікарського погляду: з нею стався б жахливий шок, і за це лікареві потім довелося б суворо відповідати; по-друге, ви не почули б від неї нічого путнього, бо вона задурманена. Якщо ви наполягатимете, щоб я її збудив, то принесіть письмовий наказ згори. Чому? Бо існує правило, що після такого наркотика треба чекати, поки хворий прокинеться сам.

Здавалося, Соумар тепер охоче попрощався б із Трампусом, але той не рухався. На столику перед ним лежала мармурова голівка дорослої людини завбільшки з кулак, і він дивився на неї теж, як задурманений. Окремі частини черепа й мозку були пронумеровані. Він узяв голівку в руки і вдавав, наче розглядає.

— Це мені подарувала Ліда,— мовив Соумар.— Учора, коли прийшла по довідку. Вона інколи робить своїм приятелям такі подарунки. Не дуже часто. Наскільки я її знаю, однієї чудової днини вона забере це назад.

Трампус не звернув на його слова ніякої уваги і сказав:

— Я прийшов побалакати з вами.

— Вам потрібна лікарська порада? То я мушу вас записати, а ви — заплатити гроші,— засміявся Соумар.— Розкажіть, серденько, що з вами?

Трампус похитав головою:

— Я ж вам уже сказав, що прийшов заради пані Салачової. Просто хоч гвалт кричи. Стільки всяких подій, а я ніяк не можу підібрати ключа.

— Ви, певно, гадаєте знайти його в мене? — спитав Соумар.— Ключа тут ви, звичайно, не знайдете, але я прислужуся вам, як тільки зможу. Лишень боюся, що багато я не знаю. Власне, знаю зовсім мало. Візьмімо з самого початку. Вчора, приблизно о пів на десяту, я саме зібрався йти до клініки, коли сюди влетіла Ліда: «Напишіть довідку, що я не можу ввечері грати». Я міг це виконати з чистим сумлінням, бо стан її справді був кепський. Одержавши довідку, вона зажадала зробити їй підкріпну ін'єкцію. Я намішав вітаміну В і покликав сестру. Поки вони були отам за ширмою, я курив. Коли

Ліда вийшла, я помітив, що вона стурбована більше, ніж у найкритичніші для неї дні.

— От ми й дійшли до суті справи,— перебив його Трампус.— Ви здогадуєтесь, що її так стурбувало?

Соумар хвилю пильно дивився на співрозмовника, відтак забрав мармурову голівку, поставив її на стіл і хитнув головою:

— Напередодні ввечері я бачив її в концерті. Паленічек грав Дебюссі, і я блаженно спав. Нараз мене розбудила тиша — наді мною стояла Ліда. Сміючись, вона сказала, що це задорогий сон. Чого, мовляв, я ходжу в концерти? Щоб виспатися? «Ні,— відповів я,— того, що я старий парубок».— «Однаково,— відказала вона,— якби ви оженилися, то знов-таки мусили б ходити в концерти задля своєї дружини». Так ми розмовляли аж до кінця антракту. Я хотів одвезти її додому, але вона з кимось шезла. Вернуся до суті: учора ввечері не було помітно, що з нею щось діється.— Соумар хвилю помовчав.— Але цілком можливо, вона прокинеться ще ввечері. Може, через десять годин вона й розкаже вам, що то було.

— Це для мене трохи задовго,— з досадою мовив Трампус.

Соумар знизав плечима.

— Для мене, власне, також, але що вдієш.

— Ви не питали її, навіщо їй та ін'єкція і чому не може ввечері грати?

Соумар похитав головою:

— Не спитав, бо, крім усього іншого, вона ще й страшенно поспішала. І я, зрештою, теж.

— Гм,— буркнув Трампус,— я дізнався, що ви її особистий лікар.

Соумар кивнув головою.

— То вам не здається, що ви мали б її про це все ж таки спитати?

— Ні,— стомлено відказав Соумар і закупив сигарету, мабуть, щоб трохи підбадьорити себе.— Само собою зрозуміло, що повинен був, але все-таки не спитав.

— Чому?

— Бо вже маю деякий досвід. Є пацієнти балакучі, котрі скажуть більше, ніж знають. Таких чимало, оскільки здоров'ячко для егоїста — найголовніший статок, і переважна більшість людей, принаймні з цього погляду, егоїсти. Але є ще інша категорія пацієнтів, зовсім нечисленна, з яких їхні таємниці доводиться просто-таки

втягати. Ліда належить до останньої категорії. Якщо не хоче сама поділитися...

— Цього разу вона теж не хотіла?

— Мало того: давала зрозуміти, що бажає від мене лишень довідки, ін'єкції, і нічого більше. Одне слово, розмови з нею не вийшло. Я порадив їй піти додому, опустити штори й спробувати заснути. Вона глузливо осміхнулась і попросила сигарету — ну, думаю, зараз піде. Ні. Хвилю чадила, як димар, раз у раз на мене поглядаючи. Потім зненацька: «Соумарчику, ви часом не маєте при собі великих грошей?» — «Що це значить — великі гроші?» — спитав я. «Двадцять чи тридцять тисяч». — «Стільки в мене, певна річ, нема», — відказую. «Я задовольнилася б і меншою сумою», — каже вона на те. Я ніколи не знаю, скільки маю при собі грошей, тож пошукав у кишенях і знайшов тисячу п'ятсот. Вона взяла їх, зауваживши, що це дуже мало. Я подумав, що можна позичити в касі санаторію. Роздобули ще. Вона забрала геть усе й не лишила мені навіть на сигарети.

— Ви знаєте, навіщо їй було стільки грошей?

Соумар стенив плечима:

— Тоді я, звісно, не знав, а тепер знаю так само добре, як і ви. Отож відклала недокурену сигарету й подала мені руку. Я ще спитав, чи можна прийти до неї в неділю. В цей день мені дозволено з кількома приятелями відвідувати її. Між ними, до речі, і ваш шеф Клубічко.

— Знаю.

— Що, власне, робить Клубічко? Як він міг доручити цю справу вам? Я, звісно, не хочу сказати, що ви не компетентний, але, так би мовити, знаючи їхню дружбу, гадав, що Клубічко сам за це візьметься. — Трампус мовчав, і Соумар закінчив: — Вона не сказала мені нічого певного. Тільки мовила: «Зателефоную вам. Цілком можливо, що я не буду ще в формі...» А тоді: «Бувайте, Барбароссо», — і пішла.

Трампус, почувши ім'я «Барбаросса», насилу стримався.

— Як вона вас назвала?

Соумар стомлено посміхнувся:

— Барбаросою. Їй заманулося так мене звати через мою бороду. Здебільшого Ліда мене інакше й не зве, їй це дуже подобається.

Трампус задумався. Клубічко, звісно, знав, що Сала-

чова кличе Соумара Барбаросою. Але, до дідька, чому ж він одразу почав звати невідомого нападника Барбаросою? Випадково? Чи підозрював Соумара? А телеграма, де йшлося, щоб він стежив за Соумаром? Справді, на хвилю в Трампусові спалахнула підозра.

— І потім ви вже нічого про неї не чули? — спитав.

— Нічого, аж до повідомлення по радіо. Про нього я дізнався од пані Гейдової, телефоністки нашого комутатора, великої Лідиної шанувальниці. Тоді я зміркував, навіщо було їй стільки грошей.

— Ви справді розповіли мені все, що знаєте? — збентежено спитав Трампус.

— Усе. Втім, щиро кажучи, я сподівався дещо почути й від вас.

— Дозвольте вас запитати, де ви були сьогодні вночі? — ще більш збентежено спитав Трампус.

— Та я ж вам сказав уже по телефону. Був у хворого, аж у Полічці. Втім, приїхав, на жаль, запізно. Тяжкий випадок крововиливу в мозок.

— Мушу вам дещо розповісти, чого ви, можливо, не знаєте. Сьогодні між третьою і п'ятою годиною хтось удерся до вілли пані Салачової. Невідомий щось шукав під статуєю богині Артеміді в саду і під двома рододендронами, які росли поряд. Знаряддя взяв у сараї садівника. А не знайшовши того, що шукав, заліз по дощечках до кабінету, де пані Салачова залишила відчинені вікна, нишпорив на столі, проте, мабуть, чогось злякався і втік.

Соумар мінявся на очах. Подив, тривога і, нарешті, жах відбивалися йому на виду. Професор скочив, схопив Трампуса за плече, аж тому стало боляче, і вигукнув:

— Це правда?

— Я щойно звідти.

— Але ж це жахливо! — вигукнув Соумар і знов упав у крісло. — Це просто неймовірно. Я пригадую, там справді була статуя якоїсь богині, здається, Артеміді. — Відтак виричав на Трампуса очі і сказав: — І ви, як я тепер зрозумів, подумали, що це вчинив я?!

— Це не остаточний висновок. Однак є дві істотні деталі. Чоловік, який викопав богиню, знав, де залишають ключ од садівникового сарая. Я гадаю, що взяв він той ключ по обіді, а ви, як твердить детектив, були на віллі після обіду і знаєте, де вішають ключ. — Відтак показав Соумарові на його ноги: — Злочинець залишив біля сарая

слід. Це сліди дуже малої ноги. У вас теж, бачу, надзвичайно мала нога.

— Справді,— погодився Соумар,— з примхи природи я маю незвичайно малу, як для чоловіка, ногу, тільки боюся, що це ще не привід, аби ви мене заарештували. Хоча,— додав іронічно,— багато що свідчить проти мене. Я ладен заприсягтися: про цю таємничу аферу не знаю нічого! Крім того, маю незаперечне алібі... Подзвоніть лишень до помешкання начальника відділу Направіла з міністерства внутрішніх справ. Спитайте, кого кликали о третій годині ранку до хворої пані Направілової. Спитайте також, чи правда, що нещасний, невиспаний Соумар був у них приблизно від чверть на четверту і майже до пів на шосту. Відтак покличете детектива із прохідної й запитайте його, чи правда, що я з ним розмовляв отут сьогодні вранці приблизно о третій годині. А з'ясувавши все це, згадайте ласкаво, о котрій годині ви підняли нещасного Соумара, не гідного свого одіозного імені, з постелі, аби наказати йому пильнувати Ліду, як зіницю власного ока. (Хоча дозволю собі зауважити, що про свою зіницю я взагалі не дбаю). Якщо ви пам'ятаєте, було це десь перед сьомою. Отже, різниця становить приблизно двадцять п'ять хвилин, а цього мені, мабуть, не вистачило б доїхати до Вінічних гір і зробити там маніпуляції, котрі вимагають, певно, більшого часу.— Соумар перевів дух і провадив:— Нещасному, невиспаному Соумарові потрібен був той час, аби, клюючи носом над кермом, добутися, нарешті, до постелі. І потім спитайте на прохідній, коли я прийшов до лікарні сьогодні вранці. Вам скажуть: о чверть на восьму. До цього пояснення: після розмови з вами я вже не міг заснути і тому вирішив, що краще поїхати сюди. Усе це ви можете перевірити з цілковитою точністю, і тоді, мабуть, вам стане соромно, що ви могли мене запідозрити.

— Я вас не підозрюю,— ніяково відказав Трампс,— тільки з обов'язку перевірів деякі неясні моменти.

Соумар подивився на годинник.

— Гадаю, ви уже все перевірили,— мовив іронічно.— А тепер мені треба до клініки. Після того, що ви мені наговорили тут про Ліду, ох, і наставляю ж я діагностів! Хоч би холери не виявити...

— Іще слово,— сказав Трампс.— Ви не були сьогодні вранці на віллі, але хтось там був. Той «хтось» знає, де висить ключ од сарая, і взагалі складається вражен-

ня, що він у домі знає геть усе. Ви мені самі сказали, що належите до найближчих друзів пані Салачової. Чи не пригадаєте, хто ще знає все це, крім вас?

Соумар похитав головою.

— Чому ви не хочете мені цього сказати?

— З тієї простої причини, що я такої людини не знаю,— відповів Соумар не вагаючись.— Ходить нас до неї п'ятеро чи шестеро, це і є, можна сказати, її найтісніше коло. З них тільки я захоплююся садівництвом. Проте Ліда може мати іншого приятеля або інших приятелів, про яких мені не відомо, і хтось із них може поратися в неї в саду й знати геть усе.

Тої хвилини у двері постукали, і до приймальні ввійшла молода жінка, струнка, з природним золотавим волоссям, дуже вродлива. Одягнена вона була так, як одягаються в санаторії офіціантки: коротка чорна сатинова сукня, білий фартушок, на голові чепчик. Усміхнулася, поставила на стіл тацю і сказала приємним меццо-сопрано:

— Другий сніданок для пана професора.

Потім знову чарівно всміхнулася обом і пішла. В дверях майнули її повні гарні ноги.

— Новенька,— сказав Соумар,— я ще її не бачив. А втім, тут весь час нові люди. Скажіть мені, Трампусе, коли людство нарешті вгамується? — Не чекаючи відповіді, механічним рухом узяв з таці рогалик, одламав шматочок і поклав у рот. Було видно, що він вдячний за цю турботу про його особу. Відтак узяв виделкою трохи плову і проковтнув. Ще взяв плову, шматочок рогалика, тоді запив це кавою і вельми бадьоро підвівся:

— То я можу іти?

— Ще одне слово,— пробурмотів Трампус.— Яка нога в колишнього чоловіка пані Салачової?

Соумар, котрий уже стояв біля вішалки, здивовано зиркнув на Трампуса й засміявся.

— Не знаю,— відказав глузливо.— Ніколи не звертав на це уваги. Оглядаючи хворих, не дивлюся на їхні ноги. На жіночі теж. Я не швець.

— Ви оглядали його коли-небудь?

— Двічі. Ліда посилала його до мене, у нього хворі нирки. Я вже вам, здається, казав, що хоч вони розлучилися, Ліда, однак, дбає про нього. Втім, до мене може прийти будь-який хворий. Гадаю, в нього нормальна чоловіча нога. Мабуть, така, як у вас. Чи в Клубічка.

— Але в Клубічка нога мала! — мимоволі вигукнув Трампус.

— Тож і не виключено, що людина, котра завдала вам стільки мороки, був ваш шеф. Тільки Салач вродливець, а от про Клубічка, мабуть, цього не скаже навіть його найліпший приятель. А тепер ви мене справді пустіть. Сьогодні субота, а в суботу у клініці завше цирк, бо люди, якщо ви помітили, найохочіше йдуть до лікаря саме в суботу.

Соумар вийшов, однак відразу ж повернувся, взяв зі столу мармурову статуетку й поклав до портфеля.

— Гарна робота, — сказав, — продемонструю частини черепа і мозку в клініці. — І вийшов.

Тепло і тиша подіяли на Трампуса так, що він сів у крісло, сподіваючись хвилюк відпочити, і непомітно заснув. Збудив його якийсь шурхіт. Розплющив важкі повіки: офіціантка прийшла прибирати посуд після сніданку. Погляд її заметався по столу, та, зустрівшись із Трампусовими очима, вона взяла хутенько тацю, всміхнулася й вийшла своєю пружною ходою.

«Справдешня манекенка», — подумав Трампус. Кілька хвилин сну підбадьорили його. Він зрозумів, що підозрювати Соумара смішно; професор не має нічого спільного з Барбаросою. Так, але, багато знаючи про Салачову, професор, однак, не прохопився б і словом навіть на тортурах. «Неясна Клубічкова телеграма мала інший зміст, ніж я гадав. Треба пильнувати, щоб Соумарові нічого не сталося. Але який зв'язок є між ним і справою Салачової? Знатиму про це тільки тоді, коли Салачова прокинеться. Тож будемо його стерегти». Трампус гукнув Голца й послав до клініки, наказавши не зводити очей з Соумара й зателефонувати до криміналки, щоб сюди прислали іншого детектива.

Розглядаючи пейзаж на стіні й мріючи про годинку сну більше, ніж про спасіння душі, Трампус уперше відчув страх, що взяв на свої плечі надсильний тягар. Коли він вимагав у Брно від Клубічка доручити йому цю справу, вона здавалась надто простою. Думав, що примусить Салачову, коли наздожене, пояснити все. Але артистка нічого не пояснила, бо Пулпан її приспав. І що найгірше — справа розвивається дедалі зловісніше, а він до неї не може підібрати ключа. Тепер усе було ще заплутаніше, ніж напочатку. Сподіватися можна тільки

на те, що Салачова прокинеться завчасно і схоче дати свідчення. А як не схоче?

Зненацька задзвонив телефон. Трампус узяв трубку.

— Трампус. Професор у клініці.

— Саме ви мені й потрібні, пане,— озвався знайомий голос.— Це Кост із вілли Салачової.

— Знов щось сталося? — злякано спитав Зденек.

— Нічого не сталося, пане, але з криміналки сюди протелефонували текст нової телеграми пана Клубічка.

— Що там іще? — невдоволено спитав Трампус.

— Я вам прочитаю, пане, тут зовсім мало: «Трампусові. Ви насправді стежите за С.?» Це все, пане.

Трампус поклав трубку. «Що б це могло бути? Клубічко, певне, дізнався, що хтось замишляє лихе проти Соумара, й сумнівається, чи я стережу його досить пильно...— Нараз сонливість його пропала, він підхопився з крісла.— Але ж я й справді погано стережу. Пустив без нагляду до клініки й задовольнився тим, що аж через десять хвилин послав слідом Голца. І навіть не сказав Голцеві взяти таксі». Трампус уявив собі клініку. Соумар бігає з палати до палати, як то роблять боги-професори, йде коридорами, де чекають пацієнти. Потім, відпустивши весь почет, професор увійде до свого кабінету й прийматиме хворих. Між ними може затесатися суб'єкт, що має вчинити на нього замах. І зробить це зовсім легко, та ще й зникне непомітно. Яка там користь від Голца? Коли б він навіть захотів піти з професором до кабінету, Соумар його напевно прожене. Треба витягти Соумара з клініки. Не роздумуючи довго, Трампус схопив телефон і попросив з'єднати його з клінікою Соумара. Минула вічність — може, хвилин п'ять,— поки озвався невдоволений Соумарів голос.

— Це я, Трампус, професоре. Ви повинні негайно повернутися до санаторію.

— Оцього я не зроблю,— відказав Соумар стомлено.— Як це ви собі уявляєте? Я допіру зробив обхід і зараз оглядатиму пацієнтів. Гадаю, що їх у приймальні щонайменше двадцять душ. Повернуся не раніше ніж за годину; точніше, це буде години за дві, навіть коли я поспішатиму.

— Але цього вимагає справа Салачової,— збрехав Трампус.

Соумарів голос набув зовсім іншого відтінку.

— Що з нею? — спитав він стривожено. — Щось сталося?

— Вона прокинулася, і з нею стався новий приступ. Асистент не може дати собі ради, і тому я дзвоню вам.

— Гаразд, зараз буду.

«Хвалити бога, — подумав Трампус, — усе йде як по маслу. А тепер я його тут замкну, хай хоч гопки скаче».

За хвилину в коридорі почулися квапливі кроки — двері розчахнулися, і на порозі став захеканий Соумар.

13

— Що з Лідою? — вигукнув він. — Де Пулпан? Що це був за приступ?

— Уже минув. Вона заспокоїлася і знову спить.

— Я дуже радий, — з великою полегкістю мовив Соумар. — Щиро кажучи, я боюсь її пробудження, як грішник пекла. — З цими словами він простягнув руку до кнопки.

— Хочете кликати доктора Пулпана?

Соумар кивнув головою.

— Сподіваюсь, він мені змалює її приступ краще, ніж ви.

— Не кличте. Він вам нічого не змалює — приступу не було.

— Але... — випалив зчудований Соумар.

— Я не міг придумати нічого розумнішого, щоб витягнути вас із клініки.

Соумара затіпало від люті.

— Навіщо ви хотіли мене витягти з клініки? — напався він на Трампуса. — Навіщо ви мене з неї витягли? Щоб допитувати? Вам не здається, що це зухвальство з вашого боку? Я ж вам розповів уже все, що знав. Ви подумали про те, що через вас я покинув там людей, з-поміж котрих декому справді потрібна моя негайна допомога?

Соумар насунув на голову капелюх і рушив до дверей.

— Мені шкода, професоре, — сказав Трампус, — але ви повинні zostатися тут. Тобто я вас не можу відпустити до клініки. Хай вас там замінять.

— Ви що, збожеволіли? — обурився Соумар. — Клініка не кіно, люди ходять туди не заради втіхи. Коли ви вже так затялися... — він хвилину подумав і докінчив: — То обіцяю вам, що приїду на новий допит відразу ж, тільки-но скінчу прийом.

- Я повинен вам сказати, що йдеться не про допит.
- А про що ж тоді?
- Я мушу взяти вас під варту,— збентежено мовив Трампус.— Це, на жаль, неминуче, хоч я дуже шкодую.
- Соумар вирячив на нього очі:
- Взяти під варту — мене? Чому? Ви нормальна людина? Може, ви хочете сказати, що заарештовуєте мене?
- Трампус захитав головою:
- Взяти під варту і заарештувати — це різні речі.
- Соумар вибухнув:
- Слухайте, як це все розуміти? Ви що, збираєтесь обмежити мою особисту волю? А є у вас на це право? Нема! Чи, може, є?
- Нема. І попри все я мушу взяти вас під варту.
- Соумар аж захилювався від люті:
- Я про себе не надто високої думки, приятелю, але певен, що директор клініки, а також цього санаторію міг би вам за цю витівку добряче нагріти чуба.
- Абсолютно справедливо,— погодився Трампус.— Однак послухайте, професоре, я вам розкажу, чому так роблю. Мабуть, годину тому Клубічко надіслав телеграму з наказом стежити за вами, а щойно надіслав другу. Як я можу стежити за вами у клініці?
- Соумар здивувався й сказав тільки:
- Але ж...
- Клубічко,— вів далі Трампус,— ніколи не був панікером, і якщо він двічі нагадав мені, аби я охороняв вас, то в нього є на це підстави і, мабуть, серйозні. Ось у чому суть справи. Можливо, мені слід було поїхати по вас у клініку, проте я мушу тут стерегти пані Салачову. Що я мав робити? Просто не придумав нічого ліпшого, як виманити вас із тих клінічних джунглів.
- Соумар трохи заспокоївся.
- Хоч Клубічків інтерес до моєї нікчемної особи мене дуже тішить,— відповів він голосом, у якому ще бриніла злість, — але, на мій погляд, він, безумовно, перебільшений. Я не думаю, щоб мені загрожувала небезпека, не уявляю, чому і від кого. Знаєте що? Замовимо «блискавкою» Брно і спитаємо Клубічка.
- Його там нема,— відказав розпачливо Трампус.
- То де ж він?
- Трампус схопився за голову:
- Коли б я знав. Просто зник.
- Ну й ускочив я в халепу,— пробурмотів Соумар.

А за хвилю додав:— А втім, спосіб, у який ви хочете виконати його наказ, нездійснений. Припустімо, сьогодні мене у клініці заступлять помічники, а що робити з іншими хворими, яких, до речі, в місті багато? Асистентів послати до них я не можу, бо вони не сміють виходити з клініки. До речі, серед них і пані Направілова, дружина вашого начальника з міністерства внутрішніх справ, і хвороба її серйозна. Та й тут,— додав, розпалюючись знов,— у санаторії маю праці по зав'язку. Жодного вільного ліжка. Може, думаєте ходити за мною назирці, як вірний сенбернар?

— Ніхто вам не заборонятиме їхати до хворих,— нерішуче проказав Трампус,— тільки в супроводі моїх людей; ви вже, будь ласка, стерпіть. У санаторії за вами ходитиму я чи хтось інший. Дасте нам білий халат, та й усе.

— Ви справді збожеволіли,— сердито мовив Соумар.— Чоловіче, я охоче послухався б вас, якби бачив у цьому хоч краплю глузду, але все, що ви мені сказали,— нісенітниця, нісенітниця. Ніхто проти мене не замишляв і не замишляє нічого злого. Я вам заявляю, що під вашим наглядом до хворих не поїду і не ворухну пальцем, поки не матиму повної волі. Так,— додав злорадно,— або ви повернете мені повну волю і я поїду до пані Направілової, або ж, якщо наполягатимете на своєму, змушений буду, на превеликий жаль, повідомити кого треба, що ви перешкоджаєте мені виконувати лікарський обов'язок.

— Професоре!

— Будь ласка,— відрубав Соумар,— не вдавайтеся до зворушливого тону, це марно. Ви чули моє останнє слово.

Перш ніж Трампус устиг щось на це відповісти, у двері хтось рішуче постукав. Трампус запитально дивився на Соумара.

— Ну, добре, впустіть,— сказав глузливо Соумар.— Ви ж біля мене, то, мабуть, зі мною нічого не станеться.

— Заходьте! — гукнув Трампус.

На превеликий подив, у дверях з'явилась пані Трскова. Трампус хвилю дивився на жінку, як на привид, не вірячи своїм очам, а коли отямився, напав на неї:

— Пані Трскова! Це справді ви?

— А хто б іще? — потвердила економка.— Моє шануваннячко!

— Але, пані Трскова, заради всіх святих, що ви тут робите? Чому ви не на віллі?

— Чому я не на віллі? — войовничо відрізала Трскова. — З двох причин, пане. Перша та, що сюди мене покликала мадам. А друга? Скажу й другу: адже я тільки слаба жінка. Боялася зостатися вдома-сама. Не дивіться на мене так, справді боялася. Може, пане, ви запросите мене сісти?

Трампус приголомшено дивився на неї.

— Мені не причулося? Хто вас сюди покликав?

— Сідайте, пані Трскова, — люб'язно запросив Соумар. — Хоч я не впевнений, чи сміє в'язень пропонувати крісло.

— Дякую, пане професор, ви вельми люб'язні. — І, звертаючись до Трампуса: — Я вже вам сказала, пане. Мадам. Хоч і не особисто, а через канцелярію санаторію. — Пані Трскова обернулася до Соумара і розповідала далі: — Так, мені подзвонили й сказали: тут є для вас записка від мадам: «Люба пані Трскова, мені вже краще, я прошу вас негайно приїхати до мене». — Обернулася до Трампуса, войовничо скінчила: — Гадаю, пане, що якби ви отримали такий ясний наказ, то теж би послухались.

— На бога! — вигукнув Трампус. — Пані Салачова не могла вас покликати!

— Чом не могла? — спитала Трскова недбало.

— Бо вона досі міцно спить.

Трскова витріщила на нього очі, а тоді благально подивилася на Соумара. Той стенив плечима й набрав по внутрішньому телефону якийсь номер. Запала глибока тиша. Відтак почувся голос:

— Це ви, пані Гейдова? Говорить Соумар. Скажіть, будь ласка, лікарня просила ось тепер, опівдні, квартиру пані Салачової? Ні? Ви знаєте це цілком певно? Там, дякую... — Повісив трубку і звернувся до Трскової: — Мені дуже шкода, пані, але хтось пожартував. До лікарні вас нині не кликали.

— Але ж... — зіпнула Трскова.

Соумар низав плечима:

— Вас не кликали, це правда. Кожна розмова від нас, зі швейцарської й від пацієнтів, іде через комутатор. Там сидить ретельна працівниця, між іншим, велика

шанувальниця пані Салачової, Пані Гейдова багато разів з'єднувала мене з Лідою. Неодмінно запам'ятала б, якби хтось просив квартиру артистки. Втім, опівдні вона мене питала, чи це правда, що у нас лежить пані Салачова. І, нарешті, мадам не могла нікого кликати, бо вона, як вам уже сказав пан Трампс, міцно спить.

— Але ж, пане професор... — безпорадно пролебеділа Трскова.

— Послухайте, — нервово сказав Трампс, — що це ви верзли про те, буцім зосталися у віллі самі і що вам страшно? Адже ви були не самі, а з Костом. Я навіть звелів йому для більшої певності покликати помічника. Будьте ласкаві, поясніть мені це!

— Той помічник таки прийшов. Десь за півгодини після того, як ви поїхали. Такий солідний чоловік, але в нього жахливий нежить. Я мусила йому нагріти чаю, аби нам усього не обічхав. При тому він з'їв цілу коробку печива, до речі, останню, і я не знаю, що на це скаже мадам.

— Розповідаєте ви дуже цікаво, — нетерпляче перебив її Трампс, — але якби трохи стисліше...

Трскова холодно глянула на нього й вела далі:

— Де я зупинилася, коли ви мене перебили? Ага, на тому вашому чоловікові з нежитьм. Отож коли він доїв останній шматок печива, задзвонив телефон. Чоловік узяв трубку, йому щось сказали, і він гукнув до мене: «Пані Трскова, покличте мені, будь ласка, колегу». Пан Кост никав по садку. Він теж побалакав по телефону, а тоді вони обидва прийшли до мене, і пан Кост мовив: «Жаль, пані Трскова, нам тут дуже подобається, але нічого не вдієш, отримали наказ негайно залишити віллу». — «Ви з глузду з'їхали, — напалась я на нього, — хочете мене залишити саму в такій скруті!» Пан Кост здвигнув плечима, і я незчулась, як вони схопили капелюхи й зникли. Я марно кричала, що коли хтось удереться, то це буде на їхній совісті. Поки я стояла як стовп, знову задзвонив телефон. Любі панове, аби ви чули, як те дзвоніння розляглося в порожній віллі! Мені аж мурахи по спині поповзли. То дзвонили мені, щоб я прийшла сюди. Що там казати, це був для мене справжній рятунок.

«Після мене хоч потоп!» — подумала я, замкнула й поїхала до лікарні.

— Сподіваюсь, ви їхали на таксі? — розпачливо спитав Трампус.

— Таке питаєте, пане! Де ви в нас піймаєте таксі? Хіба тільки на Вацлавському майдані й перед вокзалами. Ми ж на самому кінці світу. Я їхала трамваем.

— Це означає, що ви згайнували три чверті години! — зловісно вигукнув Трампус.

— Годину, пане, бо я спершу забігла до магазину, купила пані й собі цукерок. — І Трскова показала два тоненьких пакуночки.

— Що ви на це скажете? — спитав Соумар Трампуса.

— Що я на це скажу? — розчаровано відповів Трампус. — Та це ж ясно як божий день! Хтось спробував, і йому, на жаль, пощастило виманити пані Трскову з вілли. Але як могло статися, що й Кост пішов з поста?

— Певно, його теж хтось містифікував, як і пані Трскову.

Трампус заперечливо махнув рукою:

— Такого досвідченого працівника? Що пані Трскова впіймалася на гачок, можна легко зрозуміти. Але щоб Кост! Того не так легко одурити. Зрештою, я йому сам наказував.

— Може, йому хтось телефонував од вашого імені?

— Якби хтось спробував це зробити, Кост негайно перевірів би. Подзвонив би до мене сюди і враз дізнався, що його містифікували.

— Тоді це незрозуміло!

— Абсолютно. Взагалі в цій клятій історії нічого не можна пояснити. Я зроду не стикався з такою купою загадок.

— Що буде зі мною? — спитала Трскова. — Якщо я вас добре зрозуміла, хтось обдурив мене й пана Коста, аби потрапити до вілли.

— Мабуть, це справді так, — похмуро потвердив Трампус. — Та ми спробуємо йому перешкодити.

— Як? — поцікавилася Трскова.

— Поїдемо туди.

— На вашому місці я б туди не квапився, — промовив Соумар. — Коли, звісно, я, як затриманий, маю право висловити свою думку.

— Пане професор, — заголосила Трскова, — може, ви хочете запропонувати, щоб ми склавши руки дивились, як якийсь грабіжник обкрадає квартиру мадам? Мушу

сказати, що я в вас геть розчарувалася, бо до цієї хвилини думала, що ви приятель пані Салачової, і то надійний.

— А я й досі гадаю, що це так, пані Трскова. Тільки ж усе свідчить, що...

Трскова не дала йому доказати:

— А коли так, то, будь ласка, уявіть собі, скільки маємо коштовних речей. Навіть у моєму покоїку ощадна книжка. В ній заощадження всього мого життя.

— Я не думаю, щоб їй загрожувала небезпека,— спокійнісінько мовив Соумар.— Втім, я ладен заприсягтися, що з вілли не пропаде жодна коштовна річ.

— Мушу сказати, що я вас взагалі не розумію,— з глибокою недовірою мовила Трскова.— Неначе ви балакаєте по-татарськи.

— Але я, здається, розумію,— озвався Трампус, котрий уважно слухав їхній діалог.

— Це дуже просто. Я трохи навчився мислити, як ви, Трампусе. Ваших детективів і пані Трскову одкликано в один і той же час. Чи не так?

Трампус кивнув головою.

— Але,— правив Соумар,— якщо припущення правильне, то з'ясується також і те, чого ви мене заарештували.

— Не вірю своїм вухам,— вигукнула Трскова,— щоб пан Трампус зважився заарештувати таку достойну й важну людину!

Трампус здвигнув плечима:

— Треба було б те саме зробити і з вами, пані Трскова, за те, що ви покинули віллу.

— Зі мною? — задихнулася Трскова.

— Але він вас не заарештує, бо охочіше заарештував би Клубічка.

— Пана Клубічка? Такого порядного чоловіка? — зойкнула Трскова.

Соумар потвердив:

— Так, адже за цим усім стоїть він. Це був складний маневр, гідний його слави. Спершу Клубічко спробував вас налякати своїми телеграмами так, щоб ви од мене не відходили. Це йому, як бачимо, вдалося чудово, а тоді треба було очистити віллу. І це йому вдалося теж: спосіб, якого він ужив, аби позбутися пані Трскової, простий і ефективний. Детективам, певна річ, він мусив дати накази, якими скасовував ваші.

— Здається, ваша правда, — схвильовано сказав Трам-

пус.— Мене бентежить тільки одне.— Клубічко обіцяв мені на три дні цілковиту волю дій.

— Мабуть, ви діяли не так, як він хотів, отож подумав: той, хто марно вдирався до вілли двічі, мусить удертися втретє. Отоді його треба спробувати схопити. Ваші одкликані детективи десь підстерігають того чоловіка. Втім, у цьому ви невдовзі переконаєтесь.

Трампус сів за письмовий стіл і хвилю замислено водив пальцем по поверхні.

— Так,— мовив він нарешті,— мабуть, ваша правда. Клубічко сказав мені ще в Брно, що хотів, аби справа ще трохи розвинулася. Він, певно, гадав, що остання його витівка — найкращий спосіб дізнатися, хто за цим стоїть. Тільки я дуже сумніваюся, що це найкращий спосіб. Чому? А от чому. Хіба злочинець такий дурний, щоб не побачити пастки? Крім того, це ж зовсім різні речі — вдиратися кудись затемна чи єсеред ясного дня. Ви маєте цілковиту рацію, професоре, за кілька хвилин ми в цьому переконаємося.

— Будь ласка, говоріть в однині, Трампусе. Мене більше обходять мої хворі, ніж те, що діється у віллі на Вінічних горах. Дуже сподіваюся, що тепер ви мене звільните з-під варті.

— На жаль, не можу,— рішуче відказав Трампус.— Цього я на себе не візьму. Клубічків наказ ясний, і його не скасовано. Ваша думка, що він мені відносно вас телеграфував, аби тільки відвернути мою увагу од вілли,— лише припущення, з яким я, зрештою, не згоден.

— Боже мій,— простогнав Соумар,— кара господня мені з вами! Як же вас переконати?

14

Не встиг Соумар докінчити цю фразу, як до приймальної, не постукавши, що було нечувано, вбіг асистент Пулпан.

— Пане професор,— вигукнув він,— мушу вам сказати, я тільки-но промив Верці шлунок.

— Бідна Верка,— мовив Соумар байдуже, як лікар, котрий по двадцять разів на день чує про нещастя людей.— Що ж із нею сталося?

— Я ще достеменно не знаю, але, згідно з симптомами, схоже на отруєння.

— Піду подивлюся на неї,— сказав Соумар, підводячись.— Якщо, звісно, дозволить пан Трампс.

— Тільки,— зовсім несподівано промовив Пулпан,— усе свідчить про те, що хотіли отруїти не її, а вас. Сама винна, ласунка нещасна!

Соумар вибалушив на нього очі:

— Ви здуріли, Пулпане? Мене мали отруїти? Ви можете пояснити, як дійшли цієї думки?

— Вам приносили на другий сніданок шинку й плов? — з притиском спитав Пулпан.

— Так. Але я, здається, з'їв лишень трохи плову,— одказав Соумар.

— Шинки не торкалися?

— Ні, шинки не торкався. А може, й торкався? — Соумар запитально глянув на Трампуса.— Ви не пам'ятаєте, що я їв?

— Шинки ви не куштували. Я добре пам'ятаю, бо мені дуже її кортіло. Я з учорашнього вечора не мав і ріски в роті.

— Чому ви про це не сказали? — докірливо мовив Соумар.

— Отже, шинки ви не торкалися,— вів далі Пулпан.— Але Верка — це наша посудниця,— пояснив він Трампусові,— коли офіціантка принесла шинку назад до кухні, з'їла її. За півгодини Верку вхопили корчі, на лобі виступив холодний піт, відтак почалися перебої серця. Словом, усі ознаки отруєння. Її щастя, що допомога була поряд. Гадаю, до ранку оклигає.

Соумар розгублено дивився на Пулпана й нарешті промовив:

— Видно, ви таки справді певні, що шинка була отруєна. А чи не здається вам, що це вже занадто? Коли б ви сказали, що шинка була несвіжа...

— Пане професор, я спершу так і подумав. Куховарка теж сказала: «Привезли нам несвіжу шинку». Але потім ми з'ясували дещо підозріле.

— Що саме?

— А те, що нова офіціантка, котра вам її принесла, зникла. Це помітила куховарка. З першої хвилини її не любила, як це буває між жінками... «Жаль,— каже,— що тієї шинки не з'їла ота коза». — «Яка коза?» — «А нова офіціантка». А тоді: «Де, власне, вона? Огинається з першого ж дня! Мабуть, з кимось кокетує в палатах». А потім з'ясувалося: нова офіціантка, заледве поверну-

лася з татцю од вас, пішла до роздягальні, забрала свою одіж, продефілювала, всміхаючись, повз швейцара і лишила нам отруєну Верку. Без сумніву, це справа рук тієї дівчи, яку взяли за вашою рекомендацією.

Соумар вирячив на нього очі:

— Ви казна-що кажете, Пулпане! Вперше чую! Я давав рекомендацію новій офіціантці? Хоч я досить неуважний, але це пам'ятав би. Зрештою, вона така красуня... я згадав би, якби вона приходила до мене по рекомендацію.

— І все ж таки рекомендацію їй дали ви! — переможно вигукнув Пулпан. — Вона залишила її в канцелярії, ось гляньте. — Він поклав перед Соумаром стислу рекомендацію для пані Алени Зікової, котра клопочеться про місце офіціантки в санаторії «Полегкість». Рекомендацію видрукувано на бланку лікарні, внизу підпис професора Соумара. Соумар утупився в неї, геть ошелешений.

— Здається, — зауважив Трампс, — що зрештою і ви почнете схвалювати нашу обачність. Ця вродлива золотокоса офіціантка, котра принесла вам другий сніданок, належить до банди Барбаросси.

— Якого Барбаросси, вибачте? — здивовано спитав Соумар.

— Даруйте, язик заплівся. Я хотів сказати, що чоловік, котрий заварив цю кашу, пам'ятав геть про все. Він послав сюди свою помічницю, оту молоду вродливу жінку, і підробив ваш підпис. Певно, вона мала завдання отруїти вас. Пан асистент сказав, що до ранку Верка оклигає. Якби це сталося з вами, а не з нею, та особа змогла б потрапити до пані Салачової.

— Ой боженьку! — простогнала Трскова. — Ви повинні мене пустити до мадам, вони дістануться до неї тільки через мій труп!

— Як узяти на роботу цю офіціантку? — спитав Трампс.

— Звідки ж я знаю? — відказав Соумар. — Я побачив її вперше, коли вона принесла мені другий сніданок. Ви були присутні на її прем'єрі. Перший сніданок мені приносила сердешна Верка.

— Її взяли на роботу сьогодні перед восьмою, — сказав Пулпан.

— Хтось міг знати, що вам потрібна офіціантка? — спитав Трампс.

Соумар притакнув:

— Про це знали багато. На дверях лікарні завжди висить оголошення, що нам потрібні люди. Весь час бракує людей. Жінка могла й не показувати фальшивої рекомендації — таку гарну прийняли б і без неї.

— Хто її приймав?

— По суті, ніхто: прийшла до канцелярії з рекомендацією, подумали, що все вже вирішено. Оскільки вона зголосилась одразу стати до праці, то її залюбки послали на кухню. Формальності виконали б пізніше, у вільніший час. Куховарка, коли та особа сказала, що її послали з канцелярії, вирішила, звісно, що її вже зарахували. Що, зрештою, так і було.

— Бачу, вони все добре продумали, — зауважив Трампус. — І їм пощастило над усяке сподівання. А я, дурень, — обурено напався на Соумара, — я гадав, що пані Салачова тут у цілковитій безпеці. Нарешті скажіть мені, будь ласка, невже до бланків санаторію так легко доступитися?

— На жаль, легко, — potwierдив Пулпан. — Пан професор не тернить, коли приймальною замикають.

— Пулпан каже правду, — мовив Соумар. — Я ніколи нічого не замикаю. Замикати — це, по-моєму, означає виявляти недовіру до людей.

— Будь ласка, — дорікнув Пулпан, — ось вам наслідок. До приймальної може прийти будь-хто, і навіть тут, як бачите, на столі пана професора лежить ціла купа бланків.

— Цього, на жаль, я не можу заперечити, — визнав розгублений Соумар. — Я чинив нерозумно, і, мабуть, доведеться від сьогодні замикати. Але страшно незручно, коли в людини повна кишеня ключів.

— З цього всього випливає, — сказав Трампус, — що ми стоїмо перед складною операцією. Приміром, Барбаросса...

— Чого це ви без кінця: Барбаросса та Барбароса? — буркнув Соумар.

— Я хотів сказати: той гангстер, очевидно, добре знав, що на вашому столі валяються бланки. А що це й справді так — бачу на власні очі. Далі йому мало бути відомо, що ви не любите замикати приймальною. Потім співробітник Барба... я хотів сказати — того гангстера, мабуть, міг домовитися із швейцаром або з кимось із персоналу, бо...

— Цього йому не треба було робити,— гірко зазначив Пулпан,— бо до нас щодня вільно проходить сила-силенна людей.

— Як до голубника?

— Майже.

— Колега Пулпан трохи педант,— винувато промимрив Соумар.— Моя недбалість діє йому на нерви. Сьогодні його зверху, але він мусить визнати, що аж донині все було гаразд. Я ж особисто не вважаю, що лікарня має скидатися на в'язницю, не люблю перепусток і допитів. Безперечно, той, хто послав сюди цю гарненьку й небезпечну особу, знав, що на моєму столі лежать бланки і їх легко взяти.

— З вашого дозволу, ось вам і мій глек на капусту,— втрутилася Трскова, котра давненько вже чекала нагоди показати свій хист:— Таж не обов'язково, щоб цей бланк поцупили отут. З таким самим успіхом могло це статись і в нас.

— У вас? — вигукнув Трампус.

— Так, пане, у віллі в нас цих бланків до біса.

— Але як вони там опинились?

— Та,— почав пояснювати Соумар іще винуватішим голосом, ніж перше,— частину цьогорічної відпустки я провів у віллі пані Салачової. Бачте, Ліда подорожувала, і на віллі нікого не було. Я ж нікуди не міг поїхати, бо мав багато хворих, яких совість не дозволила кинути вмирати без лікарської допомоги. Це улюблений вислів Ліди, котра лиха на лікарів, як Мольєр. Окрім того, я давно вже збирався впорядкувати альпінарій. Тож, аби мати бодай якусь відпустку, я поклав після обіду приймати хворих у віллі. Зрозуміло, довелось узяти бланки. Що це небезпечно, мені й на думку не спало. Їх там, мабуть, трохи залишилося.

— Зосталася їх там аж кілограмова пака,— пояснила Трскова.— Мадам писала на них у кабінеті свої нотатки, а днями я знайшла їх, мабуть, зо два десятки ще й у альтанці.

Трампус зацікавлено подивився на економку. З першої ж хвилини йому здавалося, що Барбаросса не міг протягом такого короткого часу виконати стільки складних операцій. На замах у лікарні він, очевидно, зважився в останню хвилину, після провалу другого нападу на віллу. Але саме тоді він прихопив бланки і на цьому побудував сміливий і складний план, як усунути Соума-

ра. Що санаторію потрібна офіціантка, він міг легко дізнатися, адже дехто з його людей, котрі напевно шукали тут Салачову, побачили на воротах оголошення. Але як він підробив Соумарів підпис?

— Це ваш підпис? — спитав Трампус професора, показуючи на аркуш, що його приніс Пулпан.

Соумар стенив плечима, винувато дивлячись на кривулю, яку йому показував Трампус.

— Цього я вам, друзі, не скажу. Чому? Бо в мене десять чи двадцять розчерків — залежно від того, наскільки я лоспішаю. Мій підпис знає сила людей, і зрештою він дуже простий. Відтоді, як хтось, підробивши мій підпис, хотів видурити морфій, я ставлю на відповідальних рецептах ще й печатку. Втім, — додав він ехидно, — інколи замість мене підписується колега Пулпан. Я йому довіряю.

— Відколи живу, я не мав двох таких кепських спілників, як ви і пані Салачова, — роздратовано сказав Трампус. — Я починаю боятися, що, поки ми тут з вами розбалакуємо, її хтось поцупив. Або ж вона сама втекла, щоб нам іще більше допекти.

— Найнебезпечніша для Ліди людина — це вона сама, — відказав Соумар. — Я хочу сказати, що ми легко вбережемо її від будь-кого на світі, тільки не від неї самої, якщо вона цього не бажатиме. А тут, у лікарні, вона в безпеці. Проте мушу сказати, що я перестаю собі довіряти, оскільки ви і колега Пулпан — зрештою, і пані Трскова — протягом короткого часу виявили стільки випадків, які свідчать про мою необачність і злочинну недбайливість...

— До її палати може заходити персонал?

— Авжеж. У санаторії двері не замикаються. Однак не забувайте, що перед її покоем постійно чергує сестра-жалібниця, а тепер ще й хтось із ваших людей. Гадаю, що до неї офіціантку не пустили б, якби вона й спробувала туди увійти, оскільки наказ звучить ясно: «Дати пані Салачовій спокій, поки не прокинеться». Але коли б вона прокинулась і захотіла їсти, то їжу їй принесла б ота лиха офіціантка, яка хотіла отруїти мене.

— А ніхто не може залізти до неї у вікно?

Соумар злякано подивився на Пулпана, але той відказав:

— Це виключено — під вікнами ходить ще один чоловік із криміналки. Залізти у вікно могли б тільки, при-

бравши детектива, як це спробували вчинити з вами. Я відразу про це подумав і пішов подивитись. Усе гаразд, та сирена до нього не підходила й не приносила чудової шинки, якою він, мабуть, спокусився б. А втім, я дивуюся, пане, чому ви не звеліли шукати ту дівчию.

Трампус махнув рукою:

— Ми її шукатимемо, але не думаю, що вплимаємо раніше, ніж розлучимо головний горішок: треба дізнатися, хто її сюди послав. Іншого входу, крім дверей, до кімнати пані Салачової нема?

— Ні,— відказав Соумар,— наш санаторій — старий міцний будинок з товстими стінами. Ніхто до нього не підкопається. Втім, обидва сусідні покої зайняті. Ми те крило звемо дипломатичним відділенням. Одна сусідка Лідина — дружина датського консула, а праворуч од неї у другій палаті лежить урядовець із міністерства промисловості.

Трампус пройшовся по кімнаті. У нього визрівав план, і він вирішив здійснювати його, коли Соумар не дуже перешкоджатиме. Трампус був у становищі полководця, який мав стерегти три далекі одне від одного бойовиська,— будинок на Вінічних горах, лікарню і Жегушиці; тож він поклав собі спростити справу, викресливши одне з них — лікарню. «Якщо буде змога, звелю перевезти Салачову до вілли, де її легко стерегти і водночас бути наготові зустріти у всеозброєнні Барбароссу...»

Трампус одвів Соумара вбік і виклав йому свій план.

— Коли не помиляюся,— гнівно проказав Соумар,— це нова пастка для мене, як каже Трскова. Хочете припнути мене до вілли під приводом, ніби я повинен бути весь час біля Ліди?

— Цього я зовсім не мав на меті, та, їй-право, це добра думка.

— Так я вам і повірив,— сказав Соумар.— Проте, як лікар, визнаю: для неї ліпше лежати вдома, а не тут.

— Як ви дивитеся на те, щоб її перевезти негайно, доки ще діє дормірал?

Соумар підозріливо глипнув на нього:

— Якщо я вас добре зрозумів, ви сподіваєтеся допитати Ліду, коли вона прокинеться. Але я не дозволю її мучити. Коли вона прокинеться, я знову зроблю їй ін'єкцію, і вона засне. А тепер ходімо поглянемо на неї.

Салачова міцно спала. Палата була обкладена сірим

шпалерами, щільні штори на вікнах кидали на жінку тінь. У напівсутіні Трампус не бачив нічого, крім кількох пасом густого темно-каштанового волосся. Але й ті кілька кучерів і покривало, яке підіймалося та опускалося у ритм її дихання, сповнили його великою радістю, бо, щиро кажучи, переступаючи поріг палати, він побоювався знайти ліжко порожнім і замість артистки — сліди по тому, що таємничий і всевладний Барбаросса її викрав.

За хвилю Соумар вивів Трампуса з палати. Коли за ними зачинилися двері, професор сказав:

— Здається, з нею все гаразд. Спить спокійно й міцно, колір обличчя досить здоровий. Гадаю, коли не збудить її щось дорогою, то спатиме як убита, може, й до вечора. Потерпите до того часу?

Трампус кивнув головою.

— Що ви на те скажете, аби її перевезли в санітарній машині?

— Слушно.

— До неї сяду я, і візьмемо ще пані Трскову.

— По-вашому, вона здатна так довго мовчати?

Соумар стеноу плечима.

— Ви б тим часом могли чогось перекусити, я зателефоную до кухні.— Він ступив кілька кроків, і його погляд упав на сестру, що чекала біля лави навпроти дверей палати Салачової.— Оцю сестричку теж прихопимо, може, вона там буде потрібна. Але ви її візьмете у своє авто.

— Охоче. Сподіваюсь, ви не заперечуватимете, якщо ми посадимо у ваше авто Голца? Це той сонько, що чергував біля швейцара.

— Про мене... може сісти поруч із шофером.

Поки Трампус жадібно снідав і обідав водночас, Салачову перенесли до санітарної машини. Попереду — авто Трампуса, позаду — авто Соумара. Так вони минули Ірасеків міст, проспект Голечка і стадіон. Перед віллою на Вінічних горах не видно було ні душі. Салачову обережно внесли й поклали у холі, біля неї залишилася сестра і Соумар, а Трскова, ледь жива од страху, поспішала застелити канапу, йдучи на крок позаду Трампуса і Голца. Коли зайшли до спальні, Трампус бачив, як жінка кинула зляканий погляд на двері кабінету. Там нічого не змінилося відтоді, як Трампус його залишив; ніщо не свідчило про те, що Барбаросса вертався. Одначе, перш ніж Трампус встиг поверхово оглянути кімна-

ту, у спальні пролунав крик. Метнувся туди й побачив здивованого Голца, а відтак Трскову, котра, стоячи над застеленою канапою, лівою рукою трималася за серце, а правою показувала на стіну навпроти канапи.

— Що сталося?

— Він був тут... знову був тут...— видушила економка.— Ой смерть моя!..

— Насамперед не кричіть, бо розбудите пані,— буркнув Трампус.— Із чого видно, що він був тут? — І глянув туди, куди показувала пані Трскова простягнутою правицею, але, хоч як старався, не помітив нічого підозрілого. Жінка показувала на полиці бібліотеки.— Що там таке? — напустився на неї.

Трскова впала на канапу і провела рубом долоні по лобі.

— Я збожеволою від цього,— простогнала вона.

— Від чого? — спитав роздратовано Трампус.

Перш ніж відповісти, вона знову зиркнула на стіну з книжками й знов миттю відвела погляд, ніби її щось ужалювало. Схопила Трампуса за руку й драматично прошептала:

— Хіба ви не бачите отої порожньої полиці? Там, посеред другого відділення.

Тільки тепер Трампус помітив, що одна полиця в середньому відділенні бібліотеки порожня.

— Ну, бачу. То й що?

— Таж,— шепотіла далі Трскова, стискаючи йому руку,— перед тим як я поїхала до лікарні, ця полиця була така сама повна, як і інші.

— Може, ви помиляєтеся?

— Ні! — фанатично відрубала Трскова.— Він знову був тут.

— Чого ви все-таки думаєте, що сюди хтось приходив, щоб узяти кілька книжок? Мені особисто здається, що полиця порожня спеціально, заради контрасту.

— Ви не знаєте, що кажете,— тихо плакала Трскова.— От і видно, що ви не знаєте нашої мадам. Вона не зносить прогалин на полицях бібліотеки. Щодо цього вона просто педантка.

— Може, вона кудись переклала ті книжки перед від'їздом?

— Знаєте що,— відрубала економка,— я бачу, ви мені не вірите. Така вже наша доля жіноча. То, може, хоч повірите чоловікові. Закличте, будь ласка, пана

професора. Він це знає ліпше від мене, він у бібліотеці — як удома. Цілісіньке літо в ній порпався.

— Голцу, покличте професора!

А тим часом Трскова вела далі:

— Останнім часом мадам і пан професор у бібліотеці день і ніч пропадали. Мадам потрібна була якась цитата. Колись вона вчитала в якійсь книжці, що індійський бог Вішну кілька разів засинав. І щоразу це призводило світ до катастрофи.

— Навіщо вона шукала ту цитату?

— Це тільки одному богові відомо. Я ж знаю, що заради тієї цитати вони з паном професором кілька разів перевернули бібліотеку.

Трампус із жахом дивився на жінку. Вішну? Катастрофа світу? Може, це теж зв'язане з оцією проклятою справою? У Салачової, либонь, усе можливе.

— І знайшли її?

Трскова задоволено похитала головою:

— Чорта лисого. І схоже було, що мадам від цього збожеволіє.

Увійшов Соумар:

— На бога, знов щось скоїлося?

Трампус здвигнув плечима.

— Пані Трскова твердить, що тоді, як вона була в саторії, сюди хтось знову заліз.

— Грім би його побив! І що він узяв?

— Каже, що з полиці зникли книжки. А по-моєму, ніяких книжок тут не було.

— Пані Трскова не помиляється, тут були книжки. І я достеменно знаю які. Ліда відвела цю полицю під античну літературу. Книжки були оправлені світлою свинячою шкірою.

— Еге, еге,— притакувала Трскова,— шира правда. Чудова світленька свиняча шкіра!.. Шкода було її втрачати на той старий мотлох.

— Ви знаєте це напевне? — спитав Трампус Соумара.

— Авжеж! І ось чому. Під час відпустки я користувався саме цим відділом.

— То ви, може, пам'ятаєте, що тут було?

— Приблизно пам'ятаю, хоч, може, похапцем не все згадаю. Передовсім тут була драматургія: Софокл, Есхіл, Евріпід, Плавт, Теренцій, Арістофан... І, стривайте, ще одне рідкісне видання «Міміамбів» Геронда. Потім поезія. Зрозуміло: Гомер, Овідій, Вергілій, Луканій, Лукре-

цій, Феокріт і Катулл. Останнього Ліда обожнювала.

— Я дещо знаю про це від Клубічка.

— Тоді белетристика: Люцій Апулей, наскільки пам'ятаю — Лонгій Софіст, Лукіан і, звісно, Петроній. Можливо, було ще щось... Потім інші дідугани: Тацит, Феопраст, Геродот, Цезар, Пліній, Ціцерон, Ксенофонт, Плутарх, Платон, Сенека. Мало не забув про головного — Арістотеля. Мабуть, оце й усе... Але ні, тут були ще Гіббон і Моммсен; проте ті теж, власне, належать до антики. І Каллімах.

— Ви не знаєте, чому Барбаросса спустошив саме цей відділ?

— Передовсім мені нарешті хотілося б дізнатися, чому ви раз по раз звете того гангстера іменем, яке мені прицепила Ліда. Чи не могли б ви звати його, приміром, Трампусом? Але я, звісно, ніякісінького уявлення не маю, чому той ваш Трампус забрав саме античних дідуганів.

Трампус подумав, що не варто розказувати Соумарові про кілька аркушків ролі, яку Клубічко знайшов у сумці Салачової. Цілком ймовірно, що існує якийсь зв'язок між ними й викраденням античної літератури. І вирішив поки що не казати. Мовив:

— Пані Трскова прохопилася, ніби мадам сушила собі голову над якоюсь цитатою про Вішну, котрий засинає і цим спричинює катастрофу світу.

— Нічого я не прохопилася, — заперечила Трскова. — Я нічого не виказую з домашніх справ. Я просто сказала вам це в розмові.

— Справді, — притакнув Соумар, — ця річ, про яку пані Трскова згадала в розмові, жакливо мучила пані Салачову. Аж дивно було. Я ні тоді, ні тепер не можу втямити чому. Один час ми день і ніч порпались у бібліотеці, шукаючи ту цитату, ніби від неї залежало наше життя. Але спробуйте знайти речення чи два в такому морі книжок!

— І не знайшли?

— Авжеж, ні. Я їй казав: «Може, ви це вчитали в книжці, котрої тут нема. Або ж позичили ту книжку якомусь своєму негідному приятелеві, а він привласнив її». До речі, скажіть, будь ласка, Клубічкові, як побачите його, хай нарешті поверне мені мемуари пані Ролланд, паризьке видання 1821 року. Він-бо один із тих

спритників, ваш шахраюватий шеф, що складають собі бібліотеки з найкращих книжок своїх друзів. Я помітив за ним це давно, але впіймав, на жаль, тільки тепер, бо занотував собі. Це ж ганьба, коли начальник криміналки краде у свого приятеля книжку. Хіба ні?

— Я давно вже роблю так,— відповів Трампус,— якщо мені хочеться прочитати щось із своєї бібліотеки, вдираюся до Клубічка й забираю цю книжку. Тільки жінчиних він не чіпає. Якось був спробував, то вона забрала в нього годинник. Мені здається, наш головний замикає книжки, коли Клубічко приходить до нього, і лагідно каже, що знов не має чого читати.

— А в мене звичка позичати олівці,— сказав Соумар.— Як правило, в Пулпана. Та він при першій же нагоді відбирає їх назад. Ви самі бачили, який він зі мною суворий.

— Примирилася пані Салачова з тим, що не знайшла читати?

— Йй нічого іншого не лишалось. Я сказав: «Тепер візьміть на квартиру з харчами якого-небудь студента і звеліть йому прочитати всю вашу бібліотеку від «а» до «я». Перш ніж він скінчить, у нього виросте борода, така ж пишна, як моя, тільки сива. Або дайте оголошення в газету, що виплатите винагороду тому, хто вам знайде цю цитату. Або краще зверніться до мого колеги з філософського факультету Лесного». Чи вона послухалась мене — не знаю, але справді наче вгамувалася.

— А чи мала вона у своїй багатій бібліотеці щось з індійської літератури?

— Авжеж, мала. Це була «Бхагавадгіта» в дуже старому перекладі Чупра. А до всього Ліда привезла з Італії якусь популярну книжку про давньоіндійську релігію. Я не можу вам передати, що витерпів, без кінця слухаючи про веди і ще бозна про що. Вона ж, як на неї найде,— фанатичка, і коли чимось усерйоз захопиться, то протуркоче тобі вуха.

— Де в бібліотеці стоять ті індійські книжки?

Соумар на мить задумався.

— Постривайте, вже знаю. Отут полиця з давньою китайською літературою; араб Ахмед Абдулла; поряд індійська література. Втім, осьде каталог-картотека — щодо книжок Ліда була надзвичайно педантична. Опису свого майна вона не складала і вже, мабуть, не складе, однак про книжки в неї записано все, що їй треба зна-

ти.— Соумар нагнувся до нижньої полиці.— Тут маємо... Б... ага, «Бхагавадгіта». II/3. Це означає, що книжка — в середньому відділенні бібліотеки на третій полиці від підлоги.

— Але це саме та спустошена полиця! — вигукнув Трампус.

Соумар замислено дивився на порожню полицю.

— Ліда, певно, помилилася, — мовив за хвилину. — Я вже вам казав, що під час своєї відпустки докладно ознайомився з цією полицею. Запевняю вас, ні «Бхагавадгіти», ні тієї другої книжки на ній не було.

— Ви знаєте це напевне?

— Так само напевне, як те, що оця правиця — моя.

— То, може, цей том помилково стоїть на першій чи на третій полиці?

— Але на першій полиці була чеська белетристика давнього періоду, а на третій — грубі томи історії мистецтва, далі — книжки про східні килими, порцеляну і скло.

— Пані Салачова має цінну бібліотеку, однак тоді вона не знайшла в ній цитати, а тепер ми не можемо знайти «Бхагавадгіти». Ви це розумієте?

Соумар похитав головою:

— Запевняю вас, «Бхагавадгіта» тут була. Ми прочитали її всю. Для нормальної людини це коштує неймовірних зусиль. Більших, ніж подужати чотирнадцять томів Барреса про першу світову війну.

— Нова загадка, — замислено мовив Трампус. — Можна здуріти! Чому злодій забрав усі книжки пані Салачової з античної літератури? Та ще й прихопив дві книжки про давньоіндійську релігію? Можете ви це пояснити? І як він потрапив сюди і вислизнув звідси? Схоже на те, що він причаївся десь у віллі і, як Кост пішов, виніс книжки. Але куди? Може, він досі тут ховається? Не кричіть, пані Трскова, нічого з вами не скоїться. Треба обшукати все од льоху до горища.

Тим часом до спальні увійшов Голец.

— Чи не час уже перенести пані Салачову? — спитав. Глянув на всіх і додав: — Чого це ви всі такі заклопотані?

— Хтось украв цілу полицю книжок, — відповів Соумар.

— Книжок? — перепитав Голец. — Унизу, в холі на столі, валяється ціла купа книжок. Скільки живу, не бачив такої гарної оправи.

— А яка вона? — спитала Трскова.

— Із світлої свинячої шкіри.

Трампус і Соумар презирнулися.

— Принесіть їх сюди, — наказав Трампус.

За хвилю Голец повернувся з добрячим оберемком книжок у чудовій оправі. Соумар тільки-но глянув на них — і відразу сказав:

— Це антика.

— Мені б хотілося знати, — мовив Трампус, — чи вони всі. Ви можете це визначити?

— Можу, завдяки бібліофільському Лідиному педантизму. І зовсім швидко. Вона склала, oprіч головної картотеки, ще перелік книжок згідно з походженням авторів. Ці письменники ішли під заголовком «Антика». Тож досить глянути до «Антики». Осьдечки вона. Я читатиму вголос, а ви одкладайте книжки.

Коли всі книжки було перебрано, то побачили, що злодій кинув у холі все, окрім Герондових «Міміямбів».

— Здається, — зауважив Соумар, — ви тепер викреслите Вішну із списку Лідиних переслідувачів?

— Доведеться. А що, власне, являють собою ці «Міміямби»?

— Хоч я й викладаю в Карловому університеті внутрішні хвороби, а не античну літературу, але можу вам дещо розповісти. Геронд, уродженець Ефесу, один із багатьох греків, котрі народилися в колоніях, а саме в Малій Азії. Перебрався на славетний острів Кос приблизно за триста років до народження Христа. Це був літературний баламут, котрий все офіційне любив, як собака редьку, через що його не визнавали ті, хто нині відоміший за нього. Александрійський цар Птоломей Другий теж не хотів про нього чути, тож і жилося Герондові не з медом. Відомо дуже мало його творів... Вірніше, про них майже нічого не знали аж до тисяча вісімсот дев'яностого року, коли дещо випадково знайшли в якійсь могилі біля пірамід. Книжка, що викрали у Ліди, — якщо вона її нікому не позичила, — складалася з семи «мімів у ямбах», скорочено — «міміямбів». Це виступи або куплети, які актор, мабуть, не грав, а декламував. Міми — старогрецькі мандрівні артисти, такі, як у старій Франції жонглери, а у нас — виконавці ярмаркових пісеньок. Ті куплети являли собою короткі, народною мовою написані фарси — фрашки. І ті фрашки теж звалися міми. Головна літературна заслуга Геронда полягає в тому,

що він виклав фрашки літературніше і йому поталанило створити в них справжні образи. Словом, Герондові міміямби — це щось на кшталт старофранцузьких фавль. Ліда на цих «Міміямбах» просто схибнулась. Але чому вони цікавили також вашого пана Барбароссу, це він хай пояснить сам, коли ви його схопите. Може, вам цікаво буде знати, що Ліді цю книжку подарував її колишній чоловік під час зустрічі з Жегушицях.

Трампус покликав Голца.

— Зателефонуйте до криміналки, щоб мені негайно знайшли в університетській бібліотеці «Міміямби» Геронда. Запишіть. А як нема в університетській, хай візьмуть у публічній.

— Звеліть також оглянути Клубічкову бібліотеку, — порадив Соумар. — Не виключено, що той томик знайде-те в нього з екслібрисом бідолашної Ліди.

— Не кажіть такого, пане професор, — обурено вигукнула Трскова. — Пан Клубічко не виносив од нас нічого, навпаки — я сама свідок, як він приносив мадам книжки.

— Тоді, мабуть, це були книжки, які він узяв у мене. На цього чоловіка давно треба було видати ордер на арешт, як на невловимого злочинця, що зібрав унікальну бібліотеку, не купивши жодного тому. Втім, любя пані Трскова, бачу, ви вже приготували постіль, і тепер нічого вашій пані лежати на тих незручних санітарних ношах. Підіть і скажіть, хай її несуть сюди.

15

Сонну Салачову поклали на канапу. Біля неї сіла сестра-жалібниця.

Трампус і Соумар залишилися в холі, де панувала тиша, як у музеї. Трампус подумав: «Якби я zostався тут на хвилику сам — неминуче заснув би. А тоді могло б статися те, що в легенді про Вішну».

— Послухайте, дорогий професоре, — звернувся він до Соумара, — мені хотілося б...

— Ага, — засміявся Соумар, — я відразу про це подумав. Нарешті ми самі. Так що у вас на серці, золотко?

— Мені хотілося б почути од вас дещо про пана Тихого.

Соумар засміявся:

— Ви знаєте, я чекав цього запитання. Якщо, звісно, ви маєте на увазі нещасного актора Тихого з Брно.

Трампус кивнув.

— Мушу вам признатися, я знаю того юного красеня. Але досить поверхово.

— Де ви його бачили? У Брно?

— Ні, в цьому будинку. А потім на шосе біля Коліна.

— Як ви тут із ним познайомилися? Клубічко каже, що Тихий не належить до кола друзів пані Салачової.

— Так, не належить. Принаймні до того кола, котре я знаю. А познайомився я з ним тут випадково. Як вам уже відомо, я ходжу сюди працювати в саду. Звичайно показуюся Ліді, але іноді йду просто на кухню, беру ключ од сарая і чимчикую в сад із своїм причандаллям. У мене своє причандалля; тутешній садівник, як вам, певне, сказали, слабосилий, і всі його заступи й лопати з укороченими держаками. Минулої неділі я прийшов після обіду. В домі було тихо, наче там усе вимерло; я думав, Ліди немає, тож і поспішив просто по знаряддя — бачив, що сарай відчинено. Того дня я хотів попоратися на грядці за альтанкою. Це куточок пані Трскової, і Ліда туди майже ніколи не заглядає. Як же я здивувався, почувши, що там хтось розмовляє. «Алло, Лідо!» — гукнув я і попростував до неї. Але було видно, що вона не в захваті од моєї появи.

Я знітився, побачивши її з молодим, дуже вродливим блідолицим чоловіком...

— ...чорнявим, напрочуд поставним...

— Звідки ви знаєте? Але це справді так. Я б іще додав, не схоже було, що вона рада і цьому тет-а-тет.

— З чого це було видно?

— Ну... з усього. Ліда навіть не вважала за потрібне відрекомендувати мені того молодика. А коли він пішов, одразу прийшла до мене. Сказала, що вибачилася перед Клубічком за мігрень, а про відвідувача, хоч для вашого шефа мала мігрень, не прохопилася й словом.

— То звідки ж ви дізналися, що це був Тихий?

— Чисто випадково. У вівторок я машиною їхав за Колін до хворого. Смеркалося. В Празі у мене були ще справи, тож спідометр показував дев'яносто. Це максимум, який може дозволити собі такий підтоптаний пан, як я. Перед самісіньким містом на шосе з протилежного боку вискочило авто й мало не налетіло на мою машину. Розминулися ми буквально в останню мить; усе було б закінчилося обопільними вибаченнями або лайкою, якби не нагодився стражник. Він зупинив нас і почав читати нотацію. «Панове, не годиться їздити з такою шале-

ною швидкістю. А що, як дитина...» І так далі. Оскільки він мав рацію, я винувато слухав його докори, але оскільки поспішав, то молив бога, щоб свідомий страж порядку оштрафував мене й пустив до хворого. Той же, навпаки, вважав, що це дуже серйозний випадок, і попросив наші посвідчення. Я показав йому своє — мовляв, до хворого. Другому водієві довелося складати ще. Уявіть собі мій подив, коли я побачив, що біля молодой гарної жінки, котра вела авто, сидить незнайомиць із Лідиною альтанки! Такого красеня запам'ятати неважко, і я його впізнав. Чув, як він пихато цідив крізь зуби: «Я — Їржі Тихий, артист опери імені Яначека в Брно». Але на стражника це не справило ніякогісінького враження. Між іншим, ви, мабуть, помітили, що чоловіки почувають якусь огиду до красенів... Але вернімося до суті — стражник хотів бачити посвідчення. Однак у папа Тихого посвідчення не було. «Звідки йдете?» — спитав поліцейський. «З Турнова», — відповів Тихий. «А куди?» — «До Брно». — «Але туди ви мали їхати іншою дорогою», — мовив стражник, і схоже було, що він затримає Тихого. Але втрутилася жінка, в якій з паперами було все гаразд. Вона ручилася, що той чоловік — справді співак Тихий з Брно і що він сьогодні ввечері має співати у виставі. Чари її краси подіяли на стражника, і він кінець кінцем відпустив Тихого.

— Вас Тихий упізнав?

— Думаю — ні. Якби впізнав, то, певне, домагався б мого свідчення. В альтанці ми лиш мигцем глянули один на одного.

— Чи не знаєте, хто була та його супутниця?

— Ой, їй-богу, перебили мені думки, — сказав Соумар, що здавався якимсь дивно зосередженим. — Мені саме почало здаватися, що я звідкись її знаю, але не можу пригадати.

— Може, ще пригадаєте.

— Тепер це мені стримітиме в голові, як цвях. Ви не знаєте моєї довбешки, голубе. Іноді не можу згадати якогось імені — і думаю навіть уві сні. А буває — підхоплюсь о другій годині ночі й переможно вигукую: Клубал! Клубал він зветься!

— Можете ще щось сказати про ту жінку?

— Вона показала стражникові свої документи, і я не знав би її імені, якби стражник не завів зо мною розмови. «Така вродлива, — сказав, — було б шкода, якби

попала в аварію». Відтак додав, що, згідно з його спостереженнями, жінки їздять або вкрай полохливо, або вкрай відчайдушно, але майже завжди безрозсудно, коли везуть коханця. Я, підтримуючи розмову, спитав, чому він гадає, що ті двоє коханці. «Це ж добре видно,— відповів.— Його звати Тихий, і він актор, а вона Шашкова — може, навіть сказав Вашкова — і дружина якогось архітектора з Брно. Очевидно, виїхала зі своїм любчиком прогулятися».

Трампус слухав уважно. Згадав: брненська криміналка повідомила, що архітектор, прізвище якого Шашек чи Вашек, заявив, що зникла його дружина з машиною після загадкової нічної телефонної розмови з незнайомим чоловіком. Він вибачився перед Соумаром і гукнув Голца:

— Хай криміналка питає в Брно, чи вже вернулася пані Шашкова. Чи Вашкова. І хай опишуть її.— Потім знову звернувся до Соумара: — Ще запитання: що ви думаєте про стосунки Салачової і Тихого?

— Нічого,— відказав Соумар,— нічого такого, що ви, певно, маєте на думці. Тобто, якщо я не помиляюсь, ви думаєте, чи не було чогось еротичного між Лідою і тим красенем? Можу відповісти майже категорично: не було.

— Чому ви так думаєте?

— Бо добре вивчив її і знаю: вичепурених і пустих красенів вона не тільки не любить, а й ненавидить. Відчуває до них щиру, мабуть, інстинктивну огиду; втім, у жінок у цій сфері все інстинктивне. Ліда могла б захопитися чоловіком, але її обранець мав би бути іншим. Я б сказав — самостійним. Вона не з тих, що втрачають розум. Не знаю, чи було це в неї завжди, але коли ми заприятелювали, Ліда вже була мудра. Що ви знаєте про жінок? Мабуть, трохи менше, ніж я. Так от, є справжні жінки, котрі, на противагу тим, що прагнуть скороминутих утіх, вбачають у чоловікові друга, а то й оборонця. Кілька жагучих хвилин для них не важать стільки, як свідомість, що знайшла чоловіка, котрий її розуміє, кохає. Крім того, той, ким Ліда захопиться, повинен їй чимось імпонувати. Жінок ніколи не зрозумієте, коли не скажете собі, що це — майбутні матері.

— Ви, безперечно, маєте рацію, але, здається, є жінки, котрі прагнуть знайти собі молодших чоловіків — і, певно, в такий спосіб переконати себе, що вони ще молоді.

Соумар похитав головою:

— Таких жінок небагато, і зустрічаються вони в основному серед гультьяюк. У жінки, що працює, творить — а Ліда саме така, — зовсім інші турботи. Якби ви її знали, то вірили б, що властиве їй почуття смаку цілком гарантує її від дурниці, про яку ви кажете. Вона не могла захопитися пустим красенем Тихим, бо бачила з першого погляду, що це не людина.

— Послухайте, професоре: мізкуючи над цією історією, я дедалі більше переконуюсь, що суттю й центром усього тут є чоловік, до якого Салачова має велике почуття. Я навіть не уявляю, щоб таку сильну особистість могло вивести з рівноваги щось інше, крім великого почуття. Можу заприсягтися! Я не зрушу з місця, поки не розгадаю цього фокуса, а тоді все піде легше. Я вірю: той чоловік — причина всіх непродуманих і ексцентричних вчинків пані Салачової.

— Широ шкодую, що не зможу вам у цьому прислужитися, — відказав Соумар. — В усе те, що ви допіру казали, я не вірю. Відколи я знаю Ліду, вона уникала кожного — був це тиран чи ягнятко, — заледве помічала в нього, так би мовити, симптоми емоційної експансії. Трампус здвигнув плечима:

— Жінки вміють це майстерно приховувати.

— Так, але я ніяк не збагну, хто б то міг бути!

— Я гадаю, що це Тихий. І нарешті настав час розповісти вам те, про що ви, мабуть, не здогадуєтесь.

Відтак Трампус стисло розповів, як Салачова летіла до Тихого і зустрічалася з ним на його нелегальній квартирі.

— Нічого собі крутиголовка, — розгублено мовив Соумар. — Дещо справді свідчить на користь вашої версії. В неділю він був у неї, у вівторок, певно, їхав до неї, а в п'ятницю вона летіла до нього. Широ кажучи, я вам не заздрю. — Він на хвилю замислився. — І все-таки я стою на своєму. Тихий не той чоловік, до якого Ліда летіла б на крилах кохання. Він не в її стилі. — І раптом втупився у Трампуса: — Але стривайте, тільки-но моя думка повернулася туди, де ви мене перебили... Та лиха офіціантка з шинкою для старого сердеги Соумара була вона!

— Хто — вона? — розгублено спитав Трампус.

— Ну, ота чарівна пані Шашкова чи Вашкова, Дульцінея з Брно, котра у вівторок в Коліні трохи не розбила моєї машини. Авжеж, це була вона! Розумієте, я во-

станне бачив її в сатиновій сукні, з фартушком і з чепчиком, але тепер бачу її такою, як вона вийшла з машини. В малиновому светрі з чудової вовни, і вийшла, негідниця, тільки задля того, щоб показатися перед стражником у всьому сяйві своєї краси, словом, зачарувати його. Так, це була та сама кобра, яка потім прийшла до лікарні, щоб вирядити на той світ бідолаху Соумара. Або принаймні на кілька днів вивести з ладу. Отже, з цього випливає, що на шосе вона не звернула на мене уваги. Та й чом би звертала, що я варт в її очах?

— Ви певні, що то вона? — приголомшено спитав Трампус.

— Коли б ви, як я, працювали в лабораторіях, то знали б, що людина майже ніколи ні в чому насправді не певна. Проте цього разу ладен закластися — це вона. Зрештою зажадайте її фотокартку з Брно, і побачимо.

— Це я, звісно, зроблю, але переконаний: Клубічко її вже має. Якщо ваша правда, — а все свідчить про те, що ви не помиляєтесь, — то за Тихим плаче в'язниця. Я хотів його затримати ще в Брно, та Клубічко був проти. Мовляв, залишмо його ще трохи на волі.

— Очевидячки, ваш шеф був не від того, щоб пан Тихий мене вбив, а він автоматично став першим Лідиним фаворитом, — осміхнувся Соумар. — Ревнощів йому не позичати. Мені тільки цікаво, як ви це залагодите, не знаючи, де Тихий.

— Де ж йому бути, як не в Празі, — відповів Трампус. — Ота молодичка вкрала вночі у свого чоловіка авто, щоб привезти його до столиці. І я зловлю Тихого ще сьогодні. Чому ще сьогодні? Бо вони вже фінішують. Зверніть увагу на темп їхніх дій; він свідчить про те, що їм дорога кожна хвилина. Старий лис Клубічко нюхом чув це і спробував спровадити мене до Жегушиць, де, певно, нічого й не станеться, щоб самому бути там, де все розвинеться до кульмінації.

— До Жегушиць? — майже вигукнув Соумар. — Хіба вони теж грають якусь роль у цій історії?

— Так гадає Клубічко.

— Але чому?

Трампус здвигнув плечима:

— Точно не знаю. Наскільки пам'ятаю, він зацікавився Жегушицями тоді, коли я сказав йому, що бачив там пейзаж, який ми знайшли в альтанці. А може, й тому,

що там пані Салачова зустрічалася на якомусь святі із своїм колишнім чоловіком.

— Це ви чули від мене, Трампусе, але я хочу вам іще сказати, що минулого понеділка мені зателефонувала Ліда. Мовляв, після обіду вона вільна, і якщо я теж, то могли б кудись поїхати моєю машиною. Часу я не мав, проте була чудова днина, то чом не зробити Ліді приємність? Тож я відповів: «Гаразд, я за вами заїду». Як тільки сіли в авто, я спитав її, чи не хоче вона поїхати в Кокоржин. «Ні, Барбароссо,— мовила,— мені кортить прогулятися до Жегушиць, помилуватися парком, але це для вас, мабуть, задалеко». Хоч то і справді не близько, я погодився: «Охоче подивлюся на славетний парк у чудових осінніх шатах». Ми приїхали туди майже смерком, але Ліда поламала мої плани. «Знаєте що, Соумарчику, я маю там дещо залагодити, навіщо вам тарабанитися теж...» Натякнула на мої лінощі, на мій похилий вік — словом, умовила мене, і я залишився. Ніде правди діти, миттю заснув. Раптом чую — хтось стукає мені по лобі... Ліда. Була в напрочуд доброму гуморі і в нагороду обіцяла відкоркувати мені пляшку з арманьяком. От я й прогулявся. Коли повернулися сюди, вона по-дружньому помахала мені ручкою й зникла.

Трампус вражено слухав.

— Але що, власне, їй було там треба?

— Це відомо лишень богіві,— відповів професор.— Вона мені не сказала, а я, зрештою, мусив стежити за дорогою, бо вже стемніло.

— Клубічко знав про цю екскурсію? — спитав Трампус.

— Боронь боже. Я й словом не прохопився. Хіба, може, Ліда йому сказала, щоб підбурити проти мене.

— Ви мене dokonали,— мовив Трампус.— Вона йому нічого не сказала — через те його так непокоять прокляті Жегушиці.

Нараз він зблід і сказав, що від усього цього йому розболілася голова.

— Воно й не дивно,— співчутливо зауважив Соумар.— Мій казанок теж уже не варить, і я не проти погуляти трохи в саду. Хоч, щиро кажучи, найрадніше заснув би. Але ж ви неодмінно розбудите мене якимось нескромним запитанням, заледве я склеплю очі.

Сказавши це, він узяв Трампуса під руку, і вони пішли в сад.

Був один із тих казково гарних днів, які чеська природа любить дарувати у вересні, цьому найпоетичнішому чеському місяці.

Соумар, котрий секунду тому ладен був задовольнитися невеличкою прогулянкою, хотів одразу лягти на лавку, але Трампус так докірливо на нього глянув, що професор затрюхикав обіч, бурмочучи, яке безглуздя ходити пішки у вік машин. Трампус не слухав, він енергійно йшов попереду вздовж шереги верб.

— Коли я не можу розгадати якогось ребуса,— мовив,— то намагаюся відвернути від нього свою увагу й думати про щось інше, цілком абстрактне.

— Це непогано,— погодився Соумар, з величезним жалем дивлячись на наступну лавку, яка вабила до себе.— Ви належите до тих людей, котрі потребують натхнення, бо не здатні до чисто розумових зусиль чи аналізу. Мене це трохи дивує: ця риса звичайно притаманна жінкам, а ви на перший погляд — стопроцентний чоловік. Гаразд, говорімо тоді про Шекспірові сонети. Хтось написав, що тільки вісім чоловік здатні були творити гарні сонети, і серед них — він.

Трампус промовчав.

— Ага,— осміхнувся Соумар,— вас, либонь, не дуже цікавить мистецтво. Ну, то ви б не мали в Ліди великого успіху; вона, бачте, схожа трохи на Роксану.

— Щиро кажучи,— ніяково відповів Трампус,— цієї письменниці я теж не знаю. Повертаюся з роботи пізно і відразу лягаю спати.

— Я не скажу вам, чи писала ця дама щось, окрім листів,— знову осміхнувся Соумар,— та в історії театру вона посідає почесне місце як партнерка пана з Берже-рака, про якого ви, певно, дещо знаєте? — Трампус безпорадно кліпав очима, і професор вів далі: — Я знайшов тему, найбільш придатну, щоб відволікти увагу. Чи знаєте ви, скільки кожна людина має в тілі нервових клітин?

— Навіть не уявляю.

— А ви вгадайте.

— Десять тисяч,— сказав Трампус навімання.

— Тришечки більше — шістнадцять мільярдів. Тобто кожна людина, навіть найбідніша,— мільярдер, ха-ха... А знаєте, який завдовжки був би шлях, якби ті клітини вишикувати одну біля одної? Чотириста вісімдесят тисяч кілометрів. Уявіть тільки: відстань од Марса до Сонця

коливається між двомастами п'ятьма і двомастами сорока сімома мільйонами кілометрів,— то варто з'єднати нервові клітини приблизно тисячі людей, щоб...

— Послухайте,— урвав його Трампус,— якщо офіціантка і Шашкова насправду одна й та сама особа...

Соумар осміхнувся утретє:

— Ви одпочили дуже скоро, чоловіче, для цього вам стало трьох хвилин. Однак, признаюсь, я починаю шкфдувати, що сказав вам про неї. Тепер ви dokonче накажете її заарештувати і притянете до суду.

— Не знаю, чи вистачить для цього фактів. А вам її було б жаль?

— Так. Вона справді гарна жінка.

— Це ще не підстава.

— Може, й ні. Але спробуйте подивитись на все її очима. Хто я для неї? Старий, кволий чоловік з огидно червоною бородою. (Ви знаєте, мені, як правило, доводиться пересилювати відразу пацієнтів до моєї бороди). Тоді як Тихий у її очах — щось на кшталт бога. А боги мають право вимагати від нас жертв. Надто коли вони, себто жертви, такі нікчемні, як я. Зрештою, це тільки випадок, що жертвою повинен був стати саме я. Мене, завзятого біолога, цікавлять пойняті інстинктом, що його більшість людей за браком точнішого терміна іменують коханням і що його Шопенгауер зве подразненням шкіри. Навряд чи ви сумніватиметесь, що ця пані дуже любить Тихого або, кажучи словами скептика з Гданська, він особливо подразнює її шкіру.— Тут професор помітив, що Трампус не слухає його.— Куди знов полетіла ваша увага, Трампусе?

— Ось про це я саме й думаю,— промовив Трампус.— Якщо із загадок довкола пані Салачової ми викреслимо коханця, залишається Салач і ще один із вас п'я-тьох.

— Яких п'ятьох? — здивовано спитав Соумар.

— Тих, що ходять до неї регулярно в неділю і що їх вона вважає найліпшими своїми приятелями. Двох я знаю: вас і Клубічка. Хто решта?

Соумар хотів відповісти, але раптом сказав:

— Послухайте, це щось небувале, погляньте на альтанку. Вам не здається, що то дим? Начеб там хтось курив.

— То, певно, Голец,— сердито мовив Трампус.— Сьогодні він байдикує від самісінького ранку.

Але, підійшовши до альтанки, вони побачили, що в ній сидить і курить той, кого найменше сподівалися зустріти,— детектив Кост.

16

Забачивши їх, Кост помітно зблід.

Трампус дивився на нього, як на привид.

— Це ви! — отямившись, напався на Коста.— Як ви тут опинились?

— А так,— розгублено почав Кост.— Я тут тому, що не встиг утекти.

— Від кого?

— Од вас, пане. Я саме хотів непомітно зникнути, аж тут нагодилися ви. Признаюся, ви мене застукали якраз тоді, коли я збирався шезнути.

— А я, зі свого боку, признаюся,— проказав Трампус, тамуючи дику лютю,— що не зрозумів жодного вашого слова. І коли вам дороге життя, подбайте, будь ласка, щоб я вас нарешті зрозумів.

— Мене легко зрозуміти, пане. Я саме налаштувався йти, коли загледів вашу машину. Втік і сховався отут. Подумав собі: «Хоч ти, власне, ні в чому й не винен, бо тільки виконував наказ, але тебе так висвятять, що ліпше буде...» Словом, у той момент я вирішив шезнути і стати перед ваші очі згодом, як усе трохи вгамується.

— Ну, Трампусе, ви вже трохи вгамувалися? — ехидно поцікавився Соумар.

— Гадаю, пане, ви тепер вислухаєте мене,— вів далі Кост.— Отже, я розповім вам усе, і якщо, на ваш погляд, чинив некоректно, то вергайте мені на голову громи та блискавиці, котрі, бачу, пурхають вам в очах і на вустах.

— Казкове видовище для звичайного смертного бачити, як чубляться стражі порядку,— осміхнувся Соумар глузливо.

Але Трампус уперто мовчав, і Кост почав розказувати, як він сновигав садом, сподіваючись помітити сліди, коли його покликав Буцький. Це той другий детектив з нежитем. «Ходи до телефону!» — гукнув він. На свій подив, Кост почув Клубічка. Шеф сказав, що дзвонить по міжміському і що Кост повинен запам'ятати кожне його слово. Відтак звелів добутися до спальні пані Са-

лачової. Там у великій бібліотеці, що на всеньку стіну, на третій полиці від підлоги стоять книжки у світлій оправі. Кост має переглянути всі книжки на цій полиці, і то вельми пильно, поки натрапить на уривок, що починається словами: «К.: О, то не він, твоя правда. Ти знаєш...» — і кінчається: «мій» з голоду пада...». А зробивши це, одразу зателефонувати до криміналки.

— Я спитав, куди повинен доповісти, а шеф відказав, хай мене те не турбує, мовляв, у нас знають, що та як... Само собою зрозуміло, пане, я доповів йому, що чергую тут за вашим наказом і, наскільки розумію, мушу все сказати вам. Шеф дозволив діяти на свій розсуд, але швидко й таємно.

— Ну-ну, і що ж ви зробили? — зловісно поцікавився Трампус.

— Повірте, пане, моє становище було не легке, — провадив Кост. — Виконуючи шефову волю, я стояв перед двома проблемами: ви і пані Трскова. Стосовно пані все було ясно відразу: мені не пощастить увійти до спальні пані Салачової і приховати те, що я збираюся там робити. Наскільки я її знав, вона б не пустила мене самого до спальні.

— Отож вам і спало на думку відкликати її з віл-ли? — сказав Соумар.

Кост кивнув:

— Так, пане професор, нічого розумнішого я не придумав. Зрештою, шкоди ніякої не могло бути, бо я знаю пана Трампуса: він її відразу пошле назад, та ще й, певне, сам приїде за нею. Так воно й сталося. Делікатніша була для мене друга проблема. Згідно з вашим наказом, пане Трампусе, я повинен доповісти вам про все важливе, що сталося тут, а це було напевно важливе. З другого боку, я не міг зволікати: якби я вам про це рапортував, то неминуче згаяв би час. Отак поміркувавши, я сказав собі: «То їхня справа, хай вони з'ясовують між собою...»

— Хай вони з'їдять один одного, ге? — задоволено завважив Соумар.

— ...і пішов до сусідів телефонувати до криміналки, аби звідти відкликати пані Трскову, й сказав, як це робити. Потім ми з Буцьким на кілька хвилин ретировались і повернулися, заледве пані Трскова зачинила за собою двері.

— Між іншим, де Буцький? — спитав Трампус.

Кост сумовито посміхнувся:

— В льосі, пане, в тому, де пані Салачова ховалася від бомб. Він скочив туди, як я йому крикнув, що ви приїхали. Йому душа в п'яти і...

— Може, тепер ви розповісте, що робили в спальні пані Салачової,— мовив Трампус.— Якщо, звісно, можете відкрити мені таємницю.

Повагавшись, Кост вийняв з кишені книжку і подав Трампусові.

— Не з моїм розумом міркувати про це, пане,— сказав,— не пощастило розминутися з вами. Згодом усе б уладналося.

— Він хоче сказати, Трампусе, поки ви переказилися б,— підступно зауважив Соумар.

— А забарився через те, що шукав потрібне місце довші, ніж сподівався. Тільки встиг зателефонувати до криміналки, коли це нагодилися ви. Пані Салачова одкреслює чимало з того, що читає, а для мене це була китайська грамота. І виловити ті слова ой як нелегко.

Кост розгорнув книжку — це були «Міміямби» Геронда.

— Я переконався, що у відзначеному абзаці було підкреслено такі слова: «...з двома... наші жорна... Артеміда...» Тільки вони, пане Трампусе. Признаюсь вам, я нічого в тім не доберу.

Трампус розгублено подивився на Соумара.

— Інколи я думаю,— відповів той на його погляд,— що поставити правильний діагноз — найтяжча справа, але тепер, Трампусе, я не далекий від того, щоб визнати: ваше ремесло ще важче.

Однак Трампус його не чув, бо не слухав. Навіщо Клубічкові була ця інсценізація — зрозуміло. Але так грубо обійти його, все довірити Костові... Хоча це в душі брнєнської угоди. Шеф поділив справу на дві зони — празьку й жегушицьку, останню закріпив за собою. Послідовно розплутував загадку, на котру його наштотхнула «роль», що її він знайшов у сумці Салачової, і хоч Трампусу невідомо, як далеко Клубічко просунувся, видно, що в Жегушицях він нічого не виявив — інакше не вимагав би додаткової інформації.

Трампус перечитав уривок, перегорнув кілька сторінок перед ним і після нього і впевнився, що більш нічого не було підкреслено, крім тих слів, які цитував Кост. З них два слова в уявній ролі не було відзначено: «...наші

жорна»... Ніби шукаючи допомоги, Трампус подивився на Соумара. Невиспаний, стомлений, професор посміхався. Добре, що хоч не вороже. Ні, питатись поради безглуздо, треба мізкувати самому.

Він навіть не помітив, як залишив обох чоловіків в альтанці — зробив це мимоволі, аби поміркувати, і ходив садом цілу годину. Загадковість нарешті почала мерхнути.

Салачова везла до Брно дублікат основного повідомлення, яке вимагав Барбаросса. Можливо, знайшла його в тих проклятих Жегушицях, куди її в понеділок возив Соумар. Тільки Барбаросса спіймав облизня — копія попала до рук Клубічка. Тоді Барбаросса вирішив заволодіти оригіналом в інший спосіб. Однак не лише він, а й Клубічко знав першоджерело — це була книжка під назвою «Міміамбі». Барбаросса спробував викрасти книжку, вдершись до вілли, але шукав її не там, де треба. Тоді як Клубічко добре знав, де слід шукати книжку, і за допомогою Коста її знайшов. Тобто Клубічко вже двічі посадив Барбароссу в калошу, а розшифрувавши таємницю слів «наші жорна», нокаутує його остаточно.

Це було зерном усієї таємниці. Трампус мусив визнати, що в Клубічка ліпший нюх, аніж у нього, — бач, одразу розкусив горішок. Блискавично зосередився на основному, а Трампусові полишив другорядне. Втім, Клубічко чесно його попередив про це ще в Брно. Він, мабуть, розплутує головну таємницю, але, найімовірніше, злочинця схопить той, хто буде на другорядному напрямі, оскільки увага Барбаросси скерована на Салачову та її празький дім. Про Жегушиці він, мабуть, не дбає, певне, досі не підозрює про них. Крім того, справа мала ще один аспект — спробу усунути професора. Цим злочинець виказав, чого боїться: Соумар може зірвати його плани. Отже, ясно, що професор — свідомо чи несвідомо — грає в цій історії далеко більшу роль, ніж думає. Однак яка вона, та роль? Трампус напружував свій нещасний невиспаний і втомлений мозок, шукаючи слід, котрий привів би його до цієї таємниці. Так повернувся він до своєї попередньої думки, що винуватцем усього цього має бути один із п'яти найближчих друзів Салачової. Якщо ця думка правильна, тоді напад на Соумара мав би сенс: Барбаросса намагався усунути Соумара, бо саме він міг би йому перешкодити. Проте Соумар аж

ніяк не збирається полегшити Трампусові завдання, таїть у собі, що знає, і чекає, коли прокинеться Ліда.

«Гаразд,— подумав Трампус,— довідаюся про тих трьох її друзів, котрих ще не знаю, і, може, знайду між ними Барбароссу й без Соумарової допомоги».

Цієї миті він почув позаду кроки. Насправді Кост ходив за ним уже давненько, десь відтоді, як скінчив довгу розмову з пані Трсковою, але Трампус поринув у свої роздуми й не помічав його.

— Чого вам? — спитав Трампус неспривітно.

— Сподіваюсь, ви не дуже на мене гніваєтеся, пане Трампусе. Мені було б шкода, бо від вашого настрою багато залежить.

Гнів Трампусів трохи минув. Він гмикнув і запропонував Костові сигарету.

Кост подякував, але не закурив. Хвилю грався сигаретою, відтак поклав у кишеню.

— Ви певні, що знаєте, навіщо це було шефові? — спитав.

Трампус здвигнув плечима:

— Здогадуюсь, але не можу сказати, що певен.

— Це вельми складний випадок,— вів далі Кост.— Правду кажучи, в ньому не можу розібратись. Тобто навіть гадки не маю, про що, власне, йдеться. Почуваюсь, як уночі на темних сходах у незнайомому будинку. Це заважке для моєї голови, я звик робити те, що розумію.— І наголосив: — Тільки те.

Трампус добре знав Коста ще від свого дебюту. Якщо він сам належав до штабу, де потрібно було створювати версію, складати план, то Кост виконував лише дрібну роботу, але виконував її від щирого серця. На нього можна було покластися — не спустить ока з жодної дрібнички, якої добродії із штабу не помітять або якій не нададуть ваги. Певне, щось таке він помітив і цього разу.

— Вас, здається, щось непокоїть? — спитав Трампус.

— Широ кажучи, не знаю, чи це не дурниця. Отой ліхтарик...

Трампус нетямуще глипнув на нього:

— Який ліхтарик?

Та тільки-но Кост почав пояснювати, як Трампус одразу згадав. Був це типовий випадок розподілу праці. Він не звернув на ліхтарик уваги, бо гнав за великою

таємницею, Коста ж, навпаки, велика таємниця не обходила, зате ліхтарик привернув його увагу.

— Той кишеньковий ліхтарик, який ми знайшли за ширмою в кабінеті. Я весь час питаю себе: належить цей ліхтарик, так би мовити, до цього дому чи його сюди приніс злодій? Це одне. А є ще друге, і воно теж якось збігається з ліхтариком. Оті сліди малих ніг, які ми знайшли біля сарая.

Трампус почав зацікавлено слухати.

— Почну з ліхтарика,— провадив Кост.— Сказати правду, спершу я не звернув на нього належної уваги, але потім мені розвиднілося. Послав його до дактилоскопічного відділу і показав пані Трсковій. «Як думаєте,— питаю,— це ваш чи чужий?» Пані Трскова спочатку сказала, що не їхній, але коли я попросив подивитися уважніше, припустила, що, може, й їхній. Тільки, мовляв, це дуже непевно. Я не переказуватиму всієї її проповіді, бо тривала вона зо чверть години. Якби та пані сотворяла світ замість господи, то ще, мабуть, і досі тільки колотила б розчин. Сказала, що цей ліхтарик їй наче знайомий, але більше від неї я нічого не почув.

— Вам не здається, що це цілком природно? У домі ж тисячі речей...

— Авжеж, пане. Та я не наполягав, бо з досвіду знаю: овоч має досягнути. Подумав собі: коли вона щось знає, то згадає, прийде й розповідь. А тепер про інше. Я вам уже казав, що воно засіло мені в голові... Це Гейтманек. Від учора тільки й думаю про нього. Я маю на увазі того композитора, пане, про котрого Трскова сказала, що він худий, як неапольські спагетті.

— Так, знаю.

— Може, це нісенітниця, пане, згубна ідея-фікс, як каже шеф, але я не можу позбутися думки, що він не такий безневинний, як його малює пані Трскова. Вона ж сама визнає, що пані Салачова розмовляла з ним по телефону принаймні за годину перед першим нападом. Після того, як крутила платівки з Бетховеном. Тому я спитав пані Трскову, чи не знає вона випадково, яка нога у цього пана. «Мала,— відповіла.— Така сама, як у пана професора Соумара.— І додала:— Здається, мадам подобається товариство чоловіків з малими ногами, бо ж і ваш пан Клубічко має малу ногу.— Хотіла засміятися з дотепу, але раптом завмерла з роззявленим ротом.— Чоловіче,— мовила,— тепер я дещо згадала про той

ліхтарик. Дайте-но його мені на хвилинку.— Уважно оглянула і сказала: — Авжеж, я відразу зрозуміла, що десь його бачила...»

Трампус слухав дедалі уважніше.

— «Так от,— зацокотіла пані (у неї в роті справдешна ротація на слова),— ліхтарик цей нагадав мені найгірші дні, які я прожила на цьому світі. Я маю на увазі нальоти. Один з них тривав від одинадцятої ранку до четвертої пополудні. На той час до нас нагодився пан Гейтманек». Але краще я переповім своїми словами, бо інакше ніколи не скінчу. Той худий композитор приніс пані Салачовій якусь річ, а пані Салачова була вдома, бо підхопила нежить. Тільки завила сирена, артистка, як завжди в таких випадках, страшенно перелякалась і мерщій побігла в льох. Пан Гейтманек провів її та Трскову — я підходжу до суті — і присвічував їм своїм ліхтариком, а потім, коли все скінчилося, забув його на кухні. І це, мовляв, той самий ліхтарик.

— А вам не здається, Косте, що це надто сміливе твердження? — спитав Трампус.— Таких ліхтариків були тисячі, і спробуй відрізнити їх один від одного.

— Це тільки на перший погляд сміливе твердження, пане,— заперечив Кост.— Ваша правда, таких ліхтариків було виготовлено тисячі, а може, й мільйони штук, та я б сказав, жоден із них не має лампочки «Зеніт». Вона американська, пане. Отже, цей ліхтарик лежав на кухні чотири роки, аж поки пані Трскова знайшла його там цього літа в травні чи в червні. Оскільки лампочка в ньому перегоріла, Трскова вкрутила іншу, з американського ліхтарика, який привезла з Плзня. Потім повернула ліхтарик пану Гейтманеку. А тепер ми знайшли його в кабінеті пані Салачової. Хотілося б почути вашу думку про це... Надто коли Гейтманек до всього має ще й малу ногу.

Трампус хвилю мовчав. Цікаво, нічого не скажеш, але композитор зовсім не пасує до цієї історії. Крім того... Трампус пам'ятає його з якогось концерту, де Гейтманек акомпанував на фортепіано молодій співачці. Порядний чоловік, зовсім не схожий на злочинця. Але якщо ліхтарик справді його...

— Знаєте що,— мовив він,— зателефонуйте до криміналки, хай привезуть його сюди. Але поводитися з ним чемно.

В цю хвилину до них підійшов Соумар. Він, мабуть, трохи поспав: вигляд мав бадьорий, як завжди.

— Послухайте, Трампусе, скажіть-но мені: коли людина зробила що-небудь мимохіть — це злочин чи ні? Причому, порушила службову таємницю?

Трампус блимнув на нього відверто вороже. Цей чоловік такий свіжий, тоді як він...

— Ні,— одрубав,— злочин мусить бути викликаний лихим заміром.

— Ну, тоді ні,— задоволено відказав Соумар.— Я вельми радий, бо вже боявся, чи не заарештуєте ви мене вдруге. А сталося ось що. Вернувся я до вілли, щоб поїсти чого-небудь неотруєного, і саме йшов повз телефон, коли пролунав дзвінок. Зняв трубку, але не встиг вимовити «алло», як загримів страшний голос: «Косте це криміналка перекажіть пану Трампусові що нам тільки-но повідомили з Брно архітектор Шашек теж зник безслідно пішов з дому не замкнувши квартири і в його бюро також не знають куди він подався брненська криміналка вже почала розшуки бувайте». І все це як з кулемета. Не встиг я схаменутися — в трубці дзеленькнуло, та й по всьому. Отож я спішу вам доповісти й хочу сказати, що це справді рідкісний випадок телефонної телепатії. Тільки-но я подумав, як би чогось попоїсти неотруєного, і тієї ж миті одержав повідомлення про гідного співчуття чоловіка, дружина якого, у всеозброєнні своїх чар, три години тому хотіла отруїти мене шинкою.

Трампус подивився на Соумара так змучено, що професор занепокоєно спитав:

— Що, повідомлення це погане?

— Чи погане,— сказав Трампус,— я ще не знаю. Мабуть, погане, бо всі повідомлення, які я отримував про цю кляту справу, погані. Тепер я наче павук серед шершнів. Заледве витчу павутину, як її вже порвано.

Потім мимохіть стромив руку до кишені, витяг ліхтарик.

— О,— вигукнув Соумар,— то він усе-таки є?

— Хто?

— Та цей ліхтарик. Гейтманек казав, що йому на руду написано весь час губитися.

— Ви його знаєте?

Соумар кивнув головою:

— Чого ви, мабуть, ще не знаєте про мене — то це

мого захоплення кеглями. Хоч раз на тиждень, а мушу пограти. Гейтманек — мій найчастіший партнер, це його теж найбільше захоплення після сонат. Так от, тижнів два тому ми пішли з ним натішитися досхочу і грали аж до ночі. Я запропонував довести його до проспекту Голечка, де він живе, але завести мотор ніяк не міг. Було темно, і Гейтманек позичив мені свій ліхтарик, щоб я міг собі присвітити. Прийшовши додому, я поклав його в кишеню і найближчої неділі залишив ліхтарик у Ліди, аби вона віддала Гейтманекові.

— Ну й що, віддала?

— Ви її погано знаєте! Залишила собі. Коли я спитав її, чи віддала, сказала, що ні, бо, мабуть, кудись його запхнула.

Трампус посміхнувся:

— Поклала на підлозі за ширмою біля вікна кабінету. Чудова ідея — підозра падає на Гейтманека, що це він заліз до кабінету. — Помовчавши, він палко сказав: — Професоре, коли б ви знали, з яким задоволенням я посадив би нашу пані Салачову до буцегарні за всі її вистівки!

— Вона може залюбки сісти — романтика!.. Звісно, якщо у вас нема блощиць. Ліда ненавидить їх майже як математику, а математику ненавидить, бо не може її втямити. Мовляв, у ній нема поезії... Куди це ви так розігналися?

— Сказати, щоб сюди не привозили Гейтманека, — буркнув Трампус. Коли він повернувся до саду, Соумар тримав у лівій руці книжку, а в правій чималий шматок хліба, намащений паштетом, і наминав, аж за вухами лящало.

— Це книжка про Вішну, Трампусе. Мушу вам сказати, ви мене заразили. Відчуваю себе тепер більше детективом, ніж лікарем. Я шукаю в цій страшній книжці місця, де йдеться, як Вішну задрімав, після чого сталася катастрофа світу. Задумайтеся над цим — і ви зрозумієте, який це хитрий символ. Кожен з нас мусить де-небудь виспатися і знає, яка то мука — не потрапити до постелі.

— Ніхто цього не зрозуміє краще від мене, — промимрив Трампус. — Сьогодні я спав не більше півгодини.

— Ви компенсували це тим, що по-садистському розбудили мене, заледве я почав дримати, голубе. Кожен любить поспати — царі, президенти, міністри, тільки бідолашний Вішну не може собі цього дозволити — інак-

ше-бо кінець світу. Я думаю, чи не пов'язане це місце про оспалого Вішну з нашим випадком? Хоча, коли ви захищали Гейтманека, мені спало на гадку таке: Ліда була зовсім спокійна, наскільки це для актриси можливо, а занепокоїлась, якщо не помиляюся, тільки після зустрічі зі своїм колишнім чоловіком у Жегушицях. І саме тоді він подарував їй ці «Міміямби», котрими зараз так посилено цікавиться ваш шеф.

— Цього я ще не знаю і, щиро кажучи, думаю, що Клубічко на неправильному шляху. Певно, Ліда маладесь читати уривок з Геронда і в сумку роль поклала зовсім випадково. А Клубічка це збило з пантелику, він інколи віддає перевагу романтизмові перед реалізмом. По-моєму, центр усього — Тихий.

— То їдьте по нього в Брно.

— Якби ж він там був! — вигукнув Трампус. — Я запитав Брно, і мені відповіли тайнописом, що не знайшли його ні на квартирі «Біля Прахарні», ні в Пісарках. Навіть на репетицію не з'явився й не попередив. Клубічко затримав його на кілька годин, але потім, мабуть, знову відпустив. Тихого шукали, однак не з'ясували нічого, крім того, що Клубічко вночі привіз його до бару, де красень зустрівся з дуже вродливою жінкою — очевидно, з уявною Азеною Зіковою, котра хотіла вас отруїти. Про неї теж нічого не знають, та з того, що вона з'явилась у вашій лікарні, можна зробити висновок, що машиною свого чоловіка поїхала до Праги. А Тихий, коли шеф знов відпустив його, певно, поїхав за нею. Щиро кажучи, мені здається: замах на вас і спроба вдертися на віллу — це не остання їхня дія. Вони ще прагнуть захопити Салачову або залізти сюди. Тому я й звелів прислати ще кількох наших людей. Тепер віллу з усіх боків надійно охороняють, тож нічого не може статися. Але Клубічкові вчинки я ніяк не можу пояснити.

— Ну, — сказав Соумар, — наскільки я його знаю, ваш шеф завжди відає, що робить. — По хвилі додав: — Опріч Вішну, найбільше мене цікавить вродлива офіціантка, котра, мабуть, справді злигалася з Тихим, який мене цікавить уже менше, може, через те, що не має таких гарних ніг і волосся. Я на вашому місці був би спокійний, Ліда раніше чи пізніше прокинеться й зізнається, чого летіла до Брно. А опинатиметься — впрорну дозу скополаміну, воля її ослабне, і ви дізнаєтеся від неї все, що треба. Мене ж пустите до хворих.

— Цього, на жаль, я не зможу зробити. Клубічко свого наказу не скасував. А щоб не було вам сумно, розкажіть мені про тих трьох з вашої п'ятірки, про яких я ще не знаю.— І Трампус ліг на пожовклу траву й заходився смоктати цукерку.

— Шкода вашого і мого дорогоцінного часу, юначе,— засміявся Соумар.— Я, звісно, лишуся, ви так гарно змалювали принади перебування тут — геть-чисто як в обложеної фортеці, але що стосується тих трьох... Ну, бачили б ви, що то за екземпляри. Ягнята, та й годі... Про злочин вони знають хіба що з книг Едгара По та Уоллеса, хоч цілком можливо, що читають також пані Сейєрс або Агату Крісті. Вони й мухи не скривдять, не кажучи вже про такого метелика, як Ліда. Я вам радніше розкажу щось із біології, про яку ви, бачу, не маєте уявлення.

— Ліпше розкажіть мені щось про них.

Соумар стенив плечима:

— Тоді номер перший — доцент психіатрії доктор Нерад, телефон знайдете в довіднику,— його Ліда зве не інакше, як «наш маленький йог». Притім у нього теж маленька нога, ха-ха... Гадаю, ви знаєте, що таке йог?

Трампус мовчав.

— Проробляє дуже цікаві експерименти. Якось у нього було запалення окістя, і він вирішив вирвати той зуб. Лікар йому каже: «Пане доцент, почекайте, поки мине запалення, зараз я знеболити не можу, й страшенно болітиме...» Та наш йог тільки осміхнувся: «Ну що ж, рвіть без знеболювання»,— і справді ані писнув, тоді як інший на його місці завив би вовком. У цьому, бачте, й полягає воля йога...

17

— Ви помилились, я не Тихий,— відказав молодий вродливий брюнет, котрого Клубічко зупинив на одній з брненських вулиць.

— Хвилиночку, будь ласка,— мовив Клубічко,— не тікайте від мене, ви ж так поспішали за мною і взагалі через мене так натомилися.

— Хто ви, власне? — спитав молодик, злякано зиркнувши на таксі, що слухняно зупинилося неподалік.

— Ну, ну, ви ж добре знаєте, що я Клубічко з празької криміналки,— засміявся Клубічко.— А оскільки люди

мого фаху не зупиняють нікого вночі на вулиці просто так, значить, я маю на це причину. Невдовзі я вам її відкрию, якщо доведете мене куди-небудь, скажімо, на вулицю «Біля Прахарні», номер дванадцять. А коли ще й почастуєте кавою та пустите програвач (може, знайдеться шматочок печива й ковточок лікеру),— вдячний буду невимовно.

— Кого мені запрошувати — це моя особиста справа,— заперечив молодик на дивну Клубічкову пропозицію.

Клубічко знизав плечима:

— Це правда. До певної межі все — особиста справа людини. Я радив би вам не переступати тієї межі.

Тихий злякано глянув на нього. Клубічко махнув рукою, і таксі, що стояло обіч, під'їхало до них. Біля водія сидів ще один чоловік.

— Сядемо? — чемно запитав Клубічко Тихого.

Той, ніби загипнотизований, сів у машину. Клубічко за ним. Водій рушив, не чекаючи наказу. Кілька хвилин їхали мовчки.

— Куди ви мене везете? — спитав Тихий трохи згодом.— До криміналки?

— Дивне запитання,— засміявся Клубічко.— Там нема таких гарних квартир, як у вас. Я ж вам сказав: їдемо до вас пити чорну каву.

— А ви справді добре вмієте замітати сліди обшуку,— мовив за хвилю Тихий.— Я в кімнаті нічого не помітив.

— Вмію, коли не лінуюсь,— признався Клубічко.— Але у вас нічого було замітати. Я там не був, я ж вам уже сказав.

— Так я вам і повірив! Звідки ж ви знали...

— Ви маєте на увазі радіолу, програвач і все інше? Леле, таж нема нічого простішого. Як ідеал кожної заміжньої жінки мати холодильник, так ідеал кожного юнака, котрий хоче спокушати пані,— радіола, програвач.— Клубічко засміявся.— Я не фахівець у цій галузі, але знаю, що музика відіграє в ній не останню роль. Хоч дивно: люди в такі хвилини настільки захоплені собою, що її, власне, не помічають. Мабуть, вона позитивно впливає на їхню підсвідомість. Наступний поважний чинник — алкоголь. Оскільки ви не можете своїй дамі запропонувати півлітра пива,— хоч більшість жінок любить його, але чомусь соромиться признатися,— або коньяк, який п'янить дужче й швидше, то ви й пропонуєте її

чудовий солодкий болс, котрий діє на неї, мов дурман. Є речі, що закономірно повторюються, тож я з певністю передбачав у вас програвач, різноколірні лампочки, болс і сардини.

— Хоч я їх і ненавиджу. Але як ви знаєте, що в мене є еспreso¹?

Клубічко засміявся:

— Навіяння!

Тихий злякано глянув на нього. На красеня нагонив страх ще й той мовчазний, схожий на військового чоловік поряд з водієм. Машина виїхала на околицю міста — в район вілл.

— Тут у вас гарно,— мовив Клубічко.— Закурите?

— Дякую, не хочу,— відрубав Тихий.— Мені хочеться лише одного — знати, чому я вас послухав.

Клубічко здвигнув плечима:

— Це вже ви розгадайте самі. Особисто мене ви цікавите відтоді, як я вас зустрів у пані Салачової в Празі.

— Це помилка,— відказав Тихий невпевнено.— Я не був у неї в Празі. Але, щоправда, сьогодні вона приїздила до мене.

— Прилітала, пане Тихий! Чи не здається вам дивним, що вона прилетіла саме до вас?

Але перш ніж Тихий устиг щось відповісти, машина зупинилася перед невеликою віллою, оточеною невисокими деревами. Із темряви саду долинали пекельне нявчання кішок і войовничі заклики котів.

— Вийдемо? — спитав Клубічко.— Якщо ви вже перестали на мене гніватися, то, може, й справді запросите на каву?

Тихий мовчки виліз із машини, пройшов короткою цегляною доріжкою, відімкнув двері й зник у темному коридорі; Клубічко чекав, поки він увімкне світло. Відтак пішов слідом за ним на другий поверх сходами, застеленими зелено-коричневим килимом, що вели до маленького передпокою. Тихий відімкнув ще одні двері і знову увімкнув світло. У невеликій кімнатці стояв стіл; друга кімната, з великою канапою, правила за вітальню. На буфеті справді стояла радіола й пляшка лікеру. Тихий зник в обклеєних шпалерами дверях і за кілька хвилин вийшов, несучи малий еспreso. Критично подивився на кволу Клубічкову поставу й спитав:

¹ Пристрій швидко варити чорну каву; також — чорна кава, швидко приготовлена італійським способом.

— П'єте о цій порі слабку чи міцну?

— Може, це вам не сподобається,— люб'язно відповів Клубічко,— але я вживаю о всякій порі три кофейні ложечки на чашку. Це єдиний принцип, якого я ще не зрадив.

— Не боїтеся, що не заснете?

Клубічко жартівливо махнув рукою:

— Дякую за турботу, але сьогодні я не збираюся спати, до того ж кава на мене діє звичайно як наркотик.

— Я вам заздрю,— сказав Тихий, беручи з буфета електричний млинок. Встромив шнур у розетку, й за кілька хвилин кава була готова.— Сиплю вам три ложечки, а собі одну.

— Казково,— блаженно зітхнув Клубічко,— я починаю примирятися з Брно, дарма що воно зустріло мене так непривітно.

— Хочете й сардин?

— Хочу, ви природжений спокусник. Але програвач і різноколірні лампочки можете цього разу проминати. Як будете в Празі, завітайте до мене — за все чесно віддячу.

Тихий заварив каву, присунув до Клубічка чашку. Спритно відкрив баночку сардин, поставив перед гостем, поклав шматок білого хліба й лимон. Клубічко ковтнув каву й блаженно зітхнув:

— Чудова, юначе! Ви — талант.— Потому вихилив усе.— Не можу себе відучити від цього. Ще не читавши цікавої книжки Мілха про бразильську каву, я знав, що треба ласувати, а не пити так гидотно, як чиню я. Але це для мене має нездоланну принадність, і вже я себе не перероблю.

— Справді? — спитав Тихий.— Може, тепер ви нарешті скажете мені...

— Чому вас привіз додому? Ну, заради цієї кави. І потім, порядні люди о такий порі відпочивають.

— Дозвольте вас запитати: чом ви не відпочиваєте?

— Буду, буду, але коли саме — залежить од вас.— І глянув на Тихого полохливо-запитально: — Насамперед не забувайте, ви мені обіцяли три чашки, а поки що налили тільки одну.

Тихий налив другу. Клубічко знов блаженно вдихнув запах, але цього разу лише сьорбав — ласував. Відтак споважнів і мовив:

— Любий друже і каводарцю, щойно я записав вас до свого серця, але все-таки мушу — втім, ви самі

звернули мову на мій фах,— мушу спитати, хто вам доручив їхати назирці за мною до тутешньої криміналки і потім не відставати од мене. Втім, це не єдине запитання. Чого до вас летіла пані Салачова і що вона у вас робила? Третє: були ви самі, коли вона зайшла до вас?

Злякано дивлячись на прямокутник з тонкого мережива, на якому стояла його чашка з кавою, Тихий неохоче відповів:

— Почну з кінця. Коли пані Салачова приїхала до мене, тут не було нікого. Як я з нею познайомився? Знімався у фільмі в серпні минулого року в Братіславі, і ми заприятелювали. Вона обіцяла, що, як приїде до Брно, знову зустрінемося. От сьогодні це й сталося.

— Не запрошувала вас до себе в Прагу?

Тихий похитав головою.

— То, може, ви її відвідали без запрошення?

Тихий знову похитав головою.

— Але ж ви були в неділю в Празі?

Цього разу Тихий притакнув:

— Трапилася нагода.

— Яка? Хтось запропонував одвезти вас?

— Ні, ні! — злякано вигукнув Тихий. — Я зібрав трохи грошей... Справді, був у Празі, але не в пані Салачової. Я навіть не знаю, де вона мешкає. Та сьогодні, як грім серед ясного неба, вона приїхала до мене. Почувала себе дуже погано — щось сталося з її літаком, але їй навіщо — навіщо, не знаю — треба було до Брно, тож вона приїхала на таксі й забула в ньому сумку з грішми. У цій своїй замороці згадала про мене й заїхала, щоб я позичив їй грошей і найняв таксі. Я це зробив, і вона поїхала в своїх справах.

— Мабуть, хотіла тут, у Брно, когось провідати?

— Так, вона це казала.

— Але ж брехуха ця Салачова, — зітхнув Клубічко. — Мушу вам сказати: нікого вона тут не шукала, від вас поїхала просто до Тішнова.

— Мені вона теж казала, що їй треба туди, — обережно зауважив Тихий.

Клубічко хвилю байдуже дивився перед собою, а тоді випалив:

— Чи багатьом людям відомо, що ви маєте ще одну квартиру? В розбомбленій віллі... Це знала пані Салачова?

Тихий розгубився, знітився:

— Моя тутешня господиня трохи старомодна, тож іноді...

— Маєте й там програвач та болс? Не маєте? Ну, розповідайте далі.

— Про те житло я сказав їй у Братиславі: коли справді схоче завітати і не буде мене ні вдома, ні в театрі, то я там. А вона відповіла, що це дуже романтично. Може, саме через романтичність і не забула.

— Цілком можливо, іноді вона справді буває романтичною,— погодився Клубічко.— Але як пояснити увагу, що ви мені приділяли?

— Це було зовсім випадково,— відказав Тихий.— По вечері я, як завжди, коли не граю, завітав до кав'ярні «Гранд-отелю» і побачив там чоловіка, котрий приходив до мене в Пісарках, назвавшись працівником тутешньої філії аеролінії. При цьому я помітив, що він сидить з вами. Вас я впізнав — бачив колись фото. Про того чоловіка, який сидів з вами, відразу подумав, що він з КНБ, тож зрозумів, що ви тут робите. Вийшов надвір саме тоді, коли ви сідали в машину. Цієї миті біля тротуару зупинилось авто моєї знайомої. Вона запросила мене покататись. «Куди поїдемо?» — спитала. Мені спало на думку простежити за вами. «Ідьте хоча б за тією машиною», — сказав я. А коли побачив, що ви зникли в тутешній криміналці, попросив її вернутись. Оце й усе.

Клубічко всміхнувся:

— Бачте, як усе нарешті з'ясувалось. Але щоб я не забув: ще третю чашку.— Та спочатку він з'їв сардину із скибкою хліба.— Перша порядна страва і напій у Брно,— мовив і блаженно потягнувся. Відтак підвівсь і пройшовся по кімнатці. Спинився біля етажерки, на якій у посрібленій рамці стояла фотографія молодої вродливої жінки. Хоч була вона у вечірній сукні, Клубічкові здалося, що це та, в машині якої Тихий стежив за ним. Він рвучко обернувся і побачив перелякані очі господаря. Вернувся на своє місце.

— Послухайте, мій любий,— сказав привітно,— навіть якби я був геть дурний поліцейський, то й тоді ви мали б вигадати щось переконливіше, аби я не подумав про вас, що ви брехун.

— Пане! — ображено вигукнув Тихий.

— Не обурюйтеся так театральню, ви ж бо добре знаєте, що брешете, а-я-яй, як негарно. Приміром, те, що ви

ніколи не були в пані Салачової в Празі. Однак я сам бачив вас у неї минулої неділі, це ж не так давно, щоб ви встигли забути. Я міг би попросити вас принести свій капелюх. Ви знаєте, що тут я його не брав у руки. Так от, на його підшивці — тавро фірми: «Ондржей Юрайда, Брно». Я знаю це з Праги, де на той капелюх звернув увагу в передпокої пані Салачової.

Тихий хвилю думав.

— Ну, гаразд, я був у неї. Проте в цьому немає нічого недозволеного!

Клубічко засміявся:

— Боже мій, авжеж, немає. Але, любий хлопче, кажуть, що хто бреше, той і краде. А ви брешете. Крім того, ви хочете мене пошити в дурні, запевняючи, що пані Салачова — з двома зламаними ребрами! — приїхала до вашої таємної квартири тільки для того, щоб позичити кілька сотень і послати вас по таксі. Чого, власне, вона хотіла? Мовчите? Шкода, Тихий, на вашому місці я розповів би все, що знаю... поки ще є час. Втім, скажу замість вас — вона привезла вам оце! — І, витягнувши з кишені кілька аркушів ролі, показав їх господареві. Тихий дивився на нього з чимраз більшим страхом. — Забула їх, як уже вам відомо, в сумці, а заволодів ними випадково я, і хоча хтось намагався, м'яко кажучи, викрасти їх з мого портфеля, вони, як бачите, в мене. Так само ви доконче знаєте, що хтось намагався дізнатись у Тішнові, чи не забула пані Салачова цих аркушів у сумці. Питала якась жінка по телефону. Чи це, бува, не та, котра везла вас зі мною до криміналки?

— Ні, ні! — панічно вигукнув Тихий.

— Хто ж була та жінка, що запросила вас до машини? Як її звати?

— Вона заміжня, — відповів по хвилі Тихий, — як джентльмен, я не можу назвати її ім'я.

— Я схиляюся перед вашою делікатністю, — всміхнувся Клубічко. — То була пані Вера Шашкова.

Тихий підхопився, але Клубічко попросив його сісти.

— Ми вас бачили з нею в барі «Колумбія», куди ви її, поза сумнівом, викликали по телефону, щоб розказати про мене. Зрозуміло, що відтоді, як ви почали приділяти мені таку увагу, тутешня криміналка, на мое прохання, не спускала з вас ока. Як то кажуть, за позику дяка. Зрештою, це було неважко. Ви пішли до бару, зателефонували й сіли в окремій кімнатці. А мої товариші,

щоб ви знали більше,— в сусідній. Пам'ятаєте компанію? Щоб не викликати підозри, вони запросили свою співробітницю й успішно вдавали, ніби розважаються. Десь за чверть години оця вродлива пані,— Клубічко показав на фото,— під'їхала до бару. Я сам бачив її. Радий був би з нею познайомитися, вона справді вельми гарна, але подумав, що це не горить,— невдовзі ще зустрінемося. Поки що задовольнився тим, що розпитав про неї у бармена; ходите ви туди з нею, на превеликий жаль її чоловіка, дуже часто... Пані Шашкова підійшла до вас, і ви хвилин п'ятнадцять схвильовано розмовляли. Так чи ні?

— Так,— погодився Тихий,— вона була там зі мною. А хіба в цьому є щось зле?

— Для її чоловіка напевно, але то його справа, а не моя. Я звелів, щоб оркестр зробив паузу, і мої друзі почувли дещо з вашої розмови. Темпераментна пані відразу напустилася на вас, що ви усе зіпсували, давши «їй» можливість поїхати геть, що пані Салачова не сказала вам нічого нового, бо ще у вівторок ви впевнилися, що під Артемідою в Жегушицях нічого не сховано. Відтак випалила: якби, мовляв, з тим старим йолопом можна було хоч поговорити по-доброму! А після благочестивого побажання вибухнула: «В усякому разі, ми мусимо з неї витягнути, де воно насправді. Збирайся, негайно поїдемо до неї...» Хто він, той старий йолоп?

Тихий здвигнув плечима:

— Я про нього знаю, мабуть, стільки ж, скільки і ви.

— Ну я про нього маю деяке уявлення,— відповів Клубічко,— однак сподіваюся, що ви розкажете мені докладніше.— Подивився на Тихого співчутливо й мовив: — Коли б ви знали, як усім цим собі шкодите! Юнак, перед котрим ще все попереду, вплутався до бридкої афери!

— Але ж я відмовився їхати з Верою,— сказав Тихий.

— Згоден,— притакнув Клубічко,— оркестр саме грав таке жалісливе тихе танго, і хлопці почувли, як ви відповідали пані Шашковій, що це була б марна поїздка, бо пані Салачова обіцяла, як тільки повернеться до Праги, протелеграфувати вам місця з ролі, котру забула в таксі. Далі ви сказали, що не можете їхати з нею, бо побоюєтеся, що за вами стежать. Але, любий друже, вдумайтесь у ці слова й погодьтеся: вони свідчать зно-

ву-таки про вашу брехню. Коли ви сперечалися з пані Шашковою, з вашої уваги випало, що й вона чула на власні вуха, що казала пані Салачова.

Тихий вирячив на Клубічка очі, але відповісти не зміг. Той посміхнувся і сказав:

— Висновок із цього впливає один: бідолашна пані Салачова прилітала не тільки до вас — у вашій нелегальній квартирі на неї чекала ще й пані Шашкова.

— Вона прийшла... вона прийшла туди зовсім випадково... — затинаючись, видушив із себе Тихий.

— Випадково, але вельми до речі. — Клубічко поплескав його по плечу й тихо мовив: — Як саме це було? Ви чи хтось інший покликали Салачову до розбомбленої вілли, але чекали на неї обое; можливо, там вас було більше. Покликали, щоб вирвати з неї якусь таємницю; запросили так, що жінка до смерті перелякалася. Що ви хотіли від неї дізнатися?

— Це було... це було... лише кілька слів... — знов видушив із себе Тихий. — Вона мала сказати нам кілька слів. Але навіщо війни — не знаю.

Клубічко тихо засміявся:

— Та я це знаю й без вас. Для кого — ось що мене цікавить.

Вже здавалося, що Тихий от-от розколеться, але він знову лише стенив плечима. І тільки за хвилю мовив:

— Мое завдання було суворо визначене: я мав дізнатись од неї лиш ті кілька слів. Нічого більше я не знав. Одверто кажучи, мені було щиро жаль пані Салачову.

— Так, — замислено сказав Клубічко. — Це я постараюся запам'ятати, Тихий. Але там був іще хтось, кому її не було жаль аніскілочки.

Тихий здригнувся.

Клубічко помовчав і докінчив:

— І той хтось був «шеф».

— Я не знаю, про кого йдеться, — прошепотів Тихий.

— Я власне, теж не знаю, вперше почув це слово з ваших уст, — тобто чули мої товариші, ота весела компанія. Ви його вимовили, коли пані Шашкова знов налягала на вашій подорожі. Ви були в скрутному становищі й сказали, що це має вирішити «шеф». Танго вже дограли, і в барі було тихо.

Клубічко хвилю помовчав і рішуче спитав:

— Хто він такий, той шеф?

Важко дихаючи, як зацькований звір, Тихий знов розпачливо подивився на свого співрозмовника. Відтак погляд його ковзнув по етажерці з Вериною фотографією і понуро втупився в стіл.

— Що, якби ми пустили програвач і запалили різноколірні лампочки? — насмішкувато спитав Клубічко. — Може, тоді ви розповісте? Чого ж ви наче води в рот набрали? — Тихий мовчав. — Ваша кава була добра, Тихий, а ось ваше мовчання — погане. І нерозумне. — Клубічко відкинувся на спинку стільця й глянув на маленьку люстру. — Коли я на вас дивився, — тихо мовив, — то думав: «Цей Тихий зірок з неба не хапає, але крапля глузду в нього є. Тепер він повинен побачити, що вся афера лопає. А може, й лопнула вже». Не виключено, що в криміналці уже лежить повідомлення на моє ім'я: пані Салачова заговорила. Що ж тоді, мій любий? Що буде з вами? Я не зможу підтвердити, що ви призналися, хлопчику. А-я-яй, прогавити таку важливу пом'якшуючу обставину!.. — Тихий затремтів, але мовчав. — То все-таки, співаче, хто цей шеф? Чоловік, якого ви ждали в барі «Колумбія» і який туди не прийшов, мабуть, устиг дізнатися, що тут я, і припустити, що ми за вами стежимо? — Тихий розпачливо озирався, але все ще мовчав. Клубічко зняв з рукава його піджака пушинку, дмухнув, вона полетіла. — Бачите, полетіла? Так і ваша пом'якшуюча обставина, дуже вагома, полетіла, — мовив жалісливо. — Ви мене підвели, й мені вас шкода. І знаєте чому? Хоч ви, мабуть, пройдисвіт, проте я з самого початку почуваю до вас якусь симпатію. А от до пані Шашкової — ні, дарма що вона красуня. Іноді не знаєш, чому тобі хтось симпатичний. Приміром, усе єство моє протестує проти цієї симпатії, але я все-таки її почуваю. Кажу собі: «Він іще хлопчисько, і нікому його відшмагати». Я хотів би вам допомогти, поки це ще можливо. Та ви самі перешкоджаєте мені в цьому, приховуючи, хто був той шеф.

— Я нічого про нього не знаю, — сказав тремтячи Тихий, — ніколи з ним не розмовляв.

— Ну, ну, — докірливо мовив Клубічко, — принаймні раз ви з ним таки розмовляли.

— Ніколи.

— Оце так! Мабуть, це була галюцинація. Бо саме тоді, коли ви сперечалися з пані Шашковою, до вас підійшов кельнер і сказав, що вас просять до телефону.

Ми не могли почути всієї вашої розмови — зрештою, короткої, — та принаймні за кілька хвилин по тому ви самі розказали про неї. Повернувшись — вельми схвилювані — до пані Шашкової, котра саме допивала коктейль із шампанським, ви сказали: «На тебе чекає шеф». — «Що йому від мене треба?» — спитала вона. Не можна було сказати, щоб вона була спокійна. «Хоче їхати з тобою до Праги». Пані Шашкова позеленіла, але не перечила. Лишень спитала: «А ти?» — «Маю zostатися тут, — відповіли ви, — криміналка вже про мене знає, і шеф гадає, що буде добре, як вона приліпиться до мене». — Клубічко засміявся. — Цей шеф, очевидно, з кебетою. Ми справді приліпилися до вас, але, як бачите, для нас це скінчилося добре. Втім, якщо розмовлятимете з ним, скажіть од мене: він припустився великої помилки. Було б йому від тієї вашої нелегальної квартири самому іти назирці за пані Салачовою, а не доручати це комусь, кого ми ще не знаємо. Хоча, — додав він, — як же він міг інакше? Треба ж було поспішати до Жегушиць — захопити те, про що вам розповіла пані Салачова.

Тихий зчудовано дивився на нього, відтак мовив:

— Ви справжній диявол.

Клубічко захитав головою:

— Ні — логіка! Можу ще додати, що в Жегушицях він, видимо, ввіймав облизня, інакше не посилав би вас до Ліди спробувати виманити те, чого не знайшов там. Ви хочете спитати, звідки я це знаю? — Клубічко нахилився до Тихого й заохочувально спитав: — То ще раз, юначе, хто цей шеф? — Тихий похилив голову й мовчав. — Тоді почнемо з іншого кінця, — мовив Клубічко й раптом сказав: — Тембр вашого голосу досить низький. Який, власне, у вас голос?

— Перший бас.

— Бас — мужній голос. Я б сказав — чоловічий голос. Коли я слухаю тенора, то мені здається, що для чоловіка цей голос трохи неприродний. Так само, як контральто для жінки. Але бас... приміром, Шаляпін — який могутній голос! Оперові композитори доручають басам — їй-право, це збочення — ролі вбивць та інтриганів. Я б цього ніколи не робив, у моїй партитурі басові було б одведено найчістніше й найчистіше місце. Ви маєте бас — і це вас повинно зобов'язувати, хлопче. Принаймні скажіть, хто ваш шеф. Той чоловік з канчуком у руці... чому я так кажу? Бо бачив на власні очі,

як пані Шашкова підхопилася, тільки-но ви передали його наказ, і прожогом вискочила, немовби боялася, що її відшмагають канчуком, якщо вона ту ж мить не послухає й не побіжить до своєї машини, котра стояла біля таксофона. А він коло нього. Бачите, Тихий,— мовив Клубічко сумовито і скоріше сам до себе,— ми його майже мали вже в руках, повинні були передбачити, що він по вас приїде, й стерегти вулицю. Однак знехтували цим, і коли вибігли надвір, було вже пізно. Авто фуркнуло й зeszло в тумані. Це не моя вина, це влаштовували інші, в Празі такого, мабуть, не сталося б. Але не хвилюйтеся, вони од нас усе одно не втечуть, ми знаємо їхню мету. А тепер,— Клубічко лагідно всміхнувся,— поговоріть кілька хвилин ви, бо мені пересохло в горлі.

— Ви поводитесь зі мною, як із злочинцем,— сказав Тихий.— Проте в усій цій справі нема нічого кримінального. Даю слово честі, йдеться про зовсім особисту справу. Я не зробив нічого, за що б мене можна було переслідувати. Ви тільки-но сказали, що пані Салачова скоро заговорить. Я знаю це так само добре, як і ви, і спокійно чекаю на її слова. Бо вона вам потвердить: в усьому, що тоді сталося, не було нічого, що давало б вам право поводитися зі мною так, як ви це зараз робите.

— Справді? В такому разі мене чекає пенсія, адже я вплутав у цю справу державний апарат. Тільки, гадаю, я ще не піду на пенсію, бо те, що ви чините з пані Салачовою, зветься шантажем! І мета його, по-моєму, за межами приватного шантажу, хоч і він теж карається досить суворо. В цій справі багато підозрілого, і я радий, що ви нічого не знаєте, інакше з вас уже ніколи не вийшов би Шаляпін. І ваші різноколірні лампочки... Ох, який у них був би сумний кінець!

— Можу вас тільки запевнити...— почав Тихий, але Клубічко перебив його:

— Більше ані слова. Щиро кажучи, мені страшенно хочеться заарештувати вас негайно. Будьте такі ласкаві, ходімо зі мною.

— Але ж ви щойно сказали,— з жахом мовив Тихий,— що не заарештуєте мене.

— Я цього й не збираюся робити, юначе. Одвезу вас до криміналки, і час покаже, що та як. Тепер усе залежатиме тільки од вас, коли ми вас відпустимо на волю.

Тихий слухняно підвівся, але заперечив:

— Це незаконно.

Клубічко підступив до нього:

— Ви справді певні цього, Тихий? Коли так, то доведіть у криміналці, чому мої дії незаконні, й хай заарештують мене.— Він засміявся й поплескав Тихого по плечу.— Та ви, юначе, на це не зважайтесь. І знаєте чому? Бо так боїтесь, що страх аж кричить вам з очей. Невинні люди не бояться. Ви пристанете на мою пропозицію не тільки зі страху переді мною, а й перед своїм шефом. Підете зі мною, бачу по очах, ви навіть раді, що вирветесь з лабетів того тирана. І я б зовсім не здивувався, якби ви палко молилися, щоб там, у Празі, схопили шефа і пані Шашкову. У мене все-таки порівняно безпечно. Ідіть попереду, бо такий уже наш звичай: знаєте, на спині очей нема... Будь ласка, не турбуйтеся, я загашу світло сам.

18

У криміналці Клубічка чекав рапорт тішновського патруля про те, що сталося з Лідою. З нього було видно, що Ліда не мала часу телеграфувати Тихому обіцяного тексту, однак він спитав на пошті, чи немає на ім'я співака якої телеграми. Ні... Добре. Трампус уже, напевне, в Празі, а що допитати Ліду, як він сподівався, усе-таки не зміг, то тепер стереже її. Мабуть, чекає в лікарні, коли вона прокинеться. Але тим часом шеф і Шашкова зовсім вільно можуть знову спробувати вдертися до Лідиної вілли й шукати там те, що їх цікавить. Тож Клубічко й телеграфував Костові про ймовірний новий напад,— звідки він міг знати, що телеграма вчасно не дійде... Клубічко задрімав на дивані і став чекати, коли Тихий признається. Він не сумнівався, що це стане обов'язково, але оскільки часу було обмаль, то вирішив ждати тільки годину, а тоді виїхати до Жегушиць.

Тихого завели до камери, та він так налякався, що справді за годину зажадав побачитися з Клубічком.

— Ну, як спалося? — приязно спитав той. — Очевидячки, не дуже добре. Даруйте, тутешня обстановка не для майбутніх Шаляпіних; зате тут тихо. Чи не так?

— Аж занадто, — буркнув Тихий.

— А по-моєму, любий друже, людина ніколи й ніде не знайде цілковитої тиші, — відповів Клубічко. — Бачте, я живу в Празі аж на околиці. Та ще й будинок стоїть у саду. Справжній вакуум, а не квартира, проте й там, як на мене, не досить тихо. Втім, ви щось хотіли?

— Хочу додому.

— Додому,— задумано мовив Клубічко.— То вам хочеться додому, юначе? Розумію, розумію. Але щоб я міг пустити вас додому, ви повинні дати мені для цього підставу. Як ви, певне, пам'ятаєте, ми розлучилися не дуже мирно через вашу впертість.

— Ви граєтеся зі мною, наче кіт з мишею, і з мене цього вже досить.

— Правду кажучи, я відразу подумав, що ви — найслабша ланка в цій історії. Дарма що маєте бас. То що ви мені хочете сказати?

— Я все обміркував,— змучено прошепотів Тихий.— Тільки тепер нарешті зрозумів, що — хоч я невинний — був причетний до чого, і допомогти вам — мій громадянський обов'язок.

— Бачите, Тихий,— насмішкувато відповів Клубічко,— я знав напевно, що ви прийдете до мене... Ця заява мені подобається. Громадянська заява. Але оскільки це вже схоже на допит, то я мушу записати ваші дані. Іржі Тихий — ім'я чи псевдонім?

— Ні, це моє справжнє ім'я.

— Скільки вам років?

— У грудні буде двадцять чотири.

— Народилися?

— В Ічині.

— Дуже гарне місто. Імена батьків?

— Юлія і Карел. Батько нерідний, прізвище Мюллер. Клубічко автоматично записував і раптом зупинився.

— Що робить ваш вітчим?

— Він на пенсії, колись був директором школи.

Клубічко далі ставив йому запитання, але не думав про них. «Колишній директор школи... І прізвище Мюллер! Ліда якось сказала, що її колишній чоловік має компаньйона, з яким вони шукають і продають козаковські напівкоштовні камені. І того теж прізвище Мюллер, і він директор у відставці. Дивно. І цей директор має пасерба, котрий бере участь у шантажуванні Ліди... Є тут якийсь зв'язок? Побачимо!» Скінчивши заповнювати анкету, запропонував Тихому сигарету і ласкаво мовив:

— Як ви знаєте, мене найбільше цікавить шеф. Тож чи не скажете про нього щось певніше, ніж досі?

— На жаль, ні,— стенив Тихий плечима.— Що стосується цього чоловіка — про нього я не знаю нічого певного.

— То, може, знаєте щось непевне? — заохотливо спитав Клубічко.

— І не знаю нічого непевного. Лишень здогадуюся, що він стоїть за цією справою, котра мені досі завдавала самих неприємностей.

— Хоч здається,— докинув Клубічко,— якийсь час ви гадали, що маєте від неї, крім неприємностей, іще щось? Тихий благально подивився на нього.

— Може, ліпше буде, коли я, з вашого дозволу, розкажу все по порядку?

— Гаразд,— погодився Клубічко,— розповідайте по порядку.

— На жаль, мушу признатися, що з пані Шашковою ми в добрих стосунках.

— Ага, в стосунках, які звуться зв'язком?

Тихий кивнув.

— Але ви не сказали нічого сенсаційного, парубче. У Брно знає це, либонь, кожен. Взагалі про вас подіюють, що ви справжнісінький донжуан.

— То не зовсім так,— заперечив Тихий.— Я тут, власне, ні до чого. Бачте, може, цього я й не повинен казати, але жінки просто липнуть до мене. Ну, й пані Шашкова... Щиро кажучи, вона мене сама впіймала.

— Цікаво,— замислено сказав Клубічко,— що почуває звір або риба, коли її упіймають... Сподіваюся, ваші почуття були приємніші.

— Для молодого ці почуття завжди приємні... Але досить неприємно мати зв'язок, не маючи грошей. Раз у раз треба пригощати, щось дарувати і так далі. А платня — жалюгідна.

— Інколи, мабуть, це робить друга сторона,— зауважив Клубічко.

— Мабуть. Тільки чоловіки неохоче беруть гроші у жінок. Втім, Вера нічого не мала. Її чоловік скупий, а що від нього діставала, витрачала на наряди. Бачте, вона велика модниця. Ми обое весь час прагнули роздобути гроші.— І, гірко посміхнувшись, Тихий додав: — Останнім часом, власне, ні про що інше не говорили. Тож можете собі уявити мою радість, коли днями Вера прийшла до мене і сказала, що ми могли б заробити купу грошей, і порівняно легко.

— І чесно! — зауважив Клубічко.

— Це само собою зрозуміло. Втім, коли людина честолюбна,— а я честолюбний,— вона не може й подума-

телі.— Тихий замовк.— Здається, ви з цього хочете зробити якісь висновки. Але то був тільки випадок.

— Ніяких висновків,— відповів Клубічко.— Хіба тільки сказав би: дивний випадок — зустрілися двоє і шантажують пані Салачову з компаньйоном її чоловіка. Чи це, нарешті, не той «старий йолоп», з котрим не можна говорити по-доброму? А його компаньйон — колишній управитель пансіонату в Жегушицях. У тих Жегушицях, що до них виявляла пані Шашкова... і ви (якою мірою ви — досі не встановлено) надзвичайний інтерес.— Клубічко засміявся.— Ось бачите, юначе, хай тепер хто заперечить благодворну дію кави. Ви напоїли мене, і я став бадьорий, хоч до того кортіло спати. Бадьорість — це наче струмок, що вигинається між камінням. І коли я вигинався, мені спало на думку: з'ясуй його анкету! І ось я дізнався, що компаньйон Салача — той незнайомий на другому плані історії, довкола якої ми блукаємо, як довкола джунглів,— ваш вітчим.

— Ви страшна людина,— простогнав Тихий.

— Я цілком порядна людина, принаймні так я про себе думаю. І чимало людей теж так гадають. Але присвятив себе цьому ремеслу. І знаєте чому? Бо народився з мрією творити. А що не маю хисту ні до малярства, ні до літератури, ні навіть до музики, хоч тут, мабуть, найлегше, ви ж бо знаєте: *Kapelmeistermusik*, то творю в цьому темному закамарку мистецтва. Скажіть: хіба далеко мені до розплутання таємниці? Ні, ви не думаєте! Ну, побачимо.— Нараз обличчя його стало суворе.— Ви думайте, Тихий. Знаєте, вистачило б кількох ваших слів, щоб я міг поставити крапку вже тепер. Зекономили б мені час і сили. Хочете? Не хочете! Тим гірше для вас. Іще одне: ви мені вже не симпатичний. Отже, спробую розплутати все й без вашої допомоги... Але ви ще за цим пожалкуєте. Між іншим — вважайте себе від цієї хвилини арештованим.

Коли Тихого вивели, Клубічко звелів негайно з'єднати його з жегушицьким відділенням КНБ. Йому сказали, що, за словами завідувача пансіонату Гоусера, в понеділок надвечір приїхала пані Салачова з празького Національного театру й забажала найняти на кілька днів кімнату. Гоусер з жалем відповів, що сезон скінчився п'ятнадцятого вересня, кімнати вогкуваті, куховарку, прибиральницю й весь інший персонал уже розпущено — тож бажання її вдовольнити він не може. Але

пані Салачова все-таки умовила Гоусера: якщо він не вхопив прострілу, то вона теж не вхопить,— і той дозволив їй переночувати. Поки Гоусер з дружиною готували кімнату для актриси, пані Салачова поблукала парком, тоді повечеряла з ними, сказала, що любить вечірні прогулянки й що піде пройтися. Було вже темно, і, знаючи, що після смеркання в пансіонаті небезпечно, Гоусер умовляв її нікуди не ходити. Та вона поставила на своєму й пішла. Гоусери пограли в карти, не думаючи про Салачову, і раптом їм здалося, що з парку долиняють підозрілі звуки. Оскільки це було не вперше, крім того, їм давно вже було страшно і в парку, і в пансіонаті, то вони й не вийшли. Невдовзі пані Салачова повернулася, й вони зраділи, що з нею нічого не сталося. Гоусерова провела гостю до покою, дала книжку... Перед дев'ятою, саме коли господарі вже вкладалися спати, пані Салачова постукала. Мовляв, вона не може заснути, передумала тут ночувати й повертається до Праги. Була вдягнена по-дорожньому, в руці тримала валізу, з якою приїхала. Завідувач висловив жаль і сказав, що проведе її до воріт. Пані Салачова категорично заперечила: вона, мовляв, добре знає дорогу і пішла сама. Однак Гоусер на всяк випадок рушив за нею назирці. Вона справді знайшла вихід. Недалечко стояв великий автомобіль з вимкненими фарами. Пані Салачова підійшла до нього, розбудила водія, сказавши при цьому: «Який ви сплюх, Барбароссо, заснете, де вас не постав». Водій взяв у неї валізу, вона сіла біля нього, увімкнув фари, і завідувач побачив на кузові емблему змії Ескулапа.

«Ну й ну,— подумав Клубічко,— таж це Соумарчик!..»

Тим часом начальник жегушицького відділення вів далі:

— Другого дня Гоусер мав їхати до Турнова, а що дружина його боялась залишатись у пансіонаті сама, то взяв її з собою. Повернулись вони аж пізно ввечері і зумисне голосно розмовляли.

— Навіщо це було їм, скажіть, будь ласка? — спитав Клубічко.— Ви наче розповідаєте страшну дитячу казку.

— З тієї причини,— відповів начальник,— що в пансіонаті від зими діються загадкові речі, і найліпше було б, якби сюди хтось од вас приїхав і допоміг нам розібратися. Мені здається, що це пов'язане із зникненням пана Салача, котрого ми од вівторка марно шукаємо.

Клубічко подивився на годинник.

— Гаразд,— сказав він,— приїду до вас, мабуть, години за дві: туман, принаймні тут, у Брно, спадає. Хутенько докажіть мені ту пригоду.

— Отже, у вівторок, коли Гоусери поверталися додому, їм здалося, ніби хтось никає парком. Запевняли, що бачили між дерев тіні й чули приглушені голоси принаймні двох людей. Ті Гоусери не дуже-то хоробрі. Хоч ми й дозволили йому носити зброю, але замість піти в парк він заліз із дружиною в ліжку і вистромив носа надвір аж у середу вранці. Під час обходу виявив, що хтось викопував якусь статую,— казав, ніби вона зображає богиню Артеміді, хоч потім і закопав її. Крім того, поблизу валялася зовсім нова кирка. Він одразу повідомив про це нас, і я звелів, щоб патруль тричі за ніч проходив парком. Та, мабуть, невідомі пронюхали, о котрій годині приходять наші люди, бо сьогодні вдень патруль виявив, що хтось знову був у парку й знову викопав ту саму статую, тільки цього разу не закопав її, а залишив лежати на траві.

— Добре, дякую,— сказав Клубічко,— за п'ять хвилин виїжджаю.

Але спершу послав Трампусові телеграму, щоб стежив за Соумаром.

19

Ця здавалося б, незбагненна таємниця почала Клубічкові прояснюватися.

Приголомшлива звістка: Ліда з Соумаром поїхала в понеділок до Жегушиць, щось уночі шукали в парку, а тоді повернулася до Праги в Соумаровій машині. «Чому мені Соумар нічого не сказав? Мабуть, Ліда суворо заборонила. З усього випливає: недільні відвідини Тихого так перелякали Ліду, що другого ж дня вона помчалася до Жегушиць і, звичайно, забрала звітти саме те, що Тихий і К° від неї вимагали. Інакше навіщо було їй вирушати в таку далеку путь? Що обрала для цього Соумара — не дивно. По-перше, Ліді потрібна була чоловіча допомога, по-друге, в Соумара машина, а по-третє, він завжди потурав усім її примхам.

Чи знав Соумар, у чому справа? Може, Трампус устиг знайти відповідь на це питання. Проте цей теле-

пень міг уже послати мені якесь повідомлення, але, ясна річ, йому кортить усієї слави, не хочеться ділити її зі мною. Хай йому бог помагає, але з усього видно, сяде він на мілке... Мабуть, Ліда залишила Соумара десь чекати, а операцію в парку виконала сама.— Він зареготав, згадавши, як Ліда будила Соумара.— На цього жерця схоже, починає клювати носом, варто залишити його на п'ять хвилин без сигарети й товариства. Отже, Ліда під покровом ночі, йдучи напевно, викопала ту річ і потім повернулася з нею під крильце свого ангела-охоронця. Однак звідки вона про все дізналася? Треба почекати, поки вона прокинеться. Хоча...— Клубічко згадав, що колишнє подружжя зустрілося на три дні в Жегушицях. Певно, там Салач відкрив їй таємницю, за якою тоді вже полював шеф.— Та, на жаль, я все ще не маю уявлення, про що, власне, йдеться».

Він хвилику подрімав у машині, прокинувся — і знову був бадьорий. Тут є ще одна загадка: чому шеф подався до Жегушиць через день після Салачової і шукав щось під статуєю Артеміди? Слово «Артеміда» було підкреслено в тексті, який Ліда забула в сумці, але у вівторок шеф його знати не міг, бо Ліда могла йому сказати це тільки у п'ятницю. Так, справжня крутиголовка! Впорався б із нею швидше, якби не був сонний.

Та за кілька хвилин Клубічко вже знов комбінував.

«Ясно як божий день»,— сказав він собі. Ліда — справжня ящірка. Вона знала, що рано чи пізно муситиме відкрити їм таємницю, але чомусь діяла так, аби збити їх з пантелику. Та річ, яку вони шукають, була схована в Жегушицькому замку або парку, і Ліда її в понеділок забрала. Але, відчуваючи, що за нею стежать, вирішила їх обдурити, викопавши статую Артеміди: мовляв, тепер шукайте! Зрозуміло, там нічого не було. Отже, це сталось у вівторок. А далі в історії антракт — до п'ятниці, коли вночі хтось удерся до її вілли, і це теж Ліда хотіла від нас приховати. Невідомі прийшли по потрібну їм річ. Та, не знайшовши, вранці поставили Ліді ультиматум. Це подіяло на неї так, що вона стрімголов полетіла — полетіла! — до Брно, ладна виказати Тихому основне повідомлення, яке відмовилася вказати йому в неділю. Чому? Певно, якась настанова була в акварелі, котру в альтанці знайшла Трскова: не тямлячи себе, Салачова зважилася летіти! Летіти! До

Тихого. А перед тим була в лікарні у Соумара й позичила багато грошей. Видимий шантаж. Однак йшлося не тільки про гроші, а й про роль.

А тепер найзагадковіший момент. Ліда пообіцяла Тихому протелеграфувати те, чого бракувало в ролі. Але слова не дотримала. Чому? А чи хотіла взагалі його дотримати? Чому сказала везти її до Соумара? Сподівалася на його допомогу? Чому погодилася, щоб асистент Пулпан приспав її? Чому після її від'їзду з Брно було вчинено новий напад на Артеміду? Суцільна загадка. Невідомі там нічого не знайшли, і логічно, що вони дошукуватимуться схованки будь-що, а оскільки Ліда спить у лікарні, спробують — а може, вже й спробували — знов удертися до її вілли, щоб знайти те, що шукають. Якщо ж їм відомо щось про Соумара, спробують напасти й на нього.

Тим часом доїхали до Турнова, і Клубічко звелів зупинитися біля пошти. Вона була зачинена, але есенбак покликав телеграфіста, і Клубічко знов наказав Трампусові пильнувати за Соумаром.

20

Відтак поїхав до Жегушицького пансіонату. Спершу поговорив з паном Гоусером, в котрого душа сховалася в п'яти, заледве він побачив машину КНБ. Однак він усе-таки гукнув дружину, щоб зварила кави. Кава була схожа на рідину, яку дають у лікарнях, зате до неї Клубічко отримав три великих солодких пиріжки — домашні, смачні. Тоді пішли до канцелярії.

— Почалося це після різдва,— почав Гоусер.— Сезон у нас кінчається п'ятнадцятого вересня й починається в середині травня, бо кімнати великі, і їх не можна нагріти. Крім того, тягне до парку вогкістю. І це ще не все. За загорожею — поле, а де поле, там і миші. Після жнив їм нічого їсти, і вони переселяються до замку — аж до весни, коли зазеленіють лани. Тому пансіонат ми зачиняємо. Але цього року в січні до мене прийшли з КНБ — тут, мовляв, засновується відділення. Тут є два незаселені будиночки, і один з них хотіли взяти під відділення та буцегарню. Та оскільки відділення планували відкрити аж у квітні, районний національний комітет домовився з нами, що доти КНБ розміститься в пансіонаті.

— Кому належав цей замок?

— Цзернінам,— одповів Гоусер.— Люди через кілька днів прийшли до мене: мовляв, або нас лякають, або тут кояться дивні речі: в замкнених кімнатах чути кроки. Якось хлопці вдерлися до однієї кімнати на першому поверсі — нікого, тільки вікно навстіж, а під ним сліди, що губилися на газоні в парку. Іншим разом кроки пролунали на горищі. Воно теж замкнене. Коли відімкнули, знайшли сліди чоловічих ніг. Відтоді один есенбак постійно ходив навколо пансіонату.

— І не заскочили нікого? — спитав Клубічко.

Гоусер похитав головою:

— Гадаю, цьому не надавали належного значення — тут же нічого не зникло. Я пропонував улаштувати генеральний обшук, прочесати довколишні ліси, але мене не послухали. Мовляв, не варто, шкоди ніякої не заподіяно.

— І справді не заподіяно?

— Наскільки мені відомо — ні. Згідно з інвентарною книгою, не зникло нічого. Той чоловік або ті люди шукали щось певне, а на інше не звертали уваги. Тут є дещо цінне, приміром, старі замкові меблі, які ще не передано Фонду національної відбудови. Я не дуже на цьому знаюсь, але є тут, приміром, рідкісне англійське крісло часів Ренесансу, кілька старовинних секретерів XVIII століття, а в коридорі в шафах сила-силенна різноманітної коштовної порцеляни. Коли відділення КНБ переїхало до впорядкованого будиночка, тобто коли замок практично зостався без охорни, ті люди полишили кімнати й горища і зосередили свою увагу на підвалах. А оскільки там нема нічого особливого — хай собі, думаю, нишпорять. Чоловік я не такий хоробрий, щоб зважився піти туди, відверто кажучи, ні за що ні про що...

— Але щось же там, певне, було, інакше чого б вони там нишпорили!

— Було там тільки вугілля,— відповів Гоусер,— та воно їх не цікавило.

— Як ви це все можете пояснити?

— Видно, тут хтось щось шукає. Спершу я подумав, що то Цзернінові люди, які щось закопали перед націоналізацією, але потім сказав собі: ті знали б, де воно заховане. Шукають у радіусі майже кілометра — отже,

тільки здогадуються про криївку. А Цзерніновим вона була б відома напевно. Хтось, мабуть, почув, що в замку і в парку є щось коштовне — тож обшукує кожен закуток і не заспокоїться, доки не обникає геть усе. Але скажіть, як то мені було чути щодня підозрілий шурхіт то тут, то там?

— Так, приємного тут мало, — погодився Клубічко.

— Хочу все сказати ще про одну обставину. Десь у кінці лютого це припинилося. Ми вже подумали, що матимемо спокій, та раптом почалося знову, і саме тоді, коли до нас приїхали перші відпочивальники. Так наче той чоловік спочатку покинув шукати, переконавшись, що нічого не знайде, а тоді одержав нові інструкції й заходився знову... Це сталося за кілька днів після зелених свят.

Клубічко замислився. Кілька днів після зелених свят... На зелені свята тут побувало колишнє подружжя Салачових.

— Що означає «кілька днів»?

— Ну, мабуть, через днів п'ять після приїзду перших трьох відпочивальників. Спочатку все було гаразд, але потім вони почали помічати, що хтось порпається в їхніх речах, коли вони гуляють у лісі.

— Може, ваш персонал?

— Наш персонал складався тоді з одного кухаря. Був це якийсь Харват, зріст — метр вісімдесят п'ять, а важив сто десять кілограмів. Ми його звали «гуляшевий танк». Якби він хотів кудись залізти, то там гуркотіло б, як перед грозою. І ще працювала прибиральниця, чесна жінка, й підозрювати її — гріх.

— Авжеж, авжеж, — потакував Клубічко ніби до себе, — я дуже неохоче підозрюю людей, але, пане Гоусер, чи не здається вам, що саме прибиральниці то найбільше з руки?

— Щось поцупити? Та мабуть. Однак у тім-то й справа, що вона ніколи нічого не брала. Відпочивальники ніколи не помічали пропажі, не пропала навіть зубна паста, начебто хтось тільки оглядав меблі в покоях. Зрештою, ми цю жінку взяли саме тому, що добре її знали.

— Вона мешкає тут, у Жегушицях? — спитав Клубічко.

— Ні, вона з Турнова. Дружина директора школи Мюллера, що на пенсії. Бачте, пенсії їм не вистачало,

крім того, вони допомагали синові, котрий тільки почав виступати в театрі у Брно. То вона в нас підробляла.

— Сина звати Тихий. Чи не так? Я його знаю. Це порядний хлопець, але гадаю, що йому потрібно багато грошей на одяг та білизну.

— І на жінок,— додав Гоусер,— принаймні так подекують.

— Тоді зрозуміло, що його мати... Пам'ятаєте чудову баладу Неруди про материнське серце? Але що було далі?

— Я знов подзвонив у КНБ, допитали Харвата й Мюллерову, переглянули їхні речі, хоч відпочивальники були проти, бо любила обох. Але не з'ясувалося нічого, крім того, що хтось шукав не тільки в кімнатах, а й на горищах і в підвалах. «Хлопці,— сказав начальник,— коли ми вже сюди прийшли, то обдивимось усе докладно». Так вони дійшли до глоріету¹, куди ніхто не потикався, бо він міг обвалитись,— там теж хтось копав під камінною підлогою. Відчинили й каплицю, замкнену од квітня сорок п'ятого року, і, знаєте, з'ясували, що й тут уже хтось попорядкував: шукав у вівтарі й під ним, копав у кількох місцях на криласі, розрізав навіть міхи й залазив в орган, не полінувався навіть обнишпорити вежу каплиці. Потім пішли до колишньої оранжереї. Вона стоїть давно пустою, водогін заржавів, але й там розбили казан, певно, шукали і в ньому.

— Чим це скінчилося? — спитав Клубічко.

— Як звичайно, склали протокол, і начальник звелів, щоб до пансіонату щодня навідувався патруль. Тільки пані Мюллер образилася, коли обшукали її речі, й пішла од нас.

— Нічого дивного,— сказав Клубічко,— дружина колишнього директора школи! Бачте, в душі вона й досі — пані директора. А тут, на тобі, прибирай... У Турнові, де її кожен знає, вона б цього не робила, еге ж? Іще одне запитання, пане Гоусер. Що із Салачем? Адже він тут був управителем років шість-сім. На його місці мене б мучила ностальгія, і я час од часу приїздив би сюди.

— Яка там ностальгія, в нього були зовсім інші турботи,— відповів Гоусер.— Відколи я тут, він завітав сю-

¹ Відкрита альтанка (франц.).

ди тільки раз і то як гість своєї колишньої дружини, славетної актриси.

— Що ви кажете! Може, вони тут помирилися?

— Цього б я не сказав,— посміхнувся Гоусер.— Жили на різних поверхах, разом тільки їли і то, наскільки я помітив, мовчали або сварилися. Якось, я здалеку побачив їх у парку. Вони сиділи на руїнах мініатюрного млина й дуже сварились. Я швиденько пішов собі геть.

— Я вчинив би так само,— зауважив Клубічко.

— Авжеж, подружні сварки вельми неприємні, а сварки розлучених чоловіка й жінки — певно, справдешне пекло.

Прощаючись із завідувачем, Клубічко сказав, що, на його думку, Гоусер матиме тепер спокій — загадкові пошуки, либонь, пересунулись в інше місце.

Відтак поїхав до Арноштова. Це село — власне, єдина довга вулиця, одна частина котрої спадає круто вниз, у долину, улюблене місце туристів, бо схожа на альпійське передгір'я, тоді як друга — звичайнісіньке шосе, що кінчається на Звічині. Біля шосе стояв двоповерховий заїзд «У Златників» із салою та кухнею внизу й двома кімнатками на другому поверсі, в яких мешкав Салач. Поряд був будиночок відділення КНБ. Патрульну службу несли двоє; мудріший був, певно, на об'їзді, бо другий нічого до пуття не знав: не бачили, мовляв, Салача од вівторка, тому й не могли його повідомити, що хтось до нього вдирався.

— Як ви про це довідалися?

— Аж уранці, коли пані Златнікова пішла на горище й побачила, що двері до квартири Салача відчинено навстіж.

Клубічко звелів покликати господиню. Про напад вона не знала нічого, бо майже цілий день копала картоплю.

— Хто ходив коло клієнтів? Сюди хтось навідується?

— Навідується, і чимало, а ходить коло них бабуса, натокує їм пива, приносить сардельки і хліб. Більш нічого тут не дістанеш. Бабуса стара, за всіма не встежить, і котрийсь або ж котрісь легко могли зійти на другий поверх, де мешкає Салач. Він сам прибирає свої кімнати, сам варить їсти на спиртівці; звичайно рановранці йде і повертається аж уночі, а бува, й за кілька день.

Клубічко попросив провести його до квартири Салача. Більша кімната — спальня з усім необхідним, у другій — кілька полиць з козаковськими камінцями. Що до першого покою хтось удирався, не могло бути ніякого сумніву: письмовий стіл зламано, шафу теж, на підлозі валялася одіж та білизна господаря. Між розкиданими речами лежало також кілька акварелей, які зображали велику плачучу вербу на березі ставка, біля якого припнуто човен.

Невдовзі з обходу повернувся есенбак, котрий, на щастя, цікавився цим випадком більше, ніж його товариш.

— Я підозрюю,— мовив Клубічко,— що Салача просто викрали. Він вам не казав, що за ним хтось стежить?

Стражник похитав головою:

— Не казав нічого. Бачите, він був неговіркий, якийсь нещасний, завжди хворів. Залізав під перину й пив якийсь відвар, що його сам готував.

— Поблизу не вештались підозрілі особи?

— Тут весь час хтось вештається, люди ходять у ліс по гриби або приходять до пані Златнікової, котра продає з-під поли ячка й масло. Оскільки нам вона продає теж, ми на це заплющуємо очі.— Трохи помовчав і потім додав: — Одного разу, коли я їхав велосипедом додому, повз мене промчав чудовий автомобіль «тудор», котрий вела дуже гарна жінка. В машині сидів Салач, а біля нього ще хтось, та розгледіти його не пощастило, бо я задивився на красуню. Коли за вечерею я спитав Салача, з ким це він їхав, той неохоче відповів, що це був син приятеля з дружиною. Відтоді минуло три чи чотири тижні. Більше вони тут не показувалися.

На Салачевому столику стояла картонна коробка, вистелена блакитним папером; у ній лежало зо дві дюжини різних напівкоштовних камінців.

— Це було його ремесло,— пояснив стражник.— Останнім часом торгувалося йому погано, і він вирішив, що вигідніше продавати не окремі камінці, а колекції.

— Гарні, нічого не скажеш,— мовив Клубічко механічно, бо думав про зовсім інше.

Так, центр усього — Салач. «Той старий йолоп, з яким не можна говорити по-доброму», знав якусь таємницю і людей, з яких Клубічкові відомі Тихий та Шашкова. Спочатку вони хотіли з ним поладнати мирно, а коли

він відмовився — обшукали квартиру; не знайшовши нічого, потягли з собою. Він не витримав і сказав, що довірив таємницю своїй колишній дружині. Тоді вони поставили їй ультиматум; і зараз, у ці години, може, вирішується, житиме Салач чи накладе головою. Проте цілком можливо, що він їм усе розказав. Це мало бути щось важливе — але що, що?

Замислений Клубічко вернувся до шинку. Вахмістр показав на стіл і мовив:

— Оце постійне місце пана Салача.

Клубічко сів за стіл і мимохіть помацав під столом. Шухляда. Весь напружився. Відсунув і знайшов папірець. «Лідо, сьогодні він знову прийшов до мене. Сказав, що це формули виготовлення речовини, наполовину легкої і вдвічі ефективнішої, ніж синтетичний бензин. Запропонував мені десять відсотків чистого зиску й сказав, що ми могли б заробити мільйони...»

На цьому запис уривався. Певно, це була чернетка листа без дати, котрий Салач хотів послати або послав Ліді. Може, він писав це саме того дня, коли його викрали. Клубічко сховав папірця до кишені й сказав начальникові патруля:

— Іду до Турнова. Пана Салача, певне, кудись затягли й, цілком можливо, не дуже далеко. Я подзвоню до Праги, хай вам сюди пришлють оперативну групу; прочешете всі довколишні ліси. Питайте скрізь, чи не бачили люди «тудора», за кермом якого сиділа вродлива жінка. Оскільки група прибуде не відразу, телефонуйте до Ічина, Двора-Кралове та Белограда, щоб прислали сюди людей. Звертайте увагу на кожну хату, на кожну будку, шукайте в кущах, шукайте геть скрізь.

І попрощався з ними. Йому здалося, що головне він уже розплутав. Ідеться, звичайно, не про новий винахід, не про речовину, ефективнішу за синтетичний бензин, а що це таке — дізнаємося, коли поталанить. Але що сюди вплутано всю родину колишнього директора Мюллера — це поза сумнівом. Правда, прямих доказів ще нема, однак те, що він послав свою дружину прислужувати в Жегушицькому пансіонаті і вплутав в аферу сина та його коханку, свідчило, що всім верховодить він. Сам? Заради себе? Навряд. Головний тут, мабуть, той таємничий шеф, котрий зв'язався з Мюллером, знаючи його торговельні і дружні стосунки з Салачем. А може, знов узяти в роботу Тихого, якого везли в іншій машині?

«Ні,— вирішив Клубічко,— почекаю ще трохи; гратимуся з цими трьома членами родини, як фігурками на шахівниці. Під час розстеження нема нічого дійовішого, ніж те, що театрали звуть пострілом. Викличу Тихого тоді, коли він цього не сподіватиметься».

Клубічко звелів їхати до Мюллера. Колишній директор школи, ще міцний чоловік з гарним сивим волоссям і рожевуватими щоками, жив у добрячому двоповерховому цегляному будинку поблизу курорту Седмігорки. Коли Клубічко відрекомендувався йому й сказав, чого приїхав, він майже не здивувався.

— Сідайте, будь ласка,— промовив, оговтавшись,— це для мене честь, що мною зацікавився такий славетний чоловік...

Клубічко вклонився:

— У нашій непоштивій Празі на таке звертання відповідають: «Лишіть це при собі!» Я тут, і годі.

— Я вже давно чекаю, що хтось навідається і до мене в справі нещасного Салача,— знов уклонившись, сказав Мюллер.— Як раніше казали, всі дороги ведуть до Рима, так усі Салачеві дороги повертають до мене. Втім, про нього вже питали, але я міг відповісти те саме, що й вам: на жаль...

— Нічого про нього не знаєте? — спитав Клубічко.

— Тиждень, пане начальник.

— Цей титул уже не годиться, пане директор. Та це байдуже, а от те, що ви нічого не можете сказати про нього... Усі-бо знають, які ви гарні компаньйони.

— Кажіть точніше: були доти, доки він не переїхав до Арноштова. Хоч наші особисті зв'язки на цьому не порвалися, але про торгіві не може бути й мови.— В його очах майнув якийсь блиск, і він суворо додав: — Пан Салач мене трохи обдурив. Ми з ним познайомилися, коли він був у скруті, і я, бажаючи допомогти, відкрив йому таємницю Козакової гори. Там є місця, де майже напевно можна знайти напівкоштовні камінці, чудову яшму, агати й хризоліти,— я в основному цікавився аметистами, а є місця, де не знайдете нічого, хіба кілька шматків халцедону. Однак він мало що вартий з торгової точки зору. Та є там такі місця, де вам серце за-тьохкає від радості — камінець біля камінця; часто й гарні, великі. Так от, коли я побачив, як Салач бідує, вирішив йому допомогти. Однаково мені самому на тій горі нудно. А він мені сподобався. Був сумний, проте

культурний співрозмовник, чудово розказував про стару Угорщину, про Відень — побачив світу, і, хоч мав хворі нирки, день із ним минав непомітно. Я поступово показав йому місця, де є камінці. Бачте, це наче гриби. Пройдете чимало — і не знайдете нічого, а тоді на маленькій галявині назбираєте повний кошик.

— Може, хтось назбирає,— перебив його Клубічко,— я б напевно не знайшов жодного, хоч би навіть довели мене до едему грибів. Якось я вдарив палицею по грибу, а люди мені: «Поглянь, чоловіче, це ж гарний гриб!» А я гадав, що то порхавка.

— З камінцями теж, як з грибами,— вів далі Мюллер,— але вам треба було б трохи знатися на мінералогії.

— В ній я теж тямлю, як баран в аптеці,— сумно мовив Клубічко.— Я взагалі непрактичний чоловік: відкриваю консерви — неодмінно поріжуся.

— Зате ви тямите в чомусь іншому. Скажу вам, коли пан Гейтманек розповідав мені про ваші звичаї, я подумав: «Ні, йому до рук я не хотів би потрапити!»

— А тепер попали,— засміявся Клубічко.— На щастя, як далекий свідок. То що ви казали про якогось пана Гейтманека? Одного Гейтманека я знаю — це композитор.

— Його я й мав на увазі. Він-бо родом звідси і, як приїздить сюди, навідує мене. Останнім часом це було досить часто. Найняв у заїзді на Грубій Скалі кімнату і творив там «Сюїту з чеського раю».

— Так, так, а мені він про це не сказав. Чому б це? Салача він теж знав?

— Навіть дуже добре. І колишню його дружину теж. Клубічко з інтересом слухав.

— Та вернімося до цього поганця Салача... Одного разу я запропонував йому (скоріше із співчуття, ніж із потреби): шукатимемо камінці разом, їх шліфуватиме порядний чоловік, а тоді продаватимемо і виторг ділитимемо з розрахунку два до одного. Угода, як бачите, для Салача вигідна, він мав добрі гроші. Якийсь час усе було гаразд, але потім я довідався, що він порушує умову. Можна сказати, обдурює мене. Ходив на гору сам (я хворів на бронхіт) і знайшов нове рясне родовище. Згідно з домовленістю, ми повинні були ділити все, хто що знайде, та Салач ці поклади від мене приховав, а камінці забрав собі. Мало того. Раптом він

виїхав з Турнова — мовляв, тут усе дороге, й Турнов вадить його здоров'ю. Він обрав Арноштов. Ну, щоб це село, де майже весь час дощить, сприяло будь-чому здоров'ю, я б не сказав. Тільки нещодавно я довідався, чому він так учинив. Заради шліфувальника.

— Ага, шліфувальника,— мовив Клубічко.

— Так, пане. Салач подумав, що тутешній шліфувальник, котрий працював зі мною багато років, викаже мені це родовище. А він познайомився на Звічині з чоловіком, який теж умів шліфувати. Салач уклав з ним угоду. Звідки мені стало все відомо? Як то кажуть, шила в мішку не сховаєш. Я запропонував дирекції нової школи у Франтішку купити в мене камінці, а мені на те: «Ми вже купили в Салача». От тобі й маєш! Однак я не тільки пересвідчився, що він таємно ходить на мої, так би мовити, ловища на Козакову гору, а й відкрив інші, які од мене приходив: І це ще не все. Я вже старий, консервативний чоловік, а він придумав нове: продавати не окремі камінці, а складати колекції з усіх козаковських мінералів. Їх справді купували краще. Зрозуміло, я припер його до стіни, бо не звик мовчати, коли мене ошукують. Він виправдувався тим, що мав великі витрати, що на лікування йшло багато грошей, що йому знизили пенсію — словом, нічого іншого не лишалось, щоб якось звести кінці з кінцями. Мені було його шкода, я сказав: «Ну, гаразд, забудьмо про це»,— і після того він знов час од часу до мене приходив.

— Оце його зникнення — для нас справжня халепа,— мовив по паузі Клубічко.— Шукай у горах чоловіка, який, може, не хоче, щоб його знайшли!.. Якби я мав про Салача якесь уявлення, то, може б, відштовхнувся від чогось...

— Уявлення про Салача,— задумано сказав Мюллер.— То не проста справа. Він, знаєте, був мовчун, коли йшлося про його особисте життя. Дешо мені відомо, але небагато, та й це насилу витягнув з нього. Спочатку він розповів мені про колишню свою службу в Жегушицях. Обіймав там посаду управителя, коли почалася війна. В замку йому подобалося, хоч там було холодно й вогко, і це шкодило його хворим ниркам. Розказував, як у сорок п'ятому організував революційний загін, щоб захистити замок і славетний парк, як їздив до Праги, щоб замок потрапив у надійні руки, як потому розчарувався, дізнавшись, що Прага вирішила перетворити за-

мок на будинок відпочинку, а тоді на пансіонат. Салачу запропонували, аби він залишався там, та уявивши, яких сил коштуватиме йому перебудова, попросився на пенсію. Саме тоді приїхав до Турнова, й ми з ним познайомились.

— А послухайте, пане директор,— ціби між іншим спитав Клубічко,— чи був Салач у вас коли-небудь із Гейтманеком?

— Разів зо два,— одказав Мюллер,— та пана Гейтманека більше цікавила моя дружина. Бачте, вона знає багато тутешніх пісень, от і співала йому на Грубій Скалі.

— Щось я не розумію. То вона до нього їздила?

— Ні, вона там кухарить — так би мовити, годує пана Гейтманека. Не тому, що я сам її не годен прогодувати, їй потрібні гроші для сина. То вона там підробляє.

— Ви знали,— перебив Клубічко,— що Салач був одружений?

Мюллер кивнув головою:

— Дізнався про це зовсім випадково. Якось до мене прийшла вродлива пані й захотіла купити гарний аметист. Салач був у мене. Коли вона пішла, він сказав: «Знаєте, чому я не міг розтулити рота? Бо ця пані надзвичайно схожа на мою колишню дружину. Тільки та була вродливіша й набагато інтелігентніша». І знов замовк. Але тут до нього причепилася моя жінка. Ви ж розумієте, що то значить сказати при жінці про іншу — вродливу й інтелігентну. Чим скінчився цей турнір, ви здогадуєтесь — вона витягла з нього найголовніше: що він розлучений.

— Я дещо про це знаю,— перебив його знову Клубічко.— Зі своєю дружиною він познайомився в Загребі. Її там якраз прийняли до театру, а Салач був касиром філії тамтешнього продовольчого банку.

— Так. Обое скучали за батьківщиною, і це їх зблизило. Потім вони побрались і, як принаймні запевняє Салач, жили мирно, навіть щасливо. Та їх усе-таки не минула лиха година. Хорватією саме подорожував відомий пражський критик Шимачек, зайшов у Загребі до театру й написав до пражської газети, що талановита чеська артистка виступає в Загребі. Відтак до Загреба приїхав Ярослав Квапіл і — щоб не забирати у вас часу — їй запропонували ангажемент у Національному

театрі. Що було далі, знаю лиш приблизно, бо Салач описував нам те, мабуть, тричі, проте щоразу інакше. Найімовірніше було ось що: Салач доклав усіх зусиль, щоб його перевели з філії до празького банку, але марно. Деякий час вони зустрічалися під час відпустки у Відні, та одного чудового дня ця панійка заявила, що їхній шлюб, на жаль, був помилкою, і попросила дати згоду на розлучення. Салач якийсь час опирався, тоді вона сказала, що любить іншого. Він, мовляв, не хотів стояти на заваді їхньому щастю й погодився. Коли вибухнула друга світова війна, банк мусив ліквідувати загребську філію, Салач повернувся додому і влаштувався в Жегушицях. Запевняв мене, що відтоді, як вони розлучилися, навіть не писали одне одному, і він взагалі викинув її з голови. Але мені здається, що це неправда. Клубічко слухав мовчки.

— І знаєте чому? — вів далі Мюллер. — Бо якось обмовився, що зустрічається з нею, коли буває в Празі. Він їздив туди замість мене, — я вже подорожувати не здатний, — раз на два місяці, відвозив товар. Ми постаємо також і Фрічеві. Ви його, можливо, знаєте.

— Знаю, — кивнув Клубічко, відчуваючи, що незабаром дійде до суті. — Чом ні! Це ті чудові блискучі камінці?

— Здебільшого. Звісно, ви б їх у мене придбали за півціни. Тож під час тих мандрівок Салач завжди зупинявся в готелі «Беранек» і по телефону домовлявся з нею про побачення.

— Чого? Може, щоб шантажувати? — спитав Клубічко.

— Скоріше тому, що нудьгує. Інколи бачу в газетах її портрети — о, то вродлива жінка. Я б за нею теж нудьгував. Сказати вам, як я це собі пояснював? Пані Салачова не хоче мати з ним нічого спільного, але, з другого боку, вона така добра, що іноді з ним розмовляє. Якісь стосунки між ними, напевно, були, — замислено мовив Мюллер, — і, відверто кажучи... ви тільки уявіть собі... Тут — підстаркуватий невідомий чоловік, котрий, як, мабуть, кожен із нас, володіє скарбом — спогадом про красуню, що колись любила його. Там — жінка, яка знає, що зіпсувала йому життя.

— Кохання, — зітхнув Клубічко.

— Еге. Щось таке. Він її не може забути, і вони час від часу зустрічаються. Салач, певне, ніколи не відмов-

лявся від думки знов зійтись з нею, але розумів, що для цього має її чимось засліпити.

В цю хвилину Клубічко вже хотів викреслити Мюллера із списку підозрілих, але мовчав і напружено слухав.

— Звісно, це лише здогад, бо Салач, як я уже вам казав, неохоче розповідав про себе. Проте якось, саме перед зеленими святами, він приїхав до Турнова, і — схоже було — тільки заради того, щоб похвалитися нам, тобто моїй дружині і мені, що зустрінеється з пані Салачовою на свято в пансіонаті в Жегушицях. Признався: влаштував це пан Гейтманек. Я сказав йому, що про Жегушиці тепер тут багато різних розмов. Салач по-смутив і мовив: «Так, хтось там щось шукає; і його не можуть зловити». Тут увійшла моя дружина, і він їй теж похвалився, що пані Салачова приїде до Жегушиць, аби зустрітись з ним. «Може, вона хоче до вас повернутися?» — спитала дружина. «Про це не може бути й мови, — відповів Салач, — нині вона відома чеська артистка, а я...» Він останнім часом дуже змарнів — ми гадали, що через хворобу нирок. Та, можливо, були й інші причини. За хвилину я спитав його, як він пояснює ті події в Жегушицях. Він стенив плечима й раптом прохопився, що це прокляте місце трохи не коштувало йому життя. Я не маю звички прискіпуватись до людей, аби розказали те, що хочуть приховати, але, мабуть, саме тому, що я мовчав, Салач почав розповідати.

Клубічко відчував, що ось-ось торкнеться таємниці.

— Звучало це романтично, — вів далі Мюллер, — але було цілком можливе. Сталося це в самому кінці війни, здається, сьомого травня сорок п'ятого року. В Жегушицькому замку давно стояли німці. Туди з розбомблених міст звозили вагітних жінок. Салач там був тоді управителем. П'ятого травня, розказував він, приїхало кілька великих вантажних машин, забрали майбутніх матерів і кудись повезли. Відразу ж другого дня до замку прибула велика автоколона СС. Десь опівночі на мотоциклі примчав зв'язковий і звелів Салачу покликати офіцера. Про що вони говорили — невідомо, але того ж дня Салач почув, що повстали сусідні села, в лісах скрізь партизани, наші й радянські, влаштовують на шосе завади — хочуть ту автоколону перехопити. Коли зв'язковий поїхав, офіцер гукнув Салача й звелів йому показати підвали, а потім вигнав геть. Тільки-но розвіднілося —

примчав ще один мотоцикліст, і невдовзі офіцер наказав сурмити тривогу. Здавалося, можна було вільно зітхнути, та Салача привели до офіцера, і той наказав: «Ви поїдете з нами». Салач злякався: чи не збираються німці дорогою вбити його, підозрюючи, ніби він знає, що офіцер робив у підвалах? Його справді посадили в машину й приставили до нього ґоловоріза з СС. Салач потерпав. Німець кожної хвилини міг вистрелити йому в потилицю. Та в першому ж лісі нацисти наткнулися на завал; коли вони вискочили з машини, щоб його розчистити, наші почали стріляти. Есесівець, котрий сидів за Салачем, дістав кулю відразу. Офіцера теж вбили. Постріляли, мабуть, усіх з тієї колони. Салач заліз у машину й так урятувався. Коли стихло, вернувся до замку, але спокою не давала думка, чому нацисти хотіли його позбутися і чому офіцер звелів, щоб він показав їм підвали. Салач почав нищпорити в підвалах і в одному побачив свіжу землю. Вигріб шкатулку. Думав — у ній скарб, коштовності, яких нацисти нагарбали, але, на свій подив, знайшов лишень олов'яну скриньку з написом німецькою мовою: «Ч о р н а з о р я», а в скриньці зо двадцять аркушків незрозумілого, видимо, закодованого тексту. Переважно складався він з низки формул, яких Салач не міг збагнути.

— Чи не здається вам, що він повинен був це віддати властям? — спитав Клубічко.

Мюллер здвигнув плечима:

— А де тоді були власті? Так він мені відповів, коли я йому сказав те саме. Адже вся державна машина розпалась, і тільки подекуди вигулькували люди, котрі мали добрі наміри, та знань і досвіду їм не вистачало. Це була основна причина, чому він не віддав скриньку властям. Вирішив чекати слушного часу, переписав собі все, а оригінал заховав.

— Не сказав куди?

— Мені сказав. Налаштувавшись покинути Жегушиці, викопав уночі в парку статую Артеміди і під нею сховав шкатулку. Але то була не остання її криївка. Дізнавшись, що в Жегушицях хтось чогось дуже дошукується, Салач таємно викопав і сховав її в іншому місці. А де — не сказав нікому, лишень своїй дружині, коли цього року зустрівся з нею на зелені свята. Принаймні мені сказав, що признається тільки їй.

Клубічко довго думав про ці загадки, а Мюллер тим

часом вів переговори з замовником. Дещо було зрозуміло. Нацистський офіцер кудись віз важливий документ. Та, зрозумівши в Жегушицях, що може не провезти його розбурханою країною, сховав у підвалі замку, гадаючи або самому повернутися, коли все втихомириться, або когось послати. Документ сховав, а сам невдовзі наклав головою. Та, певне, когось у Німеччині дуже цікавили ті папери, він багато років дошукувався і нарешті дізнався, де вони. Довірені люди почали нищпорити. Впевнились у причетності Салача (це сталося в останні місяці), а він, одчувши це, довірив таємницю Ліді.

Мюллер скінчив переговори із замовником і повернувся до Клубічка.

— А ви знаєте чи бодай здогадуєтесь, що то за «Чорна зоря»?

Мюллер стенив плечима:

— Мені відомо тільки те, що Салач ту копію пильно вивчав. Бачте, у Загребі в них був дешифрувальний відділ, і Салач мав про це деяке уявлення. З його натяків я зрозумів, що шифри він все-таки розгадав, але користі від них не було ніякої — вони містили поняття, яких він не тямив. Пощастило зрозуміти лише деякі слова — приміром, ракета, пальне, а от формул осягнути не зміг!.. Проте знав, що в його руках — цінні документи... Що було далі — то це вже суцільна психологія. Як я вам уже казав, Салач вирішив довіритися своїй дружині. Я про неї не знаю нічого, та він кілька разів прохопився, що вона скупа, навіть скнара. Про це зрештою свідчить хоча б те, що він так бідував, коли їй напевне було до снаги йому допомогти. Бідолаха один час терпів таку скруту, що мусив продати свою бібліотеку. А бібліотека ця була неабияка, містила, либонь, усю античну літературу в чеських перекладах. Наскільки мені відомо, він залишив тільки одну-однісіньку книжку. Та й ту зрештою подарував колишній дружині, як востаннє зустрілися в Жегушицях.

Клубічко згадав, що Ліда справді привезла з Жегушиць якусь книжку античної поезії, котрою дуже захоплювалась і часто з неї читала вірші. Чи не була це та книжка, з якої Ліда списала «роль» і везла до Брно? Він вибачився перед паном Мюллером і поїхав на пошту, звідки телефонував Костові, щоб переглянув у бібліотеці Салачової античну літературу й передав до празької криміналки всі позначені місця в незнайомій книжці,

починаючи від слів: «К.: О, то не він, твоя правда. Ти знаєш...» — і кінчаючи: «мій» з голоду пада». Зв'язався з криміналкою і звелів, щоб передали Костову відповідь, а сюди прислали оперативну групу. Відтак повернувся до пана Мюллера. Чоловік із турновського відділення, якого він залишив стерегти директора, сказав, що той із своєї кімнати не виходив і ні з ким не розмовляв.

Мюллер складав колекцію.

— Я вам довго не набридатиму, пане директор. Можливо, це остання прикрість, зв'язана з вашим колишнім компаньйоном. Ви б її не мали, якби Салач про свою знахідку заявив куди слід хоча б тоді, коли помітив, що за ним стежать.

— Він мав це зробити, — погодився Мюллер, — я б на його місці так і зробив.

Клубічко замислено подивився на Мюллера. Авжеж, типовий директор школи старого гарту, трохи педантичний, з добродушними блакитними очима, що сльозавили від старості. «Ти б так, мабуть, і зробив, гадаю, тебе треба викреслити із списку підозрілих, дарма що я не уявляю, кого поставлю на твоє місце...»

— Коли б дома була моя дружина, вона б вам чогось приготувала, а я принаймні покажу вам її кімнату. Варто подивитися: з неї відкривається найкращий краєвид на Турнов. Багато туристів приходять сюди побачити таку красу. Коли б існував турновський путівник, то цю кімнату було б позначено двома зірочками. — Відтак Мюллер повів Клубічка на другий поверх. З вікон кімнати справді відкривався чудовий краєвид, але Клубічка більше зацікавила карточка хориста брненської опери Іржі Тихого, що стояла на столі в перламутровій рамі. Поряд стояла ще одна в звичайному паспарту: симпатичний чоловік років тридцяти. Мюллер помітив Клубічків погляд. — Молодший — мій пасерб Іржі Тихий, другий — син старшої сестри моєї дружини, архітектор Владімір Шашек з Брно. Приїздив до нас зі своєю дружиною та з Іржі після Нового року. Вона — чи не найвродливіша з усіх молодниць, яких я бачив.

Клубічко замислено слухав. Архітектор Шашек з Брно! Він хотів з ним поговорити, як тільки щось про нього дізнається, бо в пам'ять йому запав чоловік, котрий опівночі дав своїй жінці дві тисячі для якогось чужинця, що телефонував їй з бару «Колумбія», перед світанком повідомив, що зникла не тільки жінка, а й пропа-

ла машина, а тоді десь подівся сам, не сказавши в своєму бюро, куди йде...

Тим часом директор розповідав:

— Може, й найкраща, але про її поведінку я б цього не сказав.

— Та ну? — вигукнув Клубічко. — А розкажіть-но щонебудь. Бачте, ми всі тільки й говоримо про мораль, проте залюбки слухаємо про аморальність.

— Мені здається, вона надто прихильна до нашого Іржі, і Шашек це знає.

— Трикутник, — мовив Клубічко.

— Сказати правду, — вів далі Мюллер, — багато що в нашому Іржі мені не дуже подобається. Та заради спокою в домі мовчу, бо дружина просто тремтить над ним.

— Але ж, послухайте, це якась особлива історія. Ваша дружина має племінника, той племінник має вродливу жінку й терпить, що вона знюхалася з вашим пасербом. А ваша дружина мовчить.

— Сліпа любов... — буркнув Мюллер.

Цієї миті Клубічкові здалося, що він нарешті дійшов суті загадкової історії. Пан директор, на жаль, усе, що почув од Салача, розказав своїй дружині, а та похвалилася Шашекові, чоловіку, видно, не дуже порядному, котрий, мабуть, використовує свою вродливу жінку як принаду. І тепер ці троє, Шашек, Шашкова й Тихий, намагаються заволодіти таємницею, щоб продати її комусь за кордон. Не виключено, що в їхній спілці і сам Мюллер. Не викликає сумніву, що до афери причетний якийсь чужинець з грошима. Певну суму він дав Шашекові, той — своїй жінці, вона — тисячу своєму коханцеві Іржі, а ще більші гроші, мабуть, пропонував Салачу.

Принесли телеграму з КНБ. Клубічко пробіг очима Костове повідомлення і дізнався, що в уявній ролі, списаний з Герондових «Міміямбів», Ліда позначила слова «наші жорна».

Чемно попрощавшись з паном директором, Клубічко наказав негайно відвезти Тихого до празької криміналки, а за паном Мюллером непомітно наглядати. Двох чоловік послав на Грубу Скалу стерегти пані Мюллерову. Сам вирушив до Жегушиць. «Наші жорна»... Це має бути зв'язане з Артемідою, котра стоїть «з двома»... Справді, неподалік двох дерев та Артеміди — залишки млина в стилі рококо, одного з тих, які двісті років тому

чеські вельможі ставили на взірєць Тріанону¹ Марії Антуанетти. Невеликий млин, подоба справжнього млина, зазнав руйнівної дії часу. Клубічко знайшов жорна приблизно п'ятнадцять на десять сантиметрів. Але він ще здалеку побачив, що камінь розбито; якщо в ньому щось і було, то те «щось» забрано.

21

Клубічка це нітрохи не здивувало, навпаки — він чекав саме цього. Найімовірніше, таємницю жорен забрала Ліда, заради чого й просила Соумара приїхати сюди. Віднесла додому й десь заховала. Потім їй поставили категоричний ультиматум, без сумніву, пригрозивши вбити її колишнього чоловіка, якщо вона їм цього не поверне або повідомить органи державної безпеки. Через те Ліда зробила все, щоб про це нічого не знали, й негайно, як то диктував ультиматум, полетіла до Брно. Однак і тоді вона не зважилася відкрити їм таємницю й приховала, що та річ у неї.

«Ну, добре, — думав Клубічко, — але в Брно її так настрахали, що вона, мабуть, зважилася віддати їм ту річ. Та коли я не помиляюся і це стосується якоїсь таємничої німецької зброї, то нечесно підозрювати Ліду в тому, ніби вона хотіла виказати їм таємницю. Навпаки, навіть у такій каші — маючи двоє зламаних ребер! — намагалася їх обдурити. Відтак дійшла висновку, що повинна звернутися до нас по допомогу. Тому попросила одвезти її до Соумара, щоб допоміг їй, і, певне, дзвонила й мені. Та Соумар, на лихо, блукав десь по провінції, а я був у Брно. Становище врятував Соумарів асистент, приславши Ліду. Так вона вибула з гри, а зграя знов заходила-ся шукати в Жегушицях і знов удерлася до її вілли. Спіймавши облизня, вирішили прибрати Соумара, аби дістатися до Ліди, однак і в цьому їм не пощастило. «Що ж діється тепер? — Клубічко всміхнувся. — Ліду стереже Трампус, він надійніший за люту німецьку вівчарку. Документ, який так посилено шукають; у Празі, — треба їхати туди. Либонь, доведеться сісти біля Трампуса й чекати, коли прокинеться Ліда».

У КНБ Клубічко не знайшов нічого, крім повідомлення, що Ліда дзвонила йому пізно вночі й повісила труб-

¹ Замок біля Парижа.

ку, коли їй сказали, що він у Брно. А може, Соумар скаже щось нове? Клубічко поїхав до лікарні. Пулпан запевнив Клубічка, що Салачова не мала з собою взагалі нічого, її привезли без багажу, навіть не було носовичка.

— Де Соумар?

— Пан професор Соумар,— відповів асистент,— так би мовити, полонений пана Трампуса. Пан Трампус одвіз його до вілли на Вінічних горах, і відтоді я про професора знаю лише те, що він мені телефонував. Пан Трампус його не пускає, бо дістав наказ пильнувати. Коли б знаття,— провадив Пулпан,— хто дав той наказ, я б його зарізав, бо тут є кілька особистих пацієнтів пана професора, котрих я не зважуюся лікувати своїм способом.

Клубічко всміхнувся:

— Якщо маєте напохваті ножа, візьміть і заріжте мене. Це я дав той наказ. Тоді я мав на це підстави, але зараз Соумар мені потрібен тут.

— То зв'яжіться з віллою пані Салачової і відкличте його,— відрубав Пулпан.

Клубічко всміхнувся:

— Е, я так би і вчинив, якби це обійшлося без пояснень. Але Трампус захоче, щоб я йому пояснив, чому скасовую наказ, а на це я не маю часу. Треба все владнати так, щоб не довелося нічого пояснювати Трампусові. Ви вже щось вигадайте, приміром, що тут хтось помер. Словом, примусьте його приїхати сюди. А я з вашого дозволу трішечки подрімаю.

Пулпан пішов, а Клубічко сів у глибокий професорів фотель і враз заснув. Збудив його Соумар.

— Нарешті я вас зловив,— буркнув.— Ви навіть не уявляєте собі, скільки разів я посилав вас до всіх мортів.

— Я вас теж.

Соумар засміявся:

— Але, звільнивши мене з лабетів того навіженого Трампуса, ви цілком спокутували свою вину. Якщо, звичайно, не вимагатимете від мене чогось гіршого, ніж він.

— Звільнив я вас з його лабетів, головне, для того, аби вичитати, що ви приховали від мене свою романтичну мандрівку з Лідою до Жегушиць.

Соумар зніяковів, а тоді засміявся:

— Славна поліція лютує, що дилетант Соумар наставив їй носа.

— Насамперед,— напустився на нього Клубічко,— ви живите цю приказку явно неправильно. Наставити

носа — образний вислів на означення дії неймовірної, неможливої і безглуздої. Ви ж знаєте, жодна нормальна людина не бавиться тим, що наставляє носа. По-друге, хоч і дуже пізно, але до вас таки дійде, що ви там накоїли.

Соумар злякався:

— Якщо й накоїв, то не відповідаю за те, бо виконував Лідин наказ. «Барбароссо,— сказала вона категорично,— про цю поїздку нікому анічичирк». Оскільки ж вона заборонила мені розказувати про що, власне, йдеться, я послухав її і нічого не сказав, коли ви мене допитували по телефону. Однак Трампусові приблизно годину тому розповів усе.

Клубічко махнув рукою:

— Облишмо поки що про це. Ви можете мені принаймні сказати, чи мала Ліда з собою якийсь багаж?

— Мала. Валізу із світлої шкіри, яку купила давно у Зальцбурзі.

— Ви знаєте, що було в ній, коли ви од'їздили з Жегушиць?

Соумар хвилю подумав.

— Гадаю, нічого.

— Ви хочете сказати, що валіза важила стільки ж, скільки тоді, коли ви приїхали?

— Гадаю, що так.

— Ліда була в доброму гуморі, від'їжджаючи з Жегушиць?

— Здається, навіть у чудовому. Але приблизно хвилин десять, бо потім заснула й спала аж до Праги.

— Звідки ви це знаєте?

— Бо я час від часу звертався до неї, але вона не відповідала. Я навіть почав хвалити одну її конкурентку, та вона й на це — ні мур-мур. Висновок єдиний: спала.

— А що було далі?

— Я довів її до вілли. «На ніч ви, мабуть, чаю не хочете?» — спитала. Оскільки в Жегушицях вона пообіцяла мені арманьяк, то це означало, що більше я не потрібен і можу котитися до біса. «Ви вгадали», — відказав я і подався до своїх пацієнтів.

— За те, що ви приховали від мене її мандрівку в понеділок, я вам ще віддячу, будете пам'ятати, — буркнув Клубічко. — А може, ви щось затаїли також і про критичну п'ятницю? — спитав він недовіриливо. — Ви мені про неї справді все розповіли?

— Коли я з вами розмовляв, — відповів Соумар трохи

винувато,— мені справді здавалося, що сказав геть усе. Але як почалося це божевільля, вирішив наново перебрати все у своїй пам'яті.

— Ну й знайшли що-небудь? — у Клубічка загорілися очі.

— Знайшов,— потвердив Соумар.— І відразу рановранці.

— Чому не сказали про це Трампусові? — напустився на нього Клубічко.

— Ну, навіщо ви так? Я ж йому сказав.

— І він не звернув на те уваги?

— Аніякісінької. Промовчав.

— А що це, власне, було? З вас треба все обценьками витягати.

— Мармурова голівка.

— Що, що?!

— Мармурова голівка. Та, що правила Ліді в кабінеті за прес-пап'є.

Клубічко наморщив лоба. Так, тільки не в кабінеті, а в Лідинім зимовім саду. Якось вона там репетирувала, Трскова принесла їй столик з аркушиками ролі, і Ліда притисла їх тією мармуровою голівкою з пронумерованими ділянками мозку й черепа. Столик стояв під великою триметровою агаваю, і Клубічко пам'ятав, як одного разу подряпавсь об її колючки, коли простягнув руку, щоб роздивитися голівку.

— Що з нею? — спитав він.

Соумар здвигнув плечима.

— Хіба я знаю? Тієї п'ятниці, прийшовши до мене зробити укол і випросити довідку й грошей, Ліда вийняла з сумки голівку й сказала: «Ось вам, Барбароссо». Я вирічив на неї очі — саме так, як тепер ви на мене,— й спитав, як це розуміти. «А так,— відповіла вона,— я привезла її вам. Як дарунок. За той час та бензин, що їх витратили ви на нашу понеділкову мандрівку». Я не хотів брати, та вона: «Будь ласка, візьміть, Барбароссо, ви хакім, вам вона більше пасує, ніж мені. Останнім часом я її боюся!»

Клубічко слухав з дедалі більшою цікавістю.

— Кінець кінцем я взяв ту голівку,— вів далі Соумар.— Бо ж це був, по суті, перший її дарунок мені.— Засміявся.— Дарувати не її звичай. Хіба ні, Клубічку?

— Так,— одказав замислено Клубічко.— Мені вона ніколи нічого не дарувала.

— Можливо, тому що ви брали самі? Я маю на увазі її книжки.

Клубічко щось муркнув, а відтак мовив:

— Ця голівка тут?

— Звичайно.

— Де?

Соумар глянув на письмовий стіл і дратливо сказав:

— Таж отут стояла. Той навіжений Трампус узяв її, грався нею, а я забрав, боячись, щоб не впала на підлогу,— він-бо тоді був такий неухважний!..

— Але тут нічого нема! Може, він її справді прихопив із собою?

— Це неймовірно,— бурчав Соумар.— Я ясно бачу, як беру її в нього з рук і кладу сюди.— Він хвилину оглядався по приймальні, ніби сподіваючись десь її побачити, а тоді ляснув себе по лобі: — Авжеж. Як би вона тут могла бути, коли я сховав її в портфель і відніс до клініки.

— Навіщо ви це зробили?

— Хотів продемонструвати студентам частини мозку й черепа.

— І там ви її забули?

— Забув, бо Трампус мене підступно виманив з клініки, збрехавши, що з Лідою тут, у санаторії, стався припадок. Та чому ви до цієї речі виявляєте таку увагу?

— Інколи я виявляю увагу й до речей, котрі на це не заслуговують.

— Такого я за вами ще не помічав,— пробурмотів Соумар.— Між іншим, той ваш Трампус весь час називає негідника, який переслідує Ліду, Барбаросою.

— Бачте, одного разу ми піймали ватажка банди, якого так звали. Можливо, він це запам'ятав.

Соумар знову стелів плечима.

— Гадаю, тепер я можу піти до своїх хворих. Якщо, звісно, не буду більш потрібен у віллі коло Ліди.

— Скільки вона ще спатиме? — спитав Клубічко.

— Для певності, щоб Трампус не перелякав її своїми нескромними запитаннями, я зробив їй ще одну ін'єкцію і гадаю, що до ранку вона не прокинеться. Хіба десь перед полуднем.

— Я б дав вам до ранку спокій, але спершу допоможіть мені знайти мармурову голівку.

— Гадаєте, вона чогось варта?

— Я дуже хотів би її побачити.

Соумар скептично подивився на Клубічка:

— Ви, певне, думаєте, що це якимось чином пов'язане з тим випадком, котрий...

Клубічко зиркнув на годинник.

— Через кілька хвилин я мушу знов їхати до Турнова й хотів би зараз поглянути на ту річ.

— Чому до Турнова? Хоч мені, власце, байдуже.

— Бо від цього, може, залежить життя Салача,— подумавши, відказав Клубічко.— А щоб зберегти йому життя, мені треба мати при собі якусь річ — сам не знаю яку, але вона, певно, схована в мармуровій голівці.

Соумар вирячив на нього очі:

— Чи не вдарилися ви на старості літ у романтику, друже?

— Ви вгадали, професоре. Але я був би вам дуже вдячний, якби ви зараз же поїхали зі мною до клініки, щоб я подивився на ту мармурову голівку.

22

Та в клініці на них чекало велике розчарування.

Соумар показав на стіл у своєму кабінеті і мовив:

— Отут я її поставив, пам'ятаю дуже добре, а тоді забув про неї. Саме тут мала б стояти.

— Але не стоїть.

— Це я бачу й без вас...— Соумар трохи подумав і натис кнопку дзвінка.— Цілком можливо, що її взяв оглянути мій асистент.

Кілька хвилин професор несамовито дзвонив до асистентської кімнати. Зрештою покликав сестру, й та пообіцяла знайти асистента. Десь він, певне, в палаті біля хворого.

Задиханий асистент прибів за п'ять хвилин.

— Колего, даруйте, що примусив вас бігти,— вибачився Соумар,— мені треба забрати мармурову голівку, яку я сьогодні сюди привіз. Ви пам'ятаєте її?

Асистент потвердив. Навіть уважно оглянув її, коли професор несподівано пішов. Дуже гарний наочний посібник.

— Куди ви її поділи?

— Куди я її подів? — здивовано спитав асистент.— Лишив тут.

— Але тут її нема, як бачите,— сказав Соумар.

— Справді...— погодився асистент.

— А як нема тут, то де ж вона?

Асистент похитав головою.

— Не уявляю, пане професор. Я тоді як пішов звідси, так більш і не повертався.

— Ви замкнули кабінет професора? — спитав Клубічко.

— Тут цього не роблять, — нервово відказав Соумар замість асистента, — сюди ніхто не насмілюється заходити, отже, це зайве.

— Але все-таки хтось узяв її! — вигукнув Клубічко, насилу стримуючись. — Насмілюся зайти сюди.

— Здається, тут була пані Пажоутова, — втрутилася до розмови сестра.

— Хто вона така?

— Прибиральниця, пане.

— То приведіть її, — попросив Клубічко.

— Вона тут не мешкає. У нас тут гуртожиток тільки для неодружених, а пані Пажоутова має родину.

— Ви знаєте, де вона живе?

— Десь на вулиці «На боїшті»¹, здається, у восьмому номері.

— Нічого не вдієш, професоре, доведеться вам одвезти мене до тієї пані, — сказав Клубічко, коли сестра вишла.

— Хоч я маю оглянути ще багато хворих, та поїду з вами охоче, — сказав Соумар. — Уже зранку почуваюся більше детективом, ніж терапевтом. Тільки ви там не дуже поживитеся, бо пані Пажоутова належить до тих, кого ми зємо «порядна жінка». Чи такої думки про неї її чоловік — невідомо, бо хоч я й старий парубок, а знаю, що кожна жінка має певний запас жорстокості, який в основному зберігає для свого чоловіка. Але в крадіжці я не запідозрив би її навіть у найхимернішому сні.

— Я ж її й не підозрюю, Соумарчику, просто шукаю мраморову голівку, тож мушу питати про неї кожного, хто міг її бачити. І в цієї прибиральниці — насамперед.

— Чого вам так далася та голівка? — спитав Соумар. — Як я уже казав, звикаю до вашого способу мислення, втрачаючи багато сили, але при цім почуваюсь як людина, котра хоче за кілька годин збагнути таємницю зниження й підвищення тиску крові.

Клубічко засміявся:

— Одна з таємниць нашого ремесла — нюх. Це, ма-

¹ На бойовищі (чеськ.).

буть, так само важко пояснити, як таємницю зниження й підвищення тиску крові. Тільки подумайте: чому наша скупа Ліда раптом подарувала вам голівку, і саме перед тим, як зважилася летіти? Бачте, я не знаю напевно, що вона казала у Брно, та коли довідався, що до Праги, а може, до вас поїхала вродлива, проте небезпечна жінка, я вирішив, що до цього могла приплутатися мармурова голівка. Не маю уявлення, чи сказала Ліда їм, що подарувала голівку вам, але припускаю. Отже, це означало б, що в голівці було щось цінне або принаймні щось таке, чим цікавилися в Брно. Ну, тепер поїдемо до пані Пажоутової? На мене сьогодні чекає ще багато роботи.

— А чи не могли б ви це доручити Трампусові? — спитав Соумар, коли вони вже йшли до машини. — Між іншим, ви зробили мене своїм шофером, і це вам влетить в копіячину, бо я правитиму професорську платню, а вона значно більша від шоферської.

— Рахунок пред'явите Ліді. А щодо Трампуса, то хтось мусить же її охороняти, бо новий напад на віллу не тільки не виключений, а він тепер цілком можливий. Той хлопець затявся, що розкриє таємницю, примусивши говорити Салачову, я ж вирішив зайти здалеку.

— Краще скажіть, що ви хочете, аби він осоромився, — буркнув Соумар.

Сіли в авто й поїхали. Біля громадських лікарень, старезних і вбогих, лежала між іншими жалюгідними та брудними вулицями вулиця, що звалася «На боїшті». Бозна-чому молодше покоління, до котрого належав Клубічко, знало тільки те, що зовсім недавно вона мала таку ж славу, як і Прашна брана¹.

За кілька хвилин машина зупинилася перед будинком, який хотіли відремонтувати ще перед війною, але не зробили цього й досі. Пані Пажоутова мешкала на четвертому поверсі, і можна було сподіватися, глянувши на зовнішній вигляд будинку, що квартира у неї була погана. Втім, Соумар і Клубічко побачили тільки кухню. Пані Пажоутова поралася коло плити, за столиком біля вікна вчив уроки хлопець років восьми. Побачивши гостей, Пажоутова вирячила очі, і цей погляд переконав Клубічка, що підозрювати її в крадіжці — нісенітниця. Візит славного професора викликав велику паніку. Господиня покинула каструлі й підбігла до столу, тоді

¹ Порохові ворота (чеськ.).

метнулася до шафи й витягла скатертину. На плиті щось підозріло зашкварчало — метнулася туди, відтак витерла стільці, впала на один з них і не могла вимовити й слова.

— Ми прийшли...— почав Соумар, але, побачивши, як розгубилася жінка, замовк.

— Ви не хвилюйтеся,— сказав Клубічко.— Пан професор прийшов...

— ...спитати вас, чи прибирали ви в мене сьогодні в клініці,— докінчив Соумар.

— Авжеж,— potwierдила пані Пажоутова, трохи заспокоївшись, як і Соумар.— Мені ж за це платять. Прибирала, прибирала. І двічі, як звичайно. Спершу вранці, до того, як пан професор прийшли, і потім, як пішли. Та там нічого й прибирати.

Соумар погодився:

— Що правда, то правда, там було чисто, бо мене викликали, тільки-но я почав прийом. Але я знаю вашу ретельність: ви ж напевно прибирали на моєму столі?

Пані Пажоутова potwierдила:

— У вас там стояли якісь пляшечки з мертвою головою на етикетці. То я сховала їх до лівої нижньої шухляди. Втім, сказала про це сестрі.

— Так, то отрута,— смиренно potwierдив Соумар.— Я забув про неї, дуже поспішав... Але, крім того, на столі було ще дещо, пані Пажоутова, пригадайте. Така собі медична іграшка.

Жінка захитала головою:

— Ніякої іграшки я там не бачила.

— А може? Маленька мармурова голівка з числами й золотими рисками. Отака завбільшки,— Соумар стиснув кулак.

— Правильно,— potwierдила пані Пажоутова,— її я теж бачила. Вона стояла біля вашого календаря.

— Ну, от,— муркнув Соумар вдоволено.— Заради тієї голівки ми до вас і прийшли. Вона кудись поділась.— І майже злякано спитав: — Що ви на це скажете?

Пані Пажоутова дивилася на професора здивовано й нетямуюче.

— Куди вона могла подітися? Вона ж стоїть там уже кілька місяців.

— Помиляєтеся,— мовив Соумар,— які ж кілька місяців? Я приніс її сьогодні вранці.

— А я можу заприсягтися, що вона стоїть там весь

час! — прошепотіла Пажоутова. — І кажете, що вона пропала?

Соумар кивнув головою.

— Але ж вона нічого не була варта! — розпачливо вигукнула пані Пажоутова. Хвилю дивилася на них, відтак в очах їй забриніли сльози: — І ви думаєте, що це взяла я?

— Та ні, — розгубившись украй, відказав Соумар, — нічого ми цього не думаємо.

— То чого ж ви тоді прийшли?

— Ту голівку, — мовив Соумар, ще більше розгубившись, — я повинен повернути. Тому... словом, я прийшов тільки спитати вас, чи ви не знаєте, де вона поділася. Може, хто взяв.

— Гадаєте, хтось із персоналу? Ні, — відповіла пані Пажоутова. — Коли я там була, до кабінету ніхто з персоналу не заходив. Що їм там робити? Може, хіба як я пішла, не знаю...

Соумар розгублено глянув на Клубічка.

— Отже, коли ви прибирали, там нікого з персоналу не було? — запитав уже Клубічко. — Може, туди заходив хто сторонній?

— Тільки наш Ростя, — відповіла пані Пажоутова, показуючи на сина, що вчив уроки біля вікна. — Він ходить до клініки обідати. Еге ж, Ростю?

— Так, мамцю, — potwierдив хлопець, проте голос його лунав так дивно, що це зацікавило Клубічка. І він підступив до малого:

— Що це ти учиш, Ростю?

— Арифметику, — відповів той і звів на Клубічка очі. Вони були нещирі: хлопець спаленів.

— Отже, ти приходив до мами? — спитав Клубічко.

Хлопець кивнув.

— І ви одразу пішли обідати?

— Не одразу, — відповіла пані Пажоутова. — Спочатку я збігала до роздягальні. Тривало це хвилин п'ять.

— І ці п'ять хвилин ти був у кабінеті пана професора сам?

— Навіщо ви його мучите? — дорікнув йому Соумар по-французьки. Але Клубічко не звернув на це уваги.

— А залишившись сам, глянув на стіл пана професора.

Хлопець potwierдив.

— А на ньому,— суворіше вів далі Клубічко,— побачив гарну іграшку.

«О, вона б мені знадобилась»,— подумав і, перш ніж повернулася мама, сховав її в портфель.

— То було не так,— прошепотів Ростя,— я взяв її в руки, але почув, що повертається мама. То, щоб не лаялася, засунув голівку в портфель. Я хотів її потім повернути! — вигукнув розпачливо.

— Але не повернув. Прийшов додому, помінявся з кимось на ключку.

— Відки ви це знаєте? — вигукнув Ростя.

— Бо ключка стоїть біля столика. Відколи ми тут, я помітив, що ти її двічі погладив. Це ми робимо з речами, які щойно придбали й ще не звикли до них. Скільки ти за неї заплатив?

— Двадцять крон,— прошепотів хлопець.

— То ти маєш стільки грошей? — спитав Клубічко.

Пані Пажоутова, котра вже кілька хвилин стежила за сином, раптом підвелася, відсторонила Клубічка, вхопила хлопця за плечі й завершала:

— Де ти взяв тих двадцять крон?

Делікатний Соумар хотів утрутитись, але Клубічко відвів його вбік.

— Спокійно, це ідеальний допит,— прошепотів і почав уважно прислухатися до діалога між матір'ю і сином. Діалог, супроводжуваний добрячими стусанами, скінчився Ростиним признанням — зрештою, як виявилось, брехливим, — наче він придбав ключку дві години тому у Ладі Прахаря на виплат.

— Матусю,— втрутився Клубічко, побачивши, що пані Пажоутова збирається карати негайно,— краще скажіть нам, як знайти того Ладю.

Ладя, що мешкав у сусідстві, був удома. Отже, за кілька хвилин вони довідалися, що він виміняв у Рості мармурову голівку за ключку.

— Так от,— задоволено мовив Клубічко,— на тобі ключку, а голівку, будь ласка, поверни.

— Я,— пхикаючи, видашив із себе Ладя,— не можу повернути, бо виміняв за неї в пана Фанфуле колекцію метеликів.

— Цій голівці на роду написано те саме, що й Гейтманековому ліхтарикові,— зітхнувши, мовив Соумар.

— Який ліхтарик? Що ви мелете? — стрепенувся Клубічко.— Професоре, коли б ви тільки знали, як мені хо-

— А Гейтманек? — спитав Соумар.— Його заарештують?

— Гейтманек,— замислено мовив Клубічко.— Так, Трампус знайшов це в його портфелі. Але, гадаєте, Гейтманек прийшов би з цим саме до Ліди, знаючи, що то таке? По-моєму, тут просто збіг обставин. Гейтманек ішов Липовою вулицею й побачив у вітрині антиквара Єнча голівку. Купив, не уявляючи, який усередині динаміт. Та що там динаміт — тринітротолуол! Подався задовольнити свою цікавість до Ліди. А Трампус її в нього поцупив, бо вважав, що Гейтманек голівку вкрав. Бачте, це завжди призводить до наслідків, коли хтось про когось каже, що він підозрілий. Кост підозрював Гейтманека, цим заразив Трампуса і трохи мене. Я тепер якщо не кажу, то принаймні думаю: «А що, коли цей Гейтманек якийсь дізнався од Ліди про таємницю мармурової голівки і шукав її?» Але навряд, бо Гейтманек просто не подумав би донести того, що в зв'язку з цим на нього покладалося. Правда, він їздив із співачкою, котрій акомпанував, за кордон, і там його могли завербувати, доручивши розшукати зниклу «Чорну зорю». Хочете, назву вам ще підозріліші мотиви: Гейтманек був знайомий із Салачем, а дружина Салачевого компаньйона варила йому їсти й співала на Грубій Скалі.

— Та невже? — вигукнув Соумар.

— Атож. Проте й це можна пояснити невинно. Дружина компаньйона Салача, може, була, а може, й не була учасницею зграї, яка спочатку стежила за Салачем, а тоді й за Лідою. Не думаю, щоб Ліда сказала про це Гейтманекові. Худий, поштивий чоловік, котрий, за словами антиквара Єнча, схожий на професора, приплютався до цієї справи, певно, зовсім випадково. Я керуюся правилом, яке мало коли підводить: не клади на людину більше, ніж вона подумає донести. А цього всього (знали б ви подробиці — сказали б, що без днявола тут не обійшлося) Гейтманек не зміг би донести. Просто збіг обставин.

Цієї миті задзвонив телефон. Соумар зняв трубку і за кілька хвилин мовив:

— Звичайно, ласкаво прошу.— І повісив трубку.— Гейтманек. Питав, чи можна до мене зайти.

Клубічко подумав і засміявся:

— От бачите, уже все починає прояснюватися. Трампус, певне, сказав, що він, Гейтманек, голівку з неуваж-

ності поставив на стіл, а Трампус, гадаючи, що вона ва-
ша, послав її вам. Тож Гейтманек їде по неї.

— Але це свідчить проти нього! — вигукнув Соумар.

— Свідчило б, якби то був не Гейтманек. Зрештою, ми
в цьому легко переконаємося.— Клубічко всипав назад
до випатраної статуетки потеруху, встромив усередину
скальпель, який дав йому Соумар, і знов закрив шийку
затискачем.

— Навіщо ви це робите? — спитав Соумар.

— Щоб повернути Гейтманекові. Повернемо, а слідом
за ним поїде Кост і не спускатиме з нього ока. Так ми
дізнаємося, чому Гейтманек дошукується голівки. Якщо
в цьому буде потреба...

— Ви так думаєте?

Та перш ніж устиг Клубічко відповісти, перед лікар-
нею прогув клаксон автомобіля, і за хвилину до профе-
сорового кабінету завітали четверо чоловіків у цивіль-
ному. Клубічко моргнув Соумарові, щоб той вийшов,
а коли невдовзі покликав його, задоволено потирав
руки.

— Так, тепер «Чорна зоря» у наших руках.

— А що це, власне, таке?

Клубічко здвигнув плечима:

— Цілком можливо, що цього не скажуть навіть мені.

Цієї миті у двері постукали і ввійшов Гейтманек. Він
довго й чемно вибачався, а тоді сказав, що сьогодні з ним
приключилися дві неймовірні речі. Перша: блукаючи ма-
льовничим районом Праги, який зветься Карлов, він на-
думав відвідати знайомого, котрий мешкає на Карловім
майдані. Дорога пролягала Липовою вулицею, і там
Гейтманек побачив таке, що очі полізли на лоба: у вітри-
ні крамниці антиквара Єнча красувалася мармурова го-
лівка з пронумерованими частинами мозку й черепа, без
сумніву, саме та, яку він подарував Ліді. Попросив пока-
зати і впевнився, що це справді вона: знайшов біля циф-
ри 15 дві подряпинки, які були на ній уже тоді, коли він
її купував. Антиквар сказав, що голівку продав студент
медик Фанфуле. Гейтманек заплатив за неї, попросив
загорнути і тоді змінив свій намір: не пішов до приятеля,
а поїхав до Лідиної вілли. По-перше, тому, що дізнався
в театрі, ніби з нею щось сталося, по-друге, з'ясувати,
як опинилася його річ у студента медика Фанфуле. Та
коли Трскова сказала, що Ліді погано, пішов побачити
Ліду (Трампус сам запропонував). Втім, біля неї був

недовго. Повернувшись, узяв свій портфель, у котрому лежала голівка, однак йому здалося, що він залегкий. Відкрив портфель — голівка зникла. Сказав про це Трампусові, той спочатку не зрозумів, про що йдеться, відтак вигукнув: «А, ви кажете про ту мармурову голівку? Дивлюсь, валяється на столі, а оскільки я перед тим бачив її в приймальні професора Соумара, то послав Коста віддати йому». Гейтманек здивувався. Він не пам'ятав, щоб виймав голівку з портфеля, та зрештою припустив: може, зробив це, хвилюючись, мимоволі, і, щоб заспокоїтися, подався до Соумара дізнатися, чи справді він отримав голівку.

— Отримав, друже, — відповів Соумар, погладжуючи свої асирійські вуса та бороду, — ось вона, погляньте. Мені Ліда подарувала її вчора вранці тут, у приймальні. — Глянув на Клубічка, той схвально хитнув головою. Соумар додав: — Та оскільки вона опинилася в антиквара на Липовій вулиці і ви її купили, то я не заперечую, щоб ви забрали свою власність.

— Все одно, — зауважив Клубічко, — Ліда одного чудового дня напевно знов експропріювала б її у професора.

— Коли так, — відказав Гейтманек, — то я не маю права йти проти Лідиної волі: лишіть голівку собі.

Соумар стенив плечима. Вони почали торгуватися про відшкодування, кінець кінцем Гейтманек усе-таки взяв гроші і спитав, що, власне, сталося з Лідою. За кілька хвилин попрощався.

— Він, — засміявся Соумар, коли композитор пішов, — за словами пані Трскової, невинний, мов Джульетта до того, як побачила Ромео.

— Я теж так думаю. — Клубічко підвівся. — Як мені страшенно хочеться спати. Знаєте, вчора й нині я майже не заплющував очей. Та, мабуть, і сьогодні вночі не склеплю їх, якщо не станеться чуда, але чудес у наш безбожницький час не буває. Тепер я попросив би вас одвезти мене на Бартоломейську вулицю, а тоді дам вам стільки волі, щоб могли як слід повечеряти. Проте, якщо хочете, взагалі поверну вам волю, бо тепер мені потрібна буде тільки машина.

Соумар трохи подумав.

— Знаєте що, Клубічку, реквізуйте не тільки мою машину, а й мене теж. Як я вам уже сказав, ви заразили мене, і мені тепер хочеться виконувати вашу роботу, а не

свою. Метнуся до двох-трьох найважливіших пацієнтів, на це піде години півтори, і тоді я до ваших послуг.

— Але я можу дати вам лиш годину,— сказав Клубічко.— Відвезить мене на Бартоломейську вулицю й приїдьте туди за годину. А мандрівну голівку я на деякий час візьму з собою.

Прийшовши до свого кабінету, Клубічко звелів привести Тихого. Один погляд — і він пересвідчився, що Тихий «достиг» в усьому признатися. Пригостивши його сигаретою й кавою, Клубічко мовив:

— Любий наш Шаляпіне, поки ви тут розкошували під нашим крильцем, я не байдикував і мушу сказати, що половину загадок уже розплутав. Навіть трохи більше. Те, що шукали ви, в наших руках.— Показав мармурову голівку, постукав по ній і глузливо мовив: — Отут воно було сховане. Як зустрінете пані Шашкову, перекажіть, що, коли вона обслуговувала професора, варто було тільки простягнути руку — і мала б те, за чим полювала. А тепер, коли я сказав вам, що знаємо ми, розкажіть мені, що знаєте ви. Найперше, звісно, про шефа.

— Я ладен розповісти вам усе, що знаю,— пригнічено мовив Тихий.— А знаю я чимало, тільки про шефа мені майже нічого не відомо: знаю лише те, що розказувала Вера. Але спочатку про неї.

Клубічко кивнув головою.

— Вера потрапила до майбутнього свого чоловіка — він мій родич — стенотипісткою. Невдовзі стала його коханкою, а тоді якось примусила оженитися. Владя добрий чоловік, але йому бракувало лишень однієї риси: не заробляв стільки, скільки було потрібно Вері. Вона жахлива. Роздобуде гроші — й відразу з якоюсь дикою насолодою витрачає їх до останнього гелера, зовсім не думаючи про завтрашній день. Це призвело до того, що стосунки між ними чимдалі гіршали. Нарешті вони домовилися, що кожен житиме так, як йому заманеться. На практиці це було так: Вера час од часу йшла з дому, потім поверталася. Він мав коханок, а вона коханців — словом, це було жахливе подружжя.

— А ви знали про це, коли вас піймала пані Шашкова?

— Дещо знав, адже Брно — місто невелике, і з часом про все довідуєшся.

— Однак пані Шашкова надто вродлива...— зауважив Клубічко.

Тихий похнюпився:

— Не тільки це — я легкодухий. Причарувала вона мене... — І сумно посміхнувся. — Іноді здавалося, заради неї готовий на все. Якось на Новий рік мене запросили до рідні до Турнова, а Вера саме тоді пішла од Владі і заявила, що я повинен узяти її з собою. Що мені лишилося?

— Нічого, якщо ви легкодухий, — відповів Клубічко.

— Та коли все було домовлено, Вера помирилася з Владею. Проте від мандрівки до Турнова не відмовилася, бо купила нову куртку, якісь шалі, шарфи. Кінець кінцем вона вирішила, що Владя поїде теж. Я заперечував, а вона: «Що в цьому дивного? Твоя ж мати — його тітка». Вона-бо...

— Це я вже знаю, — перебив його Клубічко, — кажіть далі.

— Тоді, в Турнові, я познайомився з паном Салачем.

— Це я знаю теж.

— Крім того, в Турнові ми через Веру посварилися з вітчимом. Він повівся з нею нечемно. Вона зажадала від мене, щоб я заступився, вітчим налетів на Владю, чому він це терпить. Поїхали ми в дуже поганому настрої. Потім Вера почала мене уникати. А одного дня я побачив її за кермом новісінького «тудора». Зупинилася: «Хочеш покататися?» — «Скільки коштує це авто?» — спитав я. «Сімдесят п'ять тисяч», — відповіла. «Іх дав тобі Владя?» Засміялась: «Еге, Владя», — і поїхала. Невдовзі я зустрів Владю. «Ти вже бачив Веру в новій машині? — спитав мене люто. — Дарунок багатого швейцарця. Злигалася з ним у Празі, але вже розійшлись». Я вирішив забути Веру, коли незабаром вона приїхала до мене в Пісарки.

«Як ся маєш?» — спитала, і я сказав правду: кепсько, бо по шию зав'яз у боргах.

— Як звичайно...

— Як звичайно... Хотів її вигнати...

— Але не вигнали!

— Ні, лишилась у мене до півночі.

— Ох, ця любов! — зітхнув Клубічко.

— Я б не сказав, що це любов. Я, власне, ненавиджу Веру, але безсилий проти неї. Прощаючись тоді, вона подала мені конверт. В її присутності я відкрив — п'ять тисяч! «Це лишок грошей, які мені дав той чоловік, — сказала Вера. — Мусиш проковтнути, що мені дають інші,

коли сам неспроможний. Візьми й підлатай свої фінанси». Не хотілося їх брати...

— Але взяли, бо дотримуєтесь правила: якщо жінка дає, нічого відмовлятися.

Тихий мовчав.

— Взяв, бо запряглася, що із швейцарцем уже нічого не має. А ще тому, що був без копійки. Зрештою, дізнався, що чоловік їй теж простив.

— Одну хвилину. Ось тут у мене повідомлення про нього з брненської криміналки. Зміст такий: гарний фахівець, чудовий проєктант інтер'єрів, порядний чоловік, але перебуває під п'ятою в своєї молодій дружини, яка має дуже погану репутацію. Вже двічі подавав заяву про розлучення, та забирав назад. Де він тепер — невідомо.— Клубічко склав аркуш і мовив: — По-моєму, він десь тут, у Празі, шукає її — спершу відлупцює, тоді простить, а відтак повернеться з нею до Брно.

Тихий здвигнув плечима:

— Що з ним — я не знаю, та коли вже ви про нього заговорили: він у тій справі участі взагалі не брав, а може, й зовсім не знав про неї.

— Мене більше цікавить, що знаєте про справу ви, — мовив Клубічко. — Бо ж досі ви ще нічого не сказали.

— Я сплатив борги й за кілька днів знов не мав нічого, як перед Вериним поверненням. Вона була теж без копійки і, як завжди у таких випадках, роздратована. Одного разу, коли ми допили останню пляшку коньяку, Вера сказала: «Ірко, треба щось робити». — «Але що?» — спитав я. «Той швейцарець іще в Брно, — мовила, — вчора я його зустріла».

— І ви почали ревнувати? — іронічно зауважив Клубічко.

— Ні, мусив удавати, що спокійний, бо це відбувалося в барі. Буцімто розмовляла з ним і заявила: що було, те було, але вже ніколи не вернеться, бо вона любить іншого. Він відповів, що нічого від неї не вимагає, проте міг би дати їй іще грошей. Оскільки і в Швейцарії не кидають грошей на вітер — хотів би одної послуги. Розказав, що якомусь Салачеві, котрий приятелює з моїми родичами, відомо місце, де Церніни, полишаючи свої володіння між Турновом і Жегушицями, закопали щось важливе. Він, мовляв, їхній уповноважений, і Церніни за це добре заплатять. Як чужинець, котрий до того ж

не знає чеської мови, він не може взяти участі в пошуках і тому пропонує Вері. Як це дізнатися — хай зробить на свій розсуд, але тільки швидко. Словом, сказав: довідається — матиме сто тисяч крон. Вера була приголомшена. «Сто тисяч крон!» — повторювала без кінця. Я сказав, що хоч це й добрі гроші, але від мене користі мало, бо пана Салача не знаю. Вера заявила, що сто тисяч крон варті певних зусиль, і за кілька днів склала план. Поїдемо до Турнова до моєї матері, котра Салача добре знає, і вивчимо становище. Так і зробили.

— Мушу констатувати, що тепер ви одвертіший, ніж під час наших брненських бесід,— сказав Клубічко.— Дозвольте спитати: як ви домоглися успіху?

— Вера діяла, як змія...

— Неправильне порівняння,— махнув рукою Клубічко,— змія кінець кінцем порядне й примітивне створіння, а люди кажуть про неї погано, мабуть, тільки через те, що вона плазує. Краще скажіть, що Вера діяла як жінка. Хоч я й старий парубок, та добре знаю, які винахідливі жінки, коли прагнуть чогось досягти.

— Я тільки хотів сказати, що Вера схилила мою матір на свій бік. Мати трохи не звала її «моя донечко». Того медового місяця Вера й дізналася від неї, що Салач довірився моему вітчимові, ніби знайшов документ, за який закордон, мабуть, добряче заплатив би.

— Отже, не Цзерніни?

— Ні, сказав ясно, що закордон.

— І ваш вітчим розповів це вашій матері?

— Так. Сказав і те, що Салач боїться тримати цей документ при собі, тож закопав його десь у Жегушицькому парку...

— Чого ж ви раптом замовкли? — спитав Клубічко.— Якраз у найцікавішому місці.

— Бо... Бо я люблю матір. Бачте, мені важко говорити про те, що й вона вплуталася до цієї підозрілої історії. Дорого їй це може коштувати.

— Як вона вплуталася?

Тихому зсудомило горло.

— Тим, що пообіцяла Вері...

— Але це мені вже відомо...— перебив його Клубічко.— Найнялася до Жегушиць прибиральницею і, мабуть, пильно шукала документ. Марно. За матір ви не дуже хвилюєтеся, нічого їй не буде, якщо вона не знала, про що, власне, йдеться.

— Гадаю, не знала, бо не знала цього навіть Вера. Зрештою, в Жегушицях мати була недовго. Як повернулася, батько насмішкувато спитав, чи й вона теж шукала скарб. Дзуськи знайдеш, додав, Салач добре сховав, а куди — це знає тільки його колишня дружина. Відтак мати поїхала на Грубу Скалу, де з настанням сезону куховарить.

— Мушу сказати, — невдоволено мовив Клубічко, — що, за винятком швейцарця, ви не розповіли мені нічого, чого б я не знав. А найважливіші події сталися після того, як ваша мати покинула Жегушиці. Вам щось відомо про них? Швейцарець — це і є, напевне, той страшний шеф. Проте ваша участь у його операціях, очевидно, не скінчилася на тому, що мати поїхала на Грубу Скалу. Я кажу про недільний візит до пані Салачової і про мандрівку у вівторок до Жегушиць, де пані Вера забула нову кирку; відтак про погану п'ятницю і так далі.

— Усе в деталях, можливо, знає Вера, — жалібним голосом відповів Тихий, — я знаю тільки про те, що мені сказала Вера.

— Що ж вона вам сказала?

— Той швейцарець знову з'явився в суботу. Ввечері того дня Вера чекала мене біля театру, й ми пішли до Пісарок. «Це страховисько, — так вона звала швейцарця, бо дуже його боялася, — знов приїхало до Брно з дуже неприємним наказом. Мусимо їхати в Прагу до дружини Салача. Ти її знаєш. Віддаси їй лист, який написало страховисько». Я відмовлявся, але, як завжди, вона взяла гору. Як нам велося, ви вже знаєте. Я зрадив, що матиму нарешті спокій, однак у вівторок — вам це також відомо — Вера примусила мене їхати з нею до Жегушиць. Возилася з Артемідою. Що там було — ви теж знаєте?

— Так, — potwierдив Клубічко, — але тепер має розгорнутися найцікавіше. Стосовно цього ви досі були вельми скупим. Що вам відомо?

— У четвер вранці Вера примчалася знову. Мовляв, знову мусимо їхати до Праги. Але тільки дорогою сказала, що маємо робити. Треба вдертися до вілли пані Салачової. «Я цього ніколи не зроблю», — відповів я. «Та я від тебе цього й не сподіваюся, — мовила Вера, — залізу туди сама, а ти чатуватимеш в саду. Зрештою, йдеться не про справжній напад, Салачову треба тільки настрахати, аби стала поступливіша. Головне — покласти в

альтанці оце», — і показала дилетантську акварель, котра зображає, якщо не помиляюсь, один з куточків Жегушицького парку. «Що це за фарс?» — спитав я. «Між Салачем і Салачовою домовлено: якщо вона отримує акварель, значить, його життя загрожує небезпека. Страховисько сподівається, що Салачова, аби врятувати Салачу життя, віддасть нам ту річ». — «Навіщо ж тоді нам удиратися до неї?» — спитав я. Вера стонула плечима й сказала: «Страховисько гадає, що це на неї вплине». Кінець кінцем я погодився... Перелізли вночі через стіну. Я став так, щоб бачити вулицю. Вера зняла комбінезон і по дощечках влізла до кімнати. Що вона там робила, не знаю, але за десять хвилин почув, як у віллі хтось калатає в гонг. За мить прибігла Вера, в альтанці одяглася, поклала на стіл акварель і притисла її камінцем. Потім ми, мов навіжені, мчали до Брно. Тільки коли були майже дома, Вера сказала: «Якщо це подіє, Салачова приїде завтра до тебе, до твоєї квартири в Пісарках. Не виходь нікуди до ранку». Я не на жарт злякався у Празі і відмовився. На це Вера зауважила, що тоді чекатиме її сама.

— І проти цього ви не могли заперечити?

Тихий хитнув головою:

— Не зміг.

— Мабуть, вона сказала вам, що одержите гроші?

Тихий кивнув знову.

— Сказала, що одержу десять тисяч, якщо Салачова справді привезе ту річ. Але вона не привезла. Решту ви знаєте.

— Не зовсім... поки що.

— Коли я сказав їй, що в мене був підозрілий чоловік, котрий видав себе за працівника аеролінії, вона жажнулася і заявила, що повинна про це повідомити своє страховисько. Відтак прийшла ще раз, і ми домовились: якщо мене не заарештують, то я покличу її після півночі до «Колумбії». Далі ви знаєте.

— Маєте уявлення, де Вера тепер?

Тихий похитав головою:

— Хай би вона провалилася в пекло!

— Цілком можливо, що ваше бажання справдилося, — неприязно мовив Клубічко й звелів вивести Тихого.

Тільки той пішов, Клубічкові доповіли, що приїхав професор і хоче його бачити. Соумар ледве зводив дух.

— Щойно приїхав до санаторію, а швейцар мені каже:

«Кілька хвилин тому про вас питала наша куховарка». — «Що з нею, — кажу, — пошліть її до мене; сподіваюся, нікого не отруїли?» І знаєте, вгадав, бо те, з чим вона прийшла, було пов'язане з вранішньою спробою мене отруїти. Оскільки небезпека лишається, повім кількома словами. Після полудня наша куховарка була вільна і на овочевому ринку зустріла жінку, дуже схожу на ту, котра хотіла мене отруїти. Пішла назирці і, мовляв, по ході впізнала, що то таки вона. В Целетні жінка перейшла вулицю й зникла в готелі «Стейнер». Наша куховарка спитала в бюро обслуговування, чи мешкає тут пані Алена Зікова, але, зрозуміло, про таку ніхто не чув. Отже, куховарка прийшла до мене і...

Клубічко підхопився:

— Хвилинку, зараз поїдемо туди!

За кілька хвилин перед готелем «Стейнер» зупинилися два автомобілі. Клубічкові потвердили, що сьогодні в готелі зупинилася пані Шашкова з Брно. Вранці пішла, повернулася чверть години тому і взяла ключ від свого номера. А незабаром про неї питав по-німецьки кремезний чоловік середнього зросту. Про що він з нею розмовляв, черговий не чув. Але за кілька хвилин пані Шашкова зійшла вниз. Одягнена була в коричневий дорожній костюм, у руці мала червону сумку. Звеліла вивести з гаража готелю її машину — голубий, зовсім новий «тудор» — і пішла з тим чоловіком. Мабуть, кудись поїхали.

Клубічко з телефонної kabіни подзвонив до КНБ і наказав вислати машини на всі дороги, крім Турновської. Оглядати кожний голубий «тудор».

— А тепер, Барбароссо, — сказав він Соумарові, — або йдіть їсти й спати, або везіть мене до Турнова.

— Само собою зрозуміло, якщо треба, я доведу вас хоч до пекла. Але чому саме до Турнова?

Клубічко знизав плечима:

— Цього я й сам добре не розумію. Просто мені спало на думку. Чому? Той чоловік уже знає, що програв. Певне, він весь час стежив за санаторієм і, побачивши, як я викликав людей у цивільному, зміркував, що йому залишається тільки зникнути. Проте дехто щось усе-таки, мабуть, знає про нього: подружжя Мюллерів та бідолашний Салач, і я повинен зробити все, аби він їм не заподіяв лихого. От чому треба їхати туди. Але спочатку по-

дзвоню в Турнов і на Грубу Скалу, щоб пильнували їх, бо ті двоє відірвались од нас хвилин на десять.

Що це було до речі, стало ясно, коли Клубічко, Соумар і Тихий приїхали до Турнова. Патруль, який охороняв будинок колишнього директора, доповів, що хвилин десять тому віддалік зупинився новий голубий «тудор», але перш ніж есенбаки вжили заходів, авто помчалось у напрямі Грубої Скали.

— Це означає,— мовив Клубічко, сідаючи в машину,— ті двоє, побачивши, що будинок охороняють, поїхали далі. Це врятувало пана Мюллера. Ідьте на Грубу Скалу,— звелів шоферові і тут помітив, як тремтить Тихий.— Що з вами, юначе?

— Будь ласка, не беріть мене на Грубу Скалу,— благально мовив Тихий.

— А чим це погана прогулянка? — спитав Клубічко.— Втім, щоб задовольнити ваше прохання, я мушу почути причину.

Тихий затремтів ще дужче.

— Боюся, там я довідаюся про таке, що мене дуже схвилює,— прошепотів.

— У вашому віці і з вашим досвідом людину не схвилює якась проста дрібниця.

— На Грубій Скалі заховано пана Салача,— прошепотів Тихий.

— Звідки ви знаєте? — напався на нього Клубічко.— А коли знали, то чому не сказали мені раніше?

— Я не знаю напевно, тільки здогадуюся... Вера мені натякнула, що те страховисько десь сховало Салача. Найімовірніше, в готелі на Грубій Скалі.

— Де працює ваша мати?..

Тихий potwierдив.

Клубічко трохи подумав.

— Ну, до Грубої Скали звідси недалеко. За кілька хвилин знатимемо все. Ви, звісно, поїдете з нами. А щоб дорогою не втнули якоїсь дурниці, не сердьтеся на мене, коли...— Він моргнув Костові, і Тихий навіть незчувсь, як у нього на зап'ястях клацнули наручники.

Вартовий перед готелем сказав, що другий вартовий усередині.

— Думаю,— мовив Клубічко,— нічого лихого тут не

сталося, бо я послав людей вчасно завдяки тому, що ваша куховарка, Соумарчику, зустріла вашу офіціантку.

— Та дівиця теж, певне, буде там,— припустив Соумар.

Клубічко засміявся:

— Я впевнений, що ми знайдемо її в зовсім іншому місці, коли знайдемо взагалі. Вона не така дурна, щоб лізти в пастку. А це пастка, до того ж чудова. Двох тутешніх есенбаків поставимо на вулиці, і з готелю ніхто не зможе втекти. Тихого замкнемо в підвал, отже, всередині нас буде четверо.

— В підвал,— повторив Тихий мертвим голосом.— Ліпше я вам іще скажу те, що знаю.

— Ви, голубе, наче роман з продовженням,— засміявся Клубічко.— Я вже й не знаю, вкотре ви признаєтесь.

— Я... я хотів уберегти матір,— прошепотів Тихий,— і особисто ні в чому не винен. Коли вони з Верою порозумілися, мати сказала їй, що Салач сховав ту річ у пані Салачової.

— Це ми вже знаємо,— нетерпляче урвав його Клубічко.— Мені здається, ви хочете затримати нас, щоб Вера змогла втекти.

— Але сказала їй,— провадив Тихий ледь чути,— що пан Салач так боявся за своє життя, що домовився з дружиною...

— Ви замовкаєте у найцікавішому місці, тепер ми біля самої суті. То про що ж він домовився?

— Як пошле акварель, Ліда ту річ комусь оддасть.

— Знов не все,— нетерпляче мовив Клубічко.— Кому вона мала віддати? Хоч, власне, я знаю й це: вам!

Тихий похнюпився:

— Так, мені. Проте я за це не відповідаю, бо так домовилася з Верою моя мати.

— Я хочу знати подробиці! — скипів Клубічко.

— Подробиця була одна. В тому листі, що його Вера залишила в її кабінеті...

— Нарешті,— задоволено сказав Клубічко.— Ну-ну?

— В тому листі говорилося, що коли Салачова не привезе тієї речі до завтра після полудня на мою квартиру в Пісарках, Салач помре. Так само накладе він головою, якщо вона комусь розповість про лист. До листа було додано й акварель.

— Але ж ви поклали її в альтанці!

— І там теж. Було дві акварелі. Вера сказала, що так треба.

— Тепер, гадаю, ви вже сказали майже все, що знаєте,— мовив Клубічко.— Але підвалу не уникнете. Зрештою, вас чекають гірші випробування. Як тільки уявите їх, то в підвалі вам буде, як на курорті.

Клубічко покликав хазяїна готелю, той охоче показав надійний підвал — туди заштовхнули Тихого; Клубічко спитав, чи в готелі є пані Мюллерова. Так. А Салач?

— Теж,— відказав хазяїн.— Прийшов до нас у понеділок і мав такий нужденний вигляд, що ми відразу поклали його в ліжко. Хотіли покликати лікаря, але Салач заперечив. Мовляв, це звичайний приступ, його давня хвороба нирок, зарадити може лише коріння, яке він носить із собою. Попросив мою дружину заварити, випив, і йому наче полегшало. Цілий день спав, а коли прокинувся, був страшенно кволий. Ми з жінкою подумали: хай тут іще день-два поживе. А тоді сталася та пригода з паном, котрий балакав по-німецьки.

Смертельно втомлений Клубічко трохи не підскочив:

— З яким паном?

Хазяїн готелю стеновав плечима:

— Я не знаю про нього нічого, тільки те, що балакав він по-німецьки й приїхав у машині якоїсь закордонної марки. Питав про Салача, і хоч я й тямлю трохи по-німецьки, насилу його зрозумів, бо дуже незвична у нього вимова. Тоді я гукнув пані Мюллерову, вона німецьку знає краще за мене.

— І вона йому сказала, що Салач тут! — докірливо вигукнув Клубічко.— Нещасний, хіба ви не чули, що Салач зник, а його квартиру перевернули догори дном?! Чи ви не могли здогадатися, що німець — один із тих, хто переслідує Салача, і прийшов по нього?!

— Про те, що до pana Салача хтось удирався, я не знав,— виправдувався хазяїн.— А пані Мюллерова й словом не проходила чужинцеві про те, що Салач у нас.

— Не сказала?! — здивувався Клубічко.

— Побалакала з ним кілька хвилин, підійшла до мене й шепнула, що про Салача ані словечка. Мабуть, попередила й інших, бо чужинець щось перекусив та й поїхав. Пані Мюллерова потім мені призналася: цікавість невідомого до Салача видалася їй підозрілою, тож вона йому відповіла: наскільки їй відомо, пан Салач поїхав до Праги, мабуть, до колишньої своєї дружини.

За кілька хвилин Клубічко побачив пані Мюллерову, яку привели до нього. Це була звичайна жінка, років на шість-сім молодша від пана Мюллера. Забачивши Клубічка, почала плакати.

— Ну, пані Мюллерова, я ще всього, що у вас на сумлінні, не знаю, але, врятувавши людині життя, ви дуже полегшили свою долю. Салача можна везти?

Мюллерова потвердила:

— Тепер уже можна.

Клубічко трохи подумав:

— Не гнівайтесь на мене, але я звелю доправити вас і пана Тихого до Турнова. Владнавши справу, заради якої сюди приїхав, я вас одвідаю й поставлю кілька запитань.

Клубічко наказав одвезти Мюллерову й Тихого до відділення КНБ в Турнові, пильнуючи, щоб вони не розмовляли між собою. Соумара попросив їхати до Вальдшттина, куди подалися Шашкова та чужинець.

Стемніло. Їхали, ввімкнувши фари. Від Грубої Скали до Вальдшттина вела не дуже широка, гарна лісова дорога. Не проїхали й кілометра, як шофер зупинив машину.

— Он там у гущавині,— схвильовано вигукнув,— хтось лежить!

Усі вискочили з машини. В заростях лежала людина. Підійшовши ближче, розгледіли костюм і перлисто-сірий плащ.

— Всі не підходьте,— наказав Кост.— Шукайте сліди.

Але в траві не було видно жодного сліду. Клубічко нахилився над жінкою. Їй вистрелили в праву скроню і в бік.

— Покличте Соумара,— сказав Клубічко Костові.

Схвильований Соумар нахилився над тілом, зняв капелюх і мовив:

— Це вона.

— Може, ще жива? — спитав Клубічко.

— Можна її перевернути? — спитав Соумар.

Клубічко кивнув. Професор перевернув безвладне тіло і притис вухом до її серця. Відтак підняв її руку й опустив. Рука безвладно впала на землю.

— Мені жаль,— прошепотів він,— якщо я в цьому хоч трохи завинив...

— Якщо ви в цьому хоч трохи завинили...— так само пошепки відказав Клубічко.— Якщо в цьому хтось зави-

нив, то тільки природа, що наділила її красою, яка призвела до цього сумного кінця. Але чи це справді кінець?

— Вона вмерла приблизно півгодини тому. Постріл у скроню був смертельний,— відповів Соумар.

Клубічко скерував на мертву промінь свого ліхтарика. Вродливе обличчя, облямоване золотавим волоссям, було спотворене жахом, очі виражені. Клубічко квапливо погасив ліхтарик.

— Сталося приблизно так, як я вам казав. Той тип, пересвідчившись, що головну партію програно, думав тільки про те, як замести сліди. І, здається, чинив це не лише зі страху за свою шкуру, а й з інших причин.

— Але ви його повинні схопити! — майже нестямно вигукнув Соумар.

— Я зробив усе, що міг, ви знаєте, всі дороги перекрито. Думаю, ми його піймаємо. Він не дурний, одразу зрозумів, що на голубому «тудорі» не втекти. За кілька хвилин, певне, одержимо повідомлення, що знайдено «тудор». Мерзотник, мабуть, поставив десь тут недалеко свою машину і, здихавшись пані Шашкової, мчить тепер до Праги. В столиці візьме інший автомобіль і на ньому доїде до кордону. А там його чекають люди, котрі сховують. Можемо й не схопити, хоч і докладемо всіх зусиль.

— Така гарна жінка...— пробурмотів Соумар.

— Котра хотіла вас отруїти,— докинув Клубічко.

Соумар махнув рукою:

— Я вже казав Трампусові: що означав у її очах нікчемний чоловік з огидно червоною бородою? Втім, особисто проти мене вона нічого не мала, просто я став їй на дорозі.

— Якби вона могла ще щось сприймати,— не без іронії зауважив Клубічко,— то тішилась би, що й після смерті мала успіх. А для таких жінок, як вона, це все. Смерть, власне, головний її злочин? Що невдало вийшла заміж. Якби знайшла чоловіка, котрий заробляв би стільки, скільки їй треба, може, й стала б порядною дружиною. А загалом її нещастям був Тихий.

— Чому саме він? — спитав Соумар.

— Бо вона любила його. Тихий — її єдине й велике кохання. Але він був голий як бубон. Мав би стільки грошей, як швейцарець,— ніколи б не полізла в комбінезоні по дощечках до Ліди. В цій дивній грі, професоре, був один-однісінький справжній злочинець. Це той уявний

швейцарець. Він запродався, щоб мати гроші, і давав гроші, щоб купувати нестійкі душі.— Клубічко стишив голос до шепоту: — Про ту річ мені не відомо нічого певного, я тільки здогадуюсь. І цей здогад цінний тому, що я, мабуть, ніколи не знатиму правди. Ви звернули увагу на тих чотирьох у цивільному, котрі приходили до вас?

— З першого погляду помітно: вони не звикли ходити в цивільному,— відповів Соумар.

— Так,— мовив Клубічко.— Ви, певно, також знаєте, що під кінець війни Гітлер почав випробовувати різні види ракет. Пріоритет у цьому належав японцям, але ті вміли тільки катапультиувати бомбу, якою керувала людина: людина з бомбою падала на певну ціль, приміром, на бойовий корабель, знищувала корабель і гинула сама. Таких людей звали камікадзе. Але бомби були малі, ефект невеликий. Німці вдосконалили ракети, і коли союзники вступили до Європи, почали відчайдушно запускати їх. Це були Фау-1 і Фау-2.

Проте дія була незначна. Але німці все удосконалювали їх, сподіваючись, що ця зброя допоможе виграти програну війну. Кажуть, вони працювали десь над ста тридцятьма видами. На мою думку, «Чорна зоря», яку німецький офіцер закопав у підвалі Цзернінового замку в Жегушицях, була одним з останніх видів.

Якщо я не помиляюся, ми, можливо, вихопили пекельні козири з рук тих, з ким нацистська вояччина ділилася військовими таємницями. І, мабуть, ніколи або принаймні тепер я так і не дізнаюся, задля чого згубив дві ночі, пані Шашкова — своє життя, Тихий — свою свободу, а Ліда — свої нерви.— Клубічко помовчав, а тоді голосно позіхнув: — Природа вимагає свого, Соумарчику, страшенно хочеться спати.

— Я б теж не відмовився,— одказав Соумар,— але перш ніж ляжемо спати, треба, мабуть, повернутися до Праги.

— Ви вгадали, Барбароссо,— засміявся Клубічко.— Ви зможете лягти спати, як тільки висадите мене на Бартоломейській вулиці, а я, нещасний, змушений буду ще відслужити месу.

— Що, що?

— Ну, напишу довжелезний протокол, цю священну річ, котра для нас, бюрократів, має чи не таке ж значення, як земне тяжіння для звичайних смертних.

— А може, спершу глянемо на Ліду? — зауважив Соумар.

— Тьху, трохи не забув про неї. Авжеж. — Клубічко усміхнувся: — Ох і перепаде ж мені на горіхи від Трампуса. Підскакуватиме аж до стелі, почувши те, про що й не підозрював. — Він тихо засміявся: — Той хлопець — я його, до речі, попереджав — хворий на гіпертрофію діяльності, і це спричинилося до того, що вже в Брно він створив версію, не маючи достатніх підстав. Упевнив себе, що найліпше буде помчатися навздогін за Лідою, схопити її й примусити зізнатися. Тож і залишив мене у Брно, щасливо гадаючи, що досягне успіху, а я осоромлюся. Звісно, тут є пом'якшуюча обставина — він не міг знати, що Ліда йому не сказала б нічого, боячись за життя пана Салача. Та в справу втрутився Пулпан і приспав Ліду. І сердега Трампус мусив обмежитися роллю Лідиного сторожа. Хай дякує долі, що мав при цьому єдину приємну хвилю — потеревенити з вами.

— Боюся, він вас застрелить, дізнавшись, що вийшло по-вашому, а не по його.

— Я теж боюся, — сумовито погодився Клубічко. — То що, їдемо?

— А Мюллерова? А Тихий?

— Їх я лишу до ранку в Турнові, хай подумают про свої гріхи. Він їх має чимало, вона — трішки. Якби пані Мюллерову втягнули до афери, вона б не вмовила хазяїна готелю надати притулок Салачу і не захистила б його від уявного швейцарця. Звісно, на сумлінні її пошуки в Жегушицях. Та, зрештою, суд їй, мабуть, повірить, що її підбили шукати скарб, котрий закопали Цзерніни; гірше те, що вона не сказала нам, коли уявний швейцарець ганявся за Салачем.

— З вашого дозволу, вона про це сказала, — втрутився Кост.

— Та невже? — здивувався Клубічко. — Кому ж?

— Господареві готелю, — відповів Кост. — Буквально так: той чоловік — підозріла особа, якою мають зацікавитися власті.

— Чому ж господар не зателефонував до Турнова? — спитав Клубічко.

— А він телефонував, пане. Та йому відповіли, що за вашим наказом усі люди розшукують Салача, а двоє охороняють пана Мюллера. Що сюди зможуть прийти, як вернуться.

Клубічко сплеснув руками:

— Бачите, Соумарчику, як тому негідникові щастило. А що таке щастя, я знаю. Воно має одну властивість — як усміхнеться комусь, то довго йому лишається вірним. Це означає, що той шеф, чи страховисько, а по-моєму, агент, мабуть, накиває п'ятами. Шкода, нема карти, проте я пам'ятаю, що звідси недалеко (як для доброї машини, а вона десь стояла поблизу) до Варнсдорфа або Румбурка. Там він порівняно легко перейде кордон. Зрозуміло, туди скрізь буде повідомлено.

— А Тихий? — спитав Соумар.

— Десять або й двадцять років. Він іще признаватиметься й признаватиметься, що робив, і всю вину звертатиме на пані Шашкову. — Відтак сказав Костові: — Пана Салача, навіть коли опиратиметься, доправити під охороною до лікарні. І хай там його кілька днів стережуть, бо не виключено... Цей чоловік гідний найбільшого співчуття. Натерпівсь, як собака, і врятував його, власне, Трампус.

— Тобто хочете сказати, що врятували його ви? — зауважив Соумар.

— Ні, Трампус. Тим, що поїхав до Пісарок. Звісно, він і не підозрював, які це матиме наслідки. Я, ледащо, якби цього не сталося, повернувся б до Праги... Але коли Трампус з'ясував причетність Тихого до справи, я лишився. Уявний швейцарець, дізнавшись, що я звелів стежити за Тихим, вирішив лишити мені його, а сам подався до Праги — ще раз оглянути Лідину віллу. Потім йому вже не залишалося часу на Салача. Проте віллу оглянути як слід не зміг — йому перешкодив Кост (якого послав туди Трампус). Швейцарець трохи понишпорив, злякався і втік. Якби ми його зловили, то, певне, пересвідчилися б, що він має малу ногу. Невдовзі він іще раз спробував дістатися до Ліди й послав до лікарні красуню, щоб дала вам отруєну шинку, аби в паніці, яка виникла б, пробратися до Ліди або послати пані Шашкову. В цьому йому завадили своїм гурманством та скупістю ви.

— Як це — скупістю? — спитав Соумар.

— Бо не подумали, що Трампус теж голодний, не почастивали його шинкою, от вона й лишилася...

Соумар ляснув себе по лобі:

— Ваша правда, це було здорово продумано.

— Авжеж, — погодився Клубічко. — Той швейцарець

кебетливий. Досить йому було знайти в Лідиному кабінеті кілька ваших бланків — і план готовий... Але вже справді пора їхати, Барбаросо.

— Зараз,— відказав тихо Соумар.— Дайте мені, будь ласка, ліхтарик.— Він освітив обличчя мертвої, хвилину розчулено дивився, потім закрив їй очі.— Був би я суддею Тихого — мені важко було б знайти кару, котру він заслужив. Ох, яка ж гарна була жінка. І ласкава.

— Еге ж,— буркнув Клубічко.— Жінки вміють бути ласкаві, тільки яка ціна жіночої ласки...— Він узяв у Соумара ліхтарик і повів професора за собою.

25

Пізно вночі Соумар під'їхав до празького КНБ. Клубічко спав так міцно, що збудити його було неможливо.

«Ну,— подумав Соумар,— в такому стані свого священного протоколу ти, мабуть, не напишеш.— А коли Клубічко поклав йому голову на плече й лаштувався лягти в машині, Соумар вирішив: — Одвезу його до санаторію і, як не буде вільного ліжка, покладу на канапу у своїй приймальні». Повернув машину й поїхав до санаторію «Полегкість».

— Знаєте що, давайте донесемо його до приймальні, а коли він прокинеться, зателефонуєте до криміналки, хай приїдуть по свого шефа.

— Будь ласка,— відповів швейцар,— але, може, краще, щоб пан начальник виспався в мене на канапі.

— Можна й так, але в санаторії йому буде зручніше. Допоможіть мені його донести.

— Але ж...— почав був швейцар і замовк.

— Беріть за ноги, а я — за голову,— звелів Соумар.

— Але ж...— повторив швейцар.

— Ніякого «але ж», чоловіче, беріть його і мерщій, бо мені теж хочеться спати.

— Але ж,— утрете вимовив той,— у вас у приймальні гості.

— Так пізно? — буркнув Соумар.— І вночі не дають спокою... Ну, коли так, покладемо цього нещасного у вас.

— То буде найліпше, пане професор,— злякано мовив швейцар.— Дозвольте вам порадити... не хвилюйтеся...

— Чого б це я мав хвилюватися? — здивовано спитав Соумар.

— Бо гості, що на вас чекають у приймальні,— то два пани, одного з них я трохи знаю, прийшли вони з КНБ.

— Що ж тут дивного? — весело сказав Соумар.— КНБ у мене сьогодні як удома.

Швейцар співчутливо подивився на нього, відтак вони поклали Клубічка на канапу, і Соумар пішов до приймальні. Заледве прочинив двері — побачив Трампуса, що, немов на троні, сидів у його фотелі за столом. Двері майже автоматично зачинилися. Соумар озирнувся: зачинив їх Голец — з видимим наміром не дати йому вийти.

— Добрий вечір,— привітався Соумар.— Власне, уже ніч. Трампусе, що вас до мене привело? Знову прийшли з якимось запитанням?

Трампус похитав головою, врочисто підвівся, пильно дивлячись на професора.

— Чи знов прийшли мене охороняти? — пожартував Соумар.

— Пане професор,— піднесено мовив Трампус,— мені жаль, але я прийшов вас не охороняти, а заарештувати.

Соумар вирячив на нього очі:

— Ви що, з глузду з'їхали, Трампусе? Жартувати серед ночі? Невже не могли знайти іншого часу?

Трампус почервонів:

— Я вас дуже просив би не ображати мене,— сказав холодно.— Заявляю вам, що з цієї хвилини ви заарештовані.

Соумар несамохіть глянув на Голца, але той тільки ніяково стенув плечима.

— Заарештований,— видушив із себе Соумар.— Добре. Але в такому разі можете сказати чому?

— Пане професор,— відповів Трампус іще холодніше,— не грайте переді мною комедії. Вам-бо добре відомо, за що я вас заарештовую.

— Мушу, на жаль, констатувати, що не маю аніякісінького уявлення,— видушив із себе приголомшений Соумар.— Зрештою сьогодні це вже не вперше ви псуєте мені настрій. Щоразу знаходите новий привід. Спочатку хотіли мене заарештувати за те, що маю малу ногу, а... Мені справді цікаво, що вигадали ви тепер? Можливо, за червону бороду?

Трампус сумно дивився на нього:

— Я скажу вам лиш кілька слів — і ви перестанете сміятися. Пані Салачова прокинулася.

— Хвалити бога! — вигукнув Соумар.— За це я б вас

залюбки обняв, тільки ж ви мене заарештували... Як вона почувається?

— Спочатку їй було добре,— відповів Трампус усе ще крижаним тоном.— А в цей момент не дуже.

— Іду до неї,— вирішив Соумар і ступив до дверей. Та Голец розкинув руки й похитав головою. Соумар повернувся до столу й напався на Трампуса: — Що це все означає? Скажете ви нарешті?

— Пане професор,— відповів Трампус тим самим холодним тоном,— скажіть мені: вам відома ця річ? — Він витяг з портфеля фатальну мармурову голівку.

— Ще б пак,— одрубав Соумар,— сьогодні з нею вже була морока. А чого ви мені її показуєте? До речі, як вона опинилася у вашому портфелі, коли я залишив її отут, на цьому столі? Не дивіться на мене так, ніби хочете надіти на мене наручники.

— Можете сісти, це поки що неофіційний допит. Голец, присуньте стільця.

Соумар сів, наче вві сні.

— Допит? — промимрив він.

— Навіть людина з вашим науковим і громадським становищем,— провадив Трампус,— не сміє вважати, що їй усе дозволено...— Він докірливо подивився на Соумара й закінчив: — Заперечувати безглуздо, я знаю з уст пані Салачової, що вчора вранці вона подарувала вам цю голівку.

— А хіба я це заперечую? — засміявся Соумар.— На жаль, вона її справді мені подарувала, і це мало для мене неприємні наслідки. Гадаєте, це достатня підстава заарештувати мене? — спитав ехидно.

— Більш ніж достатня, пане професор. Коли пані Салачова, прокинувшись, усе мені розповіла, природно, першою моєю думкою було захопити й стерегти таку важливу й таку небезпечну річ. Я поїхав сюди. На жаль, вас не застав ні тут, ні на факультеті, ні на вашій квартирі. Тож повернувся до лікарні й спитав дозволу в Пулпана зайти до вашої приймальні. Голівка стояла на столі. Взяв її іменем закону і поїхав до пані Салачової.

— Ну й що? — спигав Соумар.

— Пані Салачова не тільки дала згоду, аби я подивився, що всередині, а й сама запропонувала мені це. При цьому я з'ясував...— Трампус повернув затискач, з голівки посипалася цегляна потеруха, а тоді випав скальпель. Трампус докірливо подивився на Соумара й з

притиском спитав: — Пане професор, куди ви діли чи кому віддали річ, котру пані Салачова сховала до цієї статуетки?

— Куди я її подів?..— механічно повторив Соумар і хвилю дивився на Трампуса, як він тримає в руці скальпель, а тоді все зрозумів і зареготав: — Я нікуди її не дівав,— відповів схлипуючи від сміху,— годі вже вам.

Трампус трохи розгубився, але тільки на мить.

— Мушу констатувати, пане професор,— так само суворо заявив він,— що ви одмовляєтеся дати відповідь на моє ясне й просте запитання. Попереджаю: коли ви й надалі опиратиметесь, я, на превеликий жаль, буду змушений відвезти вас на Бартоломейську вулицю.

Соумар зареготав, аж його тіпало від сміху.

— Йй-право,— мовив він, трохи вгамувавшись,— ніколи я ще не сміявся так щиро!

— Ваш сміх скоро минеться! — буркнув Трампус.— Прошу йти за мною.

Соумар іще хвилю сміявся, а тоді сказав:

— Друже, а може б, ви спершу спитали Клубічка, чи варт мене заарештовувати?

— Клубічка в Празі нема, він тиняється десь по Брно чи бозна-де,— відповів Трампус.— Зрештою...

— Ні, мій юний друже,— засміявся Соумар,— ви знов сплохували. Клубічко не тиняється ні по Брно, ні бозна-де. Він спить унизу в швейцарській. Знесилів так, що я далі не зміг його дотягти. Востаннє розмовляв з ним у Турнові, а тоді ми вдвох сіли в машину. Я прокинувся, він — ні. Привіз його на Бартоломейську вулицю (він хотів писати протокол про ту крутиголовку, яку щасливо розплутав), та, побачивши, що йому не до протоколу, привіз його сюди, щоб він тут виспався. Але дотяг його, як вам уже сказав, лишень до швейцарської.

Трампус вражено дивився на нього:

— Голец, підіть гляньте, чи правду каже пан професор.

Соумар знову засміявся:

— Можна мені закурити? Під час неофіційного допиту це, мабуть, дозволено?

Трампус здвигнув плечима.

— Вам би я запропонував теж,— вів далі Соумар,— проте від Клубічка знаю, що ви не курите.

Трампус кашлянув, але не відповів. Цієї миті розчинилися двері, і до кабінету вбіг ошелешений Голец.

— Пане Трампусе,— доповів він,— швейцар мені сказав, що шефа він справді поклав на канані, але той через кілька хвилин прокинувся і пішов сюди, до приймальні. Тут, мовляв, трохи послухав під дверима й утік.

— Що це означає? — спитав Трампус з такою інтонацією, що Соумар знову засміявся.

— Облиште, Трампусе, бо вмиру, їй-богу! Знаєте, від кого Клубічко тікає? Од вас. Коли ми їхали з Турнова, він усе бідкався: «Як же я це все поясню Трампусові!..»

— Нічого не розумію,— спантеличено сказав Трампус.— Чого б йому від мене тікати? І що він робив з вами в Турнові?

— Е, ні,— мовив Соумар,— хай він це розкаже вам сам. А тепер дозвольте кілька запитань. Що ви робили, коли привезли Ліди цю голівку?

Трампусова відповідь була досить докладна. Ліда несподівано прокинулась і, остаточно прийшовши до пам'яті, змалювала Трампусові усю історію аж до того моменту, коли її приспав Пулпан. Салач сказав, де він сховав олов'яну касету, в якій містилося щось важливе й небезпечне. Він дозволив їй узяти касету з жорен у Жегушицькому парку і десь сховати. Домовились: у разі, коли його життю загрожуватиме небезпека, він пошле їй акварель, що зображує плакучу вербу на березі жегушицького ставка, а сам сховається на Грубій Скалі в готелі. Там працює його приятелька пані Мюллерова, котра оберігатиме його доти, доки Ліда не пришле допомогу. Це все Ліда збиралась учинити, проте, вернувшись із Брно й не знайшовши в Празі ні Клубічка, ні Соумара, розгубилась і подумала, що може зробити лише одне: виграти час, поки Клубічко повернеться до столиці. Тому вона попросила асистента Пулпана дати їй підкріпний укол, аби дістатися додому й телеграфувати до Брно своїм переслідувачам уривок із Геронда, який містив слова «наші жорна». Гадала, що коли вони поїдуть шукати в жорнах, їх заарештують, і вона з колишнім чоловіком матиме спокій од тієї банди. На лихо, Пулпан дав їй не підкріпний укол, а приспав її. Та в жорнах вони б однаково нічого не знайшли, бо річ, яка там була, Ліда сховала в мармурову голівку й залишила у Соумара.

— У Барбаросси,— мовив Трампус.— А Барбаросса — це ж ви? Куди ви поділи ту річ, яка була в голівці? — погрозливо спитав він.

— Нікуди... Знаєте що? Надворі чекає машина, давай-

те поїдемо спочатку до Ліди, може, я їй потрібен, а тоді спробуємо знайти Клубічка. Ну й наївний же ви! Невже так важко здогадатися, що ту річ із голівки витяг він? Не бійтеся, вже кілька годин вона в надійних руках.

— Чому я вам повинен вірити? — безпорадно спитав Трампус.

Перш ніж Соумар встиг відповісти, прочинилися двері, і втомлений голос, сміючись, мовив:

— Парубче, Соумарчик має рацію. Я ту річ із голівки витягнув і передав у надійні руки. А те, що ти взяв, ми приготували для Гейтманека, він-бо теж уплутався в цю справу — не без твоєї участі... Хто б міг подумати? Між іншим, тобі відомо що-небудь про пана Шашека з Брно? Треба йому обережно сказати, що його дружина... Але він дізнається з газет.

— Що ж це таке? — вигукнув Трампус. — Клубічку, я нічого не розумію!

— От і гаразд, — ще тихше мовив Клубічко, — бо коли б ти розумів... Боже милий, ну й було б мені від тебе... дарма що я зовсім не винний. Я ж тільки дотримувався нашої угоди. А тепер — бувай здоров. До зустрічі в мене аж на святого Вацлава — знаєш чому, але нікому анічирк. Я зараз кудись сховаюсь, а то ще відлупцюєш. Ну, до зустрічі на святого Вацлава!

І зник так швидко, що аж не вірилося, що іще зовсім недавно Соумар тягнув його до швейцарської.

— Може, хоч ви поясните? — звернувся Трампус до Соумара.

— А чого ж, — погодився той, — тільки якщо ви анулюєте свій наказ на арешт. То як? Ну, тоді добре. Сідайте й слухайте. Або ще ліпше — ходімо зі мною до машини, і я вам дорогою розповім. Гадаю, Ліді я потрібен зараз більше, ніж вам.

Завівши авто, почав:

— Спершу про мене. Прийшов я до цього, як той горезвісний Пілат до Креза...

Еміл Вахек (1889—1964) прийшов у літературу як сучасник І. Ольбрахта, братів Чапеків, М. Майерової та М. Пуйманової. В різні періоди своєї творчої біографії Вахек пробував своє перо то в царині журналістики й публіцистики, то в галузі новелістики й повістярства, то в драматургії. Перші книги його оповідань з'явилися наприкінці першої світової війни і в двадцяті роки, коли Чехословацька республіка здобула незалежність: «За фронтом» (1916), «Решето» (1918), «Подих смерті» (1920), «Бунт проти бога» (1921) та ін. Вибране з цих і пізніших збірок письменник видав у повоєнний час книгою «Життя йде далі» (1956).

В 20—40-і роки до звільнення Чехословаччини від фашистської окупації Е. Вахек видав добрий десяток збірок оповідань і не меншу кількість романів, серед яких була й трилогія «Хам Динибил» («Багряний сад», 1926; «Свята», 1929; «Дванадцятьма головами за», 1931), а також цілу низку п'єс: «Убогий блазень» (1922), «Бенедьо» (1936), «Піч» (1936), «Вірна вдова» (1938) та ін.

Проте ні проза, ні драматургія Е. Вахека тих років не здобули йому широкого визнання і не стали яскравим явищем у тодішній чехословацькій літературі. На довоєнній творчості Е. Вахека дещо позначилась суспільно-політична інертність, ліберально-демократична поміркованість письменника. З довоєнного доробку Вахека-романіста критика й читачка громадськість виділяють роман «Бідилко» (1920), інсценізація якого мала успіх у глядачів.

Більшій суспільній ваги набуває творчість письменника після звільнення Чехословаччини від фашизму. Кращі твори Е. Вахека цього періоду мають гостре антифашистське спрямування, автор виявляє соціально-класовий підхід до розкриття дійсності. Своїми новими романами «Втрачена посмішка» (1945), «Північне сяйво» (1956) письменник стає в ряди тієї літератури, що у повоєнні роки розвивається під знаком гострої критики зрадницької політики чехословацької буржуазії, яка напередодні другої світової війни в ім'я своїх класових інтересів пішла на змову з гітлеризмом.

За тематикою і політичним спрямуванням повоєнні романи Вахека перегукуються з такими відомими антифашистськими творами М. Пуйманової, як «Гра з вогнем» і «Життя проти смерті», Вивчаючи

матеріали політичної підготовки й розв'язання другої світової війни, Е. Вахек поряд з романами пише великий цикл публіцистичних нарисів «Німецька війна» (1945—1947), у яких на документальному матеріалі викриває підступну закулісну гру гітлерівської і західноєвропейської дипломатії в торгах за Чехословаччину.

Робота над архівними документами й особистий життєвий досвід підказують письменникові й гострі пригодницькі сюжети, до яких він охоче звертається в останні роки життя. Так з'являється один з найчитабельніших творів Е. Вахека — повість «Справа про дев'ятнадцять роялів».

Чим зацікавила читача повість «Справа про дев'ятнадцять роялів»? Звичайно ж, не тільки напруженим пригодницьким сюжетом. Суспільне звучання цього твору стає ваговитішим завдяки своєрідному художньому симбіозу пригодницької фабули і реальної історичної дійсності, на тлі якої розгортаються події. Гострий детективний сюжет у Вахека спроектований на ширшу картину політичного життя Чехословаччини напередодні розчленування і загарбання її гітлерівською Німеччиною.

Прийом проєкції пригодницького сюжету на реальну картину історичної дійсності досить поширений у світовій літературі повоєнних років. З найближчих прикладів можна назвати хоч би цікаву документальну книгу Ч. Аморта і І. Єдлічки про діяльність чехословацької розвідки «Розшукується зрадник ікс» або широковідомий твір української пригодницької белетристики «І один у полі воїн» Ю. Дольд-Михайлика.

Твір Вахека «Справа про дев'ятнадцять роялів» не претендує на епічну масштабність оповіді, проте пізнавальне значення його безсумнівне. Повість читається з інтересом, захоплює динамічно організованою інтригою. За формальними зовнішніми ознаками сюжетної будови «Справа про дев'ятнадцять роялів» дещо нагадує «Дванадцять стільців» Ільфа й Петрова. В обох згаданих творах шукачі легкої наживи очманіло полюють за скарбом, захованим там у стільцях, тут у роялях, і тут, і там сухопутні «ловці перлів» виступають у ролі кримінальних злочинців.

Проте на відміну від Ільфа й Петрова, які вирішують тему в суто сатиричному плані, Е. Вахек розгортає сюжет у плані типово детективному, насичуючи його драматичними епізодами. Щодо розкриття основного ідейно-політичного задуму, автор у повісті «Справа про дев'ятнадцять роялів» іде своїм самостійним шляхом.

Готуючи захват Судетської області і наступну окупацію та розчленування всієї Чехословаччини, гітлерівська розвідка, таємно керуючи розбоями, руками вишколених штурмових загонів з легальної прогітлерівської партії генлейнівців тероризує діяльність чехо-

словацького лівого фронту в Карлових Варах. Не лише диверсійною діяльністю зайняті інструктори й агенти гітлерівського рейху, в чужі країни притягує їх насамперед нажива, грабіж жертв фашистського розбою.

Про те, що «асси» гітлерівської розвідки з гестапо й СС були гангстерами й грабіжниками за сумісництвом, писав ще Юліус Фучік у книзі «Репортаж, писаний під шибеницею». Гестапівці, що катують комуністів і героїв опору, найменше думають про гітлерівський «народний соціалізм» як політичну доктрину. Вони, за словами Фучіка, борються не за політичні переконання, а за себе, і кожен по-своєму. Зокрема, Зандер (один з мучителів Ю. Фучіка) використовує свою посаду слідчого як душогуб-розбійник з великої дороги. «Горе кожному, хто попаде йому до рук, а ще більше горе чекає на того, у кого вдома є ошадна книжка або цінні папери. Він має якнайшвидше померти, бо Зандера над усе цікавлять та книжка та папери».

«Справа про дев'ятнадцять роялів» Е. Вахека теж має памфлетично викривальне спрямування. Колишній інструктор генлейнівських штурмовиків у Карлових Варах, офіцер охорони концтабору Дахау, пронюхавши про скарги багатого в'язня Кодета, не задумуючись, продає честь свого мундира за 5000 марок і десять відсотків пограбованого скарбу. Еріх Боденшатц — гангстер в мундирі гітлерівського офіцера. Він висунувся по службі завдяки активній участі у погромі комуністів, після сутички з якими був змушений «зробити собі пластичну операцію» на спотвореному обличчі. Ніби захищаючи інтереси генлейнівської партії, Еріх насправді полює за скарбами страченого Кодета і фактично очолює банду грабіжників і злочинців, що діють у Карлових Варах, північному прикордонні та самій Празі.

Не випадково автор звертає увагу читача на те, що події в повісті розгортаються восени 1937 року, тобто в розпал профашистської «діяльності» так званої партії Генлейна, що звила не одне шпигунське кубло на території Чехословаччини.

За морально-політичними поглядами й рівнем громадянської свідомості персонажі твору Вахека можна поділити на три групи. Дві з них ведуть смертельний двобій і активно рухають розвиток сюжету (група Тикача — Клубічка з органів чехословацької безпеки і зграя Віртера — Еріха з генлейнівської партії та гестапо). Третя група в особі Петровіцького, що представляє міністерство внутрішніх справ буржуазної республіки, вдає, що стоїть «над сутичкою», а насправді своїми інструкціями ллє воду на колесо пекельного млина Гітлера та його підручних.

Соціально-політична орієнтація кожної з названих груп так чи інакше розкриває і її морально-етичне кредо в процесі боротьби

за скарби Кодета. Кодет — позалаштункова дійова особа. Він безпосередньо не виступає на арені, а лиш дає зав'язку, поштовх розвитку основної сюжетної колізії. Як власник фабрики по виробництву роялів, Кодет був грошовитим нацистом-генлейнівцем. Верховоди нацистської партії пропонують йому з «патріотичних» міркувань перевести свій банківський рахунок з чехословацького на німецький банк. Відчувши недобре, бо знав повадки однопартійних «землячків», Кодет потай від сім'ї і компаньйона Віртера вкладає кілька мільйонів у коштовності, які заховує в роялях марки «Орфей», що їх випускала його фабрика. За доносом «однопартійного» нациста Віртера, що надумав заволодіти фірмою, Кодета викликають до Німеччини, запроторюють у концтабір і згодом страчують. Починається шалена гонитва за мільйонами Кодета, захованими в роялях. Висока політика, «партійна» мораль і етика, не кажучи вже про звичайну людську порядність, стають лише блазеньською машкарою і засобом досягнення корисливої мети. В карколомному маратоні за скарбом нацисти вбивають, отруюють один одного — і все це під виглядом боротьби за збагачення фондів генлейнівської партії. Характерна деталь — до зграї гончаків молоха наживи приєднується навіть касирка генлейнівської партії в Північній Чехії Гільда Баумрук.

Про моральність колишньої дружини Кодета та його доньки теж нічого говорити. Адже це вони вивідують таємницю скарбу і, щоб заволодіти ним, стають співучасниками вбивства батька.

Групі Віртера — Еріха протидіє служба чехословацької безпеки в особі чесних патріотів Тикача, Клубічка і Трампуса, котрі змушені працювати в подвійно важких умовах: цкування з боку генлейнівської партії і зради високим чинів з міністерства. Начальник відділу безпеки в Карлових Варах Тикач та співробітники пражського карного розшуку Трампус і Клубічко до кінця чесно виконують свій громадянський і службовий обов'язок. При сприянні німецького комуніста Карла Пальмера і «добропорядного» чеха Гашека вони знаходять скарб і знешкоджують нациста Еріха з його помічницями, дружиною й дочкою Кодета.

У наш час, коли вирости нові покоління молодих людей, які лише з розповідей батьків знають про гітлерівські злочини, антифашистські твори Е. Вахека мають пізнавально-виховне значення. З них читач дізнається про своєрідну складність політичної ситуації в Чехословаччині напередодні гітлерівського вторгнення. Розбій генлейнівських штурмовиків протистоїть лівий фронт, що складався не лише з демократично-патріотичних сил чехословацької суспільності, а й німецької. Представником німецьких комуністів-антифашистів у творі Вахека виступає Карл Пальмер — кадровий робітник склозаводу.

Звуть Пальмера — Адольф, але на знак протесту проти жорстокості Адольфа Гітлера в боротьбі з комуністами Пальмер офіційно міняє своє ім'я на Карл. Це стало приводом для знущань над мужнім комуністом. «Згодом генлейнівська газетка назвала це провокацією і висловила своє здивування, що Пальмер не змінив ще й прізвища на Маркс. Невдовзі нацистські молодчики напали на Пальмера, коли той повертався з нічної зміни, і тяжко побили його за те, що не хотів викрикувати «Хайль Адольф!». Але Пальмера це не злякало. Він і далі непохитно боровся за лівий фронт в районі Карлових Вар.

У не менш складних політичних умовах виконують свій громадянський обов'язок і чехословацькі патріоти Клубічко, Тикач і Трампус. Крім погроз і провокацій карловарських нацистів, їм доводиться ще витримувати і тиск «згорн» — з боку буржуазного міністерства внутрішніх справ. Шеф відділу міністерства Петровіцький — ставленик чехословацької буржуазії, що готувала таємну змову проти власного народу і запобігала перед Гітлером. Отож і не дивно, що цей Петровіцький, за словами автора, «всіма силами охороняв чеських фашистів», запобігав перед карловарськими нацистами і всіляко гальмував справу з роялями «Орфей».

Сьогодні ми знаємо, як дорого обійшлася чеському і словацькому народові ця політика буржуазного уряду. Чехословаччина стала однією з перших жертв гітлерівської агресії. Книга Вахека, безумовно, сприятиме розширенню уявлень радянського читача про політичну історію підготовки злочинного акту поневолення братнього слов'янського народу.

* * *

Близька до «Справи про дев'ятнадцять роялів» за своїм пригодницьким характером друга повість Еміла Вахека «Чорна зоря». В ній продовжують діяти два герої з попереднього твору, співробітники служби чехословацької безпеки Трампус і Клубічко. І в цій повісті вони так само сумлінно виконують свій службовий і громадянський обов'язок, стоять на сторожі інтересів народу й батьківщини. І саме завдяки тому, що Трампус і Клубічко виступають невтомними ентузіастами своєї професії, розвиток подій відбувається напружено і динамічно. Хоч головна пригодницька лінія сюжету в «Чорній зорі» менше пов'язана з суспільним життям країни, та все ж основна пригода і тут розвивається від імпульсивного поштовху реального історичного факту.

Відомо, що «мозковий трест» гітлерівської воєнної машини в останні місяці війни посилено розробляв і випробовував різні типи ракетної зброї, на яку очманілий фюрер покладав великі надії.

З допомогою ракет Гітлер сподівався виграти вже програну війну. На різних ділянках фронту гарячково перевірялися бойові якості нової зброї, вдосконалити яку фашистам, проте, вже не вдалося.

Відштовхуючись від історичної дійсності, Е. Вахек розгортає свій пригодницький сюжет повісті «Чорна зоря». Управитель старовинного замку Салач стає мимовільним свідком того, як есесівський офіцер при відступі ховає в підвалі загадкову олов'яну скриньку з написом-кодом «Чорна зоря». В тій скриньці Салач виявляє складені аркушки з незрозумілими формулами й закодованим текстом. До часу він переховує це в своїх криївках.

Дія відбувається вже по війні, в мирний час. Хтось таємничий починає полювати за дивною скринькою. Сліди цього «полювання» й привертають увагу начальника відділу безпеки Клубічка й інспектора карного розшуку Трампуса. Цікавість читача до розповіді підсилюється ще й тим, що предмет полювання лишається нерозкритим до останніх сторінок повісті. Лише в кінці твору стає відомо, що теоретична розробка одного з останніх видів ракетної зброї не потрапила до рук сучасних спільників нацизму.

Заслугують на увагу композиційні пошуки Вахека в творенні пригодницької інтриги. Крім відомих традиційних прийомів напруження сюжету («засекречення» предмета пошуку, зміщення кульмінації й розв'язки в кінець твору, таємнича розрізненість окремих ланок сюжетного ланцюга подій тощо), письменник активно використовує прийом «подразнення» цікавості шляхом видимого наближення предмета пошуку і раптового його зникнення з майже безнадійною перспективою повторного виявлення. Такі, зокрема, епізоди з появою мармурової голівки з текстом формул у її порожнині й «ланцюгова реакція» переходу її з рук у руки. Великі можливості нагнітання цікавості виявляє автор і в прийомі невідповідності зовнішньої постави персонажа можливому вчинку (імпозантність — не завжди порядність, видима причетність до злочину — ще не доведена провина і т. ін.).

«Чорна зоря» Вахека має чимало повчального і з точки зору дослідження психології й моралі злочину. Адже ясно, що за секретом виробництва останніх зразків гітлерівської ракетної зброї простягається рука якогось закордонного імперіалістичного спрута. І без допомоги місцевого населення, того, що зветься «етнічним оточенням» секрету, їй не обійтися. І таємничий «шеф» знаходить собі спільників по «акції» добування формул «Чорної зорі» в особі слабобольного і розбещеного актора Тихого й легковажної обивательки Шашкової. Опинившись у фінансовій скруті, вони обоє легко «клюють» на грошову наживку, навіть не думаючи про те, чим вона «пахне».

Легкодухам Тихому й Шашковій з їхніми спільниками Е. Вахек протиставляє групу чесних громадян-патріотів, гідних поваги й найвищого людського довір'я. Такі, наприклад, відома артистка Ліда Салачова й професор Соумар. Тут вони морально споріднені з Трампусом та Клубічком — цими невтомними шукачами й дослідниками таємниці «Чорної зорі».

Пригодницькі твори Еміла Вахека несуть в собі не тільки цікаву пізнавальну інформацію, а й морально-виховавний струмінь соціалістичного патріотизму.

Василь Шевчук

Справа про дев'ятнадцять роялів . . .	3
«Чорна зоря»	171
<i>Пригодницькі повісті Еміла Вахека</i>	357

ЭМИЛ ВАХЕК

Дело о девятнадцати роялях

„Черная зоря“

Приключенческие повести

(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро», Київ, Володимирська, 42.

Редактор *О. А. Підвишинська*. Художник*А. З. Толкачова*. Художній редактор *В. В. Маш-**ков*. Технічний редактор *Л. Д. Макарчук*.Коректор *О. С. Назаренко*.

Виготовлено на Київському поліграфічному ком-

бінаті Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР,

Київ, Довженка, 3.

Здано на виробництво 6.VI 1972 р. Підписано до

друку 16.VIII.1972 р. Папір № 3. Формат 84×108¹/₃₂.

Фізичн. друк. арк. 11,375. Умовн. друк. арк.

19,11. Обліково-видавн. арк. 21,036. Ціна

1 крб. 18 коп. Замовл. № 2-1198. Тираж 150.000,